HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE

1951

SELJAČKA SLOGA

DOMAĆI I STRANI PISCI

2

NARODNE PRIPOVIJETKE

ZAGREB
SELJAČKA SLOGA
1951

TISAK HRVATSKE SELJAČKE TISKARE, ZAGREB

ČOVJEK I ZMIJA

Jednom je išao neki čovjek iz Veljuna i nosio na leđima drva. Umoran sjede na jedan kamen i počinu. Najednom poče ispod onoga kamena nešto cviljeti. Taj se čovjek dignu i odmaknu kamen, ali na njegovo čudo izađe ispod kamena zmija, pa reče čovjeku:

— Čovječe, ti si mene oslobodio od velikoga zla, a ja ću te zato ubiti; i to najprvo ću te mojim jezikom otrovati, a od otrova morat ćeš umrijeti!

Čovjek joj odgovori:

— Ma nemoj tako, zmijo, molim te, poštedi me. Nije pravedno, što si namislila učiniti!

Zmija mu se smilova i reče:

— Ja ti dopuštam, da potražimo suca, pa kako on reče, neka bude onako!

Oni krenuše dalje livadom kraj šume i nađoše jednoga privezanog staroga psa.

Ispripovijedaju mu, što se dogodilo među zmijom i čovjekom. Pas reče:

— Zmija ima pravo!

Čovjek sada zatraži, da mu pas dokaže, zašto bi zmija imala pravo. Pas poče dokazivati:

— Vidiš, čovječe, dok sam ja bio mlad i jak, služio sam svoga gospodara vjerno i pošteno; išao sam s njim u lov, kuću sam mu čuvao po danu i noći, po snijegu i ledu; on je imao od mene koristi, i bio sam mu jošte vjeran drug i pratilac. Sad, kad sam ostario, privezao me je ovdje u šumi, da me vuci pojedu. Evo vidiš, da čovjek nije ni pravedan ni zahvalan, stoga ima zmija pravo!

Čovjek sada stade moliti zmiju, da potraže drugoga suca, jer da ovaj nije bio pravedan. Zmija prislade, i oni krenu dalje. Kad su dalje uz šumu išli, namjeriše se na staroga privezanog konja. Zmija reče odmah veselo:

— Evo suca!

Oni mu ispripovijedaju sve, što se dogodilo među njima, pa ga zamole neka sudi, tko ima pravo. Konj reče:

— Dragi moj čovječe, zmija ima pravo. Dok sam ja bio mlad i jak, služio sam momu gospodaru vjerno i pošteno. Jašio je on na meni u lov i svagdje se je sa mnom zabavljao. Vukao sam mu teške terete, njega naokolo vozio i pomagao sam mu na polju, šumi i vodi, po žegi, kiši, snijegu i ledu. Jednom sam mu i život u ratu spasio. Sada, kad sam ostario, privezao me je ovdje, da me vuci izjedu. Evo vidiš, čovječe, da čovjek nije zahvalan, i stoga ima zmija pravo!

Vidi čovjek, da mu nema spasa, pa zamoli zmiju, da potraže još trećega i posljednjeg suca. Kad su pošli livadom dalje, sastanu lisicu i ispripovijedaju njoj, što se među njima dogodilo, i zamole je, neka im sudi. Lisica, kako je bila lukava, privuče se k čovjeku, pa mu prišanu:

— Ako mi dadeš svoje guske i kokoši, dosudit ću tebi pravo!

Onda reče ozbiljno i strogo:

— Ja ovdje kao sudac to raspraviti ne mogu, nego ajdmo na ono mjesto, gdje se to dogodilo!

Kad su došli na ono mjesto, reče lisica:

— Ajde ti, zmijo, u rupu, u kojoj si onda bila, a ti, čovječe, sjedi ondje, gdje si i onda sjedio!

Sad namignu lisica čovjeku, a on poklopi kamenom onu rupu, u kojoj je zmija bila. Tako su čovjek i lisica prevarili zmiju.

Sada se rastanu čovjek i lisica, ali lisica dovikne čovjeku:

— Pazi, što si obećao. Ja ću doći na badnjak po svoje!

Dođe taj čovjek kući, bio je cijelo vrijeme žalostan i nije htio ništa o tom govoriti ženi.

Na badnjak htjela je žena zaklati kokoši i guske, ali je nije pustio čovjek, već joj je rekao:

— Ma nemoj klati, ženo, jer ja sam to obećao lisici, koja mi je život spasila!

I sada je tek čovjek pripovijedao ženi, što mu se onda dogodilo sa zmijom.

Pred noć na Badnjak sjedili su u kući čovjek i njegova žena i gledali na prozor, ali eto ti najednom lisice po kokoši i guske, što joj ih je čovjek obećao. Tada će žena čovjeku:

— Što ćeš ti sve ovo dati lisici, pa da mi gladujemo preko Božića. Uzmi pušku i ubij lisicu!

Čovjek doista posluša ženu, uzme pušku i ubije lisicu. Lisica se prevali i u posljednjim životnim trzajima reče:

— Ovako čovjek plaća. Ja sam mu spasila život, a on mi ga je uzeo!

NJEMUŠTI JEZIK

Tako je bio jedan car, pa šećući jednom srete ribara, a on nosi ribu prodavati. Car ga pita:

— Šta bi ti iskao za tu ribu?

— Što mi god dadeš, — odgovori on. Car mu izvadi dukat i reče:

— Evo ti dukat, kad si tako pošten.

Ribar uzme dukat i vrati se kući, a car odnese ribu. Kad je car nosio ribu, progovori mu ona:

— Care, svari me i pojedi, pa ćeš znati njemušti jezik. Ali ako ti je milo da sam znadeš, ne daj nikome kušati ni župe ni mesa, jer kogod kuša, znat će što i ti.

Kad to car čuje, donese ribu kući, pa je dade najvjernijem sluganu, da mu je svari, ali da ne dirne ni župe ni ribe ni za živu glavu. Sluga uzme ribu pa je raspravi i metne variti. A kad je bila varena, reče on sam sebi:

— Bože moj, zašto ja to ne bih smio kušati? Ta car ne će ni poznati, ako ja kušam.

Pa uzme malko ribe te kuša, srknu župe, i gle, namah čuje, gdje ćeno za njim stoji i mašuka repom i govori mu:

— Dajde i meni malko, gladan sam.

On to opazi, pa onda uzme ribu i odnese caru. Car ga pita:

— Da nijesi kušao?

— Nijesam, — reče on, a car uzme i pojede ribu. Kad je car pojeo ribu, čuje odmah gdje muve zuče i divane:

— Da znade car, da je prevaren, bome bi se ljutio.

Kad to car čuje, pita ih, gdje je prevaren, a one mu kažu:

— Misli, pa ćeš se i sam sjetiti. — Car stade misliti dugo o tome, ali se nikako nije mogao sjetiti.

Potom car jedamput zakala u lov sa svojim slugom, pa kad su preko jednog brda prelazili, nađu mravinjak, a to mravi divane među se, kako ima negdje preko tri mora jabuka rodna, i ko bi tu jabuku obrao, pa povadio sredinu iz nje i strpao u hrpu, da bi se za svaku noć napunile one koruge zlata; pa onda zlato ujutru povaditi, a koruge ostaviti, pa će se tako opet do ujutru napuniti. Kad car to vidi, pita slugana, što se je nasmijao, a on reče da nije ništa. Car ga pusti, pa odu dalje. Idući tako dođu u jednu planinu, a kad oni tamo, al govedari zapalili planinu, pa vatra već dogorela do jednog mravinjaka, a mravi se upropadali tamo amo, a ne mogu nikuda. Kad oni k njima, a mravi viču:

— Ne daj nas, Jovo!

Slugan, kad to čuje, sađe s konja, pa uze granu, te onu vatru potrne i odgrne od njih. Kad to car vidi, pita slugana, što mu se je ražalilo na te mrave, kad je toliko oko njih štentao, a on reče:

— Pa zar bi bolje bilo da su izgorjeli? (A car je čuo što su mravi divanili, pa se je odmah sjetio, da i sluga to razumije.) Potom car ode naprvo, a sluga malo zaostane, a najveći mrav upita, što bi najvolio da mu dade zato, što je od njih vatru odgrnuo. On reče:

— Ništa, šta bi mi ti dao? — A mrav mu dade jednu svoju nogu, pa mu reče:

— Evo ti ove noge, pa ako ti bude trebalo naše pomoći, a ti samo pirni u nju, pa ćemo svi doći.

On uzme nogu, pa otide sa carem dalje. Kad opet tako dođu na jedno mjesto, al' nađu lasicu gdje je premotala hrpu miša, a oni sve viču:

— Ne daj nas, Jovo! Ne daj nas, Jovo!

Kad to slugan vidi, skoči s konja opet, pa ubije lasicu; a kad to car vidi, reče mu:

— E, slugo, nije čist posao: ti si jeo ribe.

A on reče:

— Nijesam.

— Ne, ne, — reče car, — sad je svejedno. Hajdemo kući. Potom oni odu kući, i onda mu car reče:

— Slugo, ja ću posuti po livadi tri struke bisera moje kćeri. Ona znade koliko zrna ima, pa ako toga bisera ti ne pokupiš, da sva zrna budu na broju, ja ću ti glavu odsjeći.

Kad on to čuje, rastuži se, pa ode na livadu i stane tražiti; ali već podne, a on još nije našao tri zrna bisera. Sad on sjede pod trn u hlad da počine (kao veli, sad svejedno, vidim, da me nema), pa tako pod trnom sjedeći opazi mrava, gdje ide uz deblo gore i dolje, i popijeva:

— Blago meni u ljetu! Blago meni u ljetu!

On gleda u njega, pa mu pane na um noga, te ju uzme i pirne u nju, al' eto ti oko njega sve od samijeh mravi oživi, pa ga pitaju šta bi rad. On im kaže, kako je car, zato što je njih odbranio, prosuo tri struke bisera svoje kćeri, i da ih on sad mora pokupiti, ili da će mu glavu odsjeći.

— A još ne znam, — reče on, — ni koliko zrna ima.

Kad to mravi čuju, navale po livadi, i začas mu sva zrna donesu. On sad uzme biser, pa ga odnese i preda caru, a car zapita kćer, jesu li zrna na broju; ona reče, da jesu. Onda mu car reče:

— Sad moraš ići preko ona tri mora, obrati onu jabuku i sredinu povaditi van, a koru donijeti svu amo; ali kora ne smije biti nigdje načeta nego kod cvijeta.

Kad on to čuje, sad se tekar prepane, te otiđe. Idući tako i tražeći jabuke dođe do prvoga mora, i tu leže u hlad da počine. Čim on leže, al' ispod njega travka progovori:

— Ne lezi na mene, grehota je, nego me uberi i pomiriši, a potom se namaži ispod pazuha i koljena, pa ćeš tako prijeći preko mora.

Kad on to čuje, ubere travku, pa ju omiriši, i namaže se, i odmah mu narastu krila. On onda počine još malo, pa se digne na krila, i preleti preko mora, pa opet ide dalje. Idući opet tako dođe do drugoga mora, pa i to preleti, pa tako i treće more. A kad je prešao preko trećeg mora, nađe jabuku, pa dođe, te sjede u hlad poda nju i tu opet malo počine i stane razmišljati, kako bi jabuke obrao, povadio sredinu van, a da kore ne obatali. Najposlije mu padnu na um miši, pa pomisli u sebi:

— Ala, da su mi sada bar dva miša, — oni bi to meni uradili!

On nije nego pomislio, al' se oko njega stvori mišā, da im broja nema, pa ga pitaju, što bi rad. A on im reče:

— Rad bih, da mi sve te jabuke oberete i da svu sredinu iz njih povadite, ali da kora sva bude cijela, samo kod cvijeta načeta. Kad to oni čuju, prospu se po jabuci, i za čas, al' sve jabuke gotove. On sad uzme jabuke, pa se natovari i vrati nazad, pa dođe k caru. Kad ga car vidi, reče mu:

— Jesi li donio?

— Jesam, — reče sluga, i preda mu jabuke.

Kad to car vidi, reče sam u sebi:

— Božje se nikom uzeti ne da, — pa pusti slugana u miru.

Potom prođe nekoliko zemana, a car se razboli, pa kad vidi da će umrijeti, dozove slugana k sebi, pa mu reče:

— Slugo, ja ću sad umrijeti, a tebe sam prava dosta namučio: eto ti sad moje carevine i svega, pa uzmi moju kćer, te caruj s njome.

I tako car umre. Kad je car umro i zakopan, i prošlo vrijeme žaljenja, vjenča se sluga s carevom kćeri, i tako postane car, pa još i sad caruje, ako nije umro.

ZNANJE I VOLJU NE UBI NI BATINA

Bio u davna vrimena jedan kralj. Rodi se njemu sin. Tog dana i u taj čas rodi se sin i jednom njegovom slugi. Sluga se raduje što mu se sin rodio u isti čas kad i kraljev, al' se kralj ne raduje. Nije njemu pravo, što mu sin ima para u sluginom sinu. Još manje mu je bilo pravo, što su dica više rasla.

Nije prošlo ni šest miseci, a kralj jedno jutro izašo u obore, pa se svim fali, kako mu je sin već prohodo.

— To je lipo i fale vridno, — kaže na to onaj sluga, — al' moj već i prag priskoči.

Ne kaže kralj ništa, al' ko da mu se trn zabo pod rebra, tako se trgo i otrčo u svoje dvore.

Prošlo tu malo vrimena, a kralj jedno jutro osvane u košarama, pa se fali:

— Jutros mi sin proguguto ko golupčić, pa zove imenom i mater i mene.

Našo se tu opet onaj sluga, pa veli:

— Svitla kruno, to je fale vridno, al' moj već zna kazati, kad je gladan i žedan.

Kako i ne bi znao, kad je otac sluga, pa mu sin uvik željan i zalogaja i gutljaja.

Ne kaže kralj ni sad ništa, al' se trgo ko da mu se trn zabo u srce. Bio je on zlopamtilo. Doduše nije tog slugu napastovo više neg' druge, al' se star'o, da mu ni prid oči ne izađe.

Tako je to bilo dok dica nisu navršila deset godina. Onda kralj sazove goste, pa će pokazati kako mu sin sidi u sedlu ko jablan. Što je istina, sakriti se ne može. Ruku na srce, pa se mora kazati, da je kraljevski sin lipo sidio u sedlu. Al' baš kad se on prid gostima pokazo, otrgne se iz ergele divlji ždribac, pa upravo među svit. Od bisa krvavo zapinušio, a kopitima sve zemlju ore. Leti ko vijar, pa se, dok treneš, počelo sklanjati i malo i veliko. Bilo bi veće nevolje pod kopitima ždripca, al' se u to stvori prid njima slugin sin. Nit ga je ko vidio, nit ga čuo, stvorio se tu ko da je iz zemlje niko. Svi biže, al' ne biži on. Stao ko da se nogama u zemlju ukopo, pa kad je divlji ždribac sunio na njega, a momčuljak se samo izvio ko trava prid vitrom i nije se dobro desnicom grive ni dovatio, već je sidio na ždripcu.

Jašio je lipo i kraljev sin, al' u sedlu, na pitomoj kobili. Al' kad je slugin sin zajašio divljeg ždripca, ta ni triput ga nije nogama stisko, konj razigro pod njim ko sito mače. Stalo srce od čuda u svakog, kad su vidili momčuljka kako sve raste na ždripcu.

Kad je kralj čuo čiji je to sin, tu više nije bilo razgovora. Odma' dozove slugu i kaže mu:

— Il' se ti gubi iz kraljevine, il' tog derana šalji u svit, da mu se i trag zametne. A još najbolje će biti, da ga daš za šegrta kod jednog mog kovača, tamo na kraj moje kraljevine.

Kud će sluga drvetu kamenu, kad je u njega sijaset dice, već odvede sina kovaču. Taj kovač bio u jednoj pustolini za koju se i sunce svake sedme godine siti, a kralj mu već poručio, šta će činiti sa ovim momčuljkom.

Došo deran da uči bajage zanat kod kovača, a nakovanj onda vidi, kad ga majstor polegne priko njega, da bi ga batinom častio. Slugin sin je bio konten na svačeg ko strmoglavac, al' ni govora o tom da štogod uči il' zapita, već od jutra do mraka mora napajati i češljati pačiće.

Od jutra do mrknuća idje on po šumi za pačićima, a u ruke mu ne daju ni struk kukurušne. A njeg nazlaba i lisica, pa čak i kurjak. Tako ga jedared skoli čitav čopor kurjaka. Šta će on prazni' ruku, već potrže jedan 'rastić, koji nije bio mlađi od njega. Potrže on njega, pa kako ga se lako dovatio još i grumen -dva kamena mu je sa žilama iščupao.

Kad je onda počo kurjama činiti kože, na čas je svima odilio opaklije od mesa, a meso od kostiju. I od tog vrimena kako ga buva dirne, a on dovati koje drvo, pa udri. I što dalje, a momak sve veća drva trza iz šume.

Nije prošla ni godina šegrtovanja, a u njega nabubrila pleća i mišice ko da je 'rastov panj. Majstor ga i jutrom i večerom časti i batinom i vrangijom, pa misli da je deran natečen, a ni u snu ne bi pomislio, da na toj mršavoj 'rani deran mož' i jačati. Nije on mislio na to, kad je slipo slušo kraljevu zapovist i derana mučio, al' se jedno veče mogo zamisliti, samo nije imo kada.

Došo deran u mrak kući iz šume, a kovač po starom: nađe on uvik za što će derana natući, pa tako i sad:

— Kako ti pačići izgledaju?! Tako ti nji' češljaš?! Vidi patka! Zašto se njemu rep zavrnio gori?! A perje u patke? Ko da se vitar ugnjizdio!

I odma' on derana po ušima, pa mu ni to nije dosta, neg' će ga poleći na nakovanj. To bi tako i bilo, da nakovanj nije bio pod velikim dudom. Al' kad se šegrt dovatio duda, pa počo s njim češljati kovača, za tren oka je kovačka žena ostala udovica.

Nestalo majstora, pa sad ne će biti ni šegrta. Smisli momčuljak da krene u svit. Nakovanj natuče na dudovo deblo, pa sad ima buzdovan. Da bi od službe imo i zarade, pokupi on pačiće u jednu torbu, pa je baci priko buzdovana.

Ide on sada od drveta do kamena, pa traži službu. Kaže on da je kovač, al' kad vide kako u torbi nosi pačiće, ljudi mu se smiju:

— Ta nisi ti kovač, već pačiji čoban!

Ne mari on ništa, što mu se smiju, pa ni ne dira nikoga, kad njega ne diraju. Tako je 'odio i brodio i po vrimenu dođe i do dvora kralja, u kojem je njegov otac bio sluga. Al' prije neg' će ući, on buzdovan sakrije u šumi, pa uzme u nidra samo svoje pačiće i tako se javi kralju.

— A šta bi ti? — pita njeg' kralj, kad ga je pripozno.

— Pa ja bi da radim u svom zanatu, — kaže momčuljak.

Kralj misli, da je onaj kovač derana istiro iz pameti, pa ga je zato i poslo, da se tu osramoti, a kako to ne bi i mislio, kad vidi momka, koji bi tio biti kovački kalfa, a pačiće drži u nidrima. Unaprid se kralj već smije i odma' ga i primi, al' mu kaže:

— Slušaj ti momče, ja imam već devedesetidevet kovača, pa ćeš ti biti stoti. U tom zanatu sam i ja majstor, jer volim da jutrom jačam ruke. Primit ću te, al' kod mene nema buđenja. Ako te ma koje jutro zateknem da spavaš, po jedan prst ću ti otkinuti.

Pristane momak i tako, pa onda ode do svoji' roditelja. Kad ga je otac vidio, sirotom starcu i kosti zadr'ćale od stra', pa ga ovako dočeko:

— A koja te je nesrića, sinko, ovamo nanila?! Ta kralj će te stamaniti, samo ako dozna, da si ovamo smio koračiti.

— Ne će, babo, jer i da 'oće ne bi mogo. A još me je primio i za kovačkog kalfu, — kaže momčuljak, al' nije pricutio ni pod kakom pogodbom ga primio.

— Di ćeš, po nesrići sinko, još i za kalfu kod njega, kad je kralj i u kovačkom zanatu majstor na glasu. A šta si ti mogo za tako kratko vrime izučiti u toj pustolini? A kralj ustaje prija prvi' pivaca, a ti si mlad, pa će te tako nejakog san savladati.

— Ne bojte se vi, babo, ništa, već mi pokupite iz nidara ove pačiće, što sam u službi zapatio, — kaže momčuljak.

Starcu nije ni do čega, al' kad je sin navalio, uzet će već pačiće. Maši se otac, pa će i mater pomoći, al' kad prvo pače izvadili, a njima oči stale. To pače je zlatno. Iznenadi se i momčuljak, pa bržebolje vadi i on pačiće, al' kako kojeg iz-

vadi, a ono svako zlatno. Navadio on tako dvadesetijedno pače, pa sva soba svitli.

— Šta je to postalo od moje službe?! — začudi se momčuljak. Sad se on čudi, al' se otac umirio kad je to vidio, pa kaže:

— Sinko moj, mora da si pošteno zaradio, kad ti se služba ovako platila.

Sad otac već viruje u sina, samo kaže da te pačiće zatvore, kako i' kralj ne bi opazio, jer će njim od zlobe napakostiti. Sin posluša oca i pačiće ponese na tavan, pa će njim dati pregršt kukuruza, da se zabave. Zavati on šakom iz krušne kotarice, pa baci zrnje prid pačiće. Baci momak, pa se opet ima čemu čuditi: kako zrno padne prid pačiće, a ono zlatno.

Zasvitle zrna, pa momak nije stigo ni da zalupi tavanska vrata, a kraljev pivac već spazio zlatna zrna. Skoči on sa pajate, pa s kraljevskog tavana upravo na slugin. Tira njega i momčuljak i sluga:

— Iša, đavolski skote! Da te gazda vidi, pa još da nas obedi! Ništa nije lakše reći, neg' da smo te mi, siromasi, ukrali.

Tiraju oni njega, al' jedva ga otirali.

Legli oni sad spavati, al' cila kuća strepi ne će l' momčuljak prispavati pivčije kukurikanje. A di ne bi i strepili, kad kraljev pivac svako jutro skoči s pajante, pa prvo kralju iznad glave zakukuriče. Al' ovo jutro pivcu prvi put nije bio do kraljevog kreveta, već na siromaškov tavan. Provuko se pivac kroz budžu, pa kad je volju napunio zlatnim kukuruzom, a on se oglasi:

— Kukuriku, privario sam vas! Kukuriku, ako i sve jame začepite na tavanu, ja ću se i kroz traku uvući, kukuriku!

Tako se on oglasi, pa iskoči kroz budžu i ode da budi kralja. Pivac iskoči, al' momak u opanke uskoči i već je u kraljevoj kovačnici. A kralj ni ne iđe u kovačnicu već do slugine kolibe, pa već vadi nož od trake. Kido bi on prst momčuljku, al' se grdno iznenadi, kad dođe do kolibe, a iz kovačnice začuje kako momčuljak piva i zvoni po nakovnju.

Tako jutro za jutrom, al' momčuljak uvik ranije stigne za nakovanj. Šta će sad kralj, već će zanovetati radu. A lako je

zanovetati, kad momčuljak sad zapravo stao za nakovanj i uči ono što kradom mož' naučiti, jer je kralj zabranio svima, da ma što pokažu momku. Kvrca momak po nakovanju, pa što nauči, sve to dvared proznoji, al' di će šta i znati, kad je samo pačiće napajo. Nazlaba ga kralj iz dan u dan:

— Kako ti kuješ ovo, kako si iskovo ono?!

Tako to išlo jedno vrime, a momak ćuti sve dotle, dok nije naučio što mu triba. Niko njemu ne pokaziva ništa, al' on što danjom vidi to noćom na nakovnju uči. Kad se već izvištio, a kralj od bisa još jače počo zanovetati, momak onda skoči:

— A koliko puta triba da ja uranim prije vas, pa da vam jedan prst otkinem?!

— Šta je?! Ti još smiš i zivati?! — drekne kralj, pa će nož od trake i osići momku obadva uva i jezik.

Oće kralj, al' oće i momak, pa kad je onda pačiji pastir podigo veliki čekić i malecno udario, nakovanj je u zemlju satiro. Kralj zinio, pa zanimio, al' se momčuljak zauko. Dovatio kralja za vrat, pa kaže:

— Šta zivaš sad ti?! Nisi valjda pače, da te kljukam?!

I kad je onda s njim treso, tri zida je kovačnici izbio.

Slomio se kralju nož od trake, al' ga nije ni požalio, kad je opipo rebra i vidio da su mu sva čitava. Ode on iz kovačnice, pa je još manje žalio za nožom od trake, kad je vidio, da mu je i glava čitava ostala, samo se čvorgama načičkala. A momak poviče za njim:

— Svitla kruno, zanovetat' mi može onaj, ko me nečemu uči il' me pouči. A ko me ničem nije učio ni poučio, a misli mi pokazati, kako ima suviše pameti, ja ću mu i na glavi lako udariti slavinu, da napravimo oduška za onu pamet, što pritiče.

Vidi sad car da sa momkom ne može ni prste vući, a kamo li mu prste kidati, pa bi ga se kurtalisao. A kako i ne bi, kad je momak taku snagu steko, dok je samo pačiće napajo; a šta će još postati od njega, ako ostane u kraljevskoj kovačnici.

Kaže kralj ženi svoje nevolje, a ona će ga svitovati:

— Znaš li, čoviče, šta ćeš s njim uraditi?! Kaži mu, da je svakog miseca red na jednog kalfu, da iđe po ugalj u šumu i

pošalji ga u crnu planinu do zmajava od devet glava. Taj će ga valjda stamaniti.

— Tako je, ženo, — obraduje se kralj. — Tamo ćemo ga poslati, pa će mu zacrniti zmajev ugalj.

Odma' kralj otpremi momka po ugalj, al' dabome ne kaže, da je u toj planini devetoglavi zmaj. Ne kaže kralj, al' kaže jedan patak. Među zlatnim pačićima se izmetnio jedan, pa u toga izrasto crven oroz ko u pivca, a kandže ko u orla, al' vatrene.

— Goso moj mladi, — javi se on momku, kad se ovaj spremo po ugalj, — oderi vola, pa u kožu uzmi smole. To ponesi, a mene povedi, kad pođeš u crnu planinu.

— Šta će mi to?!

— U uglju vatra, u smoli vatra: vatru ćeš doneti, vatru i ostavi, — kaže patak. — Nek' ne kaže goso od planine, da smo oštetili njegovo blago.

Učini momak tako i pođe, a patak crvenog oroza za njim. Srićno oni stigli u crnu planinu, al' je tu nikla nesrića. Jedva su došli do prve žile uglja, a iz planine se digne crni zmaj sa devet glava.

— Ko to hara moje blago, a za svaku glavu mi ni divojku ni jagnje nije donio, — zagrmi on iz oblaka.

— Otkud tvoje ovo blago, kad ni oro ni kopo nisi ovu planinu?! — kaže njemu momčuljak.

— Sa jačim nema divana, već smlati uši pa slušaj, ako ti je glava mila.

— Ko je jači, to će se na mejdanu viditi, a rič je svakom data, kome u glavi vitar ne ćarlija. Meni ugalj triba, da štogod korisno iskujem, a ne da glave kidam za njega, pa ću ga i uzeti, — kaže još momak.

Zmaju više nije tribalo. Kad se zaušiljo iz oblaka pa sunio na momka, čovik bi samo pomislio: sad je tu planina, al' sad je biti ne će. Strmoglavio se zmaj, a zlatni patak u to vikne:

— Goso mladi, volovskom mišinom po očima, a ja ću vatru iskresati!

Kako patak to izustio, a zmaj već iznad glave. Al' ga momak ošine mišinom po očima, pa zaspe sve zmajeve glave smolom. Jedva je polak mišine ispraznio, a patak skoči zmaju među oči, pa očeše kandžama crveni oroz. U to iz oroza sunu varnice, i smola bukne crnim i modrim plamenom. Upalila se smola, al' se sva i uvatila među oči i po krilima, pa zmaj za čas opigavio plamenim pigama. Zaurla on, pa sve lupa devet glava i o drvo i o panj i od muke sune među oblake, ne bi li ga oni orosili. Al' u to i zlatni patak prne pod oblake, pa kako u kojem začeprka s onim plamenim kandžama, u njima sivne, i zmaj se sve više pali. Nije tu ni prošlo vrimena koliko da očima treneš, devetoglavi je misto krila imo prženicu i padne doli ko kamen.

— Sad ga zaspi smolom, što ti je još ostala u mišini, — naredi patak momku.

Izgori zmaj ko suv ugarak, a mast mu se topi i sve potokom lije, pa tako poplavi i momkove opanke. Kako se mast opanaka dotakla, tako se na nji' vaća kost, i opanci čvršći od čelika. Kad je momak to vidio, nije mu patak tribo kazati, da se u zmajevoj masti okupa. Uvatila se na njega kost, al' od pete do glave, pa da se bucka s bikom kamenog čela, ta i tog bi smrsko u paramparčad.

Nije njemu ni tribo sad ni budak, ni čakanjac, već šakama načupa uglja, pa napuni mišinu. Zabacit će on nju na rame, al' se javi zlatni patak:

— A što bi, goso moj mladi, išo pišice, kad imaš konjica!

— Otkud mi sad i konjic? — začudi se momak.

— A šta sam ja?! — izbekari se patak i kaže mu, samo nek ga jaši i mišinu tovari.

Kad je to patak reko, tu riči ne triba trošiti, i momak ga je već i zajašio. Jedva on mišinu pribacio, a patak zastrugo onim plamenim kandžama, pa sve put izorava kudan kasa.

Skloni se patak na tavan, a momak s mišinom uglja u kovačnicu. Kad ga je kralj ugledo zdravog i veselog i još s toliko uglja, bome mu se žuč uzmutila od bisa, pa ga pita:

— Zar nisi nikog susrio u crnoj planini?!

— Jesam niku zoljicu. Uzmuvala mi se oko nosa, al' kad sam je zvrcnio malim prstom, od nje ni pepela nije ostalo, — nasmije se momak.

Kralj bi od bisa skočio sebi u usta, al' vidi da se momka ne će ružnim kurtalisati. Mora sad i lipim samo da momak ode, jer će u kralja oči pobiliti od zlobe, ako ga iz dana u dan stane gledati, kako je bolji junak od njegovog sina. Nema druge, već se kralj stane prinemagati i kaže momku:

— Sinko, vidim da ti sve iđe od ruke, al' su tvoji deset nokata pritvrdi za moje nakovnje, pa pođi u svit tražit' boljeg majstora.

Momak se nije ni zgrijo na svom ognjištu, pa mu baš nije pravo da opet krene od nemila do nedraga, al' nije još ni zaustio, vikne mu s tavana zlatan patak:

— A divojku tribaš tražiti, kad si već dorasto za ženidbu.

Ne bi momak poslušo kralja, al' kad se patak tako misli, tu nema pokrke.

— Što si mi dosad služio, platit ću ti dobro, da imaš usput za lulu duvana i na čašu vina, — prinemaže se kralj i dalje, samo da bi ga otpravio u svit.

— Ne triba meni ništa, samo mi dajte nakovanj i drugo na čemu sam zanat učio, a dok ja imam deset nokata i zdravu pamet, nastaći ću ja sebi svega, — lipo odgovori momak.

— I za tolike godine službe ocu ledinu u planini devetoglavog zmaja i da ga tu niko ne nazlaba, — vikne patak s tavana.

Dat će kralj sve, a najviše bi dao otrova, da i' pomori ko pacove. Momak sad odma' za nakovanj, pa će ga u volovsku mišinu, a kralj još zapita:

— A ko to viče s tavana?!

— Ta jedan moj pobratim, koji je još jači i još više konten na sve neg' ja. Taj di pomiluje, tamo živa rana ostane, a di udari tamo i sunčev zrak pogrudi, samo što njemu nije još vrime, jer mu još nisu izrasli zubi.

Kad je kralj tako što čuo, odma' je priskočio i sam počo tovariti momkovu prćiju. Kurtala i ovakog kalfe, — misli se kralj, — a još više kurtala takog pobratima. Nit' pita, nit' želi

čuti više za tog pobratima, al' momak već vidi, da kralj ne zna, je l' krv crvena je l' žuta, pa veli:

— Otići ću ja, svitla kruno, al' mi je žao, što mi niste dali vrimena, da s mojim pobratimom pokažem, šta znamo. On bi još siso nikoliko nedilja i linčario se, al' posli tog bi bilo zašto oči razrogačiti.

— Ne kažem da ne bi to volio viditi, — prinemaže se kralj, — al' nisam ja toliko bogat, da možem toliku snagu 'raniti. Prid vama je srića, a svit je širok.

Tako kralj kaže, pa još i uzicu veže na mišini, samo da momak, što brže krene. Ode momak smijuć i se, pa krene i svoje roditelje. Nije nji' bilo teško kreniti, kad su kod kralja bili i soparni i goli. Uzeli starci ono malo bućurića, pa usput pitaju sina, kuda će on s njima.

— To nek vam kaže moj konjic, — nasmije se momak.

— Kazat ću ja. Usta su mi prorizana, a rič nije u njima zamrla, — nasmije se sad i patak onim njegovim pačijim smijanjem, — samo kad slignemo na vaše ognjište. A sad se tovarite svi na moja pleća.

Za čas on nji' stovari u planini, di je kadgod haro i pustošio devetoglavi zmaj, pa zastruže vatrenim kandžama po jednom velikom kamenu. Kako ga optrčo, a tu lipa koliba. Spolja drvena, a iznutra zlatnim cigljama zidana.

— Sad svakom pačetu istrgnite po jedno perce iz desnog, a jedno iz livog krila, — kaže on momkovim raditeljima, — pa i' zadite u zemlju oko kolibe. Kako rečeno, tako i uradeno, i taj čas misto zlatni' pera oko kolibe stoje lipe mlade voćke i na njima rod, da ti srce lipšeg ne može zaželiti.

— Sad vi samo timarite moju braću i sestrice, — kaže onda patak, — a oni će vam danas snesti četri zlatna jajeta, pa onda po četri svakog mladog misica. Prva četri bacite na četri strane oko kolibe, pa vam niko ne će moći tisnit' na nju, ta ni vitar ni snig ne će prići priko nji'. A kad vam što triba, vi samo zakoturuškajte po jedno jaje po ledini, pa će vam se sve stvoriti, dok nas dvojica ne dovedemo sebi mlade.

Lipo se oni sad oproste od staraca i od oni' drugi' zlatni' pačića, i momak zajaši svog konjica, pa i' za čas nestane iza planine.

— A kud mi to sad idemo? — zapita jedared momak.

— Isprosit divojke tebi i meni i naći mladoženje za moji dvadeset sestara.

Idu oni sad, kad li se momak siti:

— Pobratime, ja sam zaboravio svoj buzdovan!

— A šta će ti taj nakovanj, imaš već jednog u torbi!

— Imam, imam, al' na ovom sam učio raditi, pa ću to i otsele činiti, a na onom su me samo tukli, pa ako dođe usput do kavge, i ja bi s njim po neprijateljima.

— Tamo, di mi idemo ne ćemo zamećati kavge, već pamet osvitlati, — kaže na to patak. — A kad dođe do kavge, mi ćemo se vratiti do tvog buzdovana.

Momak se već naučio da sluša svog pobratima i ni sad mu se ne protivi.

Putovali su oni tako do druge misečeve mine i dođu do komšijskog kralja. Kako stigli prid dvor, a patak se pritvori u običnog, i momak ga uzme u nidra. Tako se javi kralju i kaže, da ima kovački zanat i alat, pa bi rad bio kod njega kruv zaraditi.

— Kod mene možeš, al' od mene ne možeš kruv zaraditi, sinko moj, — kaže mu taj kralj.

— Kako to?! — začudi se momak.

— Tako, što sam i ja majstor od tog zanata. Možeš tu raditi, al' kod mene nema ni plaće, nit' ću ti ja zapovidati. Kod mene je služba ovaka: što znaš, nauči me, a što znam, nauči od mene, — to će ti biti zarada, a što je u mojoj zdili to će biti i u tvojoj, jer mi svi iz jedne jidemo.

— Pristajem ja, svitlo kruno, samo ja imam i jednog patka, — pa da se i njemu nađe zalogaj, — kaže momak.

A kralj njemu odgovara ovako:

— Što ti je u nidrima, to ti je na srcu, — a što ti je na srcu, to će pokazati plod tvoji' ruku. Kako bilo tebi, tako će biti i tvom patku.

Tu je sad pogodba bila gotova, i momak odma' ode u kovačnicu. Tu dvadeset jedan nakovanj, pa za dvadeset momci, al' na dlaku ko novi kalfa, a jedan nakovanj je za kralja ostavljen. Odma' momak svoj nakovanj i alat iz mišine, pa se uputio u poso. Zna i on iskovat, što ovi još nisu vidili, al' bome tu svaki nakovanj izgleda ko rodna njiva: ugrijano gvožđe je sime, a kad momci počnu kovati, gotov i dobar rod. Pa još kad se stari kralj lati! Iskuje on i ružu od cvića, pa se sve rumeni.

Tako samo oni rade od ishoda sunca do mrknuća, a za zdilom svi zajedno, pa i patak, al' i kraljeva 'ćer jedinica. A ta jedinica bila lipa ko da je zora svaki dan u obraze ljubila, a sunce joj kosu milovalo. Dorasla divojka za udaju, i kralj oglasi, da će je dati za onog, ko iskuje kolivku od zlata, ali da bude laka ko perje.

Jedva to kralj razglasio, kad mu stiže u goste mlađi brat, koji je imo kraljevinu u komšiluku. I u ovog kralja 'ćer jedinica, mezimica, al' ko jaje jajetu slična jedinici kralja-kovača. Kad je gost čuo kako stariji brat udaje 'ćer, razglasi sad i ovaj, da će svoju 'ćer udati za onog, ko mu donese zlatnog patka.

Kažu još obadva kralja:

— Ostavit ćemo mi mladencima i zlatnu kolivku i patka, ne triba to nama. Mi ćemo samo da vidimo, koliko koji mladoženja vridi!

Diglo se sad mladoženja sa svi' strana, kad su udavače lipotice na glasu, a koliko su lipe, nisu manje ni dobre ni vridne. Nije to šala take dobre žene zapatiti, jer ništa na svitu ne vridi toliko, ko dobro čeljade s kojim ćeš vik vikovati. Bilo je sad sijaset mladoženja, koji u životu ruke radom nisu natrudili, al' se sad svi dali, koji u kovače, koji u lovce. A dva kralja kažu:

— Divojke će dobiti samo dvojica, al' će bar tu šta nji' naučiti pošten poso

Dabome, da su se prvi latili posla kraljevi kovači, pa dan noć kolivke iskivaju, a novi kalfa samo plugove kuje. Čudi se ono dvadeset momaka, što se najmlađi kalfa ne laća posla, a ni ne primećuju, da ti' dana nema njegovog patka.

— Ti se ne misliš ženit.?! — pitaju momci patkovog gosu.

— Kako da ne mislim, kad ćemo se svi zajedno okućiti, — kaže on.

— Kako to?! — čude se momci još više.

— Uskoro će biti, pa ćete onda čuti i viditi, a sad me više ne pitajte, jer i da 'oću, ne smim vam ništa kazati.

A ne može njim' reći, kad ga je patak učvrstio, da samo ćuti i radi svoj poso, dok se on ne vrati od kuće. Kad su kraljevi razglasili, kako će udati svoje ćeri, patak to veče reko momku:

— To su divojke za nas. Našeg gose 'ćer će biti tvoja, a njegovog brata 'ćer moja. A ovo dvadeset momaka će biti moji šogori.

I kaže momku, da on samo i nadalje kuje plugove. Patak se to veče digne na put i ode do svoji' sestara. Sedmi dan se vrati i donese tri torbe zlatnog maška, što je napirčio od sestara. Kad su uveče svi zaspali, patak razbudi svog pobratima i šapne mu:

— Hajde, sad ćemo nas dvojica kovati zlatnu kolivku.

Patak grije i drži zlatan mašak, a momak kuje, i kad zora na prag, a zlatna kolivka gotova.

— Sad ti pođi do našeg gose, pa pridaj dar njegovoj 'ćeri, a ja ću u stopu za tobom do moje divojke.

Odma' momak posluša, i kad je kralj-kovač uzo kolivku u ruke, od radosti je momka poljubio u obadva obraza.

— Sinko moj, pa ovo je lakše od paperja, a lipo je, da bi se svaka tica pozlatila, koja bi na nju stala.

Kako on to kazo, a vrata se otvore i na kolivku skoči momkov pobratim patak. Kako skočio, on se u zlatnog pritvorio.

— Evo i mojoj ćeri jabuka, — obraduje se mlađi brat kralja -kovača.

— A di je đuvegija? — zapita onda kralj-kovač.

— Mora da je stidljiv, kad je osto napolju, — kaže mlađi kralj.

— Nit je stidljiv, nit je osto napolju, — začuju oni na to glas.

Pogledaju oni, ko to govori, al' tu đuvegije nema, pa će vratima, a na patka ni ne gledaju, kad su sad svi na đuvegiju ljubopitljivi. Nagrnu svi na vrata, al' ni prid vratima nikog nema.

— Pa di je taj đuvegija, kad mu glas čujemo, a njega nema?!

— Evo ga! — vikne onda patak i skoči svojoj divojki u krilo.

— Ko, zar ti?! — začude se sad svi osim patkovog pobratima.

— A šta se čudite?! Vi ste razglasili, — kaže sad patak svom didi, — da će biti divojka onog, ko donese zlatnog patka. Ja sam došo eto sam.

— Kad si došo sam, ja ću se za tebe udati, — kaže na to divojka.

Kako ona to izustila, a patak vatrenim kandžama očeše svoj crveni oroz, i patak zine, a iz usta mu iskoči momak ni manje ni više lip, neg' njegov pobratim.

Sad je tu bilo veselja i veselja, pa obadva kralja pitaju, kako je on to bio običan patak, pa zlatan patak i sad posto ovako lip momak. Kaže on njima sve po redu.

— Moj otac je bio kralj, al' ko što ste vas dvojica braća, — kaže kraljevima, — tako je imo i on jednog mlađeg brata. Pazio ga i mazio, al' taj mlađi brat je bio zloban i nenavidan, pa u potaji smisli, da mom ocu dođe glave i kraljevine.

— Da to nije onaj pogani kralj, kod koga je moj otac bio sluga?! — zapita patkov pobratim.

— Dobro pogađaš, — kaže momak-patak.

I onda dalje ispripovida, šta je bilo. Ta pogana duša ode u svit, da bajagi uči kovački zanat, a zapravo je pošo u svit, da nauči, kako će svog rođenog brata stamaniti, samo da bi svoju lakomost zasitio. A zloban je on bio na svog starijeg brata i zato, što je ovaj imo sina i dvadeset lipi ćeri, a u njeg nikako poroda.

Vrati se ta pogana duša kroz koju godinu u dvorac svog brata i odma' se pofali, da je zapatio taku vodu s kojom može vola u panj pritvoriti, drvo u kamen i druga čuda stvarati.

— Samo me niko ne smi' gledati, kad ja s tom vodicom škropim, — kaže on još bratu, patkovom ocu.

Odma' će on kralju i pokazati, šta zna i može, pa kralj i kraljica i sva njegva dica krenu s ovim nesrićnikom u šumu. Jedva su oni stigli u šumu, kaže njim' ova pogana duša, da se svi okrenu od njega, pa će viditi čuda.

Poslušaju oni njega, a on iza leđa poškropi sve nji', i svog brata pritvori u 'rast, kraljicu u vitu jelu, a svu dicu u pačiće. Utamanio on nji' al' je 'tio ostat i čisti' ruku. Niko mu ne može kazati, da i' je ubio, al' u sebi je mislio ovako: 'rast i jelu će kogod posići, il' će i' grom opaliti, a pačiće će valjda koja lisica za vrat ščepati. I još da bi mu duša bila mirnija, odnese pačiće svom kovaču tamo u pustolinu, di je i patkovog pobratima otpravio, pa mu još zabrani, da ni za živu glavu ne zakolje ni jednog.

Uzo on sad i dvorac i kraljevinu svog brata, pa ga ni brige. Al' nije on znao jedno: ako kogod tim pačićima pokloni svu svoju muku, bar za tri misečeve mine, onda će se oni pritvoriti u zlatne, a ako se koje od nji' oženi il' uda u kraljevski rod, onda će se svi spasiti.

— Eto, — pokaže on onda na svog pobratima kovača, — on nam je poklonio sav svoj trud, pa smo postali zlatni pačići, a ja sam dobio za ženu kraljevsku 'ćer, i evo od pačića momak, a kod kuće moji' dvadeset sestara sad već čekaju mladoženje.

Sad je tu bilo veselja, pa se svi grle i ljube, a najviše dva pobratima. Dva kralja bi odma' i svatove sazivali, al' će na to dva pobratima:

— I oni naši dvadeset drugova iz kovačnice će se zajedno s nama ženiti.

— Da nam ne će biti šogori, — patkova divojka će.

— Baš tako, — odgovori patak, — jer su moje sestre divojke baš za nji' stvorene. A svatove ćemo zvati, kad i moji siroti roditelji budu tu.

Svima je to i pravo i drago, pa se obadva kralja i svi mladenci skupe i odoše u patkovu kraljevinu. Tu je sad bilo radosti već kod kovačeve kolibice. Kad su stari sluga i njegova baba

vidili, kaku snaju vodi sin, njima srce umalo nije puklo od dragosti. A kad su dvadeset kovački' momaka vidili, kake sestre ima patak, bome je i njevim srcima bilo tisno u prsima. Sad su svi pošli do onog starog' rasta i vite jele.

Kad su oni stigli, a stari rast se orosio zlatnim suzama, pa mu pukne najdeblja žila u panju, i iz nje skoči patkov otac zdrav i ves'o. Kako on iskočio, a 'rast sav zasja, a kako i ne bi, kad je posto zlatan.

Odma' oni otrče i do vite jele. Zasuzi ona srebrnim suzama, i u to i na njoj pukne najveća žila na panju, i iz nje iskoči zdrava i vesela stara kraljica. Kako je kraljica svoju dicu zagrlila i izljubila, sva se jela zasja, a kako i ne bi zasjala, kad je postala srebrna.

— A kuda ćemo sad? — zapita kralj-kovač.

— U tvoje dvore, pretelju, — progovori prve riči patkov otac. — Svetkovat ćemo, a ne ćemo se u radosti svetiti onoj nesrići, mom crnom bratu.

Kako rekoše tako i učiniše, al' još nisu bili ni priko planine u kojoj se sad sjao zlatni 'rast i srebrna jela, a ona crna duša već dotrčala sa slugama. Udario sjaj čak do dvorca, pa je on potrčo na svitlost ko mušica. Čim je stigo, vidio je, da je zlo za njega, al' je prva kod njega lakomost. Odma' on vikne sluge, da siku zlatno i srebno drvo. Poslušaju sluge, al' kako koji udari, sikira sklizne, a varnice udaraju u oči. Kralj se malo nije zagušio od srdžbe, pa dovati on sikiru, al' kad je udario, na 'rastu nisu varnice iskočile, već crven plamen mu obavio glavu.

Kad je onda bacio sikiru, do dvorca se ni zaustavio nije. Ode on kukajući, a svatovi sa planine poviču za njim:

— Ej, nevoljo nenasita!

Odoše sad oni, pa kad su se siti nasvatkovali, onda su se opet latili svaki svog nakovnja, a žene preslica, i živili su u srići i blagoslovu.

Al' nije to potrajalo dugo. Onoj crnoj duši sad nije bilo mira. Dan za danom se muva oko zlatnog rasta i srebrne jele, pa tumara okolo po šumi i jedared naiđe i na buzdovan sluginog sina. Sad mu se klin još više zabio u glavu, pa krene i

u planinu, di je bio kadgod develoglavi zmaj. Nađe on tu kolibicu za najlipšim voćem na ledini, pa će njoj. Pođe, al' jedared mu se noge usikle u zemlju, pa ni stope dalje. Pogleda on, a prid njim zlatno pačije jaje. Odma' se on maši, al' jaje ni da pomakne. Krene on okolo, al' i tu naiđe na jaje, i tako sa sve četri strane. Što onaj buzdovan nije mogo niko živ pomaknuti, to ga nije ni čudilo, al' se bome grdno začudio, što ova jaja ne može ni digniti, a ni prići priko nji'.

Buzdovan je pozno po nakovnju, pa mu se sad uvrtilo u glavu, da su u svem ovom prsti sluginog sina. I odma' pošalje svog povirnog čovika u pustolinu kod onog svog kovača. Kad je dozno, kako je taj kovač prošo od sluginog sina, onda ovoj poganoj duši nije tribalo drugo znamenje. Procunja on okolo i čuje, di je slugin sin i šta je od njega postalo, al' bome čuje i to, kako mu je brat oživio sa svom čeljadi.

Odma' on pošalje onom kralju, čiji je zet bio slugin sin, svog povirljivog čovika s ovakom porukom: nek mu kralj-kovač za tri dana odgovori, ko ima duži korak pivac il' riba. Ako odgovor ne bude kako triba, on će udariti na kralja-kovača s velikom silom.

Kod kralja-kovača baš bilo prelo, pa svi na okupu, ko što su bili u svatovima. Dvadeset mlada, koje su bile zlatne patke, namotavaju vunicu na svoje ranije zlatno tilo, žena njevog brata namotava na zlatnog patka, a mlada sluginog sina namotava oko zlatne kolivke. Ljudi, kad svrše poso, pomažu ženama, a starci ko starci. I baš su bili tako na okupu, kad dođe poruka od one pogane duše.

— Baš ne će da se smiri, ta nevolja nikaka, — kaže njegov brat, patkov otac.

— Šta ćemo sad s njim?! — na to će kovač-kralj. — Bez nevolje čovik da ima s njim nevolje. Nama nije do kavge, a ako mu ne odgovorimo, eto nam krvnika na pragu.

Javi se u to slugin sin:

— Ajde, da mu odgovorimo. Nek ga nosi andrak, šta da nam smeta prelu.

— A šta ćemo mu odgovoriti?!

— Šta?! Sitio se taj kako narod kaže: drugom u oku vidiš trna, a sebi ni balvan. Misli on, da mi vodu imamo u glavi, pa se vode ne ćemo ni sititi.

— Kako to?! — začude se svi.

— Tako, — na to će ko razgaljena glava slugin sin, — što ni pivac nema duži korak od ribe, a ni riba od pivca, a i tako što pivac ima duži korak od ribe, a i riba duži od pivca.

Bome su sad sva čeljad pripazila na ovaj zamršen divan, a momak onda kaže i šta misli.

— Evo, da mi tom mom crnom gosi ovako odgovorimo: metni pivca do ribe u vodu, pa će riba imat duži korak, a izvadi ribu iz vode, pa je metni na suvo do pivca, pa će pivac imati duži korak.

Cilo prelo vidi, da je to tako, pa odma' taj odgovor i vrate onoj poganoj duši. E, al' se prelo nije još ni razišlo, već je stigla i druga poruka. Poslo onaj sad tri ždribeta, jedno od godine, drugo od dvi, a treće od tri godine, al' sva tri jednaka ko tri jajeta. Ako mu za tri dana ne kažu, koje je koliko lita, on će udariti velikom silom. Opet se prelo pomutilo, al' se slugin sin nije dugo mislio, već kaže svom didi:

— Imamo l' mi, babo, zobne slame od ove, lanjske i priklanjske godine?

— Kako ne bi imali?!

— No, onda će ždribad dati odgovor.

Odma' momak ode na guvno, pa jedan naramak zobne slame od ove godine, dva naramka od lanjske i tri naramka od priklanjske godine, pa to lipo metne na ledinu. Onda pušti ždribad, a ono od jedne godine odma' na naramak slame od ove godine, ždribe od dvi godine na lanjsku, a ždribe od tri godine na priklanjsku slamu.

Tako oni udare žig na svako ždribe i vrate i' natrag.

Misle sad ljudi, da će onom dodijati nazlabanje, al' se ljuto privariše. Nisu za ždribad još ni zaboravili, a prid dvorac pade buzdovan. Bacio onaj buzdovan i poručio, da će udariti velikom silom, ako mu buzdovan ne dobace natrag.

— Možemo mi njega i malo dalje dobaciti, — nasmije se slugin sin i odma' se lati buzdovana.

— Ne moraš dalje, — kaže na to patkov otac, — samo do njega, jer u ovo vrime on uvik puši lulu.

— E, da mu dim ne bi nagrizo oči, onda ćemo baš po luli, — nasmije se slugin sin i kad je onda zaušiljo buzdovan, za čas je onoj crnoj duši izbio lulu iz usta i još sedam zidova na dvorcu.

Onaj je po buzdovanu pozno sluginog sina i odma' poruči, da mu se pošalje glavom taj delija, koji je buzdovan vratio, jer će drugčije udariti velikom silom.

— E, sad je došlo vrime, da se vratimo rad tvog buzdovana, — kaže momak-patak i skoči na noge. — Ne ćeš ić' sam, već ću i ja i moji' dvadeset šogora s tobom.

Naoružali se svi ko jedan, obukli se svi ko jedan, pa su nalik ko jaje jajetu. Tako oni odoše do tog poganca. Dočeko on nji', pa bi da zna, koje je slugin sin, al' štogod on zapita svi odgovore, štogod naredi, da uradi njegov bivši kovački kalfa, svi ko jedan urade.

Šta će on, već njim' u sobu sakrije svog sina, pa će taj priko noći izvrebati koji je slugin sin. Nije to bilo ni teško, jer čim su momci ostali sami, a slugin sin počo pripovidati, kako je tu kadgod patio. Kako on rič izustio, a ruka ispod kreveta se pruži, pa mu osiče skut. E, al' je tu ruku odma' i vidio momak-patak, pa onog ispod kreveta i utamane ga ko gnjidu.

Ujutro oni izašli prid ovog kralja poganca, a svakom momku osičen skut.

Šta će kralj, već iznese prid nji' bili kruv za ručak, al' sladak kako se ritki nađe, pa pita:

— Zašto je ovaj kruv tako sladak?! Ako mi odma' ne odgovorite, svima će vam kosti u podrumu istruniti.

— Zašto?! To je bar lako pogoditi?! Možeš se čime većma zasladiti, neg materinim mlikom?! Ovaj kruv je kaka dojilja zakuvala, pa joj kaplo mliko u tisto, zato je tako sladak, — odgovori odma' slugin sin.

— Ti se taj, kojeg ja tražim, — drekne kralj, pa poviče svoje ljude i sune na momka sabljom.

Navali poganac, al' u to vikne i patak:

— A ti si taj, kome nikad nije dosta tuđe nevolje, pa je i sebi vazda tražiš!

Zgrabi one velike zdile vrilog mlika, u koje su kruv drobili, pa vikne na sluginog sina:

— Pobratime, ja ću polivati, a ti suši!

Odma' on i žbućne svom stricu vrilog mlika međ oči, a slugin sin se maši u zapećak za svojim buzdovanom, pa kad je po pogancu udario, odma' mu je desno rame odvalio. Kad je drugiput udario, na zemlju ga prikovo, a kad je treći put zamanio, na buzdovanu ga je izno zajedno sa dvanaest zidova.

Buzdovan se nije ni zaustavio, dok ovoj crnoj duši ono malo kosti nije satiro u zemlju baš na tom mistu, di je momak devetoglavog zmaja spalio.

I onda spale i sve dvore, da ni spomena ne bi ostalo tom mistu, di je za nji' toliko nevolja nicalo, pa se svi zdravi i veseli vrate po patkovog oca, dovedu ga natrag na njegovo ognjište i tu mu pod zlatnim rastom i srebrnom jelom sazidaju nove dvore od zlatni cigalja.

Tako su sad svi srićno i dugo živili, ljudi kovali, mlade vunicu na zlatne patke namotavale, a starci ko starci žive još i sada, ako nisu umrli; a ako su umrli, onda je iza nji' ostala ova pripovetka.

ŽABICA DIVOJKA

Živeli su tako jedan muž i žena i već su bili skoro ostareli, a diteta nisu imeli. Vavek su boga molili, da bi njin dal kakovo dite. Projdu najzad na jedno prošćenje i mole opet boga, da bi njin dal dite, ma makar bila i žabica. Povrnu se nazad doma, i borme žena oćuti, da je zanosećala i za devet meseci rodi ona, ale ča? — Žabicu! Ma i s tem su bili veseleši, leh prez niš. Žabica j' bila uvek vane va trsju i malo kad doma dohajala. Muž stari je vavek delal va trsju, a žena mu saki dan hodila z obedom. Ale, kako je već bila ostarela, počela se je jedan dan tužit, da već ne more ni z mesta, a kamo mužu poć z obedom, aš njoj već nogi niš ne valjaju. Sad dojde žabica-kćer zvani, a ova već imela četrnajst let, pa govori:

— Majko! Vidim, da ste stari, da već ne morete hodit, ni ocu poć z obedom, leh dajte obed, ja gren š njim.

— Draga moja kćerko žabice, kako biš ti šla z obedom, kad ne ćeš moć ni nosit, pa nimaš ni ruk, s čem biš prijela lonac.

— Ja ću moć nosit, — govori žabica, — leh mi kladite lonac na hrbat i vežite mi ga za nogi, pa se ne bojte.

— E pak provaj, ako budeš mogla.

Sad njoj klade lonac na hrbat, veže njoj ga za nogi i pošalje ju ća. Žabica nosi, nosi, a kad je došla k lese od vrta, kade

j' njoj bil otac, nije mogla opret ni preko poć, pa počme oca zvat. Otac dojde, zame lonac z nje i ji. Žabica mu pak reče, neka ju digne na jednu črešnju. On ju digne, a ona počme kantat. Kanta, da se se od nje ozvanja, i to tako lipo, da bi čovik rekal da to vili kantaju. Sad pasiva tuda kraljev sin, ki je bil na jagu došal, i nasliše kanat. Kad već ni bilo kanta čut, dojde staromu i pita ga, ki to tako lipo kanta. Stari govori, da on to ne zna, da on nijednoga ne vidi, ni ne čuje, leh gavrani nad njim leteč.

— Ma povejte mi leh, ki god je; ako je muški, bit će moj pajdaš; ako je divojka, bit će moja ljuba.

Ale staroga bilo sram i strah povedat, pa reče da on ne zna. Sad pojde kraljev sin doma. Drugi dan donese opet žabica staromu ocu obed, i opet ju on klade na črešnju, a ona počela opet kantat, i glje, dojde kraljev sin i danas napočno tamo na jagu, leh da čuje opet kanat i da vidi, ki je. Žabica kanta na črešnje, da vas dolac ozvanja. Kad je kanat prestal, opet dojde kraljev sin staromu, pa ga pita, neka mu poveje, ki to kanta. Stari mu govori, da on ne zna.

— Da, ki ti je obed donesal? — pita ga kraljev sin.

— Ja san, — veli stari, — sam doma hodil, pa san bil trudan tako, da nisam mogal jist, pa san ga sobon donesal.

— Ma srce mi vanka znimlje on kanat, vi sigurno, starče, znate, ki kanta, povejte mi; ako je muški, bit će mi pajdaš, ako je divojka, bit će mi ljuba.

Sad govori stari:

— Ja bin van povedal, ale me je sran, a i vi bite se jadili.

— Ma ne bojte se, leh mi vi povejte.

On mu sad poveje, da to žabica kanta i to da je njegova kćer.

— Recite njoj neka gre dole.

Žabica dojde dole i još jedanput zakanta. Mladiću se srce skače od veselja, pa njoj govori:

— Budi moja ljuba. Jutra imaju doć mojeg dveh brat ljubi, i ka od njih donese lipju rožicu, toj je obećal kralj, da će njoj i zaručniku njejemu kraljestvo pustiti. Za moju ljubu dojdi ti tamo i donesi rožicu, kakovu budeš otela.

Žabica mu odgovori: — Ja ću doć, kako želiš, ale ti imaš z dvora poslat beloga peteha, na ken ću doć jašuć.

On projde ća, pošalje njoj z domi beloga peteha. Ona pak projde k suncu i prosi sunčane halji. Jutro dan, kad je bilo, zajaše žabica peteha, a halji sunčane zame sobom. Kad je takova došla do gradske straži, ni ju ova hotela pustit, ale kad je rekla, da će ih tužit kraljevu sinu, ako ju ne puste, puste ju onput valje. S čen je stupila va grad, valje njoj se peteh učini bela vila, a žabica se učini najlipja divojka na svitu, obuče sunčane halji, a za rožicu nosi klas od šenice i tako dojde va kraljev palac. Sad dojde kralj najprvo k ljube najstarejega sina i pita ju, kakovu je rožicu donesla. Ona mu pokaže šipak. Dojde k ljube srednjega sina, pa pita, kakovu je pak ona rožicu donesla. Ona mu pokaže garoful. Obrte se k ljube najmlađega sina, opazi valje pu nje klas od šenice, pa njoj govori:

— Ti si nam najbolju i najkorišneju rožicu donesla; vidi se, da znaš, da se prez šenice ne da živet i da ćeš znat škrbet. Ča te nam druge rožice i superbija? Oženi se za najmlađega moga sina, komu si ljuba, i njemu ću pustiti moje kraljevstvo.

Tako je postala žabica kraljica.

PEPELJUGA

Prele devojke kod goveda oko jedne duboke jame, a dođe nekakav starac bijele brade do pojasa, pa im reče:

— Djevojke! Čuvajte se vi te jame, jer da kojoj od vas upadne vreteno u nju, one bi se mati odmah pretvorila u kravu.

Ovo rekavši starac otide, a djevojke onda, čudeći se njegovijem riječima prikuče se jami još bliže i stanu se u nju nadvirivati i razgledati je, dok se jednoj, koja je bila najljepša između njih, izmakne vreteno iz ruke i padne u jamu.

Kad ona u veče dođe kući, a to joj se mati pretvorila u kravu i stoji pred kućom. Po tom ona stane ovu kravu goniti na pašu s ostalijem govedima. Poslije nekoga vremena otac se ove djevojke oženi udovicom, koja dovede jednu svoju kćer. Maćeha stane odmah mrziti na svoju pastorku osobito za to, što je ona bila ljepša od njezine kćeri: zabranjivala joj je da se umiva, češlja i preoblači, i svakojako je tražila uzroke, da je kara i muči. Jednom joj dade u jutru punu torbu kudjelje, pa joj rekne:

— Ako ovo sve danas ne opredeš i u kokošku ne smotaš, ne idi mi doveče kući, ubit ću te.

Djevojka sirota idući za govedima prela je koliko je mogla, a kad na podne goveda poliježu u plandištu, ona videći da se

na kudjelji ne poznaje, što je oprela, stane plakati. Kad je vidi ona krava, što joj je bila mati, gdje plače, zapita je, što joj je; a ona joj kaže sve redom, što je i kako je. Onda krava tješeći je rekne joj, da se za to ne brine ni malo:

— Ja ću, — veli, — kudjelju uzimati u usta i žvatati, pa će se na moje uho pomoliti žica, a ti je uhvati pa odmah motaj na kokošku.

Tako i učine: krava stane kudjelju u usta uzimati i žvatati, a djevojka na uho njezino žicu izvlačiti i motati, i odmah budu gotove. Kad djevojka u veče maćesi da veliku kokošku, maćeha joj se vrlo začudi, pa joj sjutridan da još više kudjelje; a kad ona i ovo oprede i smota kao i ono prije i u veče donese kokošku gotovu, ona pomisli u sebi, da to njoj pomažu njezine drugarice, pa joj treći dan da još više kudjelje. Ali kradom pošalje za njom i svoju kćer, da gleda, ko to njoj pomaže presti i motati. Kad se ova poslana djevojka privuče, te vidi kako krava kudjelju uzima i žvače, a pastorka na njezino uho pređu mota, ona se vrati kući i kaže sve materi svojoj. Po tom maćeha navali na svoga muža, da se krava ona zakolje. Muž je iznajprije ženu od toga odvraćao, ali najposlije, kad se žena nije šćela okaniti, pristane i on na to, i kaže joj, da će je u taj i u taj dan zaklati.

Kad pastorka za to dozna, ona stane jednako plakati, a kad je krava zapita, zašto plače, i ona joj kaže sve što je i kako je, reče joj krava:

— Muči ti, ne plači, već kad mene zakolju, da ne jedeš od mene mesa, već kosti moje da pokupiš, pa da ih za kućom pod tijem i pod tijem kamenom zakopaš u zemlju; pa kad ti bude kaka nevolja, dođi na moj grob i naći ćeš pomoć.

Kad kravu zakolju i meso joj stanu jesti, djevojka nije šćela okusiti izgovarajući se, da nije gladna i da ne može, nego pokupi sve njezine kosti, pa ih zakopa, đe joj je krava kazala

Djevojci je ovoj bilo ime Mara, ali kako je poslije toga najviše radila i slušala u kući: nosila vodu, gotovila jelo, prala sudove, mela kuću i radila sve ostale kućevne poslove, i kako

se tako najviše oko vatre nalazila, prozovu je maćeha i njezina kći Pepeljugom.

Jednom u nedjelju maćeha, opremivši se sa svojom kćeri u crkvu, prospe po kući punu kopanju prosa, pa reče pastorci:

— Ti pepeljugo! Ako ovo sve proso ne pokupiš i ručak ne zgotoviš, dok mi iz crkve dođemo, ubit ću te.

Pošto one otidu u crkvu, djevojka sirota stane plakati govoreći u sebi:

— Za ručak mi nije brige, lasno ću ga zgotoviti, ali ko će toliko proso pokupiti!

U tom joj padne na um, što joj je krava rekla, ako kad bude u nevolji, da ide na njezin grob i da će naći pomoć; pa otrči odmah onamo. Kad tamo, ali, šta da vidi! Na grobu stoji velikački sanduk otvoren pun svakojakijeh dragocjenijeh haljina, a na zaklopcu njegovu dva bijela goluba, pa joj reknu:

— Maro! Uzmi iz sanduka haljine, koje hoćeš, pa se obuci i idi u crkvu, a mi ćemo proso pokupiti i ostalo sve urediti.

Ona veselo uzme prve haljine s vrha sve od same svile, pak se obuče i otide u crkvu. U crkvi sve se, i žensko i muško, začude njezinoj ljepoti i njezinijem haljinama, a najviše, što niko nije znao, ko je ona i otkuda je; a osobito joj se začudi i oko na nju baci carski sin, koji se ondje desio. Kad bude ispred svršetka leturđije, ona se iz crkve iskrade pa bježi kući; pa svukavši svoje haljine ostavi ih u sanduk, a on se sam zatvori i nestane ga. Ona brže k vatri, kad tamo, a to proso pokupljeno, ručak gotov, i sve uređeno.

Malo postoji, al' eto ti joj maćehe sa kćerju svojom iz crkve, i vrlo se začude, kad vide sve uređeno, pa i proso pokupljeno.

Kad bude u drugu nedjelju, maćeha se sa svojom kćerju opet spremi u crkvu i na pohodu prospe još više prosa po kući; pa kaže pastorki kao i prije:

— Ako to sve proso ne pokupiš i ručak ne zgotoviš i ostalo sve ne urediš, dok mi dođemo iz crkve, ubit ću te.

Pošlo njih dvije otidu u crkvu, pastorka odmah k materinu grobu, kad tamo, a to sanduk opet otvoren kao i prije i na zaklopcu stoje dva bijela goluba, pa joj reknu:

— Obuci se ti, Maro, pa idi u crkvu, a mi ćemo proso pokupiti i ostalo sve urediti.

Onda ona uzme iz sanduka haljine sve od čistoga srebra, pak se obuče i otide u crkvu. U crkvi joj se opet začudi sve još više nego prije, a carev sin očiju ne smetaše s nje. Ali kad bude ispred svršetka leturđije, ona se između naroda nekako ukrade, te bježi kući, pak se brže bolje svuče i haljine ostavi u sanduk, pa k vatri.

Kad joj maćeha sa svojom kćerju dođe iz crkve, još većma se začude kad vide proso pokupljeno, ručak gotov i ostalo sve uređeno, i nikako se nijesu mogle dočuditi.

Kad bude u treću nedjelju, one se opet spreme u crkvu, pa na pohodu maćeha prospe još više prosa po kući i kaže pastorci kao i prije:

— Ako ovo proso sve ne pokupiš, ručak ne zgotoviš i ostalo sve ne urediš, dok mi dođemo iz crkve, ubit ću te.

Pošto one otidu iz kuće, pastorka odmah k materinu grobu i nađe opet sanduk otvoren i na zaklopcu dva bijela goluba, koji joj reknu, da se obuče i da ide u crkvu, a da se ne brine ni za što u kući. Onda ona uzme iz sanduka haljine sve od suha zlata, pak se obuče i otide u crkvu. U crkvi joj se svi začude još većma, a carev sin bio namislio da je ne pušta kao i prije, već da je čuva da vidi, kuda će.

Kad bude ispred svršetka leturđije, te ona pođe da ide, a carev sin za njom ustopice. I tako ona između naroda provlačeći se i bježeći, nekako joj spadne papuča s desne noge, i ona, ne imajući kad tražiti je, pobjegne bosonoga, a carev sin uzme joj papuču. Došavši ona kući svuče se i haljine ostavi u sanduk, pa odmah k vatri kao i prije. Carev sin po tom zađe s onom papučom njezinom, da je traži po svemu carstvu ogledajući svakoj djevojci papuču na nogu; ali kojoj duga, kojoj kratka, kojoj uska, kojoj široka, ne može ni jednoj da pristane.

I tako idući od kuće do kuće, dođe i kući njezina oca. Maćeha njezina, kad je vidjela, da će carev sin doći i njihovoj kući da traži onu djevojku, ona nju pred kućom sakrije pod korito. Kad carev sin dođe s papučom i zapita, imaju li kaku djevojku u kući, ona mu kaže da imaju i izvede mu svoju kćer. Kad joj papuču on ogleda na nogu, ali joj papuča ne može ni na prste da se navuče. Onda carev sin zapita, imaju li u kući još kaku djevojku, a ona mu kaže, da nemaju više nikake. U tom pijevac skoči na korito, pak zapjeva:

— Kukurijeku! Evo je pod koritom!

Maćeha poviče: — Iš, orao te odnio!

Carev sin čuvši to potrči brže bolje ka koritu, te ga digne, kad tamo, a to pod njim ona ista djevojka, što je bila u crkvi i u onijem istim haljinama, u kojijem je treći put bila, samo bez papuče na desnoj nozi. Kad je carev sin ugleda, on se gotovo obeznani od radosti, pa joj brže bolje papuču nazuje na desnu nogu, i videći, da joj je ne samo taman na nogu nego da je upravo i onaka kao i ona, što joj je na lijevoj nozi, odvede je svome dvoru i oženi se njome.

ŽENA VRAGA PREVARILA

Neki je čovjek imao ženu, na koju je mnogo sumnjao, i zato se s njome vavijek inadio. Ali bi ga žena svaki put nadinadila i budući jača za plot svezala. On jedan put uhvati vraga, vrag ga zamoli, da ga pusti, a on mu rekne:

— Pustit ću te, ako moju ženu prevariš.

Vrag odgovori:

— Metni me u bocu i odnesi kući, pa me ostavi ondje; a ženi zabrani, da u bocu ne tiče, pak ti sutra kudgod otiđi. Žena će doći da vidi, šta je u boci, i dok bocu otvori, ja ću uteći. Ti, kada dođeš, uzmi bocu i vidjet ćeš, da me ne ima u boci. Onda se možeš s njom gonati i nju dobiti, govoreći joj:

— Jest, ja, tako je baš kao i boca.

Tako i bude. On strpa vraga u bocu, donese ga kući i rekne ženi:

— Eto, ženo, vidjet ću ja, kako si mi vjerna. Evo, boca neka stoji ovdje netaknuta sve dok se ja ne povratim; ako li ju samo takneš, ja ću poznati.

Rekavši to ostavi bocu.

Sveđ je muž ženi govorio: — Sada ću ja tvoju vjernost vidjeti.

Žena je međutim šutjela. Kada je dan osvanuo, ode muž u drva, a žena ostane kod kuće. Kada je čovjek zamakao, uniđe ona u sobu i pogleda bocu, koja joj se učini sada crvena, sada zlatna, sada žuta, sada zelena. To ženi bude odveć za čudo, uzme bocu u ruku, pogleda je, ali boca prazna. Kada vidi da je prazna, vrati se natrag; ali kada se opet obazre, opet joj se prikaže boca kao i prije žutom, crvenom, modrom, zlatnom. Vidjevši to, vrati se natrag, uzme bocu u ruke i počne je začuđena razgledavati, da li je zbilja prazna. Ukaže joj se prazna kao i prije. Videći to počne se misliti, bi li otvorila, ne bi li; sada pođe rukom bocu otvarati, sada opet bojeći se muža, ustegne ruku, dok je ne svlada ženska znaličnost i otvori bocu. Dok ona odčepi bocu, odmah izleti jedan lijep mladić. Ona se začudi i upita ga:

— Gdje si bio?

A vrag joj reče, da je bio u boci.

Ona nato odgovori:

— Ja ti ne vjerujem, da ti toliki možeš unići u bocu.

Dugo se pregovarajući rekne mu najposlije žena:

— Ne ću ti nikada vjerovati, da si bio u boci, dok svojim očima ne vidim.

Na to vrag:

— E vidjet ćeš sada, da mogu unići u bocu.

Vrag uniđe, a žena brže bolje začepi bocu, pa vrag ostane u boci. Videći vrag, da ga je žena prevarila, nastojao je on nju opet prevariti; ali mu ne pođe za rukom. On je nagovarao iznutra ženu, da pokuša, bi li opet mogla otvoriti bocu; ali žena ne htjede više otvarati, nego ode za svojim poslom, a vrag ostade u boci. Kada je došao njezin muž, opazi, da je vrag u boci i da mu je žena vjernost održala. I od ovoga vremena su živili u najvećem skladu.

ZLATNA LAĐA

Tako su bili čovjek i žena jako siromašni, i nijesu nigdje ništa imali osim jednog djeteta. Jedamput reče čovjek ženi:

— Ženo, evo nam sad ide krsno ime, a mi nemamo nigdje ništa. Kako ćemo ga proslaviti?

A žena mu reče:

— E moj čovječe, što ću ti ja, kad ni ja ne znam kako?

Potom čovjek zakala, pa izide nekuda van, i idući putem pomisli u sebi:

— Bože moj, da sad imam ikome ono dijete prodati, ja bih ga prodao, pa bih poslužio svoje krsno ime.

On nije nego tako pomislio, al' pred njega iziđe star čovjek, pa ga pita:

— Šta si ti sad divanio?

— Nijesam ništa, — odgovori on.

— Ma jesi nešto, — reče starac, dalje.

— Ali nijesam, — reče opet ovaj. A kad ga starac i po treći put upita, reče on:

— Ma rekao sam, da imam ikome dijete prodati, da bih ga prodao, pa bih služio krsno ime.

A starac mu reče:

— Pa daj ga meni, ja ću ga kupiti. Samo šta išteš za njega?

— A šta ćeš mi dati?

— Dat ću ti forint, — reče starac.

On pristane, a starac još reče:

— Za taj ćeš forint sve kupiti i platiti što ti god treba, a on će ti vavijek u džepu biti.

Potom on njemu dade forint, pa uprti dijete i odnese. Čovjek otide, pa kupi sve, što mu je trebalo, pa skupi goste i proslavi krsno ime onako, kako je trebalo. Starac odnese dijete, pa udari preko careva dvora; a taj car nije imao muška djeteta, nego samo jedno žensko. Kad je starac nosio dijete ispod careva dvora, viđe ga car, pa ga upita:

— Šta ti to nosiš stari?

— Evo nosim dijete, — odgovori starac.

— Pa bi li ti to prodao? — pita car dalje.

— Bih, — reče starac.

— Pa šta išteš za njega? — pita car opet, a starac mu reče:

— Dat ćeš mi forint, što sam i ja dao.

Car reče:

— Daj ga amo. — I on donese dijete i preda ga caru, a car mu dade platu, te starac otide. Kad je starac otišao, reče car carici:

— Kako ćemo mi sad nadjesti ime onome našem sinu?

— E, ja neznam, kako bi bilo najbolje. — Car reče:

— Hajde da mu damo ime Dragan, — a carica reče:

— Pa slobodno, neka bude.

I tako ostane Dragan. Kad je Dragan već bio narastao, reče car carici:

— Znaš ti, što je moja volja? Mi ćemo lijepo dati našu kćer za Dragana, pa će nam sve naše dobro ostati skupa.

A carica reče:

— Bome je to i moja volja, — njih su se dvoje još od prije zavoljeli.

Ali, kad je careva kći do udaje dorasla, zaprosi je drugoga cara sin; ali ovaj car reče, da je ne da. Kad onaj to čuje, javi mu:

— E pa dobro, a ti ćeš sa mnom ratovali.

Kad to čuju carevi ministri, reknu caru:

— Mora vijeće suditi, pa komu dosude, onome neka bude.

Car pristane, i tako se skupe ministri, pa sjednu suditi. Kad sudili ovamo, sudili onamo, bome dosude, da njih dva idu u trgovinu, pa koji više istrži za tri godine, neka onome bude. Kad oni tako dosude, dade onaj car svome sinu šestora kola novaca i pošalje ga u svijet, a ovaj dozove svoga Dragana, pa mu reče:

— Vidiš, moj sine, sad se uprav na silu rastati moramo. Onaj je dognao šestora kola novaca, a tebi evo sedmora, pa hajde i ti, pa trži, i gledaj, da više od njega istržiš.

Onda Dragan otide k djevojci, pa joj reče:

— Ja sad moram otići, i bogzna hoćemo li se igda vidjeti.

A ona reče:

— Evo ti moga prstena s ruke, pa ako se igda vidimo, bar ću te po prstenu poznati.

Kad Dragan pođe, reče mu car:

— Evo ti sedam kola blaga, pa hajde, te samo pogađaj i kapariši, pa ako ti pofali novaca, piši mi, poslat ću ti koliko budeš trebao.

A on mu reče:

— Ja ne ću toliko novaca, nego ti meni daj samo onaj forint za koji si me kupio, pa će mi to biti dosta. Kad to car čuje, dade mu forint, i on uze još komadić kruha, pa otide.

Idući on tako, dođe u jednu planinu, i tu nađe jednoga starca, gdje sjedi i loška vatru. Kad on dođe k njemu, reče mu:

— Pomozi Bog, djedo!

— Bog pomogao! reče mu starac.

— A otkud ti ovamo?

— Idem po svijetu, — reče Dragan, — da tržim, ne bih li što dobio, da mi car dade svoju kćer.

A starac mu reče:

— Dobro sinko, dobro. Sjedi tu, pa ćemo spavati.

Ali Dragan reče:

— A moj djedo, kako bi mi spavali ovdje u planini, pa da nas što ujede?

Ali starac reče:

— Ne boj se ti ovdje ništa. Ja ovuda hodam, hodam, pa još ništa nijesam vidio.

Potom mali Dragan sjede, a kad omrkne, legnu oni i prespavaju. Kad je ujutro svanulo, reče mu starac:

— Sad ti hajde preko one planine u grad, pa štogod prvo sreteš, kupi ga. Kad kupiš, onda dođi k meni i dovedi da i ja vidim, pa ću ti još nešto kazati.

Potom Dragan ode uz planinu, a kad bio na vrh planine, srete ga čovjek i vodi crna ćenu, a on ga pita:

— Bi li to prodao?

— Bih, — reče onaj.

— Pa šta išteš za njega? — pita on dalje.

— Dat ćeš mi forint, — reče ovaj.

On mu izvadi onaj forint i dade i uzme ćenu te se vrati nazad starcu pa mu reče:

— Evo, djedo, što sam kupio.

— Dobro si to kupio, — reče starac, — samo ga priveži tu za taj trnić, pa hodi amo k vatri. On priveže ćenu i dođe k starcu, pa sjede, te tu opet noći. Kad ujutru svane, reče mu starac:

— Hajde, sinko, vidi šta si kupio, šta ti ono radi.

A kad Dragan tamo, al' ćene nema. On onda dođe k starcu i kaže mu:

— Ma, djedo, nema ondje ništa.

— Kako to, da ne bi bilo ništa? Hajde, pa grebenaj ondje, možda ćeš da što iskopaš.

On otide, pa začeprka noktima, kad al' iskopa rukavicu masti, uzme je, pa odnese starom, pa mu reče:

— Evo djedo, šta sam našao.

A stari mu reče:

— Dobro je to sve, sinko Sad uzmi tu mast, pa hajde preko te planine, pa ćeš doći do jedne velike vode, grdne kao more. Onamo preko vode vidjet ćeš careva krmara, pa ga zovi, neka ti preveze lađu, a on će ti reći da ne more, jer da ne vidi. a i da ti ne smiješ onamo, jer je ono gubava zemlja, i car je gubav. Ali ti njemu reci, neka ti preveze unamjerice lađu, pa da ćeš

ga srećna načiniti. On će tebi pregnati lađu, a ti onda uzmi te masti, pa ga samo pomaži po čelu i on će biti zdrav, pa će te onda odvesti k caru, pa onda izliječi i cara. A kad cara izliječiš, onda nemoj više nikoga, dok ne prospavaš, a kad prospavaš, onda ćeš polak sna i platu primiti.

Kad Dragan to čuje, zakala, pa otide od staroga. A kad prijeđe preko planine, dođe do one rijeke, pa pogleda onamo i vidi careva krmara, pa ga stane zvati, a kad ga dozove, reče mu:

— Daj mi tu lađu prevezi amo, da prijeđem tamo, pa ću te srećna načiniti.

Ali mu on reče:

— Ja ti ne mogu lađe prevesti, jer te ne vidim, a ti ne smiješ amo, jer smo mi svi gubavi.

Ali mu Dragan reče:

— Ma daj ti meni prevezi lađu, ja ću učiniti, pa ćeš progledati.

Kad to krmar čuje, preveze mu lađu, a Dragan onda uzme one masti, pa ga pomaže po čelu, i on progleda. Kad ovaj to vidi, odvede ga k caru, pa mu kaže, da ga je on izliječio, i da će izliječiti svu carevinu. Kad car to čuje, reče mu:

— Hajde mene izliječi, dat ću ti, štogod zaišteš.

Dragan uze one masti, pa pomaže cara po čelu, i on odmah progleda. Kad car vidi, da je zdrav, reče mu:

— Hajde liječi moju družinu.

Ali mu Dragan kaže:

— Ne mogu, dok ne prospavam, jer sam trudan. Car mu to dopusti, a on otide i leže, a kad odspava i ustane, nađe pod uzglavačom knjižicu, a u njoj piše, da mu car načini zlatnu lađu, koja će ići po suhu, i da mu dade u lađu četiri zlatna soldata, pa će mu onda izliječiti zemlju. On sad reče caru:

— Ako ćeš mi dati zlatnu lađu i u nju četiri zlatna soldata, onda ću ti zemlju izliječiti.

Car mu reče:

— Hoću, samo najprije izliječi zlatare, neka kuju lađu, i onda liječi nas druge.

On tako uradi: najprije izliječi zlatare, a oni onda uzmu kovati lađu. Dragan stane liječiti, i za mjesec dana izliječi svu carevinu, pa se vrati k caru. Car mu reče:

— Jesi li gotov?

— Jesam.

— Dobro, evo ti zlatne lade, pa hajde.

Dragan sjede u lađu, i ona pođe.

Idući tako dođe u jedan grad, a kad tamo, al' se u gradu čuje velika graja. Dragan pita dalje, šta to tamo galame, a oni mu rekoše:

— Eno uhvatili nekakva trgovca, zakupio silno blago, pa nema čim da isplati, te će ga sad objesiti.

On kad čuje, reče:

— Idem ja sad, da ga vidim.

Ali mu oni rekoše:

— A šta bi imao, kad mu pomoći ne možeš.

Ali on svejedno ode. Kad on tamo, al' to onaj carev sin pa došao i nakupovao silno blago, pa nije imao čim isplatiti, te ga zato optuže, pa evo došao do vješanja. Kad Dragan dođe tamo, reče im:

— Dajte ga meni, ja ću za njega platiti.

Ovi na to pristanu. On onda reče carevu sinu:

— Daj ti, da te ja popipam po leđima, pa ću sve za te platiti, a ti onda hajde kući, pa se ženi. Ja ne ću kući nigda doći.

Onda carev sin podigne košulju, a Dragan mu zapiše, da on njega ispod vješanja otkupljuje, pa onijem prstenom pritisne kod onoga pisanja, i to se sve dobro pozna, kao da je na njegovoj koži izraslo. Potom ovaj zakala, pa otiđe kući, a Dragan sjede u svoju lađu (kad je platio za njega dug), pa hajde lagaško. Kad onaj dođe kući, sastavi nekako štokakve teskere i napiše, da je taj Dragan obješen, pa kaže tako i ocu one cure i one mu teskere pomoli. A car, kad to vidi, dade mu svoju kćer. I tako se skupi svadba. Potom dođe Dragan u zlatnoj lađi, pa stane u polje niže dvora, a od lađe udari svjetlosti, da se je sve okolo sjajilo. Najedamput uđe u dvor među svatove jedan sluga carev, pa mu kaže:

— Junaci, il će bili posve dobro il posve zlo: evo nešlo u polju sja se, kao da je s neba sašlo.

Kad to oni čuju, iziđu van pa gledaju, ali niko ne smije k Draganu, a on ne će k njima. Najposlije dadu onome jednom slugi novaca, pa on zakala, te na koljenima klečeći ode k njemu i reče mu:

— Ako si sveti čovjek, car te moli, da dođeš k njemu u dvor.

A Dragan ga pita:

— A šta je to u dvoru?

Sluga mu odgovori:

— Careva se kći udaje, pa su svatovi.

A on reče:

— Neka car dođe po mene, pa ću onda doći.

Sluga otide, te kaže caru, šta je ovaj rekao, a car zakala, pa dođe. Kad i on blizu dođe, klekne, pa pođe k njemu, ali mu Dragan reče:

— Nemoj ti ići klečeći k meni, jer ti si mi otac.

Ali to car ne razumije, van ga stane zvati.

A on mu reče:

— Hajde ti, hajde, doći ću ja.

Potom car otide, a on zakala, pa za njim. Kad dođe gore, uđe u sobu pa sjede do đuvegije i metne ruku na sto tako, kako će careva kći moći poznati prsten. Oni ga stanu nuditi da jede, i pije, ali on reče da ne će ništa, dok ne dođe djevojka, da je vidi. Oni otidu brže po nju pa je dovedu, a ona kako uđe, vidi prsten, pa vikne:

— Ma, to je naš Dragan, eto mu moga prstena na ruci!

Kad svatovi to čuju, pitaju ga otkuda je, a on im reče: ja sam taj i taj. Ali onaj đuvegija reče, da on laže, pa pokaže one teskere, i oni mu povjeruju, pa sude, da će ga objesiti. Dragan reče:

— Odmah me objesite, ali samo neka on pokaže svoja leđa, pa pročitajte šta piše na njima; i, ako ovijem prstenom ne bude pečat udaren, onda me objesite.

Đuvegija se stane nećkati, ali svi navale na njega, i on skine košulju, a onda pročitaju svi i vide prsten i dosude da njega treba objesiti. Ali im Dragan reče:

— Ja ga ni sad ne dam vješati, samo neka ide van, a vi svatovi ostanite pa budite moji svatovi.

Oni tako učine i njega išćeraju, a on se vjenča s carevom kćeri, pa tako s jednim forintom ostane srećan.

KONJ I ČOVJEK

Bio je neki čovjek i imao jednog konja, pak je od onoga i živio, što je na njemu iskirio. Ali po njegovoj nesreći nabije konj sadno. Sad od njega tko tužniji, tko žalosniji. Kudgod ide, svakomu je svoju nesreću pripovijedao. Jednoć sjede pred kućom svojom, i dok on tude nabraja, naide nekakav čovjek, pak i njemu pripovjedi žalost svoju govoreći kroz plač:

— Ja imadoh jednog konja, i što sam na njemu izradio, od toga sam dosad i živio, pak evo sada nabi sadno, i ništa ne mogu na njemu već izraditi Već molim te, ako znadeš od toga štogod, kaži mi.

Onda mu on odgovori:

— Ta to je lako, uzmi orah, istuci ga, pak onda pospi onim prahom po rani, i odmah će proći.

Tko sada veseliji od njega; odleti na tavan i nađe orah, pak ga stuče i pospe ranu. Onda odvede konja na livadu, a on se vrati natrag. Poslije toga prođe nekoliko dana; sjeti se on svoga konja i pođe, da ga obiđe. Došav na livadu vidi, gdje je na konju njegovu iz sadna izrastao orah i još, što je bolje, rodio kao kita. On pogledav uz orah, niz orah, uzme grudu zemlje, pak se hiti na njega i istrese nekoliko oraha. Ali malo zemlje one, što je on hitio, ostane na orahu, i opet se on kući vrati.

Kad prođe nekoliko vremena, opet pođe da vidi svoga konja u livadi. Al' kad tamo, ima šta vidjeti: na orahu veliko polje naraslo od one zemlje, što je ostalo na njemu, kad se je hitio. Kad to vidi, vrati se kući, te upreže volove i pođe, pak uzore polje i posije prohu. Ma da je bila vrlo sušna godina, ipak je njemu rodila proha dobra. Kad on vidi, da se je gdje nadveo oblak, tad konja za ular, pak pod oblak, i tako mu uvijek nakisivalo, kad je htio. Kad već dođe vrijeme od žetve, zovne žeteoce, pak požanju i snesu na jedno mjesto, gdje će sabiti. Pobacav sve snopove, samo još jedan ostane; uzme vile, da i njega baci; ali lisica izleti ispod njega, pak preko polja uteče, a on za njom poleti, da je uhvati. Trčeći za njom dođe na jedno blato, i pođe da pređe, al' mu zapadnu noge u blato, i nikako se ne mogne izbaviti. I tad se dosjeti što će: brže bolje odleti kući, donese motiku te iskopa noge iz blata, pak se opet naturi trčati za lisicom. Putujući dođe do jedne vode. I siromah, trčeći umorio se i ožednio pa brže bolje odsiječe sebi glavu te se napije, pa opet put svoj nastavi za lisicom. Kad prevali nekoliko puta, izvadi peškir, da otare znoj sa čela; al' kad on ne ima na njemu glave, i sjeti se, da je ostala kod vode, gdje je pio vodu. Potrči natrag, pa kad on tamo, već lisica smanula pola mozga.

I tako su postali oni ljudi, koji su bez mozga.

NEBOJŠA

Bili su stareji i imeli jedinca sina. Ovoga pošalju va školu, ale ni otel nikad vadit. Meštar ga je kaštigal i tukal i prez jila ostavljal, ale se to ne pomore niš. Mali se ni bal ni šibe ni katafića, ni meštra ni katihela, ni oca ni matere. Malo mu već bilo dodijalo, ale ne šibi, leh nagovaranje, pa zato pobigne od kući, da gre po svitu. Idući tako po svitu nameri na jednoga gospodina, a to je bil đavol paklenski.

On ga pita:

— Kamo, mali?

A on onako sigurno odgovori:

— Grem iskat dobroga gospodara.

— Ti išćeš dobroga gospodara, — reče gospodin, — a ja dobroga slugu, hodi k mane služit.

— Grem, zač ne, al' znate ča, prvo leh van buden ča delal, morate me školi vadit mesec dan.

— Dobro, ja ću te sam školi vadit, leh hodi s manu.

I mali projde s njim. Petnajst dan gre va školu i već zna više od meštra, gre drugeh petnajst i već zna više od katihete. Sad reče mali sam sobun:

— Dosta san se toga navadil, da bin ja sad šal ća od toga gospodara — Pomisli tako i valje pogibne prez gospodarova znanja.

Gre i nameri se na jednoga staroga. Stari ga pita:

— Dečko, kamo ti?

— Gren iskat straha, — odgovori mu mali.

— Kad je tomu tako, hodi va bližji grad, projdi sudu i tu te ti dat sto forinti, ako prespiš va jednoj gradine.

Mali projde va grad i valje gre iskat, kako ga stari naputi, sud i ponudi se, da će va toj gradine za sto forinti prespat. Oni mu valja obećaju, ako to učini. Došla večer, i on projde va gradinu i prespi nutreh. Došlo ga strašit, ale njega niš strah. Jutro dan projde sudu i pita obećaneh sto forinti. Oni mu je daju. Zame beči i gre naprvo Dojde va drugi grad. Tu mu obećaju dvisto forinti, ako va njihovoj jednoj gradine prespi.

— Ču prespat, zač ne, leh mi dajte beči, — govori njin on.

— Dobit ćeš jutra, leh ti hodi tamo, ne boj se.

Borme on projde i va tu gradinu i prespi tu celu noć. Strašil je bilo tu sakakoveh, ča se god pomislit more, ale njega ni ni malo strah. Jutro projde po beči i kad ih je dobil, otputi se naprvo. Opet dojde va tretji grad, i tu mu sud obeća tri sto forinti, ako bude va njihovoj gradine prespal.

— Ču, — odgovori on, — zač ne?

I večer projde tamo, ne projde spat, leh odluči, da će su noć bit na nogah, pa projde pod dimnjak i tu sede Sad se počelo od seh stran strašno rušit, z lanci kramat, škripat, prikazi se prikazivat, ale njega ni sejedno niš strah. On lipo leh sedi i se to gleda. Najedanput čuje se z dimnjaka glas:

— Padan, padan! A on reče:

— Kad padaš, zač već ne padeš?

I sad padu pred njega dvi čovičje nogi.

— Ej, bar ste mogle malo dalje past, ne justo pred moje nogi, da mi tu pačite.

Zame obe nogi i hiti je u kraj. Sad se opet čuje glas:

— Padan, padan!

— Kad padaš, a ti padi.

I sad padu pred njega dve ruke.

— No, i vi ste mogle malo dalje past, a ne baš pred moj nos, kade mi pačite — i hiti je, kamo je hitil i nogi.

Sad se opet javlja z dimnjaka:

— Padan, padan!

— Kad padaš, a ti padi, — govori on. I pade truplo čovičansko.

— No još si moglo bliže past, — reče on, — ča nimaš drugde mesta.

Zame truplo i hiti ga k nogan i rukan. I se se to skupa spravi i zalepi tako, da je bil cel čovik, leh ča mu je glava falela. Mali to gljeda pa govori:

— No da imaš barem glavu, bimo se razgovarali, da nam prvo vrime pasa.

Kad to reče, opet se oglasi z dimnjaka:

— Padan, padan!

— Ej, padaš, padaš, nikad ne padeš? Padi već jedanput, a ne jadi me, — govori on već zlovoljan. Kad to reče, eto pade pred njega glava i zaceli se z drugen telon i oživi. To bil čovik srednje dobi. Sad počme ta čovik govorit, da su tu blizu vrata i da je za njimi trinajst kamar, pa reče malomu, neka zame ključ, pa da te poć malo videt te kamari. Ale mali odgovori:

— Kamo si klal ključ, tu ga i zami i opri vrata, ako ćeš, ja se trudit ne ću, leh s tobun gren videt te kamari.

Čovik zame ključ i opre vrata od prve kamari. Sad govori malomu:

— Zami ključ od druge kamari, da vidimo i tu kamaru.

Ale mu mali govori:

— Kamo si stavil ključ, tu ga zami, pa opri sam.

I čovik zame ključ i opre sam. Dođu va drugu kamaru, pa govori ta čovik opet malomu, neka zame od trete kamari ključ, a mali njemu opet:

— Kamo si ga klal, tu ga i zami pa opri, mane se ne sila prigibat.

I čovik opre. I tako su jedan drugomu va seh trinajst kamar govorili. Mali je vavek govoril:

— Kamo si klal ključ, tu ga i zami.

Kad su bili va trinajstoj kamare, govori čovik malomu, neka zame ključ od konobi, da te nutreh sega nač.

Ale mali opet govori:

— Kamo si ga klal, tu ga i zami, pa opri sam.

Čovik zame ključ i opre konobu, pa govori malomu:

— Zami motiku i zakopaj triput, pa ćemo nać vina.

— Zami sam motiku, pa kako si vino zakopal, tako ga i otkopaj, — odgovori mali. Čovik zame motiku i otkopa tri bačvi z vinom.

— Daj, mali, ta žmulj, da pijemo, — govori on opet malomu.

— A zami ga sam.

Čovik zame žmulj, natoči punoga vina i dava malomu neka pije.

Mali govori:

— Ti si stareji, pij ti prvo, pak onput ja.

Čovik popije i da drugi žmulj malomu. Mali borme popije se do dna. Sad mu govori čovik, neka triput udre z motikom, pa da će nać tri žari cekini.

— A ne ja, — govori mali, — leh kako si je ti zakopal, tako je i ti sam otkopaj.

Čovik je otkopal i govori:

— Vidiš, mali, ja sam bil tu zaklet, i ti si me s ten zbavil, ča si bil tako siguran i ča nisi otel niš v' ruku prijet. Ove dve žari cekini zami za se, a z ovom tretom plati maši za duši, ke su ovde poginule.

I sad se učini dan. Mali projde jutro s gradine, pa ni ni hodil po oneh tri sto forinti, ča mu je bil sud obećal; dosta su mu bile žari s cekini. Leh lipo projde doma k ocu i matere, pa još i sad s njimi žive i veseli se. I ja san bil jedanput pu njega, pa mi je to pripovedal, ale z žari mi ni niš dal.

NEOBIČNA TRGOVINA

E kaže, živio jedared jedan siroma' čovik. Imo on ženu, a žena nikake prćije, pa žive na salašiću i malo zemljice, što su zapatili iz deset nokata. Rade oni svoju njivu, pa se iz tog kruvare i krpare. Više poste neg' što mrse, al' se ne može baš kazati, da su gladni i soparni, već ljudi od dana do dana sastavljaju svoju muku i žive čuvarno. Tako oni zapate i kravicu, a ona blagoslovena, ko da zna, siromaške triba pomoći, pa se latila i sve po dva teleta teli. Latila se ona, al' svega je jednom obogatila junicom siromaška, a drugo bičići, i uskoro on odranio četiri vola. Za toliko marve je zemlje malo, pića na kratko skrojena, pa žena kaže njemu jednog dana:

— Sutra je vašar, a u nas kuća prazna. Zapatit ćemo evo već i dice, pa će tribati više i zalogaja i zakrpa. Prodaj ti ove volove, pa kupi, što nam triba za život.

— Bolje bi ja volio, da se s kojim komšijom za čega pazarim. Di se ja razumim u trgovinu?! Naići ću na kake bangalole, pa će me privariti, — pravda se čovik.

— A šta ćeš se pazarivati? Dobit ćeš tiganjicu za lonac, pa će se baš moći rugati tiganjica loncu, i još da se omrazimo s kojim komšijom. A znaš ti, da od dobrog komšije boljeg roda nema.

Ne popušta ona. Razumi se on ol' ne razumi u trgovinu, samo nek' krene na vašar.

— Kaka si mi muška glava, kad ne smiš tisniti u svit?! — okrenila ona drugi razgovor.

Kad je čovik vidio, da je pridnjak njezin pa njezin, nema šta, već tu mušku glavu prignio i počo spremati volove za vašar.

— Idi ti samo, pa ćeš se već uvartati. Ne možeš cilog vika samo nosom turati zemlju ol' siditi u zapećku, — nakalami ona još na razgovor.

Kad je tako — navalilo selo, pa i popo, mora da se ženi — potira on svoja četiri vola i ajde s njima na vašar. Iđe on, pa sve oči odmara na njima, tako su lipi. Timario je on svoju marvu, pa je već i zato lipa, a još je zapatio volove rogate, da rogatiji' na široko nema .

Ide on, pa sve misli šta bi i činio, al' nikako ne zna, šta bi za nji' tražio. A kako bi i znao, kad su njemu dragi, ta žao mu, ko da mu komad od srca otkidaju. Tako se on misli i kad naiđe na jednog debelog, rumenog, pa dobro obučenog i obuvenog čovika.

— Kuda ćeš, pretelju, s tim volovima? — odma' onaj njeg' zapita.

— Ta iđem na vašar, da i' prodam, — kaže on.

— Ove volove?! — stao onaj, pa se čudi.

Siromašak se odma ustravio, ta, ko šlene prid batinom.

— Zašto, dobri čovče, da ne tiram ove volove?! Nisu oni ni kradeni ni oteti.

— Ne kažem ja, da je tu štogod nepošteno, — onaj će — al', ludi čovče, di ćeš na vašar, kad ti volovi ovake repove imaju. Ne misliš, da će kogod i tako što kupiti. Ja sam iđem s vašara, al' tamo nijedan vo nema repa. Ako već misliš ići na vašar, al' odma osici svima repove, jer se po vašaru šeta kralj, pa nek' ti koji vo ma'ne repom i izbije kralju oko, teže nevolje ne moraš tražiti.

Ode debeli dalje, ko da ga ni briga nije, a siromašak oslo u nevolji Šta će, kad je ovom vašaru tako, već osiče lipo volo-

vima repove. Ide on sad dalje, a volovi kusavi i krvavi, ta golovo vašar kuda prolaze.

Nije on dugo išo, a prid njeg' opet taj debeli, al sad u drugom odilu; a siromak se već tako uzbunio, da ga valjda ne bi pozno, ni da je u istom odilu izišo prid njega. Vidi debeli, da ga siromak nije pripozno i ko bajage opet pita, kuda će s volovima. Nije siromak dobro ni reko, a on na njega:

— Alaj, ludi čovče, di ćeš ti volove prodati kad ovake rogove imaju!?

— A zašto? — zapita siromašak, pa sad već sav drće od stra'.

— Još pitaš?! — onaj njemu. — Ta ja sad iđem s vašara, al' tamo nisam vidio vola s rogovima. Ko bi i tiro rogatu marvu tamo, pa da pobisni i nabode na rogove na čega naiđe.

— Ako je do tog, moji volovi su mirni; ne pamtim, da su se kadgod i uzjogunili, a ne da bi još i bisnili.

— E, moj prelelju! Ne pita se to, kaki su bili, već kaki su na vašaru. A tamo ti ima svita takog, da bi se i ker otrovo, kad bi ma kojeg od ti' ugrizo, a ne da tvoji volovi ne će pobisniti. Već ti kreši rogove, ako misliš s volovima baš na vašar.

Požalio siromak, što je ikad krenio na ovaj priteški put, pa u sebi i ženu spominje nikim čudnim ričima; al' vidi, da nema drugog, već sikiricu u šake i kreši rogove.

Svršio tužan i žalostan i taj poso, i ode dalje. Napravio od volova pravo čudo: ni repa, ni rogova. Tako on stigo i pod sam vašar, a onaj debeli opet prominio odilo i već ga čeka. Opet on bajagi pita siromaška, kud će s tim volovima, pa onda prominio dlaku i veli mu:

— Alaj, ludi čovče, valjda ne misliš, da će kogod kupiti volove ovako kusave i ubogaljene?! Ako si čovik, koji daje štogod i na čovičanski obraz, nemoj ni ići tamo, da ti se ljudi samo rugaju.

Siromak je već zbunjen, pa mu je sad već dosta od svakakog razgovora. Ne zna on s kim ima posla, pa zato još kaže.

— Al' ja sam se našo s dva čovika, koji su mi kazali, da na vašaru ni jedan vo nema ni repova ni rogova.

— A ti njim nisi moro povirovat. Ja idem s vašara. Tamo su volovi, ta ne znaš koji rogatiji, a koji repatiji. Nemoj ići, da se samo sramotiš, već ti nji prodaj meni za vondilj i gladalicu.

Di bi on dao četiri vola za vondilj i gladalicu! Taki razgovor ne će ni da sluša, već otira volove na vašar. Kad on tamo, a ono sav svit biži od njega, a smijanju kraja nema. Kako se svit ne bi smijo, kad niko još nije vidio volove brez repa i rogova. Nije njemu pravo, al' se ne miče s vašara, dok se svit nije razišo. Pada veče, pa čovik šta može sa svojom nevoljom, već krene kući. Kako on na kraj varoši, a onaj s gladalicom i vondiljom ga već čeka.

— No, jesam ti kazo, da ne tiraš te volove na vašar. Izgleda mi, da si konten na sve nevaljano, samo na pametnu rič ne slušaš

Tako on siromaška još i kara, a onaj uvuko glavu, pa samo ćuti, kad mu je i tako dosta nevolje. Zanimila siromašku usta, al' onaj veli:

— Eto, da ne bi osto pod sramotom, ja ću ti i sad dati za volove gladalicu i vondilj.

Šta će siromak, već napravi trgovinu. Uzet će on barem gladalicu i vondilj, samo da ne izađe ženi prid oči s ovakim volovima. Za čas pogodba bila gotova, i onaj debeli otira volove pivajuć, a siromak pođe kući plačući.

Ide on sad, pa ni sam ne zna kako ga noge nose, i tako dođe do nike vode. Sist će on tu, da se malo odmori. Kako on na obalu, a prid njim zapliva jedna patka, pa zlatna. Da si onda vidio trgovca s vondiljom i gladalicom! Skočio na noge i zgrabio za patkom ko vrepčar. Zgrabi on, a patka prne. Zgrabi on opet, a patka i opet prne, i tako to išlo nikoliko puta. Jedared se on dositi jadu, pa baci odilo sa sebe. Zaplivo on za njom, da je tako uvati, a patka drugo nije ni čekala. Odvarala ga daleko, pa onda uzleti za čas s obale, uzme njegovo odilo, pa još i gladalicu i vondilj.

— Slip si ti kod očiju, a mene bi vaćo? — poviče ona, kad mu je priletila iznad glave.

On zinio u vodi, pa se malo nije zadavio. Sve ne viruje ušima, pa vikne:

— Što kažeš?

— To, da prid tebe nisu izlazila tri čovika, već jedan, samo uvik u drugom odilu. Kurjak, brate, dlaku minja, a ćud nikad. A taj tvoj debeli kurjak je bio kasapin, pa su njemu dobri volovi i brez repa i rogova.

— Baš istinu govoriš?!

— Baš istinu! — vikne patka. — A ti se postaraj, da ti kora pukne s očiju prije, neg' se mašiš za mnom. Ovako će te svaki žednog privesti priko vode, a ne da te ne će patka, koja se na vodi i rodila.

Kad je siromak sve to čuo, nije mu bilo svedno. Za čas on isplivo, pa stoji go ko prut, al' mu nije zima već još vrućina od

svega tog, što je taj dan priborlo. Zamislio se čovik, pa kad je sve dobro promislio, kaže on sebi:

— Pravo je kazala moja žena, da ne triba nosom turat zemlju, nit sidit u zapećku.

Bome je on sad vidio, da mu je cilog puta pamet sidila u zapećku i da je zato nastrado. Osto sad i pust i go, al' je zato sad uzo pamet u glavu. Noć ladna, pa ne vridi tugovat' na obali i smrznit' se, već on krene da nađe sebi kako prinoćište. Nije on odmako daleko od te vode, kad naiđe on u šumi na vrepčara, koji se zapleo u trnje. Ranili ga u krilo, pa ne mož' dalje. Ranjen je taj vrepčar, letiti ne može, ali se nije užegurio, kad mu je on prišo, već se nakostrušio, pa tiska na njega i noktima i kljunom.

— Vidi, vidi, — kaže siromak, kad je to vidio, — ti si momak na svom mistu. Ne daš se. No nemaš se šta od mene braniti, jer ja ne ću iskoristiti tvoju nevolju, ko što je onaj debeli kurjak moju, već ću ti pomoći u nevolji.

Uzme on njega na prsa, pa jedan drugog griju. Ide sad on dalje i jedared vidi niku svitlost. Ajd, on bliže, pa vidi, da je to ukraj šume kuća iz koje pada svitlost kroz otvorena vrata. U kući nema nikog, samo se iz sobe čuje razgovor. Došlo to njemu na ruku, što su vrata širom otvorena, pa di će go među čeljad, već se zavuče u garnjak i tu legne u pećicu. Kako je, tako je, nije pod vedrim nebom go, a u garnjaku vruće, pa je dobro i njemu i ranjenom vrepčaru. Posluša on šta se unutra govori, pa sve sluhti, ne će l' možda ko pripovidati o volovima brez repa i rogova. Ne čuje on to, već da će čovik baš sad otići da vidi, šta mu čobani rade. Odma je siromak znao, da ovaj domaćin ima tušta ovaca, pa se zamislio, kako bi to dobro bilo, da se pošteno pazario s volovima za čopor ovaca. Tako se on zamislio u garnjaku, kad jedared evo nikog čovika, al' i taj prođe kroz kuću na vr' prstiju ko mačak, pa baš u garnjak. Pogleda siromak bolje, pa vidi, da je to popo. Vidi on popu, al' u to i popo njega, pa će bižati natrag.

— Al' da nisi ni koracio, jer ću odma vikati u pomoć, — siromak na njega, jer je vidio, da u pope nisu čisti poslovi.

Popo, da će bižati, a siromak, da će vikati, i tako popo na kraju uvuče uši.

— E sad da minjamo odilo, — siromak na njega.

— Kako ćemo minjati, kad ti nemaš na sebi ništa, — uzjogunio se popo.

— Ta imam, popo, samo si ti slip kod očiju. Ti ćeš meni dati kako ti imaš, a ti uzmi kako nađeš na meni. Znaš, popo, tako sam i ja prolazio, dok sam bio slip kod očiju.

Ne da popo; a siromak, da će uzbuniti kuću, popo ne da, a ovaj će u dreku, i na kraju popo opet uvuče uši ko istučen ker. Kako se siromak obuko u popovsko, odma je i istrčo iz garnjaka, a popi zapritio, da se ne makne, jer će biti po ušima.

Zakvrca on na pendžer, a na to čoban zapita:

— Ko je?

— Popo putnik, traži konak.

— O, hajte unutra, gospodine, ima u nas mista, — odma se ozove čoban, i već i trči, da uvede gosta.

Potrče čoban, al' se čobanki ne sviđa, što se našo tu i popo putnik, kad je ona njezinog već naručila, pa će na čovika:

— Šta mi tu primaš kojikake popove putnike, kad ćeš ti otići od kuće!

Namrkosila se čobanka, al čoban ne da pokrke, već vodi popu putnika, pa odma s njim u pročelje. Nije se popo-putnik dobro ni zgrijo, a čobanu zapo za oko vrepčar i zapita:

— Šta vam je to, gospodine?

— Ovo?! Najvridnije, što sad imam: pogađač.

— Kaki pogađač?! — začudi se čobanin.

— Taki, koji pogađa sve na svitu. Da izgubiš iglu na guvnu, samo njeg' pitaj, pa će ti u igli biti već i konac udiven.

Popo-putnik je ozbiljan, pa govori tako, da skoro i sam viruje, a di ne bi čobanin, kojem je u kuću došo ovaki čovik, što svitom putuje. Čim je on čuo, kakog gosta ima, odma je bio još ljubopitljiviji, pa kaže:

— Pa nek' pogada meni štogod! Eto, nek' mi kaže, šta ja ne znam u kući.

— Može, — kaže na to popo-putnik, — al' ne bez sto dukata.

Dobro je siromašak pogado, kad je mislio, da ovaj ima velike čopore ovaca, jer kako on kazo za sto dukata, a čoban i' već istrese prid njega. Oće čoban, da mu pogađač pogađa, al' ne će čobanka. A još, kad je čula, šta triba da pogađa. Taj njezin čovik je bio domaćin, koji je znao u svojoj kući sve do poslidnjeg klina. Šta on nije znao samo?! To, da je njezin popo došo već u garnjak i da čeka, samo da čoban ode kod svoji' ovaca. Ta ona mu je i ostavila otvorena vrata od kuće.

Dabome, kad je čula šta čovik oće od pogađača, da je počela fundarati po sobi, pa se bajage srdi, što rasipa novac i na čovika će:

— Ko je to još vidio tolike dukate dati za ma kaku ludost? Mani se ti tog!

Uzmuvala se ona, pa ko zmija oko čobana, al' onaj opet ne da pokrke, već kaže gostu:

— Samo nek pogađač pogađa, šta ima u mojoj kući za čega ja ne znam. Možda to vridi i više od sto dukata, kad čovik sve zna pod svojim slimenom.

— I vridit će, — kaže popo-putnik, pa stisne vrepčarevo ranjeno krilo.

Kako ga malo žignio, a vrepčar: kra, kra!

— Šta kažeš?! — zapita čoban.

— Da imaš u kući sakrivenog nepretelja, al' onakog, s vraga sadrtog!

— Ta ne govorite? — ustravi se čoban. — A kako bi ga mogo istirat?!

Kazat će njemu pogađač i to, al' bez sto dukata nema razgovora. Dao bi čoban i više, kad je čuo kaku nevolju ima u kući. Odma on izbroji dukate, a onaj opet malo stisne vrepčarevo krilo. Pita čoban, šta je pogađač kazao, a popo-putnik kaže:

— Nepretelj je u pećici. Daj kotlić i kašu, pa ćemo ga istirati.

Odma čoban naredi ženi, da spremi sve, što je pogađač kazo, a ona bome ne će.

— Sad ću se ja latiti u kojikake vašange, pa još u noć, šta još ne bi 'tio, — počela ona i brojiti.

Al' samo je počela! Čobanu se to odma nije svidilo, pa kad je onda zagrmio, ni rič se više nije čula. Sprema ženu kotlić i kašu, a sve misli, kako bi otrova kuvala misto kaše, pa pogostila i popu-putnika i njegovog pogađača. Mislila ona šta mislila, al' popo-putnik se i sam latio, pa loži vatru, a čoban pristavio kašu, pa već miša velikom kutljačom.

Za čas tu kaša provrla, a popo-putnik kaže onda čobanu:

— Ti, sinko, uzmi sad sikiru i kad nepretelj pođe napolje, a ti njeg' samo u čelenku!

Kad je žena to čula, sva poskočila, pa se stala prinemagati.

— Nemoj, čovče slušati ovu napast! Šta ću ja sirota brez tebe, ako te nepretelj upropasti?!

— Ne će više, — nasmije se popo-putnik, — dosta je to dosad radio.

Ne da se ni čoban osoliti, već ženi ustranu, a on sa sikirom stao na prag. Popo-putnik onda uzeo kutljaču kaše, pa otrese na onog u pećici. Odvaća on kutljaču za kutljačom, pa sve lupa u pećicu, a popi golaću pećica sve više tisna. Uvlači se on ko spuž, al' vrila kaša škropi po cijeloj pećici, i jedared popi golaću dotužilo. Dobra je kaša sa žmaram, al' se popi ne dopada, da se od njegovog sala prave žmare.

I popi-putniku već dosadilo, da maše kutljačom, pa namigne i vikne čobanu,

— Domaćine, ne će nepretelj napolje, dok ga ne nasitimo. A taj se naviko, da guta svašta sa tuđeg astala. Iskini i kajiš od kože sa leđa, taj će ga progutati, al' se nasitili ne će.

— Pa šta ćemo onda tužni i žalosni?

— Šta ćemo?! Pogledaj, valjda su se već ugrijali klinci na žeravi. Daj vile, da mu bacimo u zube koju šaku 'ugrijani' klinaca, valjda će se onda zasititi.

Kad je onaj u pećici čuo, kako će ga častiti s klincima sa žerave, borme se više nije mislio. Skoči on iz katlanke i biž vratima. Kako je nataraške sunio, tako je kotlić s kašom i privalio, pa kad je onda onako opečen i umeljan od kaše dipio vratima, čobana nestalo, ko da ga vitar oduvo s praga. Popo-putnik je imo muke, dok čobana nije pronašao i dovo u kuću.

— Ta šta si se tako ustravio?! — pita njeg popo-putnik.

— A ko se ne bi ustravio?! Kako se četveronoški zatrče, taj bi i mene odno u pako, da nisam za vrimena pobigo, — kaže čoban i sve se obazire, nije l' taj nepretelj možda još i sad u kući.

Umiri njeg popo-putnik i kaže, da mu ovaj nepretelj nikad više ne će doći u kuću. Kad je tako, čoban počasti bogato svog spasitelja, i siromak onda krene dalje. Ode on, pa je već dobro odmako, kad se i čoban sitio, da ima glavu na ramenu. Poče čovik, da se misli i odma i smislio štogod pametno. U njega je dosta čopora ovaca, a ne može se baš pofaliti, da se svi čobani paštre, pa često nestane po koja ovca. Da je njemu onaj pogađač, taj bi našo svaku ovcu. I odma čoban namisli, da od pope-putnika kupi pogađača. Uzjaši on na magarca i potrče za siromakom.

— Stanite, gospodine! — poviče on još izdaleka.

— Šta je, sinko?

— Znate šta, gospodine, — kaže čoban, — prodajte mi tog pogađača.

Kaže on i zašto bi ga kupio. Kaže on, al' siromaku žao čovika, ne će više da ga vara i lipo mu veli:

— Dobri čovče, ja bi' ti ga prodo, al' ti ovce ne će naći. Jedino bi ti bio od koristi, što bi te čuvo od ovog nepretelja, što smo ga sad istirali.

Nije ni to mala stvar. Di bi i bila, kad nepretelj malo da nije odno u pako sirotog čobana. Kupit će on pogađača, pa nek' mu kuću čuva od nepretelja.

— Dobro, — kaže onda siromak, — eto daf ćeš mi tog magarca i sto dukata, pa nek' ti je sa srićom.

Obraduje se čoban, što će tako jeftino doći do pogađača i sve se zafaljiva popi-putniku. Ovaj lipo uzjaši na magarca i kad će se rastati još kaže čobanu:

— Samo ubardaj, šta ću ti kazati: zapriti ženi, da se pogađača ne žigne. Ako ga ne timari, il' samo ružno i pogleda, pogađač će na sva usta povikati, ko je bio taj nepretelj i šta je tražio u tvojoj kući.

— A zašto da tako zapritim ženi? — zapitat će još čoban.

— Da ti se nepretelj ne bi više zavuko pod slime, — kaže popo-putnik i odjaši na magrcu.

Ode on veso, a čoban se još veseliji vrati kući. Obradovala se i čobanova žena, kad je čula, da će pogadač sve dotle ćutati o nepretelju, dok ga ona dobro timari. Uzvrpoljila se sad oko pogađača, pa kako se na njeg' iskosirila, kad je pogađo, da je nepretelj u kući, tako sad sve prede oko njega, kad je čula, da ne će kazati, ko je bio taj nepretelj.

Požuri se sad siromak, da digod nabavi čestito odilo; popovsko ga već počelo žuljiti, al' se siti, da mu je patka još dužna. Dojašio on do vode, a patka se brčka u sva zvona.

— Hej ti patko, — poviče on, — baš sad dolazim iz gostiju od svetog Petra. Dobro, što sam te vidio. Sveti Petar se sprema u vis, pa ti poručio, da mi dadeš vondilj i gladalicu onog, što si ga žednog privela priko vode,

— Oću, sveti oče, oću, — poviče patka i već se i stvorila prid siromakom.

Prida ona vondilj i gladalicu, a siromak to spremi u torbu, al' i zlatnu patku.

— Šta š' sa mnom, — uplaši se patka.

— Oću, da te se nagledam, jer više nisam slip kod očiju, — nasmije se siromak i strgne sa sebe popovsko odilo.

Kad je patka vidila, ko je taj sveti čovik, nije ni požalila, što mu je dopala šaka, već mu kaže:

— Sad vidim, da si od mene ne samo naučio, već me i nadmudrio. Zato si zaslužio ne samo mene, već i moje pačiće, koje sam juče izlegla, — pa mu pokaže bunju u trski.

Ode siromak do bunje, pa uzme dvanejst zlatni' pačića. Ode on sad na magarcu i zdrav i čitav stigne kući, al' se nikom nije pofalio, kako je trgovo s volovima brez repa i rogova. Nije više ni išo da trguje, već lipo svoju zemlju radio, zlatna patka mu legla lipe pačiće, a vondilj i gladalicu ostavio da i' kadgod po kome pošalje svetom Petru. To je 'tio uraditi, da niko ne bi kazo, da je on čovik nepošten el lažov. Nek Petru bude i vondilj i gladalica.

PRAVA SE MUKA NE DA SAKRITI

Bio jedan siromah čovek, pa se pribije u nekakva bogata čoveka, da služi bez pogodbe. Tako je služio godinu dana, a kad se navrši godina, on dođe gospodaru svome i zaište, da mu plati, što misli da je zaslužio. Gospodar izvadi jedan novčić pa mu reče:

— Na, to ti je služba.

Sluga uzme onaj novčić i zahvali gospodaru, pa onda otide na jedan potok, gde je voda bila vrlo brza. Kad dođe na potok reče sam u sebi:

— Bože milostivi! Šta je to, da sam zaslužio samo jedan novčić za celu godinu dana? Ali bog zna, jesam li i toliko zaslužio. Evo ću sad da ogledam: bacit ću ovaj novčić u vodu, pa ako ne potone, onda sam ga zaslužio; ako li potone, nisam ga zaslužio.

Pa se onda prekrsti govoreći:

— Bože milostivi! Ako sam zaslužio ovaj novčić, neka pliva povrh vode, ako li nisam, neka potone na dno.

To rekavši baci novčić u potok, a novčić odmah potone na dno. Onda se on sagne, te izvadi novčić iz vode, pa ga odnese gospodaru natrag govoreći:

— Gospodaru! Evo ti novčić natrag, ja ga još nisam zaslužio, nego ću te služiti još jednu godinu dana.

I tako stane na novo služiti, i kad se opet navrši godina dana, on dođe gospodaru i zaište, da mu plati što misli da je zaslužio. Gospodar opet izvadi novčić pa mu reče:

— Na, to ti je služba.

On uzme novčić i zahvali gospodaru, pa opet otide na onaj potok, prekrsti se i baci novčić u potok govoreći:

— Bože milostivi! Ako sam ga pravo zaslužio, neka pliva povrh vode, ako li nisam, neka potone na dno.

Kako ga baci u vodu, a novčić odmah padne na dno, a on se sagne, te ga izvadi, pa opet odnese gospodaru govoreći:

— Evo ti, gospodaru, novčić natrag, još ga nisam zaslužio, nego ću još jednu godinu da te služim.

Tako opet počne služiti, pa kad iziđe i treća godina, on otide gospodaru i zaište, da mu plati što misli da je zaslužio. Gospodar mu opet da novčić, a on ga uzme i zahvali, pa otide opet na potok, da vidi, je li ga sad zaslužio. Kad dođe na potok, prekrsti se, pa baci novčić u vodu govoreći:

— Bože milostivi! Ako sam zaslužio ovaj novčić, neka pliva navrh vode, ako li nisam, neka potone na dno.

Kad novčić padne u vodu, počne plivati povrh vode. Onda on veseo uzme iz vode novčić i metne ga u džep, pa otide u šumu i načini malu kolebicu, i onde stane živeti.

Posle nekoga vremena čuje on, da se stari njegov gospodar sprema na galiji preko mora čak u drugo carstvo, pa otide sa svojim novčićem k njemu, i stane ga moliti da bi mu kupio što u drugom carstvu za njegov novčić. Gospodar obeća i uzme njegov novčić, pa pođe na put. Putujući tako nađe kraj mora nekaku decu, koja su bila iznela mačka da ga ubiju i u more bace. Kad on to vidi, pritrči k njima, pa ih zapita:

— Šta je to, deco?

A oni mu odgovore:

— Čini štetu, pa hoćemo da ga ubijemo.

Onda on izvadi onaj novčić svojega negdašnjega sluge, pa im pruži, da mu dadu mačka. Deca to jedva dočekaju, pa uzmu novčić, a trgovcu dadu mačka. On odnese mačka na galiju, pa pođe dalje putovati.

I tako putujući jedan put dune jaki vetar, te odnese galiju bog zna kuda, da za tri meseca nije mogla izaći na svoj pravi put. Kad vetar stane, gospodar od galije nije znao gdje je, i pošavši još malo dalje, dođe pod jedan grad. Kad se čuje u gradu, da je došla galija iz nepoznate zemlje, navale mnogi, da je gledaju, i jedan od onih ljudi, koji je bio vrlo bogat, pozove gospodara od galije na večeru. Kad tamo, ali gospodar od galije ima šta i videti: miševi i pacovi trče na sve strane, i sluge s batinama stoje, te brane da ne natrče na sto. Onda on reče domaćinu:

— Za boga, brate, šta je to?

A domaćin mu odgovori:

— Tako je, brate, uvek kod nas, da ne možemo od toga zverinja na miru ni ručati ni večerati. Još kad spavamo svaki imamo svoj sanduk, pa se u sanduk zatvorimo, da nam ne bi uši poizodgrizalo

Onda se gospodar od galije seti svoga za novčić kupljenoga mačka, pa reče domaćinu:

— Ja imam u galiji zverku, koja bi to sve zatrla za dva tri dana.

Domaćin na to odgovori:

— Brate, ako imaš takvu zverku, daj je ovamo, ja ću ti napuniti galiju samoga srebra i zlata, samo ako je istina što kažeš.

Posle večere otide gospodar od galije, te donese svoga mačka, i reče domaćinu, da leže bez sanduka; ali oni opet ne smednu ni po što, nego on sam ostane tako da spava. Onda on pusti mačka, a mačak, kad opazi tolike miše i pacove, počne ih hvatati i daviti pa sve na gomilu svlačiti, a i miši i pacovi poznavši ko je tu, stanu bježati kud koji. Kad u jutru dan osvane, i oni poustaju, ali nasred sobe velika gomila mrtvih miševa i pacova, a po sebi slabo je koji još trčao, nego su izvirivali iz jama. A posle tri dana nije se mogao ni jedan ni videti. Onda domaćin za mačka napuni putniku galiju punu srebra i zlata.

Po tom naš putnik pođe s galijom kući. Kad dođe kući svojoj, dođe mu stari sluga njegov, da ga pita, šta mu je doneo

za onaj novčić. Gospodar mu iznese jedan mermer kamen, lepo otesan na četiri ugla, pa mu da:

— Na, to sam ti kupio za tvoj novčić! Sluga se tome vrlo obraduje, pa uzme kamen i odnese u svoju kolebu, te načini od njega sto. Sutradan otide sluga u drva, pa kad se vratio kući, a to se onaj kamen pretvorio u zlato, te sija kao sunce, sva se koleba od njega svetli. Kad on to vidi, uplaši se, pa otrči svome starome gospodaru i kaže mu:

— Gospodaru, šta si ono ti meni dao? Ono nije moje, hodi da vidiš.

Gospodar dođe, i kad vidi, kakvo je bog čudo učinio, onda mu reče:

— Nije fajde, moj sinko! Kome bog tome i svi sveti; hodi ovamo, evo tvoga blaga.

Pa mu da sve. što je god doneo na galiji, i da mu kćer svoju, te se oženi njome.

ČOBAN NADMUDRIO CAREVU KĆER

U stara vrimena živio jedan kralj. Nije imao muškog poroda, al' su mu rasle tri 'ćeri, tri rumene jabuke. Čuvao je nji' stari kralj, pa ne da ni sunce da i' opeče, ni vitar da ošine; i kad je došlo vrime, da se najstarija udaje, kralj razglasi da će je dati onom, ko je triput nadmudri.

Divojka nije samo lipa, nego i mudra, da je to za pripovitku. Čim je glas puko, a prosilac prosiocu daje bravu. Divojka kaže, da će se udati za onog, koji je triput nadmudri, a kojem proscu ne pođe za rukom, taj će je dvoriti sve dotle, dok se ona ne uda. Za kratko vrime kraljeva najstarija 'ćer je imala sluga već i na odmet. Ne nadmudre nju prosioci, al' ni jedared, a ne da će jedan triput. Nije to ni divojki pravo. počela se već bojati, da će side kose plesti, a čovika ni onda imati ne će. Ne dopada joj se, al' ne će da pođe ni za takvog, koji nije bar toliko kadar primetniti priko glave ko ona.

Kad su se prosioci već proridili, začuje za ovo i jedan kraljev čoban. Njega su čobani našli u šumi, kad je još bio u povoju, pa su ga ovce dojile, a vitar ga ljuljo. Tako je on sam odrasto na svitu, i što je od čobana dobro vidio, to mu je bilo sve blago.

— Sluga sam i ovako, sluga ću biti, ako me srića ne posluži, — kaže on čobanima, kad je čuo kako se kraljeva najstarija 'ćer udaje; i javi se i on za prosioca.

Kiša ga umivala, vitar mu lice sušio, rasto je u polju ko trska, pa momak lip, da ga se nagledati ne možeš. Makar je čoban, udavači se odma dopo, al' baš zato je 'tila viditi, je l' i tako oštre pameti.

Pita on nju u čemu će se prvo nadmudrivati, a divojka kaže:

— Čekaj, dok malo promislim.

Njemu nije teško čekati, kad je cilog života čeko, dok se ovce ne napasu. Momak čeka, al' sve motri. Drugi dan on čuje, kako je divojka zapovidila, da se zakolje sva živina i pokupe sva jaja, jer će biti velika čast. Čim je čoban to čuo, a on prvi potrčo na guvno. Uvatio tri dobre kokoške, jednog pivca i kvočku, pa s njima ukraj šume. Tu sve metne u jedan šupalj rast, pa sio na drvo i svira u frulu.

— Šta ti tamo radiš? — na njega će divojka, kad ga je spazila.

— Čekam! A di će čoban, već pod šumu. A nuz svirku lakše vrime prolazi.

Divojka se malo zamislila, a i sama vidi, da je to tako, pa ode dalje da vidi, nije l' digod još ostala koja kokoš il' koje jaje. Čoban svira na rastu, ko da se đuture pogodio, a kako siroma' i ne bi, kad jedared kvočka kvoči, jedared kokoši kokodaču, a i pivac se samo protegne, pa zakukuriče.

U dvoru se goste, ta i kerovima je doteklo bataka i kajgana. Kad već ni kuvanog jajeta nije bilo, dođe kraljeva 'ćer i kaže čobanu:

— Sad slušaj: dok sunce tri put ne zađe, da stvoriš kvočku i devet jaja, pa da kvočku nasadiš. Za tri nedelje nek izleže devet pilića. Sve ovo stvori, al' iz dvora, da ne izlaziš.

Ode ona, od čobana ni rič nije dočekala, a on frulu, pa samo svira. Kad će već i veče pasti, on samo stego kabanicu, pa zavuče ruku u 'rast. Tamo tri krupna jajeta. Tako su njemu koke snele i drugi dan, pa i treći. Kad došlo vrime, a on zagrne kabanicu i prid divojku.

Ne vidi ona, šta je pod kabanicu, pa ga pita:

— Šta ti misliš, da ćeš sa mnom izaći na kraj tako, da samo sidiš na 'rastu i sviraš?

— Ta nisam ja samo uzalud sidio.

— Neg' šta si radio?

— Kvočio, — nasmije se čoban. — Dosad ja, a sad nek kvoči ona, — kaže i izvuče ispod kabanice kvočku i devet jaja.

— Otkud ti to?! — začudi se divojka.

— Kazat ću ti, ako priznaš, da sam te nadmudrio.

— Dok kvočka izleže svih devet pilića.

Nasadili oni sad kvočku u zlatnu kotaricu, pa čekaju. Čoban se tri nedilje samo časti u kraljevskom dvoru. Došlo vrime, pilići počeli prokljucavati jaja, pa osam za čas zapištilo pod kvočkom, al' deveto ćuti. Čekali oni još jedan dan, pa onda vide da je deveto jaje mućak.

— No, ko je koga nadmudrio?! — nasmije se divojka, al' pomalo žalosno.

— Ja, — na to će momak.

— Kako, kad se samo osam pilića izleglo.

— Al' sam ja devet jaja našo u dvoru, di ni lupinje nisi ostavila.

Da rič ne bi sporili, momak kaže:

— Otići ću ja do kralja, pa nek' on kaže ko ima pravo.

Divojka pristane od prve riči, i čoban taj čas osvane kod starog kralja, pa mu laže ovako:

— Svitla kruno, ja sam se okladio s jednim pobratimom, da ću s batinom od jednog udarca smlatiti s oraha devet zrna. Izabro ja dobru, čvrstu batinu i srušio od jednog udarca s drveta devet zrna, al' je jedno bilo prazno. Pobratim mi veli, da je okladu dobio on zato, što je ovo zrno prazno, a ja držim, da sam okladu dobio, jer je oraha devet.

Stari kralj je malo promislio, pa onda veli:

— Dabome, da si ti dobio. Orasi su rodili na drvetu, a ne u tvojim rukama, ne možeš ti biti kriv, što je jedan prazan. Glavno je, da si ti devet srušio.

Kad je divojka čula, kako joj je otac prisudio, pokorila se i ona. Nema sad drugo, već da izmisli, kako će novo pitanje zadati čobanu. Priljubila se nuz njega, pa se ne miče dalje ni za nokat, al' kad ona pije, njemu ne da, kad jide, njemu ne da. Prošlo tako tri dana, pa se momak nasušio.

— Sad ću metnuti prid tebe ćup meda i jabuku rumenu, da rumenije vidio nisi, pa da vidim, 'oćeš li izdržati tri dana, da med iz ćupa ne lizneš, a jabuku ne zagrizeš.

— Ja ne ću, pa nek mi se zubi suše i sedam dana, — na to će momak.

— Na kraju švigar puca, — nasmije se divojka.

Vidio čoban, da mu kraljeva 'ćer dobro sprema pod glavu, pa ode do svinjara i ovaj mu sveže ruke na krstima. Sio sad čoban, a rukama ni da makne, kad ga je svinjar svezo dobrim kajišima. Kako on sio, a kraljeva najstarija 'ćer donese prid njeg ćup meda, a sridnja nosi rumenu jabuku. Čoban ne smi otić nikud, a one paze, kad će navaliti na med i na jabuku. Bi čoban pa jako, al' je zato sebi i svezo ruke. Divojke mu sve priko usana vuku ćup i jabuku, al' on stiska zube. Tako prošo jedan dan, pa drugi, i treći dan već počo padati mrak. Kad je udavača to vidila, a ona nož i osiče kajiše na čobanovim rukama. Kako mu ruke oslobodila, a on zagrize jabuku, ta skoro je svu uzo u usta, pa onda dobro lizne meda iz ćupa.

— No, jesam rekla, da će na kraju biti po mojem, — nasmija se divojka.

— Samo to nije tako, — nasmije se i čoban.

Sad se već ne će istiravati, već čoban odma' ode prid kralja, pa nek on opet prisudi.

— Svitla kruno, — kaže njemu čoban, — ja se opet kladio s onim pobratimom.

— A u čemu je oklada?

— Dojašio ja njemu u goste na dobrom ždripcu. Pobratim me pogostio i veli mi: evo pod kućom dvi bašće, da se kladimo, da će i' tvoj konj pogaziti, dok se mi častimo. Ja lipo ždripca zavezo za drvo, pa mu metnio zobnicu. Nisam ja dobro ni u kuću ušo, a moj pobratim skine zobnicu. Sad bi konj pasio po

baščama, al' ne može, kad sam ga dobro zavezo. Kad došla već zora, a moj pobratim do konja, pa ga odriši. Kako ga odrišio, konj onako gladan navalio na obadve bašće, i sad pobratim kaže, da sam ja okladu izgubio.

— Kaži ti tvom pobratimu, — na to će kralj, — da bi konj bio lud, kad mu ne bi sve bašće popasio. Ne bio ga držiti, pa bi okladu dobio.

Divojka je sad nedilju dana mislila, šta da radi s čobanom. Onda ga pozove, pa mu kaže:

— Ti si cilog života čuvo stado mog oca, pa ćeš znati i naše patke dobro timariti.

— Živ čovik može svašta naučiti, — lipo njoj momak.

— A ti ne moraš ni učiti. Znaš da ovcama nema života, ako li ti u podne ne planduju, a patkama nema pravog života, ako se ne nabrčkaju.

— Toliko još znam, — na to će momak.

Divojka ga onda lipo uzme za ruku i izvede iza dvora. Tamo je velik bunar na đermu, na kojem se poji kraljeva marva, a malo dalje je bara na kojoj su bile patke.

— Eto poslidnje, što tražim od tebe: tri dana ćeš timariti patke, al' tako da se svaki dan do mile volje nabrčkaju u ovoj bari. Ako bara prisuši, to je tvoja briga. Možeš iz bunara vode navući, napuni baru kako znaš, samo nek' se u njoj patke do mile volje brčkaju. To bar nije teško, — nasmije se ona.

— Nije, ako se nađe čovik dobre pameti i dobri' šaka.

Ostavi ona momka s patkama, a on prostro kabanicu na ledinu, pa svira. Patke se brčkaju čitav dan, a čoban i' uveče sprati. Tako i drugi dan Al' kad došo treći dan, bari ni traga. Te noći divojka skupila sve kraljeve sluge, pa do zore privukli sve kraljevo guvno i baru zatrpali slamom.

Divojka sad ni ne izlazi, već čeka veče. Al' čoban nije čeko. Divojka se mislila nedilju dana, a on otsvirao jednu pismu na fruli, pa je već smislio Za čas on povaćo patke, pa jednu po jednu tamo di triba Prostro kabanicu, pa zasviro u frulu.

Došlo i veče, a divojka onda došla.

— No, pačiji čobanine, jesu l' ti se patke nabrčkale i danas?

— Al' nikad tako slatko ko danas!

— Di, kad bare nema?! — začudi se ona.

— Ako nema bare, ima bistre vode, — nasmije se čoban.

Uzme on sad divojku za ruku i dovede je do bunara. Kad ona pogledala, a patke se brčkaju, ta sve se ogledaju u vodi.

— Brčkaju se, brčkaju, al' ne u bari, — kaže divojka. — Nije na tvoje, neg je sad baš na moje.

— Ko je dosad, taj će i sad prisuditi, — na to će momak i odma' ode do starog kralja.

— Da se nisi opet kladio?! zapita ga kralj, čim ga je vidio

— Baš tako, svitla kruno, i opet je stvar oko konja.

— Da čujem.

Ispripovida čoban, kako je onom njegovom pobratimu bilo krivo, što je već dvi oklade izgubio, pa ga počeo konabiti, da se i trećiput klade. Pozove ga u goste i poručio, da mu ne će moći na ždripcu ujašiti u avliju na kapiju.

— U mene je konj dobar, a kapija nije visoka, pa sam se ko za glavu nado, da ću kapiju i priskočiti, ako je ma čime podupre.

— No, pa što je bilo? — zapita kralj.

— Šta?! Napravio onaj novu, al' visoku kapiju, a podupro je i panjom i kamenom, da je ne možeš ni probiti.

— A ti?!

— A ja se onda zakaso, pa konja natiro na vrataca. Moj ždribac dobar, pa probio vrataca ko pile lupinu od jajeta, i kad sam se sitio, a ja već u avliji.

— Na kapiju il' na vrataca, glavno, da si ti dopro u avliju. Oklada je tvoja. A ti kaži pobratimu, da se gost dočekiva u avliji, a ne na sokaku.

Kako stari kralj to reko, a njegova najstarija 'ćer utrče i kaže mu:

— Kad ste tako prisudili, onda zovite svatovce, jer me je ovaj momak i trećiput nadmudrio.

Sad se kralj sam sitio, kake su to oklade bile, pa se nasmije i kaže:

— Čobane, zete, zar je ovo tvoj pobratim?!

— Drugog ni nemam.

Naredi onda kralj 'ćeri, da mu ispripovida, kako je čoban nadmudrio. Kaže ona sve po redu, a stari kralj će na to:

— Ćeri moja, ovaj je već dvared zaslužio, da mi bude zet, jer je tebe triput nadmudrio, al' je triput i mene nadmudrio.

Odma' on sazove svatovce, a čoban svoje društvo od stada, pa je veselje trajalo baš toliko dana, koliko su se momak i divojka nadmudrivali. Posli su srićno živili i nisu se nadmudrivali, nego zajedno mudrovali i nadaleko nije bilo dvi tako bistre glave; samo kad su se sudarile, onda su letile varnice, da se zapalila sva ona slama kojom su baru zatrpali.

STARAC PETAR

U stara vrimena živio jedan siromašak. Nije on imo ništa osim zemunice pod šumom, ženu i u nje čitav čopor dice. Svega jedan je dorasto za svinjara, kad umre siromašak, a malo posli i žena. Taj najstariji se zvao Petar. Sva dica jedan drugom do ušiju, pa sad Petar osto ko kopun među gladnim ustima siromaške siročadi. Svi od njeg' ištu kruva, kad je najstariji i najjači, pa je sve staranje palo na Petrova pleća. Tako njeg' braća i sestrice nisu zvali imenom, već mu svi kažu starac.

Na praznom ognjištu je i lako ostariti, a kad još tolika nejačka usta zivaju oko zdile, onda je tu staranja uvik pridosta, makar noć u dan pritvorio. Al' se starac Petar tog nije uplašio, već se zasuko. Traži on po šumi korenje, lovi zvirenje, pa tako dicu i narani i obuva i odiva. Dosta je on i od oca naučio, al' kad je njemu palo slime na time, pa moro i tuđe pragove obijati, naučio se starac Petar svemu samo, da toj siročadi nađe života.

Oštra je sablja, al' još je oštrija pamet u starca Petra. Zna on i slamku rascipati, ako 'ćeš i na dva tuceta strukova, al' tako, da su svi strukovi jednaki ko da metneš jaje do jajeta. Spušti starca Petra u bunar, al' nemoj misliti, da tu za dan ne će procvatati tikvina vriža. Oštra pamet, zlatne ruke, pa se starac Petar ne boji života.

Pročulo se to uskoro, da starca Petra nije lako nadmudriti. Nije ni prošlo dana, da se kako potucalo il' nazlabalo nije okrenilo kod starca Petra, da se s njim oproba na pameti. Al' je Petra život naučio, pa ne će on samo tako uludo i jalovo, već za okladu miri pamet. A u što se okladi, to on i dobije, pa za njegovu siročad pristali crni dani. Kad se starac malo skućio i dicu podigo na noge, manio se nadmudrivanja, već radi na njivama i u vinogradu; al' mu jedared kralj pošalje poruku, da će mu poslati tri sina. Vrati starac Petar poruku, da mu se pamet zaparložila, a i da nije, ne bi on dorastao pameti kraljevski' sinova. Ne bi on 'tio taku bedu i nevolju sebi na vrat, al' ga kralj stao konabiti i konabiti. Otresa se starac Petar, al' se kralj nadotalio i jedared poruči ovako:

— Rič više da ne čujem, već skupi svu pamet i čekaj sutra moje sinove. Il' s njima omiri pamet, il' ću ti glavu skiniti, pa ću sada povirovati, da više nemaš pameti.

Šta će starac Petar, zna on da sila nikog ne pita, pa će s njom omiriti. Al' je to veče i ukasnio, a sutradan i poranio, pa i braću i sestre pripravio, da dočekaju kraljevske sinove kako triba.

Al' i kraljevski sinovi su se pripravili. Njima je otac kazo, kako je i starcu Petru poručio:

— Nadmudrivajte se kako oćete, al' uvride nema. Oklada je od dva kraja, pa ko jače povuče, taj će dobiti.

Kralj je bio na riči tvrd čovik, pa se sad starac Petar ne boji ničega. Obećo je kralj, da se Petru ni dlaka na glavi ne će iskriviti, ako ma kako nadmudri njegove sinove. Kralj jedino oće da prokuša svoje sinove, jesu l' već odrasli da s njegovi' stari' ramena skinu brime.

Izašo starac Petar to jutro, pa sadio veliko bičalje u buzalicu, i tu čeka kraljevske sinove. Kako sunce granilo, a tri krasna momka dojaše na lipim konjima. Usput se oni dogovorili, da se ne će zvati imenima, već će svakom dati kako prdašno ime, pa će već i tako Petra prevariti.

— Šta dobro radiš, starče Petre?! — odma' oni na njega, kad su došli.

— Pa eto nadgledam, je l' ovo bičalje dobro čuva moje svinje, — lipo odgovori Petar.

— Kako to tebi bičalje može čuvat svinje? Šta divaniš take ludosti?!

— Moje svinje bome čuva ovo bičalje, al' tako, da bolje ne može biti.

Tako njima starac Petar, al' ni rič više. Ona trojica vide, da je to već jedna Petrova zagonetka, pa se počnu osvrćati za svinjama. Nema tu svinja na ledini, a ni pod šumom, al' kad su ušli u salaš, čuju oni svinje iz obora. Odma' tri kraljeva sina tamo, a tu obori dobri, sva vrata čvrsto zatvorena i potpačena, pod 'ranjenicima čista slama, a po alovim se vidi, da su baš sad dobro svinje naranjene.

— Pa kako svinje čuva bičalje, kad su u oborima?! — zapita na to najstariji kraljev sin.

— Baš tako, — nasmije se starac Petar. — Uradi ti sve oko kuće, svaku jamicu dobro začepi, pa je ostavi i na trulom stupu.

Sad kraljevski sinovi vide kako bičalje u buzalici čuva Petrove svinje, a Petar još kaže:

— Ovo nadmudrivanje nek' vam je na zdravlje, a sad da vidimo u čega ćemo se kladiti.

— U tvoj čopor ovaca: ako te nadmudrimo, naš je, ako nas nadmudriš, dobit ćeš od nas tri tolika čopora. Samo da bi znao od svakog tražiti po čopor, mi ćemo ti kazati kako se zovemo, — kaže najstariji. — Eto ja se zovem Krtina, ovaj sridnji je Trava, a najmlađi Kukuružna.

— Malo su vam, braćo, nezgodna imena, — nasmije se starac Petar, — al' nisam ja kumovo, pa ne ćete na mene ni žaliti, ako kod mene naiđe jedan pretelj, što se isto tako čudno zove.

Sve oni lipo svršili, pa će sad tri dana ostati kod starca Petra. Ugosti on nji', pa kud oni, tamo i' domaćin i čeka sad u čemu će ga nadmudriti. Idu oni tako po kući i okolo, i Petar

jedared vidi, da su se oni nasmijali, kad su bili među kamarama slame. Najstariji još i kvrcne Petra po stivoj luli i kaže:

— Dobar domaćin ne puši pod slamom!

Smijuckaju se oni, al' Petar već zna, šta su mislili. Ne kaže on ništa, al' kaže svojoj braći i sestricam. Prid veče, kad su marvu pojili, dičurlija se zaigrala, pa se poliva iz kablova. Malo poškropc po sebi, al' kablovima po kraljevskim sinovima, i dok se Krtina, Trava i Kukuružna nisu sitili, bili prokisli ko miševi.

— Ne ćete se maniti, dičurlija nikaka, — ružit će tu bajage starac Petar.

— Ta ne diraj dicu, — još će njeg' miriti ona trojica, a Krtina se još i nasmije, pa kaže, — možda se oni spremaju za čega.

— Dabogme, da se spremaju, — kaže starac Petar, al' se ne smije na glas već u sebi.

Kraljevski sinovi misle u sebi: da znaš Petre, šta ti spremamo! Bome bi ti dicu učio da polivaju. A Petar misli u sebi ovako: da vi znate, šta vam ova dica spremaju, bome se ne bi smijali.

Odu oni sad u kuću, a Petar donese tri stara odila i kaže kraljevskim sinovima:

— Prisvucite se u ova odila, a vaša ćemo do ujutru posušiti.

Poslušaju njeg' kraljevski sinovi, pa svoje skupo ruvo daj Petrovoj, najstarijoj sestri i još je učvrste, da i' na dobro misto metne, da se za sigurno do ujutro osuše.

— Da te ne vidim u kući, ako već u zoru sve ne bude suvo. — zapriti joj još i Petar. — Ne ćeš mi valjda kuću osramotiti prid gostima.

Večerali oni sad, pa legli. U zoru, kad je cila kuća spavala, jedared kogod buba na Petrova vrata.

— Šta je, ko je?! — javi se starac Petar, al' je sav bunovan.

— Kaki »šta je, ko je,« — viču kraljevski sinovi, — već skači u opanke, jer ti guvno gori!

— Zapalili oni Petrovo guvno, pa sad misle, da će onaj zajaukati. Al' se starac Petar privrnio na drugu stranu, zivnio jedno veliko, pa onako natenane kaže:

— A šta ste vi mislili, da ću ja ta skupa ruva kraljevski' sinova valjda na parasničkom banku sušiti?!

Kad su ona trojica čula ovaki razgovor, potrčali oni odma' do kamara, koje su zapalili, al' su bome kasno stigli. U plamenu se samo zlatna puca vide, a njevim odilima ni ugarka nije ostalo.

Snuždili se oni, pa taj dan sve cunjaju i taru pamet, kako bi starca Petra nadmudrili. Nisu došli ni na večeru, već se dogovaraju i jedared najstariji kaže:

— Znate šta, braćo! Kad njemu bičalje čuva svinje, da mu u zoru sve svinje puštimo u šumu! Dosta je gladni' kurjaka, pa će mu sve svinje raskidati; a ako i' ne raskidaju, svinje će se razići, da i' nikad više ne će naći. Onda ćemo ga zapitati, kako mu bičalje čuva svinje.

Ona dva odma' pristanu. Kako i ne bi, kad će tako starca Petra nadmudriti. Al' starac Petar ne spava, već visi iznad nji' u odžaku ko slipi miš. Nije on ošo spavati ni kad je to čuo, već odma' svoju dičurliju digne i tovari štogod s njima po mraku sve do ponoći. Legli oni onda svi, pa hrču ko gajde, al' jedva je Petar prvi san uvatio, a na njegovim vratima već bubaju.

— Petre, kako si sinoć zatvorio obore, kad ti u njima nema ni jednog svinjčeta!? Valjda si zaboravio na bravu metniti bičalje?!

— Kako bičalje?! — ozove se sav bunovan Petar.

— Ne pitaj kako, već skači u opanke, pa trči za svinjama po šumi, ako oćeš da ti kurjaci bar jedno ostave, — smiju se ona tri. — Bičalje ti ne će svinje dotirati natrag!

— Ne će, bome. — kaže starac Petar, kad je niko na pragu. — Njemu je dosta, da je svinje tamo otiralo, a natrag ću ja i sam Ja ne volim nikog pritovariti i primarati.

— A kud je to bičalje svinje otiralo?! — kese se ona trojica, a smiju se, ko da će njim zubi poispadati

— Kud bi, već da svinje narani, — na to će starac Petar. — Ne vidite, da već svanjiva, valjda ne ću 'ranjenike držati gladne.

Ona trojica gledaju, pa se čude: je l' ovaj lud? Al se starac Petar ni ne obazire na nji, već vikne:

— Ustajte dico, pometite obore, sad će tu bit' svinji.

Potrče on u šumu iza kuće, a ova trojica se pokunjili, pa za njim. Kad oni tamo, a svi svinji na velikoj 'rpi kukuruza, koju je Petar sa svojima tu prino do ponoći.

Otira Petar svinje, al' do jednog u obore; a ona trojica obisili nosove, pa iđu za njim. Zaostali oni malo, a Petar puštio čopor dobri' kerova, pa mu pomažu oko svinja. Baš kad su kerovi svinje spratili, stignu i kraljevi sinovi iza obora, pa će najstariji:

— A di su do vraga bili ti silni kurjaci?!

Kako on to izusti, a s druge strane trči Petrov komšija, pa još izdaleka viče:

— Komšija, kurjaci mi sleptali ovce! U pomoć!

— Di su?!

— Tamo otkud baš iđaše, — pokaže onaj na tu stranu, di su još stojala kraljeva tri sina.

— Baš tamo?! — upači sad i Petar na kraljevske sinove. — O, po njima, o, po njima! Šta bar nisi malopre došo? O, po njima!

Kako on viknuo po njima, a svi kerovi skoče na kraljevske sinove, kad je Petar na nji upačivo.

Petar bajage ne gleda, već samo kara komšiju, al' kad su kerovi počeli kidati one krpe sa kraljevski' sinova, a oni udarili u dreku, onda se Petar obazre i odma' na kerove:

— Tamo dalje!

— Jesi l' ti lud, da na nas pujkaš kerove?!

— Ko, zar ja pujko kerove na vas?! — čudi se bajage Petar.

— Ma, ludi čovče, kako da i' nisi pujko, kad si u nas upačio, a sve vičeš na nji' o, po njima.

— Ljudi ljudski, — umiša se sad onaj komšija, — nit' znam ko ste ni šta ste, al' moram reći, da moj komšija nije viko na kerove, već na mene.

— Šta, još i ti ćeš se rugati?! — sunu oni na komšiju.

— Di bi se ja, ljudi, vama rugo. Ja vam kažem ljudski, da je moj komšija Petar na mene viko, jer se ja zovem Ponjima.

Kad je starac Petar tako otkresao, a kraljevski sinovi se pokunjili, ko da njim je oči samličio. Bili oni sad u zapećak, pa tamo i ručaju i gataju, u čemu bi Petra nadmudrili. Al' i Petar sad ne će čekati, već ko veli: drugi je dan, a što je u sridi najviše vridi. Smislio je i on, kako će goste još proveseliti, pa kaže braći i sestrama, da je ovo njihov dan.

Odma' posli ručka, sva uzbunjena utrče Petrova najstarija sestra, pa poviče:

— Starče, šta ću tužna i žalosna, krtina mi sav usiv u bašći ispriturala?!

— To je bar, lako! — izbekari se ko bajage na nju Petar.

— Otkud lako, kad štetočina burla i rije!

— Daj ti samo meni ašov, a vi spremite kerove!

Kako on to reko, a braća ašov njemu u ruke, a sve kerove drže na lancima. Kraljevski sinovi se ni sitili nisu, a starac ašovom zavati pod najstarijeg, pa će ga izbacivati. Onaj zinio od čuda pa mu se i noge i ruke uštapile. Ne može se ni braniti, a ni rič izustiti, kad ga starac Petar tako iznebuha slepto s ašovom. A kad se sitio, u čemu je stvar, onda je već bilo kasno. Petar ga izburdo do praga, pa poviko:

— Tako, s krtinom napolje, a kerovi će je već udesiti, da više ne će šteliti naš usiv u bašči.

— Nemoj, Petre, tako ti žive glave! — otela se sad rič onom.

— Pa jesi l' ti krtina? — pravi se Petar nevišt.

— Jesam, al' se ja zovem i Mate, — kaže onaj.

— Pa dobro, brate Mate, ti si nam onda tribo kazati, da se prid ljudima zoveš Krtina, a prid kerovima Mato, — pravi se Petar luckast i rastira kerove.

Kraljevski sinovi bi sad već svi kazali svoja prava imena, samo da i' nije sramota. Al' Petar ne popušta. Došlo taj dan i podne, a on ni šake kukuruza u alove. Svinje gurliču, da i' je muka slušati, al' starac Petar ne miče ni malim prstom.

Utrče jedared najstarija sestra, pa goropadno na njega:

— Starče, šta ti misliš?! Onu 'rpicu kuruza u šumi, al' do poslidnjeg zrna, raznili vrane i vrapci, a svinje sve kidaju alov od gladi. Ti se baš ništa ne staraš?! Čime ću ja svinje raniti?!

— Ženska glavo, pa ne ćeš im valjda dati šuške, da glabaju?! Čime sirotinja rani svinje, ako drugo nema?!

— Travom!

— Dabome! Daj tu dicu, pa nek bace trave u obore!

Kako on to kazo, a njegova braća nagrnu na vrata pa sridnjeg sina iz zapećka. Jedni vuku za noge, drugi za ruke, pa za čas s njim došli do obora. Već ga zaukali, da ga bace prid svinje, kad se onom od čuda i straha otela rič.

— Ma šta 'oće ovi sa mnom, Petre pobratime, do groba da si mi pobratim?!

— Pa zar ti nisi trava?! — pravi se starac Petar opet luckast.

— Jesam, Petre pobratime, al' se ja zovem i Pajo.

— Dobro je, brate Pajo, samo što i ti nisi kazo, da si samo prid ljudima trava, a prid svinjama Pajo, — na to će Petar i mane braći, da pušte kraljevskog sina.

Užegurili se sad kraljevski sinovi. Vide oni, da starac Petar zna skuvati papulu, al' tako da svakom zagusti, pa bi se manili svega, samo da i' nije sramota. E, al' kad ne će da sramota izađe na vidilo, moraju trpiti.

Sili oni sad na užinu, pa se Petar i njegovo društvo dobro napuskali, a onoj trojici sve zalogaj zapinje u grlu. Dici sve

pucaju zaušnice, tako dobro rubaju, i kad su se nasitili i okripili, šta će dica, već u sigru. Digli graju oko salaša i jedared evo nji' na prag:

— Starče, — kaže jedan mali Bucko, — mi bi vaćali vrebaca, al' nema ni jednog. Kud su se mogli zavući?!

— A kud bi, šta mislite? Napunili torbe s one rpe kukuruza, pa se zavukli u badanj kukuružne i drimaju.

— Onda ćemo i' lako povaćati, — vikne Bucko. — Samo složno, čupaj kukuružnu sa svi' strana!

Kako ovaj poviko, navale svi i počnu čupati najmlađeg kraljevog sina. Ne gledaju oni, je l' to uvo, nos prst, već di ko stigne. Bome je onaj malo stisko zube, al' kad su se dica počela otimati oko vrebaca, on poviče:

— Pobratime Petre, do groba da si mi pobratim, kaka je ovo beda?!

— Pa nisi ti kukuružna?!

— Jesam, pobratime Petre, al' se ja zovem i Loša!

— Pa što nisi kazo, brate Loša, da se ti samo prid ljudima zoveš Kukuružna, a među vrepcima si Loša.

Odma' on mane dici, pa i' pošalje napolje. Puštio goste, da se malo odmore, pa će pridveče s njima ići oko salaša. Kako iđe, Petar njim pokaziva kojišta, pa će kazati:

— Vidiš Krtino, i ti Travo, i Kukuružno . . .

Al' nije mogo rič završiti, ona tri se obazrli, ko da su opareni, pa sve u jedan glas kažu:

— Samo ti nama kaži, Mate, Pajo i Loša.

— Kako je vaša kraljevska volja, — lipo će na to starac Petar

Provodo on nji', dao dobru večeru i onda lipo pođe na odmor. Al' nije dolazio san na oči one trojice. Žeže l' sramota, al' još više bis. Dolazi već i poslidnji dan, a dosad su uvik oni ostali doli. Lupali oni glave sve do ponoći, al' ništa da smisle. Petar onda usto i baš obašo svoju čilašu u košari. Kad se Petar vratio, a čilaša zarzala za njim.

— E, znam šta ćemo uraditi! — vikne Krtina, kad je čuo rzanje.

Kaže on šta je naumio, a starac Petar već u odžaku. Ona trojica odma' u košaru i svrše šta su naumili, pa odu na počinak, al' se malo posli i Petar vratio iz košare, pa onda i on ode mirno na počinak.

Osvanio treći dan, a kraljevski sinovi se linčare. Ne ustaju oni, al' čuju, di se i Petar proteže u krevetu.

— Starče Petre, jesi l' već zobio tvoju čilašu?! — viknu oni.

— Sad ću, — zivne onaj iz druge sobe.

— Hajde, i mi ćemo naše konje, — odgovore kraljevski sinovi, al' se smiju, ko da će njim se usta raskiniti.

Još oni Petra i zagrle, pa tako odu u košaru. Odma' oni do Petrove čilaše, pa ko vele, kad će Petar ziniti. A kako i ne bi zinio, kad su oni na sve četiri čilašine noge oderali kožu i zavrnili je. Al, ne znaju, da je Petar njihovim konjima sasiko usne.

— Vidi, vidi, starče Petre, šta je ova tvoja čilaša naradila od sebe?! Valjda joj nisi često prao čarape, pa i' od sramote tila skiniti?!

Tako oni vele, pa misle da će Petar u zemlju propasti, al' starcu Petru se ni trepavica ne miče, već on kaže:

— To će i biti na stvari. Eto, zato se vaši konji i smiju mojoj čilaši!

Sad oni samo pogledaju svoje dobre konje, pa kad su vidili, kako su iskesili zube, bome braći nije bilo više mista u košari.

Dosta njim je bilo starca Petra, i makar je treći dan jedva započo, oni bi, da je već svršen. Išli bi kući, al' kako će u tim krpama i dronjcima, već sačekaju mrak.

Otac njim naredio, da dovedu s njima i starca Petra, pa oni tako i urade. Dođu oni uveče kući, a kad je otac vidio, kako mu sinovi i njihovi konji izgledaju, odma' je znao kako su prošli, al' opet zapita. Oni ćute ko da je svakom jezik u olovo zaliven, al' starac Petar veli:

— Ta kako su prošli, svitla kruno, kralju?! Tako, da se Krtina može sakrit pod zemlju.

— Samo da nema ašova i kerova, — žalosno će najstariji sin.

— Pa i tako su prošli, — dalje će Petar, — da znaju, di starac Petar stane, da tamo trava ne raste.

— Bolje je, da i ne raste tamo di ima svinja, — na to će sridnji.

— Pa i tako su prošli, — na kraju će Petar, — da su naučili: kukuružnom ne možeš ni kera čestito udariti, jer se ona i od vitra slomije.

— Još kad je vrepci salete! — žalosno će najmlađi kraljev sin.

Stari kralj je onda počastio starca Petra i zapovidio mu, da ispripovida sve po istini, kako je bilo. Kad je kralj sve to čuo, zapito je Petra:

— A di si, sinko, sve to naučio?!

— Trbuvom za kruvom po svitu, pa sam od svita i naučio, — kaže Petar.

Stari se kralj zamislio, kad je to čuo i na poslitku kaže:

— Slušaj, sinko Petre, ja ću dati tvojoj braći i sestrama krilo i staranje. Ne će bit' ni gladni ni žedni, a ti znaš šta ćeš raditi?!

— Vi, kažite, pa ako bude pametno, ja ću i poslušati.

Vidi kralj, da svaka rič starca Petra vridi, pa ga zagrli i kaže:

— Ići ćeš po svitu s ova moja tri, pa kad i oni od svita nauče sve, što triba i kako triba, onda ću njim pridati moju kraljevinu, a ti ćeš njim biti desna ruka.

— Ako ja dotle ne zapatim sebi kraljevinu, — na to će starac Petar.

— A ti njim onda budi dobar pretelj i komšija.

— Kako to ne bi bio, kad su mi gosti bili.

Tako stari kralj i starac Petar razgovaraju, al' se u to umišaju i ona trojica, pa kažu:

— Babo, a zašto Petar ne bi nama bio, al' odma' šogor, a vama zet?!

Kralj se na to nasmije, pa kaže:

— To sam ja 'tio reć' već isprva, samo sam 'tio viditi, jeste l' se vi već čemu naučili od Petra. Sad vidim da jeste. Al' triba pitat i Petra, a i divojku.

Kako on to kazo, braća potrče kod sestre. Jedinica je, al' je lipa ko ruža, a bome i Petar nije bio momak na odmet, pa se jedno drugom odma' dopali, i sad je bila čast, mast, astal do vrata, a na astalu svašta-ništa, i kad su se svati razišli, nije ostalo ništa osim ove pripovitke.

OD LINOSTI NEMA GORE ŽALOSTI

Živio u davna vrimena jedan siromah čovik. Imo je on malo siromaštva, al' sve to njemu nije vridilo toliko, koliko dobra žena. Kad urane, on i žena zajedno. Kad ukasne u brazdi il' nad motikom, on i žena zajedno. Tako su na to malo siromaštva i imali života. Al' kud će kiša, već na vašar — kud će nevolja već u sirotinju. Nisu oni proživili koju godinicu, pa siromašku umre najveće blago — dobra žena.

Svakom čoviku je dobra žena blago i dika kuće, a koji je taku već imo, tom rđu nemoj ni ponuditi. Pusta sad u siromaška kuća, oladilo se ognjište, a košulja crna na njemu i petkom i svetkom. Šta će čovik, već potraži drugu ženu. Ima udavača na svakoj ćeši, al' ni jedna ne bi nažuljila rebra ni metlom ni motikom. Dotužilo to čoviku, pa jedared smisli: oženit će se iz komšijskog sela, al' sa prvom udavačom na koju naiđe.

Kadgod su bilo suvaje, što su konji vukli, pa se tako mlilo. Na kraj sela suvaja i prid njom udovac nađe djevojku, koja čeka na mlivo.

— Oćeš se udati za mene, djevojko, — pita on nju na pričac.

— Ja ne znam, pitaj nane, — zašprljeka divojka, al' mazno ko da se priila medeni' kolača.

Mladoženji je bilo dosta udavače, al' je bio od riči, pa kad je utuvio, da će se prvom na koju naiđe oženiti, ne popušta ni sebi.

Zapita on matere, a ova veli:

— Divojka je za udaju, al' ću ti odma' kazati, da moja cura jedva zna i ovce čuvati, a prati ni kuvati nikako. Nemoj posli kazati, da smo ti prodali mačku u džaku.

— Pazi, sinko, — na to će otac, — to je materina maza. Ova matora je još samo u med nije zamakala i u mliku kupala. Uzmi je samo, ako si vridan od nje ženu načiniti.

Sve je to mladoženja vidio, čim je divojka usta otvorila, pa ovako veli didi:

— Ne će tu biti nevolja. Imam ja jednu veliku torbu; dok je ta puna, mlada ne će morati ništa raditi.

Odma' on iz zakoša izvadi veliku šarenu torbu, al' punu bilog kruva, mrsa i smoka, a ne kaže njima, šta je u njoj.

— Ti samo pazi, da je ova torba uvik puna, pa ne ćeš imati brige, — kaže on i udavači.

Radost je tu sad velika: mladin otac se raduje, što će mu maza otić' s vrata, mater se raduje, te će ćer tako dobro udomiti, a mladoženja, što je mlada pristala, da se uda pod tom pogodbom, da ne radi, dok je torba puna.

Drugi dan mladoženja krene na oranje, a mlada će čuvati kućno slime. Prije neg će poći, čovik obisi torbu na klin i zapriti joj još:

— Ti, torbo, dok si puna, da svršiš sav kućni poso.

I krene on, al' će žena:

— Ti, čovče odeš, al' ne kažeš meni, šta ću ja ručati, pa užinati.

— Ima u torbi svega, samo ti uzmi, rankuše moj, kad ti triba.

Uveče čovik došo s oranja, a žena sidi u zapećku, mačak joj u krilu, pa ne znaš, ko kome prede: mačak njoj il' ona mačku; a po kući drlo i vašar. Da padne priko metle, ta ne bi je se mlada ni žignila, kad torba triba da svrši sav poso.

Čovik još nije ni zakoracio priko praga, a žena, na, puna tužbe.

— Vidi, čovče, ova torba ni slamku nije pomela!

Čovik se bajage iznenadio, pa se rasrdio i razgoropadio:

— Gle ti linčine, samo na klinu visi, — pa udri po njoj.

Dobro je naplesko torbu, a!' kad će se maniti, on ko da se siti, pa najedared kaže:

— E, ženo, al' ova torba ko da nije sasvim puna!

— Pa odvaja se, kad sam ja i ručala i užinala iz nje, — na to će žena.

— Zato se valjda ni nije latila tako svesrdno posla, — kaže čovik i odma' iz nje izvadi i večeru.

Tako to bilo i drugi dan, pa treći i sve redom. Čovik ruži i tuče svaki dan torbu, dok se jedared nije ispraznila.

— Šta ćemo sad? — uzbunila se žena, kad je došlo vrime ručku.

Čovik se bajage dao u brigu, pa mu se sve puši glava, i kad je žena dobro ogladnila, kaže:

— E, pa tu nema drugo, već da je torba vazda puna, pa onda ne ćemo morati raditi.

— Pa šta ćemo, čovče!?

— Moramo je uvik puniti. Ja sam ti kazao i kad sam te prosio, da ne ćeš imati brige, dogod je torba puna. Čim smo prvi dan ručali, vidila si i sama, da torba odma' nije bila baš sasvim puna.

Pita ona i kako će je napuniti, a on joj pokaže. Kako on pokaziva, tako žena kuću pospremila, pa živinu naranila, a čovik velikog pivca za vrat, pa ga žena ispeče. Da on njoj i brašna, pokaže, kako se zakuhava, pa peć žari, i lipo se i kruv ispeče. Onda on i pivca i kruv u torbu, pa kaže:

— E, sad ženo možeš skrstiti ruke.

Došlo vrime da se žito kosi, a on ženi kuku u ruke, pa nek rukoveta.

— Ja to ne znam, — tuži se žena.

— Naučit ćeš. Šta ćeš se tužiti, ženo, kad znaš, da moramo torbu napuniti, ako želiš siditi u zapećku. Od žita je brašno, od brašna pogača, a s njom se torba najviše puni.

Tako se žena utrla u rad, al' joj nije pravo, kad se torba uvik prazni, pa je uvik triba i puniti. Poruči mlada jedared materi, da je njoj tu jako dotužalo, pa il' nek je vodi, il' nek dođe, da ovog čovika pripitomi.

Digla se baba odma', al' se naoštrila ko aždaja. Zet joj se već odavno nado, pa čim je babu ugledao, on odma' cipÍju na korače. Stigla baba, zet pila drva i baca i' sebi.

— O, ludi čovče, ko je to još vidio bacati sebi! — vikne ona, al' još s kapije.

— Je l', mamo, da je lud onaj, ko samo sebi baca?! — lipo on nju dočeka, ko da ne zna, kaki je vijar ovamo dono.

Baba sad još više misli, da joj zet nije dočuvan, pa ona do ćeri. I kad je čula njezine tužbe, bilo je tu svakaki' imena za zeta. Ruži njeg' baba, pa ga zove unutra, al' zeta nigdi. Sad će ona tražiti, pa jedared zeta nađe, di se sakrio na tavanu.

— Šta si ti slipi miš ili sovuljaga, kad se tu zavuko za odžak?! — razgoropadi se baba još više.

— Juj, mamo, nemojte me karati! — prinemaže se ovaj. — Sakrio sam se od briga. Već ni sam ne znam, kud bi se zavuko, kad me brige gone u slopu.

— Kako te brige gone, bole te ne morile!

— Ta tribalo bi orati pod žito, a uginio mi jedan vo. Šta ću tužan i žalostan, kad s jednim ni brazditi ne možem, jaram se uvik nakrivi.

— A kako ćeš kruvom ženu priraniti, ako ni ne zasiješ, nesrićo jedna, — ruži ga baba.

On samo uvuko uši među ramena, pa ćuti.

— Daj ovamo tog jednog vola, pa ću ti ja pokazati šta triba raditi, — vikne na njega baba.

Odma' on vola na njivu, pa plug i jaram spremi. Ni baba nije čekala, već jednu stranu jarma volu za vrat, a drugu sebi, pa onda kaže zetu:

— Ti samo drži ručice, da brazda ide kako triba.

Sluša zet, a baba izdurala brazdu skoro do po njive, pa onda kaže:

— Šta si se stisko ko sinoćni kiseli kupus?! Ako drugčije ne, a ti evo ovako u jaram, a žena nek drži ručice pluga, al' godišnji kruv mora biti zasijan.

— Tako je, mamo, — kaže čovik, — al' recite tako, da to i moja žena čuje.

— Ni ne ću samo tebi, tako nedočuvanom, — goropadi se baba i ode ćeri a otud kući, al' tako, da zeta više nije ni pogledala.

Ode baba kući, pa rondza po svom komšiluku kakog šmolju ima za zeta, koji ni ženi nije vridan kruva nastačiti, već se samo uzda u niku punu torbu. Dodijala već svem komšiluku, a najviše didi, pa se jedared spremi i starac, da vidi zeta.

— No sad će se sastati dva zglavljena i razgaljena, — ruga se baba didi.

Didi ni brige za to. Njemu se zet učinio čovik vridan i čuvaran, a svoju babu i ćer poznaje dobro, pa dida krene da poviruje ono, što svojim ušima čuje i očima vidi.

Kad on došo pod salaš, a njegov zet plužio brazdu, a mlada vodi volove.

— Tako, tako dico, samo složno radite, onda će biti u kući života, — kaže njima dida.

Pametno starac govori, pa mu zet sve traži mista, al' će se ćer i ocu tužiti.

— Babo, — kaže, — meni je čovik kazo, da ne ću morat' ništa raditi, a malo po malo, pa ja sad sve moram raditi ko i on.

— Ja sam kazo, da ne će morati ništa raditi, dok je torba puna, je l' tako, dida moj dragi?!

— Tako je, — potvrdi dida — A šta je s te torbe, nije puna?!

— Puna je ona, dok ne ručamo i ne užinamo iz nje, — kaže ćer.

— Pa ti onda nemoj ni ručati ni užinati, ako ne ćeš da radiš, pa će torba uvik bit puna, — na to će otac.

— Nisam ja naučila na glad.

— A ti onda napuni ono, što isprazniš.

Vidi dida, da je zet još i mudriji neg' što je mislio, a bome i zet vidi, da je dida čovik razgaljen, pa ga gosti i časti ko nikoga dosada. Tri dana su se dida i zet častili, a reduša samo dvori. Kad se dida nagostio, zet ga lipo ispratio, pa mu još i za put obisio čuturu vina o vrat.

Došo dida pod svoje selo, a baba već izviriva. Kad ga je iz daleka ugledala s velikom čuturom na vratu, ona odma' nadigla graju. Zgrnile se komšije, a baba poviče:

— Jesam vam kazala, kakom nedočuvanom sam dala u ruke moju ćer?! Ko nije virovo, nek gleda?! Ta nesrića je sa mnom polak njive obrazdila, al' ja sam prvog dana pobigla! Sirotog didu mi je zadržo tri dana i što sam ja obrazdila, to je na didi sve pooro i posijo, pa mu ni to nije bilo dosta, još je sirotom starcu i komad jarma obisio o vrat!

U to stigo bliže i dida, a kad su komšije vidile, šta mu je na vratu, oni udarili u smijanje; pa kad je dida na nji' još i nazdravio, bome nije bilo ni jednog, koji nije kazo:

— Ej, babo, da nam je malo počešće ovakog jarma!

NAŠO DŽAK ZAKRPU

U staro vrime živila jedna udovica. Iza čovika ostala kuća puna svega, pa udovica zaboravila, šta je to briga. Kad nema svoji' briga, latila se ona svačiji'. Tako drugo i ne radi, već po cili dan zaviriva u tuđe poslove i razgaljiva i di triba, a najviše di ne triba. Ako se momak ženi, udovica je prva, da kaže, kako je u mladoženje teška ruka. Udaje se divojka, a udovica već tamo, da kaže, kako se udavači plišanj vaća pod pregačom od linosti.

Ne miruje ni dan, al' ni noć, već samo gleda u tuđe prste i usta, pa je valjda od toga udovici i vid otupio. U nje je bila jedinica ćer, pa udovica i svoju jedinicu-mezimicu tako odranjivala. Dok nije došlo vrime za udaju, udovičina ćer je toliko oči trošila, da je jedva vidila do praga.

Dorasla jedinica za udaju, ali je sad došla nevolja na udovičinu kuću. Nađe se doduše po koji prosioc, al' kad vidi, da i udavača i mater stoje s očima ko sovuljaga za dana, a on se počasti i više se za bravu ne uvati.

Došla sad nevolja u udovičinu kuću, pa tu i zasila. Prolazi vrime, pa što više čekaju prosioca, a za njega sve se manje čuje. Pristala bi udovica i na prosjaka, samo nek' je momak.

U ataru tog sela bio jedan siroma' stari čoban. Dođu njemu jedared u goste dva sina njegovog brata. To bila siročad, pa se

polucali po svitu. Jedan dorasto za ženidbu, pa mu čoban ispripovida, kaka divojka ima u selu na udaju.

— Ne marim ja, — na to će momak, — ako je kuća puna svega, a samo pameti nema, onda je to džak za koji sam ja zakrpa!

Odma' čoban poruči udovici, a ona od dragosti povrati punu tikvu rakije, da se prosci i okripe za put. Odma' se oni latili, pa krpe malo pritegli, otresli blato s opanaka, a mladoženja još tu noć sašio sebi i novu šepicu. Čoban će dati magarca, da baš ne bi išli kroz selo ko da nemaju ni kuće ni kućišta.

— Al' kako ćemo svi trojica na jednom magarcu? — zabrine se mladoženja.

— Lako, na to će stric čoban. — Ti i diver ćete uzjašiti, a ja ću za vama s tikvom rakije.

— Al' kad nas vidi divojka na jednom magarcu?!

— Ne će, — umiri njega čoban. — Ni divojka ni njezina mater ne će nas čekati prid kućom, već u kući, jer kažu, da se onaj, koga na sokaku dočekaju, ne zadrži u kući.

Kad je tako, onda se đuvegija krene mirne duše. Sidi on na magarcu, a diver za njegovim leđima. Čoban stego tikvu pod pazuvo i kasa za njima. Daleko je do sela, pa se čoban čas-čas zaduše.

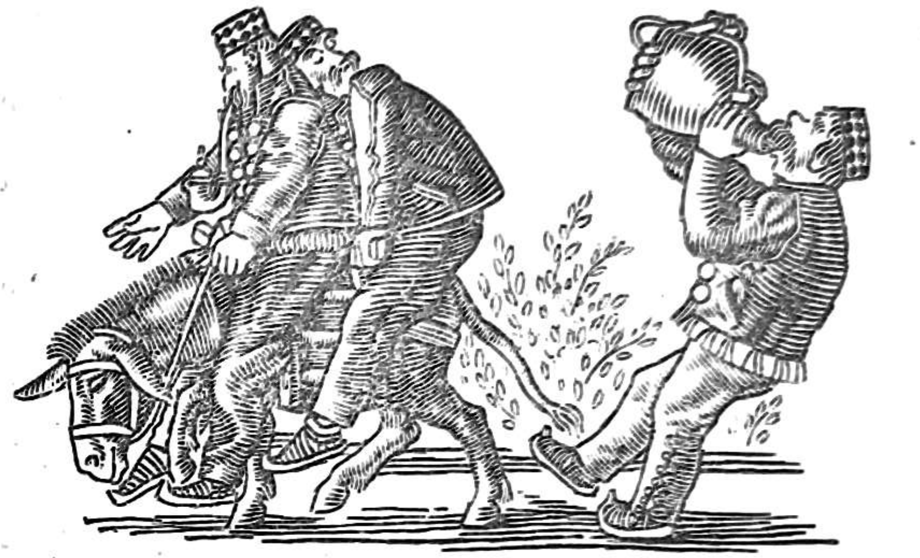
— Ja sam žedan, kad kasam za vama! — kaže on.

— Vi dunite u tikvu! — ona dvojica će.

Čobana baš nije tribalo 'rabriti, paštri se on oko tikve, i kad su momci stigli pod selo, a čoban se jedva vidi u daljini.

— Doći će on za nama, a ti potiraj magarca, da nas divojka ne bi dugo iščekivala, — kaže diver.

Tako oni i urade. Kad su došli kod divojačke kuće, sjaše braća i magarca vežu u avliji za krušku. Kako čoban reko, tako i bilo. Oko kuće nikog živog, pa prosci zadovoljni, što od ukućana niko ne zna, da su dojašili na magarcu, a ne na konju; i još obadvojica na jednom. Uđu oni u kuću, a tu već spremno za goste. Udovica i' posila u pročelje, pa 'ednog dvori ona, a drugog divojka.

Spremila je udovica za prosioce i čime će se zasititi, čime će zalogaje zalivati, al' i to, da njim se divojka dopadne. Kad je dobila poruku, čitavu noć oka nije sklopila, da izmisli, kako će đuvegiji pokazati, da divojka dobro vidi. I smislila u zoru. Zadila iglu u dovratak, pa je ćer morala cilo jutro pipati, di je igla, dok je nije znala napipati i stisnuti' očiju.

Ima ona svoje račune, al' i đuvegija ima svoje. Malo se vrtio u pročelju, pa se onda primistio leđima do vrata, a i divera tako posio.

— Znate, nane, — opravdat će se on, — ne trpe mi oči, kad u nji' udara svitlost kroz vrata.

Pravdo bi se on još, a udovici kamen pao sa srca, kad je to čula. Misli ona, da je i đuvegija pod manom na očima, pa se obradovala: barem ne će mladi zanovetati zbog njezine mane. A prosci se namistili do vrata, da udovica i ćer ne vide magarca pod kruškom Ne znaju momci, da divojka do kruške vidi ko u magli.

Raspoložili se oni sad, pa ne znaš, je l' rič je l' vino bolje teče, kad udovica najedared stisne palac na livoj ruki. Divojka već zna, šta će na to, pa bajage zapita:

— Šta ste naradili, nane?

— Ta, u velikom veselju, mora biti nezgode, makar male: ušo mi trn u prst.

— Lako je s tim: sad ću ja potražiti digod iglu, pa ću trn izvući.

— Dobro i kažeš, rano moja, — na to će mater. — Sinoć sam digod u dovratak zadila jednu iglu.

Mater i ćer govore, ko da štiju iz knjige. Skoči divojka do vrata i dovati iglu, ko da joj je na dlanu, pa odma' začeprka po materinom palcu.

— Ne daj njim' više vratima, — šapne đuvegija diveru, — ta ove vide bolje nego kobo. Ko je to nalago, da ova ne vidi dobro.

Odma' oni povuku stoce još bliže vratima, pa sve šire ramena, da udovica i divojka kako ne bi ugledale magarca pod kruškom. Al' jedva se oni počeli te nevolje spašavati, a divojka baci oko kroz vrata i ko kroz moglu ugleda magarca kako striže ušima. Odrišio se, pa stoji prid vratima.

— Izgleda, da vam je došo rođak. Samo što ne ulazi, već maše štogod, — divojka će na prosce.

Momci se uplašili, da je kakva nevolja, kad onaj maše na nji', pa se ne bi okrenili ni za živu glavu, a još više se boje, da divojka ugleda magarca.

— Puštite vi našeg rođaka, — kaže đuvegija divojki, al' priko ramena, — doće on, ako mu šta triba. A, pravo da kažem, on je malo i posusto od tikve, što ste vi, nane, poslali.

— Zato se valjda i drži četveronoški, — na to će divojka.

Kad su prosci još i to čuli, od sramote njim' počo obraz goriti, pa ne znaju, kud bi pogledali.

Udovica vidi, da su se momci zbunili, pa da bi se opet odobrovoljili, ona okrene na šalu:

— Ništa to nije. Vaš rođak se samo osiguro, da ne padne. Neg' ti, ćeri moja, — na divojku će, — uvedi ga lipo u malu kuću, pa će se tamo na krevetu odmoriti.

Prosci nisu imali vrimena ni da zinu, a divojka već potrčala. Ta, kako ona ne bi podvorila rođaka njezinog đuvegije! Izletila ko strila, al' se uskoro i vratila.

— Taj vaš rođak, siroma, mora da je slab na piću, — odma' ona na prosce. — Ja ga povela u sobu, a on nagnio pod naslam, pa sunio na sino i, valjda od muke, grize sino ko da je pogača.

— Kurtala i našeg strica, — šapne đuvegija diveru. A divojki kaže: — Ne spominjite ga više. Tako mu i triba, kad se ne zna vladati u čestitoj kući.

Udovica je odma' vidila, da se momci pomalo stide zbog rođaka, pa se latila drugog razgovora, da brže-bolje zabašuri stvar. Jedva je njoj to pošlo za rukom, kad se njedared otvore vrata i u sobu bane đuvegijin stric. Crven je ko da ga mraz ištipo, al' je rakija već izvitrila iz njega.

— Eto, jedva jedvice stigo' i ja! — veselo će na udovicu.

— Glavno je, da niste zakasnili, — još veselije odgovori ona.

Čudi se doduše i udovica, al' još više divojka, kako je rođak sad već siguran na nogama, a još malopre je batrgo četveronoški; al' ne kažu ništa, kad je to rođak prosioca.

A stric ne zna ništa, već misli na ono, što se zadrže u avliji. Kad u avliji nije vidio magarca, on je malo zavirio po čašama, i sad šapne đuvegiji:

— Šta ste tako slabo vezali ular? Da nisam malo privirio pod naslam, moglo bi biti nevolje, al' je sad sve u redu.

— Da, vama je u redu, kad dolazite tu na prag četveronoški ko magarac, — srdio se na njega đuvegija.

Stric zinio u đuvegiju, pa se zaboravi i na glas kaže:

— Otkud mene na pragu, kad sam ja bio pod naslamom?!

— Ta znamo mi, prijatelju, da ste bili pod naslamom, — umiša se i udovica. — Kako ne bi znali, kad vam je moja ćer još pomogla.

Stric sad samo zinio od čuda, pa mu se rič zamrzla na grlu. A kad je još i divojka počela:

— A pravo je čudo, kako vas je to naše sino diglo na noge! Sad vidim, da ker i mačka ne grickaju zalud travu, kad su bo-

lesni. Eto, — materi će, — pretelj je jedva mogo poisti pregršt sina, pa se već ni ne vidi, da je rakije ručo.

— Šta sam ja radio sa sinom? — jedva dođe do riči stric.

— Sigrali se magarca, — srdito mu šapne đuvegija, — al' sad je već dosta od vas. Ćutite i ne sramotite nas više.

— Šta ste da ste radili, živom čoviku se svašta dogodi, — umiša se udovica, — neg' vi, pretelju, sad udrite po ovom sinu, što je na astalu.

Sirotom stricu se sve smutilo u glavi, pa ko veli, da će i najbolje biti, ako se privati onog svega dobrog, što je naspremano. Okripit će se rođak, a divojka će ga podvoriti, kad je stric misto svekra. Odma' će ona prid njeg i zdilu i čašu, al' na nesriću đuvegija baš prid strica metnio svoju novu šepicu.

— Vidi ti dosadnog stvora! Šic, sa stola, — vikne divojka.

Kad se šepica taj čas nije pomakla, a divojka je udari, da je odletila čak u ćošu.

— E, ova mačka baš ne zna za stid i sram!

Siroma' stric se baš 'tio latiti, al' mu je stala kašika. Okrene se on, pa u potaji kaže đuvegiji:

— Ružio ti mene, a ne ružio, al' ova nije samo ćorava, već i luckasta, kad mi tu divani koješta o sinu, a evo šepicu drži za mačku!

— Jesam vam reko, da već jedared zanimite, — đuvegija na njega zlim. — Luckasti ste vi, stričko, al' ko luckasti magarac. Divojka ne samo da dobro vidi, šta je prid njom, neg' vidi i zna, šta se ranije događalo. Zato je bolje jezik za zube, kad nas ovako lipo primaju, a znaju ko smo.

— Ta šta znaju?! — ne može se stric umiriti.

— Znaju eto to, da je meni bilo sramota doći u onom poderanom šeširu, a kad nisam imo ovcu, ja noćas odero mačku, pa sam od njezine kože sašio novu šepicu. A divojka je dobra domaćica, pa ni mrtvu mačku ne trpi na astalu.

Kad je stric to čuo, moro je i sam viditi, da ta divojka ima pameti i više, nego što triba, pa kaže:

— Sinko, baš si dobro uradio, što si odero tog mačka i tako mi je već bila muka gledati ga, kako kod mene gladuje.

Diver je sve dosad ćutio, ko da mudrost, što mu se skupila pod kosom, čuva za sebe. Sad je obilio zube i on.

— Tu nema šta tajiti, ta ovi i tako vide ko smo, — šapne bratu. — Lipo ti njima kaži, kako mi kabanicu jednu još i imamo, al' košulju ne baš uvik.

Đuvegija se na to odma' krene udovici i kaže:

— Nane, da ne prodajemo mačku u džaku: ja ne samo da nisam dojašio na konju ko dobar prosac, već osim deset nokata drugo i nemam. Ja sam pusti siromak.

— A di bi bio siroma', kad ćeš ovaku divojku dobiti za ženu, — prisiče mu rič udovica.

Bome se ona požurila, kad je čula, da je u kuću došo već i taki prosac, koji bi se praga lipio, a ne ostavio ga iza sebe ko zaborav.

Al' kad je ovake riči čuo stric, oživio i on ko riba, kad je bace u vodu, pa sve sipa riči:

— Dabome: taku lipu, dobru i pametnu divojku! Zar ti siroma' nuz toliko blago?!

Poskočilo srce u udovice, pa ne bi marila, da je momak i go i bos.

— To je razgovor, — pofali ona sad strica.

— S pametnom ženom kako mož', neg' samo pametno.

Udovica se skoro rastopila od dragosti, pa veli dalje:

— Da je divojka lipa, to ona vidi najbolje, kad se ogleda makar i u bunaru; da je dobrog srca, to ste, pretelju, vi vidili najbolje, kad vas je vodila na sino; a da je pametna, to ti vidiš sinko, najbolje, — okrene se đuvegiji, — kad pristaje, da se uda za takog krasnog momka.

— Vidimo, vidimo mi sve to, — u jedan glas kažu svá tri brkonje.

— To je meni dosta, — kaže onda udovica. — Glavno je, da mi ćer dobije čovika, koji će je znati ciniti, koliko ona vridi. a u našoj kući je beričeta i tako dosta.

I odma' su svršili, da se đuvegija iz kuće više ni ne miče.

— Kazo sam ja: ako za ovaki džak triba samo zakrpa, onda je od mene bolju nigdi ne ćete naći, — pokaže sad svoju mudrost i novi zet.

— Al' sam i ja kazo, — na to će brže-bolje stric, — ako je divojka lipa, dobra i pametna, al' ni mater ne zaostaje za njom. Kaka jabuka, taka je i grana od koje otpala.

— Da vi, pretelju, niste udovac? — čobanu će udovica, kad je čula tako pametan razgovor.

— Al' stari, i sam bez diteta i grdeta.

— Šta tu triba još riči trošiti, — pokaže sad i diver svoju mudrost, — već da pravimo dvostruke svatove, a u ovako lipoj, dobroj i pametnoj rodbini naći će se već mista i za mene.

Kako je on reko, tako je i bilo; i u svatovima on je dobio magarca, da sam jaši na njemu, a da bi se mogo i podičiti, đuvegija mu je poklonio i onu novu šepicu,koju je sebi napravio od mačkove sirove kože.

I posli su svi srićno i zadovoljno živili, dok i diver nije našo džak, na koji je on pristajo baš za zakrpu.

ŠTO DOČEKA LINČINU

U stara vrimena živili dida i baba. Imali su sedam sinova, a malo siromaštva. Radio je dida od ponika, pa je i dicu učio, da svaki dan zarade koricu kruva. Šest sinova ko jedan, pa se sve otimaju za poso, a jedan se izmetnio pa liti vreba debeli 'lad, a zimi zavitrinu. Otac ga kara i konabi, al' u sina debo obraz, pa ni da porumeni. Svituje on i druge sinove, da na poslu ne popuštaju linčini, al' oni vele:

— Babo, manite ga male, pa će mu valjda jedared time zaresiti!

Otac vidi, da je svoj dici već dosadilo, šta linčinu mora uvik koriti i svitovati, pa je jedno vrime i odnosio ruke. Al' kad je linčina vidio, da ga niko ne gleda, on se sasvim zapustario, pa još poče i od kuće vući. Dozlogrdilo je ocu i dok su ga morali na svojim krstima vući; al' je sad od linčine posto i raspikuća, pa se mira privršila.

U to staro vrime se vrlo na konjima. Tako su i oni vrli, pa šest sinova nagrće žito drvenim lopatama. Sunce prži, pa linčina digo lopatu i samo se sklanja iza nje u 'lad. Braća nagrću ovršeno žito na hrpu, sve znoj liju, a otac stao usrid hrpe pa razgrće. Čude se momci šta je ocu, al' ćute i sve brže nagrću. Što oni brže nagrću, a otac sve više razgrće i nikad žito na hrpi Dosadilo to jedared sinovima i kažu:

— Babo, šta je vama?!

— Zašto pitate, dico moja slatka?!

— Pa kako ne bi pitali: šta mi jedva nagrnemo, a vi već i razgrnete, pa još i konj navrši i nikad da nagrnemo hrpu.

Otac onda stao i kaže:

— Sad bar vidite: što vas šest nagrćete, još brže može jedan rasuti. Da nas osam ima po dva para ruku, uzalud bi svi kući vukli, kad jedan raspikuća vuče sve od kuće.

Zanimili oni i svi pogledali u linog brata, al' on primistio lopatu iznad jednog uva na drugi. Govorio drvetu. il' njemu. Još i uzdanio ko da se prikida od posla, pa kaže:

— Kad bi samo malo kišica zalila! Ovako čoviku jezik da ispadne od silne vrućine.

— Ma kaka te je kišica napopala?! — otac će zlim na njega.

— Ta, babo, kako se ne bi brinio za kišu! — na to će on ko pravi domaćin. — Koliko eto patite od vrućine! Sad da je samo ono naše bure za kiseli kupus, puno 'ladne vode, pa da je malo skočiti u njega! Al' koliko bi kablova tribalo izvući iz bunara, dok se bure ne bi napunilo! A šta bi to bilo kišici, da malo polije!

Raspripovida se on, a ocu žuć uzavre. Da nije bilo druge dice, on bi linčinu lopatom. Al' se ni onda lini brat nije izvuko ispod lopatinog lada, već sve do večere se okreće od sunca. Kad su krenuli zdili, a lini brat uzdane:

— Da padne kišica samo na selo, koliko bi to buradi vode bilo!

— Da je bure veće neg' selo, ne bi ga kiša još ni napunila, al' se ti te kiše i bureta mani, — drekne otac, — jer ćeš kišu bubataka, da ćeš oteći ko bure!

— Vidi sad, babo, — onaj će ko u čudu, — ja se staram za vas, a vi na mene zlim!

Šta će otac sad? Odma'ne rukom, pa ga više ni ne pogleda. Jedva je dočeko, da ga oženi. Dao mu malo i prćije, samo da jedva jedared ode iz kuće. Nije to linčini bilo nepravo, al' ni mladi. Našo džak zakrpu, pa se ne zna ko više voli ladovinu: mladoženja il' mlada Nije njima bilo nepravo, što su izašli iz

očeve kuće sve dotle, dok je trajalo to malo prćije. Kad su pojili i striju iznad glave, počeli dosadivati ocu i braći, al' i' ovi ne pušte ni priko praga.

— Nemamo kad s vama se baviti, — vikne otac, — računamo koliko kablova vode ne ćete morali izvući iz bunara, kad padne kiša na selo!

Tako to trajalo, dok je otac bio živ, a posli njegove smrti svi sinovi se poženili i otselili, pa linčina sad nije imo nikog svog, kojem bi na vrata zakvrco. Al' šta dalje, tim teže mu je bilo i suzu iz oka otrti. Žena mu nije bila ni bolja ni gora. Sva srića je bila u tom, što je bila jalova, pa od dva prosjaka nije postalo više.

Iz godine u godinu idu po njivama i pabirče. Drugi ljudi kose, da se sve u znoju kupaju, a oni uveče ladom, pa kupe klasje po strnjici. Drugi bere i vozi kukuruzu, a oni sidnu na put i s mukom pokupe po koji klip što spadne s kola. Tako su oni i ostarili, a linost u nji' dika, ko da je svakim danom mlađa. I jedne godine, kad su već bili dida i baba, nije njim ni pridveče bilo dosta lada, pa nisu izašli ni vlaće kupili na strnjiku.

Al' je posli lita došla i zima, pa glad pritisla ko da se zamrzla za prag. Šta će dida i baba, već izašli u njive i počeli snig razgrćati, pa kupe ispod njeg' vlaće. Tako se oni pod nevoljom provridnili, kad na seniku naiđe jedan domaćin.

— Alaj, dida, — zasutari on konje — šta vi to radite?!

— Nemam ni zalogaja u kući, pa kupimo vlaće ispod sniga.

— Šta možete nakupiti, kad je sve smrznuto, a litos su već svinje i živina pokupili zrnje?

— Sinko moj, ni za tri dana ne možemo skupiti, koliko potrošimo za jedan dan, — potuži se baba.

Ovaj domaćin je znao s kim ima posla, al' požali dvoje staraca, makar to nisu zaslužili, pa kaže:

— Manite se ćoravog posla, već dođite na moj salaš, pa ću vam dati dvi vike žita, da možete privući zimu.

Ošine on konje, i sonik pođe, da se dida i baba nisu mogli ni zafaliti. Al' se onaj nije ni zauko, baba veli:

— Dida, ovaj nama nije reko s kakom će vikom miriti: s varoškom il' seoskom!

— Pa?

— Da mi njeg' pitamo za vrimena, jer nas može privariti, kad odemo rad žita.

— Imaš ti pravo, — na to će dida, i ona poviče za domaćinom.

Zaustavi onaj konje i zapita, šta 'oće još.

— Nisi nam reko, s kakom ćeš vikom miriti: varoškom il' seoskom, pa može biti razgovor oko obračuna.

Kad je onaj razumio o čem dida i baba taru pamet, on ošine konje i vikne:

— Da ne bi bilo razgovora oko obračuna, kupite vi i dalje vlaće!

Tako su lini i lakomi dida i baba sušili zube na vlaću ispod sniga.

KO ZLO MISLI — SEBI MISLI

Bio tako jedan siroma' čobanin. Imo on tuce ovaca, magarca, kolibicu od trske, kabanicu, štap i čobanju, pa gotova prčija. U njega ni diteta ni grdeta, već sam ko pustinjak, al' živi čovik bez po brige. Stara se oko ovaca i magarca, a u njeg' od dana do dana i kruva i bilog smoka.

Čobanin je, a pošten. Nebo visoko, po šumi i atovima široko, pa čovičanski živi. Teko njemu život ko voda u ravnici, al' jednog dana naiđe čudan svat. Niko iz šume ko pečurka posli kiše, pa se skondrljo priko jendeka i zaheguco do čobana ko da je herlav. Stan mu laje na vitar, reko bi da je momak za ženidbu. kolina se prokljuvala kroz krpe, pa namigivaju na zemlju, a na ramenu sidi niki očupani gavran.

Zašaraju njemu noge na livo, a gavran skoči na desno rame i kljunom ga za uvo; zaplete on nogama na desno, a gavran se već stvorio na livom ramenu, pa mu čeprka po livom uvu i tako ga vuče, da ne poljubi zemlju.

Dokleco taj čudan svat i do čobanina, pa ni pet ni šest, već kaže:

— A ja bome tako!

— Svaki je svoj gospodar, a put je ode širok, pa ne smetaš nikom, — lipo njemu čoban.

Poveli oni razgovor i rič po rič, pa ga čoban pila otkud i šta mu je taj očupani gavran.

— Baš ću ti kazati, kad si tako akuratan čovik, — odgovori onaj neobičan svat. — Pamet ti se vidi po riči, pa ćeš lako utuvit'.

Sluša njeg' čobanin, a ovaj mu kaže, da taj gavran nije ništa drugo već pogadač. Čovik s redovnom pameću ne bi ubardo ni to, koliko kolina je ovaj gavran već izrodio po svitu, jer je on, amaha, šestotina puta proznojio lito i prozebo zimu. A gavran ko gavran: crn je, pa i u mraku vidi, a drugog posla ni nema, pa se nagledo svita koliko se živ čovik nije ni naslušo. Zna on di su i stara blaga sakrivena, a bome i to di se nova mogu naći.

— To je, brate, pamet! — kaže onaj još čobaninu. — Zgusnila se za šestotina lita, pa samo tako i mož stati u ovoj glavici. Gusta je, brate, a da je razvodniš, ta za tri prošijuna bi i doteklo i priteklo pameti.

Kaže on čobaninu još i to kako se može opit ko crna zemlja, al' se nikad ne će skrndavit, jer kadgod se zatetura na jednu stranu, a gavran ga vuče na drugu.

Ovaj vandrovač počukljiko čobana ispod rebara, kad mu je spomenio, da je akuratan čovik, pa čoban sluša svaku rič, ko da je medom namazana. Vandrovač pripovida, ko da iz knjige štije, a čobanin guta svaku rič, al' je još najviše ubardo da ovaj pogadač zna za zakopana blaga. Uvrtilo mu se to u glavu ko crv, pa napast spopala čovika. Nikad on ranije nije naudio ni mravu, al' je sad privrnio očima, pa sve kuva u glavi. Kad ti se pošten čovik da na nepoštenje, ne želi ga ni u blizinu! Muti čobanin u glavi i muti, a kad je onaj vandrovač izvadio još i niku šarenu tikvetinu i dao i da se nasisa rakije, o poštenju i obrazu više ni govora. Čobanin svezo ugovor s vragom i jedared će zapitati vandrovača:

— Dobri čovče, a ne bi l' ti prodo tog pogađača?

Čobanin je jedva smio i izustit' riči, jer se sve boji, da onaj ne će natuknit' šta je smislio, pa sve vreba rič s vandrovačovi' usta, al' onaj lipo kaže:

— Pravo da ti kažem, na to ni u snu nisam mislio; al' ako je tebi priraslo za srce, ne bi ti volju kvario, jer si mi se dopo. Odma' sam vidio, da si čovik akuratan.

Kad je tako, a čobanin odma' udari u pogodbu.

— A šta bi ti, pretelju, tražio za tog pogadača? — pita on vandrovača.

— Šta bi tražio, kad si siroma' čovik? Dat ćeš mi magarca, da ne iđem pišice, i ništa više.

Kako se čobanin bojo, da vandrovač ne će ni da čuje o prodaji pogađača, tako je sad izgubio obraz i pamet, kad je čuo da onaj traži svega magarca. Onaj ne traži ne znam šta, al' kad se pošten čovik prokeri, taj je baš ko s vraga sadrt. Čobanin sad već ne bi dao ni magarca, već bi da dobije pogadača baš banbadava. Latio se, pa sad zakiljiva gavranu, da je mator, očupan, pa mršav, i brnjavi ko da kupuje ciganskog konja.

— Vidi, koliki je moj magarac, a šta je taj tvoj gavran: šaka duše! — baljezga on ko da će onog usrićiti, ako kupi pogađača.

Onaj ne kaže prvo ni rič, već nagne tikvetinu i ni ne da'ne, dok mu čutka pod grlom triput ne skoči. Onda pruži tikvu i čobaninu, pa veli:

— Pamet ti je dobra, al' ti se srce stvrdilo. Duni malo u tikvu, da ti se razmekša.

Čobaninu nije do pića ni jića, al' ko veli, piće i onaj, pa će se još većma navaćati, kad je već i sad ukrstio očima, pa sve u tri lonca gleda. Žulja sad čobanin po rakiji, pa opet navaljiva i melje ko doljnji žrvnj, al' vandrovač ne pristaje na drugo već samo na magarca. Čobanin kudi gavrana, ta naredo već mane i jajetu iz kojeg se gavran izlego, al' vandrovač ne sluša već opet vadi tikvu, da čobanu razmekša srce.

— Ta kako ću ja bez magarca, kad svega ovog jednog imam, — čobanin će na kraju vandrovaču

— Ne brigaj ti kako ćeš! — lipo će vandrovač. — Samo ti, pretelju, daj meni što tražim, pa ne brigaj! Kad mi ovog daš

za pogađača, ja ti kažem, a to je istina ko ovaj dan, da ćeš ti imati još jednog magarca.

— Kako to?! — začudi se čobanin.

— E, to ćeš čuti od pogađača, samo kad bude tvoj. Ne ćeš morati ni kupiti drugog magarca, a imal ćeš ga.

— Ta kako?!

— Lako, — kaže vandrovač, pa se opet lati trbušaste tikve.

Zabašurio on taj razgovor, al' čobanin povuko iz tikve, pa opet brnjavi:

— Al' kako ću se nastarati s ovcama, kad ti dam ovog magarca?!

— Nemaj ti brige ni za to. Ne ćeš ti imati starosti ni s ovcama.

— Kako, da ni s ovcama ne ću imati brige?!

— To će ti kazati pogađač, kad bude tvoj, — veli vandrovač, al' se dalje ne da ni osoliti, makar koliko ga čobanin čukliiko po jeziku.

Zaboravio čobanin na obraz, pa priko, pa uzduž, pa okolo, al' se vandrovač ne da, već samo liva u čobanina. Kad se ovaj već dobro nadikiljo, a vandrovač njemu kaže:

— Pretelju, ta nemoj biti tako skoren, ko da bi pojio i svoju kosu s glave! Da mi kogod ponudi i po svita, ne bi mu dao ovog pogađača, a tebi ga dajem čerez dobrog srca. Eto, dajem ga tebi i nikom više, ta ni rođenom bratu, što je na jednom srcu ležo sa mnom, a ti zaintačio. Nemoj, pretelju, jer se još možem i pridomisliti, samo nek se tikva isprazni.

Kad je čoban čuo i taki razgovor, bome se nije dugo mislio, već da vandrovaču magarca, a sebi uzme gavrana. Vandrovač uzjašio na uvatog i ode veso. Ne gleda njega čobanin, kad je ušikao gavrana, već tiraj u kolibu, pa će ga odma' pitati za skriveno blago. Ne gleda on vandrovača, al' ne gleda ni ovce. Ne gleda on nji', a ovce ko ovce odoše lipo za svojim magarcom.

Da je u gavrana veći kljun, čobanin bi mu se uvuko u njega. Pita ga za zakopano blago, trza ga za kljun i za krila, gavran samo:

— Kra! Kra!

Gavran svojim jezikom, a čobanin se navaćo toliko rakije, da ni ne zna, di su mu uši, pa misli da mu gavran kaže, kako mu je stra'.

— Kaki te stra' napopo, već kaži za blago, a ja ću ga već iskopati, — navalio na pogađača.

Stiska on njega, vuko bi ga za jezik, a gavran samo:

— Kra! Kra!

— Vidi ti nevolje! Otkud ti stra'- pa stra'? Ta kaži mi, to te valjda nije stra', kako ću imati opet jednog magarca, kad sam mog jedinog dao za tebe.

Popuštio čovik i pita ma šta, samo da vidi kako pogađač pogađa. Popušta on, al gavran samo:

— Kra!

Promuka već gavran, a čoban već i kroz maglu jedva čuje, kad rakija ne spava u njemu, pa mu se učinilo, da sad gavran kaže — ja.

— Ma otkud si ti magarac?! Nit si ti, a valjda nisam ni ja.

Tako on veli, a gavran opet:

— Kra!

— Ta valjda ne kažeš »da«?! Valjda ne kažeš, da sam magarac ja?! — uplašio se čoban, makar se jedva držo na nogama

Uplaši se on, pa ga sad još više nazlaba, al' onaj samo tira svoj gavranski jezik, pa nek čobanin razumi kako zna. Krače gavran i samo krače, pa i čobaninu jedared dosadilo, i obazre se oko kolibe. Bome je onda i takom glavom razumio, da je on taj magarac, što je osto. Odma' se čoban o'ladio. Izašo njemu bis iz glave, pa ne pita više pogađača. Kad je istrčo i vido da ni ovaca nema, a on pravi trizan.

— E, ljudi, ljudski! — udario se on po čelu. — Još mi čovik kaže, da se ne ću morati starati ni za ovce, samo ako mu dam magarca, a ja ni onda da s'vatim njegove račune! A još mi lipo kaže, da ću imati jednog magarca, makar mu dam onog jedinog što sam imo!

Razgovara on sam sa sobom i kad je već počo sređivati svoje račune, podvikne:

— A nije mi slago baš ni u čemu! Prodo mi pogađača. e, pa nek sad kogod kaže da ga nemam! Imam ga bome, jer sam pogadač ja! Pogađam ja svoju nevolju!

Izašo mu bis iz glave. pa se ne srdi ni na gavrana, već poč̌o njemu pripovidati:

— Magarac oslo ja. baš kako mi je reko. A ni za ovce se ne moram starati kad i' nemam. E, ljudi, ljudski, di mi je pamet bila?!

Bome je on kasno vidio, di mu je pamet bila. Kad se dobro razmislio. a on vidi. da mu je pamet bila samo na tom, kako čovika privariti i na zlo navući. pa se nije ni sitio. da samog sebe vara Kad je čobanin sve to sebi odbrojio. bogme se nije na drugog rasrdio. već na sebe, i sebi pod nos duše:

— Čitavog si života pošteno zaradio zalogaj kruva. pa te nije bolila glava A kad su ti narasle zazubice. da čovika privariš, bogme je i red da budeš sam svoj magarac.

Tako se on sam sa sobom izrazgovarao i lipo lego. da se istrizni od rakije. Drugi dan poranio i pošo u svit, da opet pošteno zaradi ovce i magarca. Ni gavrana nije otiro. već ga svagdi nosio sa sobom i lipo ga timario Nije se stidio ni da ispripovida, kako ga je zapatio. i kad su ga ljudi zapitali u čudu:

— Pa kaki je to onda pogadač, kad si tako prošo s njim, — a on veli:

— Bome je to pogadač. pa još kaki! On mi je pogodio. da je najveće blago u poštenju. On me je naučio. da je svaki onaj sam svoj magarac, ko ne zna poštivati svoju koricu krušca i svoj pošten poso.

DID I MOMAK

Udavna vrimena živio jedan siroma' momak. Nigdi nikog, u rukama ništa. pa nije imo ni ko da plače za njim. ako ga nesrića snađe. I šta mu je ostalo. neg' da krene trbuvom za kruvom po svitu. Iđe on tako, pa mu noć stere postelju, sunce ga budi. rosa umiva. a vitar suši. Prešo je već svita i svita, kad jedno veče pristigne jednog didu.

— Kuda, dobri čovče? — zapita momak.

— Za životom.

— I ja.

Dida se malo nasmije ispod brka, pa mu veli:

— Ne bi reko. Čini mi se, da ti još iđeš prid njim. Ta nemaš još ni brkova za sukanje.

Začudi se momak, što dida tako s njim govori, al' kad se opružili na suvom lišću, pa povadili iz torba, koji je šta imo, dida mu onda kaže:

— Evo, kako je to. Dok sam još i ja mladovo, skako sam nasumce, kako me je život tiro, a sad mi se već i kosti suše, jer sam moje vrime skoro saživio Al' sam za to vrime od života koješta naučio. pa sad ne skačem prid njim, neg' iđem za njim, kako me je naučio.

— Mora da si se nakupio pameti po svitu, čestiti didače, — kaže momak, kad je sve to čuo.

Rič po rič i na kraju se sporazume, da dalje idu zajedno, pa šta zapate, da je njihovo.

— Al' zapamti jedno, — opomene dida momka, — ne ću da čujem rič moje, neg' sve je naše.

Išli su oni sad po svitu i dilili i dobro i nevolju ko dva rođena brata. Nije tu bilo zamire ni kad su izvrnili torbe, a mrvice dilili za večeru, dok i' jedno veče, baš kad su proveli dan brez zalogaja, iznenada zadesila srića.

Side oni pod nikim gustim lišnjakovim granjem i baš se spremaju, da se tu zavuku na noćište, da rosa ne bi pala na nji', kad iz lišća iznenada iskoči droplja. Dok su se dida i momak sitili, ona se već i zaplela u momkov bućurić. Zgrabi on nju, a u to mu i dida pomogne.

— E, ovo će biti pečenica, — obraduje se dida, — ko da nam je ko iz oblaka bacio.

Tako dida veli, al' se momak iznenada polakumio, pa će didi:

— Kako ti to misliš, da nam je bacio?! Ako je ko bacio, onda je meni bacio, jer se u moje krpe zaplela, i ja sam je uvatio.

Dida se zlo iznenadio na take riči, al' se nije rasrdio, već se samo nasmijo ispod brka i kaže:

— Dakle, još uvik trčiš isprid života!

Karo, a ne karo momka, onaj zaintačio, da je droplja njegova, pa je ne će bome peći za večeru, kako bi to dida 'tio, već prodati.

— Bome ću još čitavu noć gladovati, a sutra ću je prodati i s novcom štogod početi.

Opomene njeg' dida na pogodbu, al' se momak ne da opametiti. Zaintačio, pa samo tira, da je droplja njegovo tecivo.

— Dobro, nek' si je ti steko, al' ja bi je nama za večeru peko, — nasmije se dida.

Dida uvik lipo, a momak od lakumosti zamutio očima, pa skoro zlim na didu; i dotle je išla rič iza riči, dok se momak na kraju pomalo osramotio. Poče mu goriti obraz, makar su mu

na droplju narasle zazubice, pa na kraju smisli da didu nadmudri.

— Dida, kad smo se već proričili, baš da vidimo ko ima pravo. Ako pristaneš, da svaki ispripovida kako je u životu mudrovo, pa ko bude mudriji, nek' je tog droplja.

Dida se opet nasmije ispod brka i pristane, al' tako, da momak prvo pripovida.

Momak je pripovitku već i smislio i odma' pristane.

— Moj otac je, — počne on pripovidati, — doživio duboku starost. Bio je čak sedam godina, kad je umro. To je bilo baš devet godina prije moga rođenja. Koliko stara je bila moja mater, to nisam upamtio, jer je umrla nedilju dana prije mog rođenja. Komšije su mi posli pripovidale, da se najviše žalostila, što nije mogla dočekati da ja dođem na svit, jer sam joj bio jedino dite. A znala je, kako ću ja biti mudar kad odrastem.

Tako sam ja osto siroče od ponika, al' mi to nije teško padalo, jer sam imo sedam braće i šest sestara. Kako sam ja bio najstariji, bio sam i najmudriji, pa su oni u meni našli krilo. Živili smo složno, u miru. Kuća je bila uvik puna svega i svačega, makar mi iza roditelja nije ostalo ništa. Ta i svu mudrost sam sâm steko. Svake godine smo ugojili po jednog pivca, a još bolje se gojio kopun; i kad mu istopimo polak slanine za mast, a polak upušimo, tu posnog ila u zdili nikad nema. Kad su mi braća malo već porasla, moja briga je bila jedino, da pomuzem jarca. Onda sam zapatio i drugu brigu, jer kad su mi se braća i sestre napili mlika, moro sam i' po čitav dan razvađati, jer su se buckali ko da su svima rogovi izrasli.

Imali smo i veliku bašču. Kako su mi braća i sestre najviše volili pivčija rebra kuvana u kiselom kupusu, u toj bašči osim kupusa drugo nismo ni sadili. Silan kupus je tu rodio. Nisu to glavice već prave kačice! Barem tri nedilje nam je tribalo svake jeseni za samu vozidbu kupusa. Kako je kod nas jesen kišovita, morali smo i žuriti, da što prije sklonimo kupus. Šta ćemo, kad su magarci jako spori u kolima? Braća se dala u brigu. U našem selu je bilo samo magaraca, a za konje nisu ni čuli. Ako braća ne znaju s brigom izaći na kraj, a zašto sam tamo bio ja?! Odma'

ja u svaka kola upregnem po dva zeca. Ta ima l' brži' kasača, neg' što su zecovi?!

Nije sad bilo nevolje, makar kola i u blato zapala. Zecovi su imali veliku rodbinu, pa je tu silna moba na kupusu. Da ne bi kola ostala u blatu, svaki zec ponese bar po glavicu kupusa, pa kako su nosili, da su nosili, al' što je glavno, korenje smo uvik srićno uvezli u salaš.

'Ranio sam braću, da ni za carskim astalom ne bi više sala nakupili, al' lakuma, pa njim' niko ne nastači. Jedared mi kažu, da će oni klati i zecove. Al' ja ne dam. Oće, ne će, morali su me poštivati, kad sam ne samo najstariji već i najpametniji. A di bi ja dao klati marvu, koja radi?! Ko bi nam onda kupus vozio, kad bi zecove poklali?!

Sto nevolje bi bilo kod braće i sestara, samo da mene nije bilo. Tako je jedno proliće nadošla divlja voda. Izvire iz zemlje, ko da se ledina rasplakala. Selo se pritvorilo u buzalicu. Stane mrav na džombu, pa već i propadne, tako se zemlja raskvasila. Ruše se salaši ko zrile kruške. Naš stoji ko dren. Kako i ne bi, kad sam mu temelje plivom nabijo, kad sam ga pravio. Stoji on, al' je voda silna. I jedno jutro razbudimo se mi, a naši kreveti se popeli na duvar, al' baš pod tavanicu. Iskočim ja na ledinu, a moj salaš krenio, sav se već na'erio. Kako ćemo ga sad potpačiti, kad je zemlja riđa nek neprokuvani pekmez, pa svako potpačilo tone.

Sitim se ja odma'. Kažem braći i sestrama, da samo malčak ramenima podupru zidove. Još od mog oca je ostala na tavanu kesica sa špicama od veliki' bundeva. Taki' bundeva nije bilo širom svita; kad te pladnjare sidnu pod zid, može se on na nji' naleći, ko da mu je temelj poduprt. Odma' ja posijem pod zidove špice ti' bundeva. Braća i sestre su samo malčak poduprle zidove, a kad se vriža načičkala bundevama, salaš bi stojo i da lito nije popilo svu vodu.

Tako sam ja spasio naš salaš, al' mi je ta nesrićna godina odnela svu braću i sestre. Dokle si okom mogo dopriti, porušili se salaši, pa se svit razbižo. Ostavio sve, samo da glavu mož' izneti. Tako je u ataru ostalo sijaset pućaka, al' krupni' baš ko

ova droplja. Nad ritom baš u našem dolu u obali b'o veliki trnjak. Svud je buzalica, pa se pućke okupile i nanizale se na trnjak ko čičak.

Kako su braća i sestre to vidili, digli se, pa će sve pućke spratiti na našu ledinu. Kažem ja, da se kanu tog posla, al' me ne slušaju. Skaču, lete, otimaju se i grebu pućke, a ovi zaslipili, pa samo za njima po trnjaku. Bode trnje, dere se koža i s braće i sa sestara, al' oni zaslipili. Vidim, da će propasti, pa otrčem i ja u trnjak, da i' izvučem i spasim. Oću ja, al' ne će oni. Kako se od nji' otimaju pućke, tako se od mene otimaju oni. I kad sam se sitio, bome se i ja dobro upleo u trnje, i koža visi s mene u krpama. Ogledam se, a moja braća i sestre prisvisli, pali ispod trnja i potonili u buzalici.

Na meni još i ima koji komad čitave kože, al' kako sam se zazoco, tako sam se zapleo usrid trnjaka. Šta ću sad? Da i ja ne prođem ko braća i sestre! Sitim se ja odma'. Iskočim iz kože, ostavim je u trnjaku i kako sam se onda do'vatio čvrstog druma, putujem po njemu sve dosad.

Šta je bilo s pućkama, ne znam, i ni jednu više nisam tio ni pogledati od žalosti za braćom i sestrama.

Kad je momak tako ispripovido sve svoje mudrovanje u životu, kazat će svoje i dida.

— Sinko moj, — počne dida govoriti o svom životu. — ja sam prošo malo drugačije neg' tvoj otac. Ja sam se rodio tri godine posli rođenja mog sina jedinka.

Momak napripovido svoje, pa se sad zagledo u usta didi i bome napolak i zaboravio šta je malopre naredo. Čim je dida počo, a momak mu se uplete u rič:

— Kako si, dida, mogo doći na svit posli sina?

Dida se opet samo nasmije ispod brka, pa kaže:

— Moraš znati, da sam ja čovik sa dva života. Baš kad sam se spremo za smrt, doznam, kako će pamet mog sina jedinka biti jako nakratko nasađena. Šta sam mogo raditi? Kad mi jedan život nije stigo do sina, pa da mu nakalamim malo pameti, moro sam zapatiti drugi život, da kako stignem sina.

Tako sam moro, baš kad sam umro, krenili za drugim životom. Sad da vidiš, šta je sa mnom bilo.

Vučem se ja mrtav po svitu, pa tražim drugi život, al' niko da mi ga da. Nalupo sam se već i o drvo i o panj, i mrtvom mi već dosadilo. Kad jedared u pustolini nađem šugavog magarca. Ne znaš u koga je veća nevolja, al' se ja bar njemu potužim. »Znaš šta«, — kaže on, — »meni je života i tako dosta. Navuko sam se za druge, batina nadobijo, sad me još i šuga mori, uzmi moj život, ako će ti to pomoći«. Šta sam mogo, neg' uzmem život šugavog magarca. Al' kako ću sad sinu pamet nakalamiti, kad imam magarećiji život. »Ako je zglavljen taj tvoj sin, — »kaže mi na to magarac«, — »još i s mojom pameću će biti u velikom dobitku«.

Odem ja sad potražiti sina, al' nisam bio na dan hoda do našeg salaša, kad iđe meni ususprot jedan magarac. Sav je ulopan, gladan i izmoren, al' jedva oće da stane na koju rič. »Bižim brate, iz ovog atara, jer se tu sprema velika opasnost. Nadošla divlja voda, pa mož' da pomori sve živo«. Zapitam ja njeg' ne pozna l' mog sina. »Ta, ko njega ne bi poznavao, među nama. Taj zna i jarca pomuziti«, — kaže mi pobratim, al' dalje ne će da se zadržava. Pobigo on otud, i kamo sam još toliko dozno od njega, da mi je sin zdrav i čitav i da ima sedam rođeni' braće i sestara.

Odem ja dalje, kad se nađem sa čitavim čoporima zecova. Biže i oni iz tog atara. Pitam i nji' šta njim je dotužilo, da ostavljaju rodni kraj. Makar sam od magarca dobio život, ne virujem baš onom ulopanom, uvatom' pobratimu. Al' mi i zecovi kažu, da je nadošla divlja voda. »A što je najgore«, kaže još jedan matori, »mi smo uvik išli na mobu u jedno veliko kupusište, a sad se i gosi nakrivio salaš, pa zaboravio da posadi kupus. Moramo ići za životom na drugo misto«.

Požurio ja, ta magarac cilog života na četir noge ni bio tako hitar, ko što sam mu ja život nosio na moje dvi. Srićno sam stigo. Salaš je jedva malo krenio zidovima, al' u njemu još svi spavaju.

Zanjačem ja još iz daljine, ko velim, sin će me u snu čuti: »Braća i sestre nek podupiru, a ti, sinko, brže posij pod zidove špice od oni' bundeva pladnjara«.

Jedva ja zanjako, a sin mi iskoči s tavana i već treska kesu sa špicama. Kad sam to vidio, odem na guvno i kako sam se primorio od puta, zaspem pod jednom kamarom. Al' mirno sam spavo, jer sam znao, da je salaš spasen.

Koliko sam spavo ne znam. Izgleda, da je mog pobratima magarca, koji mi je pozajmio život, šuga namučila, pa dugo oka nije sklopio. Mora, da sam ja sad odspavo sve njegovo vrime i kad sam se razbudio, u salašu nikoga. Bundeve pladnjare već velike, podrle zidove ko da i' u krilu drže, al' žive duše nigdi. Što okolo nema žive duše nisam se ni čudio, kad su svi salaši porušeni, al' sam se čudio, di mi je sin nesto iz čitavog salaša. Odem ja na dô, — nema ni tamo nikog, samo u nikom gustom trnjaku visi sva iskidana ljudska koža. Šta ću, opružim se na travi baš ispod trnjaka, i tako tu opet zaspem. Ne znam, koje doba noći je bilo, kad sam se trgo iza sna. Ne bi se ja valjda ni onda razbudio, al' sam skočio na glas. Na jednoj grani side tri gavrana i to oni govore. Ja, brate, pozajmio život od magarca, pa mislim kako sam s tim unesrićio i sebe i sina, al' sad vidim, kolika je to korist. Razumim jezik svake zviri i tice. Čujem ja sad, kako jedan gavran kaže: »Kad bi kogod znao, kolika je mudrost u ovoj poderanoj ljudskoj koži! Ko bi je navuko, ne bi našo od sebe mudrijeg na svitu«.

Kad sam ja to čuo, jedva sam čeko, da gavrani odu. Kad zora došla, oni odlete, ja u trnjak i navučem tu kožu na sebe. I u njoj sam ja steko svu mudrost mog drugog života, koju sam 'tio nakalamiti na pamet mog sina. A kolika bi mudrost u toj koži bila, da se još na trnju nije poderala!

Kad je dida to kazo, a momku se sad otela rič.

— Dida, ta to ne može biti, da si ti od te kože posto baš tako mudar!

— A zašto, bajage, ne bi moglo biti?! — nasmije se dida opet ispod brka.

— Zato, što je to bila moja koža.

— Dobro, — kaže dida. Ako ti tako misliš, onda izlazi, da ti u toj koži i nisi bio baš toliko mudar, a još manje, kad si iz nje iskočio. A drugo izlazi, da si ti onda moj sin jedinak.

Momak sam samo zinio, pa kad mu se vratila rič, kaže:

— A otkud bi ti, dida, bio moj otac?! Valjda sam ja bar oca poznavo!

Dida se opet nasmije ispod brka i kaže:

— E, onda bi i ti moro biti čovik sa dva života, jer je tvoj otac umro devet godina prije neg' si ti došo na svit. Je l' tako?

Sitio se momak svojeg pripovidanja, al' se dositio i didine mudrolije, pa mu stala rič u grlu. Dida se samo smijucka, pa kaže dalje:

— Vidiš, sinko, da nisi iskočio iz te kože, ja bi' u miru drimo među mrtvima, ne bi' se moro mučiti po drugom životu. A ovako si me natiro i u drugi život, pa sam ne jedared, već triput mudriji od tebe: jedno, što sam ti otac, drugo, što sam prošo dva života, a treće, što sam ja u toj primudroj koži, a ne ti. I da ne tiramo mak na konac: droplja je moja.

Da momka droplja nije čapnila po rukama, ne bi šale došo k sebi; tako se smuvo. Ni sam ne zna, kako bi sad počo razgovor sa didom. Al' ga guši 'ladna gar, pa se na kraju obreznuo na didu:

— Kad bi to sve tako bilo. Al' ja iz kože nisam nikad ni iskako!

— I onda je droplja moja, jer je droplja što i pućka, samo divlja. Ti si sam kazo, da pućku ne možeš ni viditi, otkako su ti se braća i sestre usmrtili zbog pućaka.

Momku gori obraz od sramole, al' kad je već zaintačio, kaže dalje:

— Kad bi i to tako bilo.

Dida se nije iznenadio. Smijucka se on i dalje ispod brka i veli:

— Pa da se ljudski razumimo: jesmo utanačili, da vidimo ko je mudriji, il' ko zna bolje lagati?

Vidio momak, da ga je dida skrkljušio u ćosu i da tu nema više oduška, pa kaže:

— Znaš šta, dida, da se mi manimo razgovora, jer ovako nikad ne ćemo imati pečenicu od droplje. A mene glad već jako čukljika.

— A je l' droplja moja?

Momku je sramota već i tako došla priko glave, pa mu zagustilo, što ga dida još konabi.

— D-da, — drekne on, — je l' moja, je l' tvoja, ajde da je već pečemo, il' ću je puštiti u vitar, pa će u šumi biti i moja i tvoja.

Razgoropadio se momak, kako se samo od nevolje može razgoropaditi, al' dida samo ispod brka kaže:

— Ta ne luduj. Droplja je moja, al' ne misliš valjda, da večeru ne ću podiliti s mojim sinkom-jedinkom?!

— Onda je spremaj, a ja ću vatru, jer mi već ruke dr'ću od gladi, — vikne momak i prida droplju didi.

Kad su se dobro navečerali, a dida će onda momku:

— Čija je da je bila ta droplja, al' mi smo se dobro okripili.

— Ne spominji je več.

— Još kako ću je spominjati, a još više triba da je spominješ ti. Čija je, da je, glavno da nam je na korist. Onda je zapravo naša.

VIŠTICE U SVATOVIMA

Bio jedared jedan momčuuljak, što se zvao Loša, a njemu nikud nakratko izmirili pamet.

Povede njeg mater jedared u svatove. Šta će s njim, nek' je i on u časti, al' je mater znala, da je u njega dugačak burag, ako je pamet već kratka, pa mu zapovidi, da se mani jila, kad ga ona gurne nogom.

U svatovima ko u svatovima, čast i mast, i siroma' Loša se baš uputio i mlašće, da mu sve pucaju zaušnice, kad li mu mačka priđe priko noge. Prigrizo Loša zalogaj, pa ni mrvice više, već samo očima guta. Svatovci ga nude, al' se on ne da ni okresati, kad zna, šta mu je mater zapovidila.

Loša bio izdaleka, pa će kod svatovske kuće spavati. Namiste njeg' i mater u jednu sobu, pa baš nuz komaru. Loša jedva čeka, da svi zaspu, pa materi:

— Nane, ja sam gladan.

— Pa, šta nisi napunio burag, kuga te ne spopala. Eto u zapećku su naćve fanaka, pa se napuckaj u mraku, kad nisi u vrime 'tio.

Ode Loša, pa pipa po mraku i napipa. Glad oči nema, a Loša baš ni pameti na odmet, pa on lipo smaže ono, što je našo u zapećku.

— Nane, al ti fanci su niki rutavi i sve su me grebali u grlu, — potuži se on materi, kad je počistio sve iz zapećka.

— O ljudi ljudski, da nisi mačiće pojio iz zapećka, — uplaši se mater i skoči do zapećka.

Bome mačića više nije bilo, a naćve su stojale nenačete.

Šta će sad s njim, već mu kaže da legne, kako se neko ne bi sitio.

— Al, nane, kad sam tako žedan za ovim fancima, ko da ću sav izgoriti. Ja bi štogod pio, — zanoveta Loša.

— Ne brnjavi toliko, — mater na njega. — al' kad bi već toliko pio, eto ti u komari bure. Skini zdilu sa zida, pa podmetni pod slavinu.

Posluša Loša i napipa slavinu u mraku i niku zdilu sa zida i čeka vino. Čeka on i čeka, kad će zdila bit puna, al' u njoj ništa.

— Nane, ova zdila ne će da se napuni, — potuži se on jedared.

— Ti valjda nisi odvrnio slavinu, — mater će i skoči s kreveta.

Skoči ona, al' kad došla do bureta, a slavina širom otvorena i pod njom lip protak.

— O bole te morile, barem da si uzo sito, već protok ko da ćeš taranu praviti il' kokice pucati, nevoljo moja.

Po zemlji bara od vina, i šta će mater, neg' mu kaže, da taj čas donese iz čoše džak piska, pa da pospu, da ne bi pretelji vidili, što je namajstoriso.

Skoči siroma' Loša, pa iz džaka sipaj, al' se pisak počo lipiti da ruke ne možeš izvući.

Pogleda nana, a ono bili pisak: pravo pravcato brašno. Zakuvalo se tisto, pa se sve crveni od vina.

— O nevoljo nikaka! — vikne ona, pa će ga oprašćati od tista.

Latila se ona. Latio se i Loša, i kad su se onda zameljali i počeli padati po komari, da sve grmi.

Uzbunili se ukućani i svalovci, pa dotrčali, i kad su Lošu i mater spazili u mraku onako umeljane u tisto, a oni se uplašili i jedan vikne:

— Bižte čeljad, u komari su vištice i nečisti!

Drugo nije ni tribalo. Tu se jedva koji počo trizniti od trojanica, što su u svatovima ispijali, pa kad su još čuli za vištice, ta sve fundaraju jedan drugog. Razbiglo se sve živo od kuće, a onda se lipo skupili i Loša i mater, pa ko ukradeni: put pod noge i nikom ni riči.

Ukućani su jedva smili doći kući već i kad se razdanilo. Pripovidali su svakom, kako su vištice i nečisti došli u svatove, pa još i Lošinoj materi, kad su se s njom našli. Ona je dabogme lipo ćutila o tom, da je sve to Loša izmajstorovo, već još i ona udarila u pripovitku, kako je prva sa sinom pobigla.

Preteljima puna usta vištica, pa će:

— Pa da, vi ste bili odma' do komare, dabogme da su vas prve uzbunile. Al, prijo, ne samo da ste vi pobigli, a onda i mi, već je to bila taka stra'ota, da su se i mačići u zapećku tako ustravili, da su pobigli i nikad se više nisu ni zavratili. Vidite šta vištice narade!

ČOVJEK I ŽENA

U nekom selu živjeli su čovjek i žena, te se prometali kolekako: čovjek u težakluku, a žena radila u kući. Čovjek bi odmah, čim bi dan osvanuo, uhvatio volove i otišao u polje orati, a žena bi ostala kod kuće radeći, te bi mu uvijek donijela ručak na njivu. Ali čovjeku je uvijek bilo krivo misleći, da žena nikakva posla ne radi, već samo da ljenčari kod kuće; to najposlje reče i ženi:

— Ti, ženo, samo džaba ležiš kod kuće i jedeš, a ne radiš ništa. Ja bih vaš ženski posao uradio za sahat. Mi jadnici ljudi po vas dan se pržimo na suncu.

Žena se na to stane smijati, te reče čovjeku:

— Šuti, bolan ne bio! Naš je posao stoput teži od vašeg, a vi ga ne bi nikad mogli svršiti.

Ali on joj ne dade ni govoriti, već opet zasu, kako ljudi više rade, a žene ništa. Na to mu ona reče:

— E, pa dobro! Ja ću sjutra uhvatiti volove, pa ću ići orati, a ti ćeš raditi moj posao.

On to jedva dočeka, te ugovore, da će tako raditi, čim zora zabijeli. Sjutradan žena uhvati volove, a onda poče naređivati čovjeku, šta treba da on radi:

— Ti ostaješ kod kuće i dobro mi pazi, što ćeš uraditi. Čuvaj mi piliće, da ih štogod ne odnese; onda pomuzi krave, ama čuvaj da ne podoje telad. Skuhaj hljeb, izmeti mlijeko, spremi ručak, pa mi donesi na njivu.

Žena potjera volove, dok joj nešto pade na pamet, te se povrati i reče čovjeku:

— Da, zaboravila sam ti kazati: na tavanu ima u ćupu otrov. Čuvaj se, nemoj se prevariti, pa izjesti ni malo tog otrova, jer ćeš odmah umrijeti.

— Taman, — reče on, — ti nemaj brige, ja ću sve lako uraditi, a ti dobro gledaj, da uzoreš štogod više možeš.

Zatim ona ode s volovima na njivu, a on ostane kod kuće da radi.

Čim je žena otišla od kuće, čovjek se razleti te stane da radi. Najprije pomete kuću i naloži vatru, a onda ogleda kvočku i piliće, te se sjeti, da mu je žena rekla da ih čuva; pa se malo promisli, kako će ih najbolje učuvati, te se domisli, uzme kanafe, te poveže sve piliće za kvočkine noge, da ih što ne odnese. Zatim ode, te pomuze krave, a onda se vrati u kuću i stane zagrtati rukave, da umijesi hljeb. Počne sijati brašno, pa mu na um pane, da mu valja i mlijeko izmesti, a dotlen mu je prošlo dosta vremena, te mu nešto na um padne, i on reče:

— Ha, bogme, ja ću svezati stap na leđa, pa dok ja budem sijao brašno, mlijeko će se pomalo mesti, i tako ću dva posla uraditi.

To on i učini, sveže stap za leđa i stane sijati brašno. Dok je on sijao brašno, mlijeko se je malo melo, a dok je umijesio hljeb, zaboravio je mlijeko. Kada je iznio hljeb, da ga zapeče, nagne se da razgrne vatru, a mlijeko preko glave sve se salije na vatru i potrne je. On se razljuti, te iziđe pred kuću, da vidi piliće, a u isti čas doleti nekakva tičurina, te uhvati kvočku; a kako su bili pilići povezani za nju, to odmah i njih odnese. Kad i to vidi, još se većma razljuti, te pođe u pojatu, da vidi krave. Pošto je unišao, opazi telad pod kravama gdje doje, jer je bio zaboravio zatvoriti vrata od telećaka, te su teoci izišli i podojili

krave. Sada mu omrzne život, te stane lupati šakama u glavu i reče:

— Eh, kada sam ovoliko uradio zijana, idem, vala, na tavan pa ću se otrovati, nek ne živim.

Što je mislio, to i učinio. Kada se je popeo na tavan, nađe taj ćup, te zasjedne i stane jesti sve malo po malo. Kad je nekoliko puta založio, stane se okretati oko sebe, kad će se otegnuti i umrijeti. Uto već dođe vrijeme ručku, te žena dođe i dotjera volove.

Pošto je ušla u kuću, ugleda hljeb na ognjištu nepečen, a po ognjištu proliveno mljieko; zatim ode u pojatu. Kad tamo, a teoci podojili, krave gladne i žedne; a kad se htjede vratiti u kuću, opazi, da nema ni kvočke ni pilića. Uđe u kuću, te stane vikati muža.

Ali se on ušutio i načinio se, da je već umro. Žena se sjeti, da je na tavanu, te se odmah popne gore. Ugleda ga, gdje jede med, a ona zaviče:

— Uh, šta to radiš? Ako si Turčin, što mi sve zijan za zijanom radiš?

On se okrene, pa već vidi da nije mrtav, te zato joj odvrati:

— Ma prođi me se, ženo! Eto si vidjela, šta je bilo zijana, pa sam se evo popeo na tavan, da se otrujem. Kad sam toliko zijana počinio, nek' i ne živim.

— Hajde, budalo, kako ćeš se medom otrovati. Ta to sam ostavila za lijeka, a ti mi ga eto pojede. Idi, moj junače, pa svoj posao radi: ori, kopaj, idi u drva, a nemoj se kvartati u ženske poslove, kad te za to bog nije stvorio.

Kad to on čuje, jedva dočeka. Brže bolje uhvati volove i ode i bez ručka orati, a žena ostane svoj posao radeći.

Poslije nije više govorio, da su ženski poslovi laki, već je iza toga uvijek govorio, da su ženski poslovi još teži od muških.

OTAC I TRI NJEGOVA SINA

U staro vrime, kad su Turci harali i pustošili, živio u jednom selu jedan siroma' čovik. Mučio se, hrnjio, postio i suš'o, ali nikad nikakog beričeta. Jedino se nado u svoja tri sina, al' što su ovi više rasli, ocu se više mračilo prid očima. Dorasli sinovi već i za ženidbu, a jedino se oko zdile paštre. Liti da njim' se izvaliti u debeli 'lad, zimi u vruć zapećak, pa mogu pasti priko slamke, al' se ne će sagniti, da je sklone s puta.

— Sinovi moji, mislite l' se jedared latiti posla? — zapita otac, kad mu je već dotužilo, da i' tako gleda.

— A šta bi se laćali, kad ni Turci ne rade, a daj takog lakog života! — svi trojica će ocu.

Kad je starac vidio, na koga su mu se sinovi ugledali, tuga ga sasvim osuši i prisvisne, da ga više ne bi sramotili. Dosad su tri badavadžije živili sa leđa starog oca, al' je sad njima paio slime na time Šta će, kad raditi ne vole, već će se poturčiti.

— Ne ćemo se valjda dučiti i mučiti, marve i živine zapatati, pa da nam drugi odnese, kad i mi možemo biti oni, koji će odnositi, — kaže najstariji.

Kontena su na to i druga dvojica, a kako ne bi, kad je rič o lakom životu. Vide oni, kako Turci projaše kroz selo, pa ubaró ,u lipo ždribe, lipu divojku i sve drugo, pa ni ne će, da to

odma' nose, već čekaju da domaćin od'rani i ždribe i divojku, i onda dođu, pa uzmu.

— Nikake druge brige ne ćemo imati, neg' da dođemo na gotovo, — svituje braću najstariji.

Žabu nije teško natirati u vodu, a ovu trojicu ni tirati ne triba, kad je rič o lakom životu.

— A kako ćemo postati Turci? — pitaju dva mlađa.

— Lako! Ne triba nam ništa drugo, neg' da naučimo turski, pa će sva pusta sela biti naša, — kaže najstariji i odma' krene da uči turski.

Nije on došo ni do trećeg sela, kad se nađe s jednim starim čovikom, koga su baš taki ko ovaj momak ot'rali na prosjački štap. Tica se pozna po perju. a čovik po ćudi. i momak nije progovor'o ni dvi riči, a prosjak je već znao s sim ima posla. Lipo prosjak oko momka i kad ga obrlatio. onda veli ovako:

— Dakle, sinko, ako sam dobro nabrdo, vas trojica 'oćete da budete prvi ljudi u okolišu.

— Ništa manje, — kaže momak. — Samo da naučimo turski govoriti.

— To je bar lako. Nemoj se, sinko, dalje ni truditi. Kad je rič samo o vama trojici, vi samo kažite: nas trojica! To su prve turske riči, i to je za vas svagdi dosta.

Raduje se linčina, što je lako naučio turski i ode kući. Sad će ići sridnji brat Njeg' je prosjak sačeko već ispod drugog sela.

— A zašto vi 'oćete da naučite turski? — pita njeg prosjak ko da ni čuo nije za to.

— Da lako dođemo do svega, a najviše do zlata! — kaže momak.

— To je bar lako, — na to će prosjak. — Sinko, nemoj se dalje ni truditi Kako je vama trojici najviše stalo do zlata, kad bude turski razgovor, vi samo kažite: za zlato! To su prve turske riči! i to je za vas svagdi dosta.

Raduje se linčina. što ni tako daleko nije moro ići ko najstariji brat, a već je naučio turski. Vrati se on, pa sad krene

najmlađi brat. Ovog je prosjak dočeko već u po puta isprid drugog sela.

— A zašto vi 'oćete, da naučite turski? — pita i ovog starac.

— Zato što mislimo, da je pravo da imamo svega i svačega, kad se damo na tako veliki trud.

— Kad se tako mislite, onda ništa lakše neg' turski naučiti, — na to će prosjak. — Digod se povede razgovor turskim jezikom, a vi samo kažite: i pravo je! To su prve turske riči i to vam je svagdi dosta!

Raduje se linčina, što je skoro pod selom naučio turski i za čas se vratio braći.

— Kad smo tako lipo naučili turski, sad je kraj teškom i gorkom životu, — kaže najstariji. — Vidite, kako ćemo lako postati Turci, samo je početi teško, a nama čak ni to nije bilo.

Odma' oni i krenu po selima, da svoju muku pritvore u berićet. Udare oni na drugu stranu di i' još ne poznaju tako, i pridveče stignu u jedno selo. U prvoj kući na koju su naišli, baš bili svatovi. Dobar domaćin ženio sina, pa spremljeno svega i svačega. Gosti se već navečerali svega i svačega, napili se dobrog vina, a u kotlovima još vri, peći još pune pečenice.

— Ao, ljudi, ko će to sve poisti? — kaže jedan gost, baš kad su tri brata u'vatila za bravu.

Škljocne skakavica na bravi i ko da je ona progovorila, tri brata kažu:

— Nas trojica, — vikne najstariji brat.

— Vas trojica sve ovo? začude se gosti.

— Ta ja ne bi mogo to sručiti ni za po svita! — nasmije se domaćin.

— A mi ćemo za zlato! — kaže na to svoj turski govor sridnji brat.

— Šta kažete?! — nasmije se opet domaćin. — Ako vi to sve porubate, što je samo iza večere ostalo, dat ćemo vam svakom po kesu dukata.

— I pravo je! — na to će i najmlađi pokazati svoju tursku mudrost.

Ako su cilog života bili lini i slamku makniti s puta i trun sebi iz oka izvaditi, al' su zato jedino snagu oko zdile trošili. Kad su se sad još provridnili, za čas su još i mrvice pokupili.

Svatovci se začudili, al' će na to najstariji brat:

— Otkako sam posto, iza mene drobac nije osto!

Nasmijali se svi svatovi, al' sridnji brat šapnu najstarijem:

— Jesi l' ti lud? Šta govoriš to, što nije turski?!

Nisu oni više ni rič progovorili sve do zore, već se častili i veselili, i kad su dobili tri kese dukata, u zoru krenu dalje.

— No, jeste l' vidili, kako se lako živi kad naučiš turski, — na braću će najstariji, kad su malo odmakli.

— Baš smo ludi, što i ranije nismo postali Turci, — na to će druga dvojica.

Jedva se oni izrazgovarali, kad u jendeku opaze izubijanog čovika. Sav je u masnicama i čvorgama, al' je živ, samo se onesvistio. Dignu oni njega, pa će ga vraćati svisti. Kad počelo svićati, a evo iz sela svita. Naprid trči jedan dobar domaćin i kad je vidio ovog izudaranog, odma' ga zagrli i poviče:

— O, samo kad si ti, sinko, osto živ? Jesam ti kazo, da ne izostaješ iza nas.

Osvistio se u to onaj iz jendeka i kaže:

— Ni ne ću, babo, nikad više. Mislio sam, da ne ću više viditi bilog dana, kad su me haramije počele udešavati!

— A ko te je izbavio iz haramijski' ruku? — zapita otac.

Kako on to izustio, a najstariji linčina će izvući svoju tursku mudrost, pa se izbekari:

— Nas trojica!

— A kako ste to mogli?!

Na to će turski odgovoriti drugi linčina, pa kaže:

— Za zlato!

Kad je onaj izubijani to čuo, on će na oca:

— Babo moj, koliko su ovi dobri ljudi morali dati zlata haramijama za mene, kad sam njim' ja dao sve što sam za marvu i za ovce dobio, a još me nisu tili puštiti, već me evo ovako nagrdili. Kako ćemo se ovim dobrim ljudima zafaliti i odužiti?!

— Ta dat ću im dukata, koliko samo mogu poniti. Više valjda nisu imali, samo kad su ni tebe živog donili, — kaže otac.

Na to se javi treći Turčin, pa on veli turski:

— I pravo je!

Kad je on tako turski progovorio, na to sav svit što se tu okupio potvrdi:

— Bome, i pravo je!

Taj onesvišćeni je bio sin najvećeg čobana u selu, pa je dolazio se vašara. Otac i njegovo društvo su nosili polak dukata, što su dobili na vašaru, a on drugu polu, jer mu je to otac dao, da spremi dar za divojku. Momak se malo zadržo kod divojke, pa kad su haramije u šumi vidili da je sam, navalili na njega. Bio je jedinac u najbogatijeg čobana, pa bi otac dao za njeg' sve blago. Ni nisu se mogla tri lina brata potužiti, kad i' je čoban natovar'o dukatima i kad i' počo častiti. Gostio bi nji' čoban sve do sinovljevi' svatova, al' kad su se dobro okripili, najmlađi brat šapne drugoj dvojici:

— Hajdemo iz ovog sela, al' što brže.

— Zašto?! — začude se ona dvojica. — Ne vidiš ti ovu čast-mast, ta ni u onim svatovima se nismo ovako gostili?

— A ne vidite vi, da tu polak sela zna turski! — na to će onaj.

— Otkud?!

— Otkud?! Pa niste vi čuli, kad sam ja reko turski »i pravo je«, na to su svi kazali također turski »i pravo je«.

Prisitila se sad i druga dvojica, pa njim' odma' stao zalogaj u grlu. Đipili, pa će iz sela. Zadržava nji' čoban, još više njegov sin, al' se ova trojica ne daju. Di će oni ostati u selu, di skoro svaki zna turski!

Odoše oni i sad ne će ići putom, već skrenu. Dabome, di se trag zakalja, otud se on i čisti. E, al' tako urade i haramije. Tako se dogodilo, da su tri brata pošla baš tragom haramija. A što će haramije, već orobiti, koga u mraku i u šumi zateknu. I jedva su tri turska brata došla pod treće selo, kad u šumi spaze mrtvog trgovca. Misle braća, da je i ovaj samo pao u nesvist, pa se odma' late oko njega.

— Šta se nismo latili turskog posla, čim smo prohodali, — najstariji brat će. — Ta vidite vi, braćo, kako nas srića prati?!

— Baš je pravo čudo! — na to će sridnji. — Jedva smo na jednom zaradili hrpu dukata, a evo nam nove prilike!

— Ta što su ovo prilike, — onda će najmlađi, — al' kad se s'tim oni' svatova! Braćo moja, kad se daš u tursko znanje, ta onda ti daju dukate i za to, što se gostiš i častiš!

Tako se oni tu raspoložili, pa se bave oko ubijenog trgovca, kad jedared evo ljudi iz sela. Seljaci su čuli, da se tu noć dogodila nesrića s trgovcem u šumi, pa su pošli ovamo, čim se razdanilo. Kad su ovu trojicu zatekli, kako se bakću oko mrtvog trgovca, odma' jedan starac zapita:

— Ko je ubio ovog čovika?!

Ona trojica dabome ni ne slušaju, već će najstariji svoje tursko znanje, kad su to prve turske riči na svitu i kaže:

— Nas trojica!

— Pa zašto?! — zapitaju sad seljaci.

E sad će sridnji lini brat pokazati svoje tursko znanje i kaže:

— Za zlato!

Kad su seljaci to čuli, morali su virovati i da nisu tili. U ove trojice sve pritežu kese s dukatima, koje su dobili u svatovima i od čobana.

— E, ljudi, — okrene se onda starac seljanima, — ovu trojicu triba obisiti ko kerove, il' u najmanju ruku upregnit i' u plug, pa orati na njima, dok njim dušu na nos ne istiramo!

Nisu stigli seljani ni do riči, a najmlađi lini brat već pokaziva svoju tursku mudrost i kaže:

— I pravo je!

— Bome je i pravo! — poviču na to seljani i navale na nji'

Brane se linčine i nogama i rukama, al' selo navalilo, pa s njima u jaram. Uveče i' vežu za jasle ko i druge volove, a priko dana samo šibaju. Dogorilo njima do nokata, al' odma', pa mole i priklinju, al' selo ne popušta.

— Jesam vam kazo, da se čuvamo taki' sela, di svi znaju turski! — kaže najmlađi brat.

— Ta kaki te turski opet napopo?! — ona dvojica će.

— Kad vi ne slušate! Nisu i tu svi povikali »i pravo je«, čim sam ja reko »i pravo je«?! Čim sam to čuo, odma' sam znao, da ćemo nastradati!

Al' nisu oni imali kada svađati se, jer je jaram uvik bio za vratom. I jedared nema šta, već il' dušu ispuštiti, il' početi redovnim jezikom govoriti, pa oni ispripovidaju sve. Kad su seljani to čuli, i kod čobana i one svatovske kuće se raspitali, dobro su se nasmijali.

Jedan starac onda kaže ovoj trojici:

— Pa sinovi moji, šta se vi tužite, kad ste tili lakog života?!

— Kako se ne bi tužili, kad smo vazdan u jarmu?! — skoro zaplaču ona trojica.

— Baš zato vas i pitam, šta se tužite, — nasmije se starac, — jer sinovi moji, da znate, i kod nas se zna turski.

— No, jesam vam reko, — najmlađi lini brat će na dva starija.

— Dabome, — smije se dalje starac, — kod nas se jaram na turskom jeziku zove »laki život«. Oćete l' još lakog života?!

— Al' nikad i nikako više! poviču ona trojica.

— Onda bižite iz njega, — kaže starac, pa njim' skine jaram.

Al' iz sela i' više nisu puštali. Tu su i' oženili, pa su postali čestiti ljudi. A onaj starac, kadgod se nađe s njima, kaže njim':

— No, oćete l' po turski »lakog života«.

— Al' nikako!

— Sad vam ni ne triba, kad ste se naučili pošteno raditi.

I tako su oni sad tu živili i svakom ispripovidali, kako prolazi onaj. ko bi lakog života, pa još u debeloj ladovini, il' zimi u vrućem zapećku.

KULIKO VALJA KRALJEVA BRAD

Bil je jedan kralj. On zove svoji podložniki, neka sude, kuliko njegova brad valja. Ale ni mogel nidan ugonit, kuliko mu valja. Sad dojde red na jednoga staroga. On dojde kralju, ki mu reče, ako jutra neugoni, da će zgubit glavu. On projde žalostan doma. Kćer ga pita, da ča mu je, da j' tako žalostan.

— A moja kćerko, moram biti žalostan, da ti znaš, ča mi je, i ti biš bila sigurno žalostna.

— Ah, ne ćeš mi ti pomoć, — govori njoj on, — ma ću ti sejedno povedat. Bil san pu kralja, pa mi je rekal, ako do jutra nepovejen, kuliko njegova brada valja, da ću zgubit glavu.

— Pa se zato žalostite? — govori mu kćer. — Hote, hote! to je lahko ugonit. Hote kralju, pa mu recite ovako: Svitla kruno, vaša brad valja, kuliko va letu valjaju meseci srpanj, kolovoz i rujan.

Stari projde kralju i reče mu tako.

— Dobro je, starče, — govori kralj, — ti si ugonil, kuliko mi brad valja; sad si glavu škaputal, ale leh za danas. Aš ako ovo ne učiniš, ča ti sad rečen, zgubil ćeš glavu. Jutra mi moraš doć va dvor ni nag ni obučen, ni bos ni obuven, ni hodeć ni jašuć.

Projde sad stari doma i još je žalostniji. leh je čera bil. Kćer ga opet pita, da ča mu je, da j' tako žalostan.

— Kćerko moja, — govori njoj on, — moran bit žalostan, jutra mi je zgubit glavu. Bil sam pu kralja, i rekal mi je, ako jutra nedojden va njegov dvor ni nag ni obučen, ni bos ni obuven, ni hodeć ni jašuć, da ću zgubit glavu. Vidiš, da iman dosti uzroka žalostit se.

— A ča bite se zato žalostili? To je jako lako učinit. Vi lipo budite na moru i jutra ćete poć k njemu, kako van je rekal.

Sad počme ona mrežu plest. Jutro dan obuče oca va tu mrežu od peti do glavi i da mu jednoga mićega oslića, neka njega uzjaše. I tako ni bil ni nag ni obučen, ni bos ni obuven, ni jašuć ni hodeć, aš su mu se nogi, kako j' bil oslić mići, po tlu motale. I tako dojde do prve straži i reče, neka ga pusti pred kralja.

— Kako bimo te takova pred kralja pustili? Hajd nazad!

Ale on govori, da mora pred kralja, aš da ga j' tako čera pozval. Straža ga pusti. A tako ga puste i druge straži. Dojde pred kralja, pa mu govori:

— Evo me, svitla kruno, kako ste zapovedali, da dojden.

Kralj se j' počel čudit, ki to more bit tako domišljat, pa ga pita, da ki mu j' to povedal. A on mu govori, da se j' on to sam domislel.

— To ni istina, ti se toga sam zmislel nisi; leh mi moraš povedat ki te j' naputil.

Stari vidi, da ni druga, leh da mora povedat, pa reče, da ima doma jednu kćer, ka ga j' tako naputila.

— Kad je tvoja kćer tulika mudrica, — reče kralj, — to mi mora jutra dopeljat devet divojak poštenih, a da imaju mleka; ako to ne učini, mora poginut.

Stari projde doma i opet je žalostan i niš ne govori.

— Ča van je opet, ćaće? Opet ste žalostni! Kako je?

— A dobro, kćerko, za me, leh za te je zlo. Kralj je rekal, kad si ti tulika mudrica, da mu moraš dopeljati devet divojak poštenih, ale i tanlo z mlekon, pa san za to žalostan.

— Zato se vi nemojte niš škrbet ni žalostit, ja ću jur učinit, da mi ne bude niš. Leh vi lezite, pa mučite.

Jutra dan kad je bilo, zame ona osam divojak, a sama je bila deveta, i idu na dvor. A prvo leh su išle tamo, reče njin, da te pred njih donet sakove hrani, a one neka niš nejidu. Drugo da neka puste nju delat.

Kad su došle tamo, zapovedal je najprvo kralj, neka pred njih donesu sakakove hrani. Donesu, ale one nete da jidu, leh govori naša:

— Mi te hrani ne jimo, ni te, ni te.

— Da ča jiste? zapita kralj.

— Niš ne ćemo jist, leh salati, koj kroz srce rogi rastu.

Kralj pošalje po sen gradu pitat, ako ima takove salati. Ale takove salati ni. Kralj njin reče, da se takove salati ne more nać.

— Isto tako, kako se takove salati ne more nać, — reče staroga kćer, — ne more se nać ni divojka poštena a z mlekon.

— Jako si domišljata i pametna, — govori njoj kralj, — za to bin te rad za ženu. Ćeš poć za me?

— Zač ne? Ću.

— Ale se ne smeš va moji posli ni moj sud nikad pačat; aš, ako se budeš pačala, protirat ću te doma.

— Dobro, — odgovori ona, — ja se ne ću va to niš pačat.

I oni se ožene.

Sad dojde jedan stari čovik na sud, koga su bili pokrivili, da je čovika ubil. On se brani i brani, da on toga ni učinil, al' mu sud ne veruje, leh ga osudi na smrt i reče mu, da će još leh jedanput na sud doć i to jutra. Ča će on, projde kraljice i reče njoj, tako i tako stvar pasiva; mene su nedužnoga odsudili na smrt. Kraljica vidi, da je prav, pa mu reče:

— Znaš ča, skuhaj lonac boba, pa kad budeš pred sudom jutra, počmi set. Kad te budu pitali, da ča delaš, reci njin, da bob seješ. Oni te tad reć, da kako moreš bit tako bedast, pa kuhan bob set, aš kuhan bob ne će narast. Ti onput reci: Kad more prav čovik glavu zgubit, valjda će moć i kuhan bob rast — i oni te ti oprostit i pitat te, ki te je naputil, a ti slobodno povej.

I stari tako učini. Dojde jutro dan pred sud i počme kuhan bob set. Oni mu se počmu čudit i smet, a on njin reče:

— Ča se čudite i smejete, ča kuhan bob sejen? A ne čudite se za to, da mora prav čovik glavu zgubit?

Sud ga sad odsudi za prava i se mu oprosti.

Kralj ga pak pita, da ki ga j' tako naputil, da tako dela. On mu pak poveje, da ga j' tako kraljica naputila. Kralj se razjadi, da ča se ona ima va njegov sud pačat, kad je prvo ženidbi obećala, da se ne će va niš njegovo pačat. I zazove su gospodu, da pred njimi kraljicu odsudi. Kad su se si skupili, govori njoj on:

— Kad si se va moj sud pačala, a obećala si, da se pačat ne ćeš, to mi imaš do jutra dan poć z moje kući, a zet moreš sobun, ča god ti j' va dvoru najdražje; a večeras ćeš nas još pu večeri dvorit.

Ona reče, da j' to se dobro.

Večera dojde na stol, ona jih dvori, a osobito naleva vino va žmulij i seh opije. Tako pijani si legnu i zaspu, a tako isto i kralj. Sad ona zame jedan lancun. zašije nutar kralja i zapoveje, neka njoj dopelju jednu karocu, da ide doma. Ona s kraljem va karocu, pa hajd doma! Kad se jutro dan kralj zbudi, gljeda okol sebe i pita da kade je, kako je mogal on simo doć? Kraljica mu reče, da ga j' ona dopeljala.

— Pa kako si ti mogla mane simo dopeljat? počne on jadno govorit.

— Kako sam te mogla simo dopeljat? Lipo! Ti si mi rekal, neka gren ća i neka zamen. ča mi je va kuće najdraže. Ja nimam niš raje od tebe, pa san tebe zela.

Kralj vesel na to reče:

— Ženo moja, krivo san ti otel učinit, ale ti si se svojun pametum pomogla; hodi s manum nazad, budi mi žena i sudi slobodno, kuliko budeš otela.

Oni se valje povrnu i daju veli obed za veselje.

I mane su bili pozvali; gostil san se i veselil do mile volje, i tako, da mi j' od onput i sad glava teška.

DUBROVČANIN KABOGA I DUKA OD MLETAKA

Pisao je knjigu duka od Mletaka dubrovačkom vlastelinu Kabogi i u njoj mu govorio:

— Kaboga, od Dubrovnika diko, puno te hvale, da si mudra glava! Evo ću te nešto pitati, da okušam tvoju mudrost; a ne odgovoriš li mi u redu, vjere ti moje i obraza mi, ode ti s ramena glava! Dobro smisli i promisli, što ćeš odgovoriti: odgovori mudro i ne pogini ludo.

Najprije izmjeri i javi mi: koliko ima od neba do zemlje. Pogriješiš li, koliko je telud od noža, zaludu ti i račun i rađa!

Druga ti je: izmjeri, premjeri i javi mi, gdje je srijeda od svijeta. Mjeri u redu kao za svoju glavu!

Treća ti je: prelij mi sve more i izmjeri, a jedan dio i presuši, da imam gdje nasijati dosta žita i riže.

Došla, sokole moj, ta šarovita i jadovita knjiga mudrome Dubrovčaninu Kabogi. Pročitao je on nebrojeno puta, pa se nemilo zamislio. Tomu ne bi na kraj došao ni Salamun! Zamislio se i objesio glavu, kao da mu je izgorjelo sve stanje i imanje. Gleda ga njegov momak, nešto Vlaha, pa ga pita:

— Šta je, gospodaru, nešto si mi puno neveselo: srce mi puca, kad te pogledam!

Kaboga sve muči kao da i ne čuje. Ali momak ne da mira, već sve ispituje, pa mu najposlije reče, da s njim više ne će ni stati, jer ga hvata groznica, kad ga onakova vidi.

— Kaži ti meni, — reče mu, — gospodaru, može biti da se i ja štogod domislim, jer ni na mojim ramenima nije glava kupusova.

Zasmija se mrvicu mudri Kaboga, pa se s njim našali:

— Znam ja, moj sinko, da se tvoja glava ne boji ovnove, pa ću ti kazati moje jade, ali ne smiješ o njima nikad nikomu prosloviti, ako ti je draga glava. Pisao mi je, sinko, duka od Mletaka, da ću izgubiti glavu, ako mu na tri stvari ne odgovorim, ma pravo, zdravo. Prvo, kaže, da mu izmjerim, koliko ima od neba do zemlje; drugo da mu kažem; gdje je srijeda od svijeta; treće: da mu prelijem i presušim sve more, da ima gdje sijati žito i rižu. Sad ja ne znam, što ću ni kud ću. Smeo sam se gore nego mrav na glavnjici; čini mi se, da će mi se pamet prevrnuti!

Kad to čuo momak, zasmija se pa mu kaže:

— Ajde, gospodaru, čime to glavu razbijaš! Što mi nisi prije kazao: lako ti je to znati. Krvavim me zalijevali, ako ti se tomu ne domislim. Što je takomu gosparu naći sto oka tanke svile, pa je pošalji onoj brlotini, duki od Mletaka, i piši mu: Evo sam ti baš ko stvoreno izmjerio, koliko ima od neba do zemlje. Taman ti je toliko, koliko je to svile; ako ne vjeruješ, a ti premjeri. Nađeš li, da sam pogriješio dlaku, eto sablje, eto glave! Na drugu mu odgovori, da je Dubrovnik srijeda od svijeta, a ako njegovi mudraci nadu, da nije, da mu se slobodno ozivlješ. A za treću mu javi, da ćeš ga i u tomu lako poslužiti, samo da ti on pošalje iz Mletaka suđe u što ćeš preliti i premjeriti more, jer da je njih najjača trgovina, pa će imati i suda.

Posluša ga Kaboga; pošalje sto oka svile i javi mu sve onako u Mletke.

Kad je to duka od Mletaka primio i proučio, što mu Kaboga odgovara, uzvrpoljio se, kao da sjedi na iglicama. Okupili se oko njega njegovi doglavnici kao pčele oko meda, pa zavraze i propituju: a on na njih brekne:

— Što ste mi se tude uzmrkoćali i navalili kao ose: ne brečite toliko — polagano se u crkvi šapće. Evo me i nadmudrio kučkin sin, Dubrovčanin Kaboga. Poslao mi je eto sto oka svile i piše mi, da je toliko od neba do zemlje; ako ne vjerujete, a vi premjerite. Kaže, da je našao, e je Dubrovnik srijeda od svijeta; tko ne vjeruje, neka mjeri iznova. A na treću nam se narugao. Poručuje nam, da je u nas najjača trgovina, pa da mu pošaljemo sude i onda, da će on u njih lako preliti i premjeriti svekoliko more, a jedan ga dio i presušiti. Još nam se za pridavak, zmija ga ujela, podruguje: — Naš je Dubrovnik, — veli — na kamenu i u gladnu kraju, pa nam je žao mora:

More nam je duga podvornica,
Brod i vesla — ralo i volovi;
Uv'jek ori, uzorat' ne možeš!

Pa kad prelijem sve more, a ovo naše i presušim, onda mi nemamo o čem živjeti, već volja da i nas pustite, da po njemu sijemo žito i pirinče...

Eto, što nam Kaboga odgovara! Sad vi kako znate!

Onda se nagodiše, da Kabogi pošalju križe i medalje, pa mu uz to još napisa duka od Mletaka:

— Živio, Kaboga, od Dubrovnika glavo! Sad znam, da si mudar, koliko kažu; eto ti našega dara, pa ti vladaj slobodno u Dubrovniku, a ja ću u Mlecima.

TURCI I ČOBANČE

Putovali hodža i kadija iz Travnika u Sarajevo na dobrim konjima jezdeći.

Sunce se već bilo nagnulo k zapadu, da sjedne za gore, a putnici stignu pod neko selo i nađu u polju čobanče, gdje čuva ovce i goveda.

— Pomoz' Bog, čobanče! — reče kadija ustavivši konja, a hodža ustavi također svoga. — Dijete, kaži ti nami tko najbolje stoji u vašem selu?

— E, tko bi bolje i više stajao u našem selu nego naš kovač, koji uvijek stojećke kuje, — odgovori čobanče.

Kadija na to:

— Dijete, ti nas ne razumiješ. Mi smo rada znati, tko najbolje jede u vašem selu?

— Ja i moj baća, kad imamo šta, nitko nas ne preteče.

— Derane, još nas ne razumiješ. Mi bi rada znati, tko je u selu najimućniji?

— Naš beg, jerbo mu daje cijelo selo, — odgovori čobanče.

— Valaha, dijete! Dobro odgovaraš, makar ti je svaki odgovor vrijedan degeneka; ali nam kaži samo još jedno: kako ćemo nas dvojica naći dobar konak za sebe i konje u vašem selu?

— Gledajte, age, pred kojom kućom stoji najveća gomila đubreta, ondje pitajte konak, jerbo gdje marve, tu je đubreta, ali i smoka, — reče čobanče.

Turci poslušaju čobanina i najave se za konak u raje, gdje su u selu spazili jako veliku gomilu đubreta. Raja po običaju gostoljubivosti u našeg naroda primi Turke na konak, te s njima u kuću, a konje u staju, gdje dobiju sijeno i zob. Za goste ispeče domaćin mlado jare kano zaoblicu, a domaćica priredi pilav, sir, kajmak i gibanicu. Turci za večerom, a u kuću stupi ono čobanče, s kojim su razgovarali u polju.

Čim ga vide Turci, obraduju mu se, i kadija reče:

— More, čobanine, baš si nas dobro naputio k svojoj kući.

Raja Turke lijepo pogosti. Ovi se za večerom još produgo pošale sa čobančetom i odu spavati, vidjevši, da su im i konji nahranjeni i napojeni. Sutra zorom ustanu, očešane i namirene konje uzjahaše i odu svojim putem u Sarajevo.

Poslije desetak dana povrate se Turci iz Sarajeva u Travnik. Opet konakuju kod raje u istoj kući, a raja bio i seoski knez, te im bilo sve po ćefu.

Sutradan ranim jutrom otjera čobanče svoju marvu u polje na ranopašu.

Turci opet nađu čobanče u polju. Sad kadija, sad hodža, ustavivši se kod čobančeta stanu zakerati i zapitivati dječaka ovo i ono, a dijete im mudro odgovaralo, da su se čudili. Kadija napokon zapita:

— A tko te je, dijete, sve to naučio, što nam tako odrešito odgovaraš?

Dijete na to:

— A tko bi nego bog i moji roditelji.

— Jesu li sva djeca u vašem selu tako dosjetljiva? — upita kadija.

Dijete odgovori:

— Mnogo pitaš, aga! Znam samo to, da našim dječacima u selu nijesu matere jezik ispredale, a vrane mozak popile.

Kadija se nasmiješi govoreći:

— Idi, dijete, do đavola, premudar si.

— A vi, Turci, idite s bogom, te me se okanite!

Turci krenu dalje i pođu putem. Hodža reče kadiji:

— Čuješ, pobro! Pametno je dijete; nisi mu dobro rekao, da ide do đavola, a ono nas šalje na put s bogom. Pametnije od nas.

Kadija okrene konja nazad i poskoči k djetetu te poviče izdaleka:

— Čobanine! Ne bilo ti, što ti rekao, da odeš k đavolu!

Čobanče odgovori iz cijela grla:

— Ne bilo ni vami, što sam je rekao, pak smo gotovi.

Turčin se pokunjio na to i ode svojim putem.

LAŽ ZA OPKLADU

Poslao otac dijete u vodenicu, pa mu kazo, da ne melje nigdje u vodenici, đe nađe ćosa. Kad dođe dijete u jednu vodenicu, a to u njoj sjedi ćoso:

— Pomoz' Bog, ćoso!.

— Bog ti pomogao, sinko!

— Bih li ja mogao tu malo samljeti?

— Bi, zašto ne bi? Evo će se moje sad izamljeti, pa onda melji koliko ti drago.

Ali dijete pomisli, šta mu je otac rekao, pa iziđe na polje i pođe uz potok u drugu vodenicu. A ćoso brže bolje uzme malo žita, pa otrči drugijem putem prije djeteta, te i u onoj vodenici malo zaspe. Kad dijete dođe u drugu vodenicu i vidi, da je i u njoj ćoso, a ono pođe u treću; a ćoso uzme malo žita, pa otrči drugijem putem prije djeteta i u treću vodenicu, te zaspe; tako i u četvrtu. Kad se već djetetu dosadi, onda pomisli u sebi: valja da je u svakoj vodenici ćoso; pa sprti svoju torbu s leđa i ostane da melje s ćosom. Kad se ćosino izamelje, i dijete zaspe svoje. Onda ćoso reče:

— Hajde, sinko, da umijesimo kolač od tvoga brašna!

Dijete jednako drži u pameti, što mu je otac kazao da ne melje u vodenici, đe nađe ćosa, ali sad već pomisli: što je, tu je; pa reče ćosu:

— Hajde de.

Ćoso ustane, pa zagrne djetinje brašno u mučnjaku, a djetetu reče da donosi vodu u pregrštima. Dijete stane donositi vodu, i ćoso počne po malo zakuvavati. Tako malo po malo, dok se sve izamelje, i ćoso sve brašno zakuva, pa onda umijesi jednu veliku pogaču, pa razgrnu vatru, te je zapreću da se peče. Kad se pogača ispeče, i izvade je iz vatre, pa prislone uza zid, onda ćoso reče djetetu:

— Znaš, sinko, šta je? Ovu pogaču ako podijelimo, nema ni meni ni tebi, već hajde da lažemo, pa koji koga nadlaže, onaj neka nosi svu pogaču.

Dijete pomisli u sebi: već se sad nema kuda, pa reče:

— Hajde de! počni ti.

Onda ćoso počne koješta lagati, ovamo onamo, a kad se već izlaže i umori, onda mu dijete reče:

— E, moj ćoso! Ako ti više što ne znaš, to je sve ništa; stani, da ja tebi kažem jednu pravu istinu. Kad ja bijah u mlado doba stari čoek, onda mi imadijasmo mnogo košnica; ja bih ih svako jutro brojio, i sve bih pčele prebrojio, a košnica ne mogu. Kad jedno jutro prebrojim čele, a to nema najboljega čelca. Onda ja brže bolje osedlam pijevca, pa uzjašem na njega i pođem tražiti čelca. Kad doćeram trag do mora, a to on otišao prekomora, a to čoek uhvatio moga čelca u ralicu, pa ore za proso. Ja povičem na njega:

— To je moj čelac; otkud tebi moj čelac?

A čo'ek odgovori:

— Brate! Ako je tvoj, eto ti ga.

Pa mi da čelca, i još punu torbu prosa od izora. Onda ja uprtim torbu s prosom na leđa, a sedlo s pijevca prebacim na čelca, te čelca uzjašem, a pijevca povedem u povodu, da se odmara. Kad budem preko mora, onda mi nekako pukne jedna uprta na torbi, te se sve proso prospe u more. Kad prijeđem preko mora, u tom stigne i noć, a ja onda sjašem s čelca, pa ga pustim da pase, a pijevca svežem kod sebe, pa mu metnem

sijena, a ja legnem spavati. Kad u jutru ustanem, a to vuci došli, te zaklali i izjeli moga čelca; leži med po dolu do članka, a po brdu do koljena. Onda počnem misliti u što ću pokupiti med. U tom padne mi na um, da imam jednu malu sjekiricu, pa je uzmem i zađem u šumu, da ulovim kaku zvjerku da zgulim mješinu. Kad tamo, a to dvije srne skaču na jednoj nozi. Onda ja potegnem sjekiricom, te im prebijem onu nogu, pa ih uhvatim, te zgulim s njih tri mješine, i pokupim u njih sav med, pa pritovarim na pijevca i odnesem kući. Kad dođem kući, a to mi se rodio otac, pa mene pošlju bogu po vodicu. Sad ja počnem misliti, kako ću se popeti na nebo, dok mi pade na um ono moje proso, što se prosulo u more. Kad tamo dođem, a to ono palo na vlažno mjesto, pa uzraslo do neba; te ja uz njega hajde na nebo. Kad se gore popnem, a to moje proso uzrelo, pa ga bog požnjeo i umijesio od njega hljeb, pa udrobio u vruće mlijeko, te jede. Nazovem mu ja: Pomoz' bog! A on mi odgovori: Bog ti pomogao; i da mi vodicu. Kad se vratim natrag, a to mojom nesrećom udarila kiša, pa došlo more i sve proso poplavilo i odnijelo! Sad se ja zabrinem, kako ću sići na zemlju! Dok mi padne na um, da mi je dugačka kosa: kad stojim do zemlje, kad sjednem do ušiju; pa uzmem nož, pa sve dlaku po dlaku odrezuj pa navezuj. Kad stigne mrak, a ja onda zavežem na dlaci jedan uzao, pa ostanem na njemu da prenoćim. Ali šta ću sad bez vatre! Kresivo sam imao, ali nema drva! U jedanput padne mi na um, da imam u zobunu jednu šivaću iglu, pa je izvadim, te iscijepam, pa navalim vatru i sit se ogrijem, pa legnem pored vatre spavati. Pošto zaspim, a mojom nesrećom skoči varnica, te pregori dlaku, a ja strmoglav na zemlju, te propadnem do pojasa. Obrnem se tamo amo, ne bih li se kako izvadio, a kad vidim da se ne da, onda brže otrčim kući, te donesem motiku te se otkopam, pa odnesem vodicu. Kad dođem kući, a to žeteoci žanju po polju. Prigrijala vrućina, valjani bože, da pogore žeteoci. Onda ja viknem:

— Kamo, što ne dovedete ovdje onu našu kobilu, što je dva dni duga, a do podne široka, a po leđima joj vrbe porasle; neka načini hlad po njivi.

Brže bolje otrči moj otac, te dovede kobilu, i žeteoci lijepo stanu žeti po hladu. A ja uzmem žban, pa odem na vodu. Kad tamo, to se voda smrzla; onda ja skinem svoju glavu, te njom probijem led, i zahvatim vode. Kad donesem vodu žeteocima, a oni poviču:

— Kamo ti glava?

Ja se mašim rukom, a to nema glave, zaboravio je na vodi. Onda se brže bolje vratim natrag; kad tamo, a to lisica došla, pa vadi mozak iz moje glave te jede; a ja polagano hajde, hajde, te se privučem blizu, pa potegnem lisicu nogom u stražnjicu, a ona se uplaši, pa od straha potrči, i ispod repa joj ispade tefter.

Kad ga otvorim, a to u njem piše:

Meni pogača, a ćosi šipak.

Onda dijete ustane, pa uzme pogaču i otide kući, a ćoso ostane gledajući za njim.

TRI LATINSKE RIJEČI

Vozio seljak dva gospodina, suca i liječnika, iz Đakova u Osijek. Put je bio blatan i težak, te su polagano morali voziti. Gospoda razgovarala skoro cijelim putem latinskim jezikom, a kočijaš ih pažljivo slušao, i vidjelo mu se na licu, kako se čudi. Napokon skine šešir s glave, okrene se gospodi i progovori:

— Gospodo, nemojte mi zamjeriti, što bih vas upitao?

— Slobodno, dragi, — odgovori sudac, — a što bi to bilo?

— Gospodo, vi se, čini mi se, razgovarate đačkim jezikom, pak možete li noću spavati?

Gospoda se nasmiju, i sudac zapita kočijaša:

— Zašto ne bi mogli noću spavati, ako govorimo latinskim jezikom?

— E, gospodo! Ja znam samo tri đačke riječi, pa kad mi padnu na pamet, ne mogu po cijelu božju noć zaspati, ni oka sklopiti.

— Koje su to tri latinske riječi, što ih poznaš? — upita liječnik.

— Gospodo! Prva je porcija, druga egzekucija, a treća licitacija, — odgovori kočijaš.

KADIJA I SIR

Kadija u Bosni pozove Bošnjaka raju, da dođe pred njega na sud.

Raja bio knez u selu, ime mu Matko. Polazeći u grad pred kadiju, reče svojoj ženi:

— Pred kadiju se ne ide praznom rukom; zato, ženo, gledaj, da ne odem s praznom torbom.

Žena na to:

— Pa šta misliš, da bi dobro bilo ponijeti kadiji?

— Imaš li vrčić masla?

— Nemam puna vrčića, nego načet, — reče žena.

— Načet se ne nosi kadiji. Turčin je goropadan.

— Ima lijepa i dobra sira suva i svježa, pak ponesi mu dva tri sirca, — veli žena.

— Daj donesi sirce, — muž će na to, a žena donese suvih i svježih po nekoliko siraca. Muž izabere za kadiju najveće i najljepše suve sirce, da spremi u torbu, a žena mu preporučuje svježe hvaleći, kako su masni i dobri, pa je bolje da ponese svježe. Muž posluša ženu i ode u grad pred kadiju. Došavši onamo, pokloni se pred kadijom, poklekne, izvadi iz torbe tri sirca zavijena u čist ručnik i stavi pred kadiju.

— Šta ti je to, rajo? — pita kadija.

— Eto, čestiti kadija, poslala ti moja domaćica jabuku. Zazor bi bio i sramota, da dođem pred tebe praznih ruku.

Kadija odloži čibuk iz ruke, lati ručnik, razvije sirce, i kad vidi, šta je, razljuti se na raju, što mu je donio tako loš peškeš, pak sirac po sirac baci i tresne raji o glavu i otjera ga ispred sebe.

Vraćajući se doma iz grada od kadije reče suputnicima:

— Braćo, sveđer je dobro pokadšto i ženu poslušati; da bijah ponio kadiji, kao što sam htio, suve sirce, pukla bi mi od njih glava, i oči iskočile.

PAŠA I BABA

Bio nekakvi paša Vidaić u Bosni, pravi okrutnik raji, a ni svojim Turcima nije bio drag i mio. Svatko ga živ proklinjao i molio boga, ne bi li ga nestalo. Samo neka baba uvijek bi rekla:

— Molite se bogu, da nam taj naš paša još dugo poživi.

Svatko se čudio babi, što govori, i to se čudo od babe čak do paše čulo, pak prolazeći jedared pored babine kuće stane sa svojom pratnjom pred babinu kuću i pozove staricu preda se, te ju zapita:

— Bora ti, babo, čuo sam, govore ljudi, kako me svatko živ od raje proklinje i moli boga, da me nestane. Samo ti govoriš, kako čujem, neka me ne proklinju, nego neka se mole bogu, da još dugo poživim. Zašto ti tako govoriš, a ja ti nisam nikada nikakvo dobro učinio?

— E, čestiti paša, kad me pitaš, pravo ću ti kazati. Poznavala sam tvoga djeda. Bio čovjek strog, temerutan, nesmiljen. Raja je pod njim hudo robovala i u znoju obraz umivala na neprestanom kuluku. Svatko ga je proklinjao i molio se Bogu, ne bi li ga nestalo. Došao mu kraj, umro je. Raja ukliknu:

— Hvala bogu, sad će nam se olakšati jaram.

Jest, da! Tvoj otac poče pašovati. Čovjek opak i krvoločan. Malo što ne podavi kulukom i haračem svu kukavnu raju. Svi se molismo bogu, ne bi li ga nestalo, da nam odlane i nesnosno se breme olakša. Jest, poraduj se! Dočekasmo i tvog oca smrt, i ti poče pašovati. Sve gore po raju, već skapasmo od kuluka i harača, a da tebe nestane, i tvoj sin počne pašovati, svima bi nam morale oči poiskakati iz glava, svi bi morali lipsati. Zato se molim bogu, da još dugo poživiš. Iza zla sve gore i crnije dolazi, a nikad bolje! . . .

Paša zamišljen ode od babe, i vele ljudi, da je poslije blaže pašovao i babi, dok je bila živa, od njezina odžaka nije tražio ni harača ni kuluka.

NASARAJDINOVE GUSLE

Jedne noći pođe Nasarajdin da krade i tako dođe k jednom dućanu, koji je zakatančen bio. Izvadi turpiju, počne turpijati lokot. U to vrijeme naiđu stražari i zapitaju Nasarajdina:

— Što to, hodža, radiš?

A on im odgovori:

— Gudim.

I opet zapitaju stražari:

— A zašto ti se gusle ne čuju?

A hodža im na to:

— Čut će se sutra.

Kad bude sutradan, a dućan pokraden.

NASRUDIN HODŽA I KADIJA

Priča se, kako je neki kadija uvijek zvao Nasrudin hodžu, da mu dođe u posjete, ali mu on nije htio nikada doći. Zato kadija jedamput nagovori svog ćatiba, da štogod naljuti hodžu, ne će li on doći, da ga tuži. Iza toga do malo vremena ugleda ćatib hodžu na pazaru, gdje nešto krupnije. Ćatib se došulja do hodže, te mu iza leđa odvali podobru ljosku, a onda tabanima vatru i pobježe. Hodža potrči za njim, ali on uteče i negdje se sakri. Sjutradan dođe hodža kadiji u mehćemu. Kad uniđe, ustade kadija prema njemu na noge govoreći mu:

— Hodi, hodža, sjedi, otkada mi nijesi došao!

— Ne ću sjediti, već sam došao da tužim ovoga tvoga nesretnika, — i pokaže prstom na ćatiba. — Jučer mi odvali šamar, bi gajri hak, nasred čaršije.

Na to se kadija okrene ćatibu i zapita ga:

— Jesi li ošinuo hodžu šamarom?

— Jesam, — odgovori ćatib.

— A zašto? — zapita kadija.

— Efendum, u mene ima jedna mahna, a to je: dođe mi svakog mjeseca, pa moram ošinuti šamarom koga prije dohvatim. I jučer mi dođe ona moja mahna, pa, pošto je hodža bio najbliži, njega ja udarih i odoh svojim putem.

Na to kadija dohvati ćitab, otvori ga i prevrnu nekoliko lista pa će ćatibu:

— Ovdje piše, da dadeš hodži haka četiri pare, što si ga udario, a on neka tebi halali.

— Nemam sitna, — reče ćatib.

— Pa idi razmijeni, — dočeka kadija, namignuvši okom na njega neka bježi.

Ćatib ustade i ode.

Kadija će opet hodži:

— Sjedi, hodža, dok on donese pare.

— Mogu i stajati, — reče hodža.

Prođe dosta vremena, sat-dva, a ćatiba nema. Viđe hodža, da ćatib ne će doći s parama, pa se primače kadiji, koji gledaše u ćitab smiješeći se. Priveza mu jedan šamar, što može bolje govoreći:

— Eto tebi svoj hak predajem! Kad dođe ćatib i donese četiri pare, neka ih dade tebi, ja nemam kada čekati.

To rekavši obode na vrata.

NASREDIN MIRI KAVGADŽIJE

Već ležo Nasredin hodža sa ženom, kad li čuje na dvoru galamu.

— Šta je to? — pita Nasredin.

— Galama, — veli žena.

— To i sam znam, da je galama, al' zašto je, to ne znam, — odbrusi hodža, pa ogrnuv jorgan izađe pred vrata. On vanka, a vani nekoliko ljudi kavgu zametnuli. Sad se uplete Nasredin u njih i poče ih miriti. To ražljuti kavgadžije, pak mu otmu jorgan i pobjegnu nevidom. Šta će Nasredin, pa se vrati bez jorgana u sobu.

— O što su kavgu zametnuli? — pita ga žena.

— Čini mi se, o moj jorgan, — veli Nasredin i pokrije se ženinim jorganom.

NASRUDIN HODŽA I NJEGOVA KRAVA

Ono ti Nasrudin hodža imao jednu kravu, koja nije ničemu valjala. Jednom mu reče žena, da odvede kravu na pazar i da je proda. Kad je hodža dovede na pazar, počne vikati, što mu grlo daje:

— Ova krava ne valja ništa, ne će na vrijeme da se teli, a kad se oteli, ne može ni jednog teleta da othrani. Mlijeka daje posve malo.

Tako je Nasrudin hodža kudio svoju kravu, što je više mogo; on je to sve istinu kazivao, jer je znao, da je laž haram.

Kad je svijet čuo, šta Nasrudin hodža viče, nitko ni da pogleda kravu. U to se Nasrudin hodži prikuči jedan njegov komšija i prišapne mu u uho:

— Što tako vičeš na kravu? Ta nijesi pobudalio? Znaš, da ne valja svog mala kuditi, jer ga onda ne ćeš nikad prodati, nego daj ti meni tu kravu, pa da vidiš, kako se prodaje, a ti se gdje sakrij i ne izlazi, da ne poznadu, da je tvoja krava.

Nasrudin hodža dade mu kravu i sakrije se. Njegov komšija stane vodati kravu i vikati:

— Evo dobre krave, teli se; kad je mlijeko najskuplje, daje na pomužaj po pet oka mlijeka.

On je tako falio, a uto se svijet počeo kupiti oko krave i pitati: po što je?

Tad odnekle izbije Nasrudin hodža pa poviče:

— Pa kad je ona tako dobra, ne ću je ni prodavati!

Uzme kravu od komšije i odvede je kući.

HTIO PREVARITI NASRUDIN HODŽU

Nekakav mudrac čuo za Nasrudin hodžu, da ga niko ne može prevariti. Ele, i on pošao, da ga nadmudri. Dođe u kasabu, gdje je tada živio Nasrudin, i nađe u jednom sokaku, gdje nekakav čovo drži na leđima gotovo srušen duvar.

— Znaš, ti emšerija, gdje je Nasrudin hodžina kuća? — pita ovoga mudrac.

— Znam ja, — odvrati ovaj, — de mi ovaj duvar pridrži, da se ne svali, ja ću ti ga sad dovesti.

— Taman! — i mudrac se odmah sagne pod duvar, a ovaj ode.

Drži tako duvar sat-dva-tri, dosadilo mu, a onoga nikad s hodžom.

Neko tako naišao, pa ga pito, što duvar drži. Mudrac mu sve kaza.

— E, moj brate, taj, što te je ostavio tu, bio je glavom Nasrudin hodža.

CIGANIN PRED KADIJOM

Ukrao ciganin potkovu iz dućana jednoga trgovca. Trgovac ga privdi i ode, te ga tuži kadiji. Kadija pošalje zaptiju po ciganina. Pošto on dođe, kadija ga upita:

— Jesi li ti ovome trgovcu ukrao potkovu iz dućana?

— Haša, — odvrati mu cigo.

— Ama evo, čo'j'k kaže da jesi, — reče mu kadija.

— Jok! Ja to nipošto ne bih učinio, — reče cigo.

— Onda moraš jemin učiniti, kako nijesi potkove ukrao, — reče mu dalje kadija.

— Hoću, ako hoćeš sto puta, — odvrati mu cigo.

Pošto se zakune, kadija mu zapovjedi, da se još jednom zakune. Pošto se cigo zakune i drugi i treći put, rekne mu kadija:

— Sad moraš platiti za ta tri jemina tri groša, inače ti se ne će ubrojiti.

Ciganin, kad to čuje, počeše se iza uha, pa poviče:

— Ta ne valja potkova više od groša, a ti hoćeš tri! Evo ti je!

Tad izvadi potkovu iz njedara i baci pred kadiju, pa zdimi na vrata.

CIGANIN DOBIO OKLADU

Bio bogataš, koji je imao slugu dobra plivača. U gostionici se sastane s drugim bogatašima, pa su razgovarali o koječem. Napokon su razgovarali o plivačima, kako koji znade plivati. Onaj gospodar, koji je imao slugu dobra plivača, reče da boljega plivača od njegova sluge nema. Drugi mu je kazao, da se može naći dobrih plivača, a još i boljih od njegova sluge. Njih dvojica se oklade i dogovore se, da sjutradan izađu na plivanje, da se vidi, koji bolje i dalje znade plivati. Dođe bogataš, koji nije imao plivača. Zamišljeno je sjedio, koga bi mogao naći, da može bolje plivati od sluge gospodara, s kojim se okladio. Dođe ciganin i zapita toga bogataša:

— Šta si se tako zamislio u tvojem bogatstvu?

Bogataš mu odgovori:

— Imam se šta zamisliti. Okladio sam se s jednim bogatašem, koji ima slugu dobra plivača, pa sam rekao, da ima boljih plivača od njegove sluge. Mislim i tražim, koga bih našao, da može bolje plivati od njega, pa ako nađem boljega plivača, dobit ću veliko blago, o koje smo se okladili. A ako ne nađem, to ću okladu izgubiti.

Cigo se ponudi, da će on plivati. Zaište od toga gospodara dvije vreće kruha, jednu torbu mesa i druge hrane. Gospodar mu to dade, i sjutradan izide na vodu, a došao je i sluga i oba-

dva bogataša, koji su se okladili. Došlo je još mnogo naroda, da vide, koji je bolji plivač. Sluga se sprema za plivanje, a cigo stoji kraj vode. Sluga reče cigi:

— Ajde, cigo, da plivamo!

— Cigo kaže:

— Hajde de!

— Raspremi se! — kaže sluga ciganinu.

A cigo kaže:

— Ja se ne ću raspremiti. Ja ću ovako plivati!

Pođoše oba u vodu. Cigo ponese svoje vreće i torbu. Sluga ga upita:

— Šta će ti te vreće i torba na plivanju?

— Ne ću ja plivati nekoliko sati, nego nekoliko dana, pa da mogu što jesti na plivanju, — reče cigo.

Cigo zagazi u vodu, hoće da pliva. Pozove slugu dobra plivača:

— Hajde, kume, da plivamo, ja sam se spremio za plivanje, a nisam se raspremio!

Sluga se uplaši, kako će dugo vremena plivati gladan, i povikne:

— Ne smijem se upuštati, jer sam ja dobar plivač na nekoliko sati, a ne na toliko vremena!

Slugin bogataš izgubi okladu, a ciganinov bogataš je s njim dobio.

LAŽ I POLAŽ

Sprijatelje se dva čovjeka; jednome bijaše ime Laž, a drugome Polaž. Reče Laž Polaži:

— Valaj, brate, mi bi mogli po svijetu hodati i tako bismo vidjeli, što se po zemlji radi.

— Dobro, — odgovori Polaž, — a mi hajdemo. Ali da ti pravo rečem, ja bih bolje begenisao, da ne putujemo zajedno, nego svaki pobaška, te drugi put kad se sastanemo, da možemo drugom koju novitadu kazati.

Pristane na to Laž, i tako se krenu na put. Bazajući tako dođe Laž u nekakav veliki grad. Po njegovoj nesreći sretu ga najviša gospoda, te ga upitaju, kuda ide i iz koga je mjesta; a on im sve po redu kaže, kako je pošao da vidi koju novitadu u svijetu. Pak rekoše mu građani.

— Jesi li što novo, kad tako putuješ, i vidio?

— Jesam, braćo, — odgovori im Laž, — vidio sam čudo neviđeno: nekidan prolazeći pokraj jednoga grada vidio sam, gdje je more izgorjelo trista i šezdeset i šest milja, i to me je zaudesilo, da sam dalje odmah otišao glavom bez obzira.

— To je nemoguće, — odgovore srdito gospoda.

— Tako je još, da sam dalje otišao glavom bez obzira.

— To je odmah puka laž, — te ti onako ljuti zgrabe toga lažu pa s njim u pržun. Nijesu bila prošla ni tri dana, dođe i

Polaž u isti grad. Srećom sretu i njega oni isti građani, što su i Lažu sreli. Upitaju ga, otklen je i kuda je naumio. On im odgovori, da je devorac i da hoda po svijetu. Oni ga upitaše, je li česovo čudesivo koje, kad putuje, vidio. A on odgovori:

— Jesam, braćo. Putujući poskora vidio sam u jednome gradu, gdje dovezoše trista šezdesel i šest kočija pečene ribe; i to nije najveće čudo, što sam ga vidio.

Onda se počnu građani promišljati: dođe im na pamet Laža i izgorjelo more, pa među se počnu šaptati:

— Daklem je pravedan onaj čovjek, što smo ga u pržun zatvorili; trebalo bi ga pustili.

I tako se dogovore, pa ga odmah puste. Čim su ga pustili, on odmah uzmakne, te će:

— Ovda mi je put!

Hodajući tako dođe opet u nekakav grad. U ovome gradu provede on mirno nekoliko dana. Jedan dan šećući se sam, sretu ga neka velika gospoda, upitaju da tko je i šta traži. A on im reče: da je devorac izdaleka i da hoda po svijetu.

— Bit ćeš koju novitadu u tvom putovanju vidio, dede nam je kaži.

— Hoću, — reče Laž.

— Neki dan u jednome velikom gradu vidio sam, gdje car i carica s ostalijem svojim vijećnicima odoše u lov u oblake.

— To odmah lažeš i nije moguće, — rekoše mu gospoda.

— Tko je još vidio koga ići u lov u oblake! Tu ćeš laž vaiaj sad skupo preplatiti.

Zgrabe ga, te s njim u pržun.

Nijesu prošla dva dana, al' eto ti u taj isti grad Polaže. Sretu ga gospoda ista, što su i Lažu sreli, pa ga upitaju, kuda će. On im kaže, da je čovjek izdaleka devorac i da putuje po svijetu.

— Pripovjedi nam, — rekoše građani, — šta si vidio kuda, kad si toliko putovao.

— Hoću, — reče Polaž.

— Skoro prolazeći kroj jednoga grada, počeše iz oblaka padati lisice, srne, zecovi, jeleni i ostala mrtva divljač; zamalo, da ne utekoh, ubili bi me. I čuo sam puške, gdje pucaju, ali nijesam mogao nikoga vidjeti.

— Doduše, — rekoše građani šapatom među sobom, — to je onaj isti car i carica, što su pošli u lov u oblake; eto, dakle je onaj prav čovjek, što je u pržunu. Nego treba odmah da ga pustimo.

Pustiše Lažu iz pržuna, a on odmah dade se na put dalje.

Putujući prođoše nekoliko dana, i Laža prispije u nekakav grad. Sretu ga nekakva gospoda, pa ga prikažu svome kralju. Počne ga kralj pitati, otkud putuje i šta je vidio, da mu pripovjedi.

— Sve ću ti po istini kazati, — odgovori Laž.

— Neki dan prolazeći kroz dvije velike planine vidio sam jednu ticu tako veliku, da je nitko više nije vidio, pa metnula jednu nogu na jednu planinu, a drugu na drugu planinu, pa legla.

— Vala, to je laž! — odgovori kralj; — no ne misli da sam ja budala, da ti svašta mogu vjerovati.

To reče, pa zapovjedi da ga strpaju u pržun.

Prođu nekoliko dana, kad eto ti dođe Polaž. Uhvate i njega građani, pa prikažu kralju. Kad je došao pred kralja, ovaj ga upita, šta traži; a on odgovori da hoda po svijetu. Kralj mu reče: je li što čuo ili koju novitadu vidio, otkad tako putuje po širokom svijetu. Polaž odgovori:

— Vidio sam skoro prolazeći kroz dvije velike planine nešto odveć veliko i bijelo, i vidio sam, gdje ga dižu trista i šezdeset i šest ljudi, i pomaknuti ga nikako ne mogu. Ja upitam: šta je to? A ljudi mi rekoše, da je jaje od nekakve velike tičetine, i da ga je nedavno snijela.

— To je za istinu, — odgovori kralj, — ona tica snijela, što nam je onaj čovjek kazivao. Nego pustite ga odmah iz pržuna pa neka ide s mirom.

Čim pustiše Lažu iz pržuna, on se nekako sastane s Polažom i dogovore se, da jedan drugoga više nikada ne će ostaviti. I tako i danas Laž i Polaž veliki su prijatelji.

JAJE OD KOBILE

Putujući jedan Mazinjanin iz Slavonije kući, spazi na polju kobilu pasući, a pokraj nje veliku misiraču. Mazinjanin pomisli, da je to jaje od kobile, uprti misiraču, pa s njom u Mazin. Kad je došao kući, pripovjedi svojim, da je to jaje od kobile, da bi ga valjalo pod kobilu vrći. Jedva to dočekaše, ponesu misiraču u stranu, gdje je kobila pasla. Ne će kobila da leži na jajetu, a oni joj odsijeku sve četiri noge, te je povale i polože na misiraču. Od ljute se boli kobila vrtjela, misirača se otkotrlja niza stranu, lupi u grm i razlupa se. Uto iz grma iskoči zec, a oni za njim udri viči:

— Stan', zelenko, stan', zelenko.

Zec dakako ne htjede stati. Odoše svi k misirači, opaziše u misirači puno koštica, pa stadoše plakati nad nesrećom, koja se dogodi, vičući:

— Da bude kobila mirno ležala, evo bi bilo konja za sav Mazin. I kako bi tek trčali, kad bi porasli, kad ovaj mladi, tek da se izlegao, pa onako brzo leti.

ZLA ŽENA

Išli putem dvojica prijatelja i opaze podaleko jedan skup ženā, kako pod jednim hrastom u hladu teferiče. Zapovrgnu između sebe govor o tim ženama. Jedan reče:

— Čuješ druže! Bi li ti meni umio kazati, koja je u onom skupu ženā zla žena?

— A tko bi to znao, brate? odgovori drugi. — Ja ne znam od njih ni jednu, ni koja je zla!

— Ni ja ih ne poznajem u glavu, — odvrati prvi, — ali znam, koja je zla između njih.

— Da se šališ? Ja ti ne vjerujem!

— Ne šalim, — odvrati on. — Sad ćemo mi do njih stići, i ti ćeš vidjeti, da ću je odmah poznati između sviju njih zlu ženu.

Zapute se i dođu do žena. Kad su došli do žena, prvi ih najprije lijepo pozdravi, a onda reče:

— Kako si ti, zla ženo?

A jedna između njih odgovori:

— Dobro, hvala Bogu! Ama, otkud ti znaš da sam ja zla žena?

— Tvoj mi jezik kaza, — odgovori on i nastavi put sa svojim prijateljem.

CRNOGORAC U DŽAMIJI

Jedan je Crnogorac došao pred džamiju, da vidi kako Turci klanjaju. Kad se vratio kući u Crnu Goru, ispričao je svojima:

— Čuj! Božja vjera, jedva sam glavu iznio. Jedan se ispe gore na skaline, pa poče vikati i grditi, a oni svi šute ko zaliveni. Dok ti jedan djetić zavika ozgor sa tavana, oni svi poskakaše na noge. Dok oni na noge, a ja, božija vjera, — tabanima vatru!

KRŠĆANIN I TURČIN

Dođe kršćanin u Turčina u najam. Pogode se za žito, što će mu davati za službu. Bijedan momak radio bi po danu, a kad je bio mjesec, valjalo bi da radi i po noći. Upita momak gospodara:

— Svak radi po danu, po suncu, a šta će reći, gospodaru, da ti mene činiš raditi obnoć po mjesecu?

— Ej, kaure, tako valja, — reći će Turčin, — jer je mjesec sunčev brat.

Dobro je: kad je izašla godina kršćaninu, pita on, da mu gospodar plati. Poče Turčin mjeriti žito, a momak uz ruman od kantara sveže nakovanj.

— Što ti to radiš? pita ga gospodar.

— Ovo je rumanov brat isto kao mjesec sunčev, zato valja da su zajedno.

NENA KAKO SE KRUH ZOVE

Tri ižulane su otputovali s krivimi pasoši za Holandiju. Kad su prišli na most na Riki, jenomu je bila prva beseda:

— Mladići, sada 'remo, ma život smo klali na kocku.

A drugi je rekal:

— Gore leh doma nan ne će bit.

A treti, Andre, je zašviknul na njih, da se ne fermuju kako trubile.

Kad su prišli va Minhen, na stanici su više z moti no z besedami pitali, kada 're ferovija za Roterdam. Doznali su da kasno, pa su se stisnuli va kraj, da čekaju.

Kako nisu jimali jis, poslal je Andre jednoga od njih da 're kupit malo kruha. I taj je šal. Andre ga s kumpanjen čeka i čeka, a njega ni, a brzo je partenca. Andre je najzada pustil kunpanja, da čuva robu i šel jiskat onoga, koga je poslal po kruh.

I najde ga va gradu, kako s rukami va žepi šeće sprid jene pekarije i gleda nutar.

— Frane, ča delaš, — strese se Andre na njega. — Ferovija će brzo poč, ča još nisi kruh kupil?

A Frane mu odgovori:

— Ja nenan kako se njemački reče kruh, pa me je sram poć pitat.

ŠTA JE ZAPOVIJED, ZAPOVIJED JE

Živila baba u velikoj zadruzi, u punoj kući, imala sinove i snahe, unuke, momke i djevojke i druge srodnike. Svake nedjelje i srijede išli su momci iz kuće po zapovijed seoskoj straži.

Kadgod bi momci došli sa zapovijedi, pitala ih baba:

— Kakva je, djeco, zapovijed?

Morali su joj sve potanko ispripovijedati. Već se momcima bilo dosadilo babino popitkivanje, pak se dogovore njih trojica, kako će babu nasaditi.

Došavši opet sa zapovijedi, upita baba po svojoj navadi:

— Djeco, kakva je zapovijed?

— Čudnovata, bako, došla zapovijed od cara, ne smijemo ti ni kazati.

— Pa neka, kažite vi meni slobodno, bilo što bilo.

— E, bako, stid nas je, čudna zapovijed.

— Pa čudna, čudna, svakog čuda za tri dana dosta; kažite vi slobodno svojoj baki.

— Pa baš, kad ti se hoće, a ti čuj: car zapovijeda, da odsele momci, kad se žene, moraju uzimati babe udovice, a djevojke, kad se udaju, moraju polaziti za starce udovce.

Nato se prisutne djevojke groholom nasmiju, a baba se osiječe na njih:

— A što se vi, djevojčure, smijete; što je zapovijed, zapovijed je, mora se poslušati.

MU JE LIPO TORNALA

Nika Mare šla je s kampanje z brimanom bambarušine na glavi, s torbicu na rameni i s kuneštru smokav na ruki. Još je morala i kozu za sobu potezat, ka se je kraj sakoga grma fermivala.

A bila je vela toplina tako, da se je brižna ženska jedva rivala naprida.

A sprid nje je hodel Frane z rukami na škini i gonil tovara z brinčacem magriža.

— Susedu Frane, — zamoli ga Mare, — zemite mi na tovara torbicu i kumeštricu, ne moren više naprida.

— Ne smin suseda, više niš na tovara klas, moran ga gledat, — odgovori njoj Frane i krikne na tovara, da se brže movi.

Mare je kako oparena ostala na puti i dobro mu zapametila. Čekala je na miseci, da mu torna milo z drago. I prišla njoj je prilika.

Jenoga jutra, napunil se je nje brod z judi, parte na Prnibu. Jušte su se molivali s kraja, kad po klančiću sused Frane i počne jih zvat:

— Čekajte malo, zemite i mene priko.

Veslači su stali, ali se je Mare nastavila na brodu i javila:

— Vozte daje, a vi susedu jišćite drugi brod. S nami više ne morete, znate kako je, i brod je gledat kako i tovara.

Na brodu je nastal se jedan smih, dok su se deštakivali s kraja, na kon je sused Frane kako trubila ostal z otvorenimi usti.

KOKOŠJA VOJSKA

Jedan čovjek imao je zlu ženu, ali ona je više bila luda nego zla. Nije sastavila oko lijeske, bila je ćaknuta. Čovjek njezin bio je radi nje na velikom belaju: sad bi je bio, sad savjetovao, sad opet prijetio, ali to je sve bilo uzalud. Što je koji dan više, to je ona luđa. Najposlije čovjeku dosadi, uzme toljagu, te ju isprebija do zla boga. Kukavna žena sva namecana zađe na avliju, da se lašnje isplače. Krava na avliji ležaše i preživijaše, pa se obziraše na ženu, da joj štogod dade jesti. Opazivši to žena, da se krava na nju obazire i gubicama kreće, skoči kao bijesna:

— Ha, kučko crna, šta mi se rugaš? poviče i odleti u kuću, popane sjekiru pa kravu sjekirom po glavi. — Još mi se ti rugaš, nije mi moje muke i žalosti dosta, što me ljudesina tuče.

Dotle je kravu mlatila po glavi, dok je nije na mjestu ubila. Kad čovjek dođe, ima siromah šta i vidjeti: krava ubijena ležaše.

— Udri zlo, da je gore, — rekne čovjek.

Kravu sadre, meso nasoli, te objesi na tavan, da se na dimu suši. Stražnji but odreže i ženi rekne, da pomalo meće pod kupus za jela. Čovjek ode u čaršiju, a žena uzme ono meso, izreže ga, ode u vrt te meso ispomeće oko kupusnih glavica. To spazivši paščad dođu i sve proždru. Među psima bila je i njezina kučka. Ovu uhvati i da joj meso na nos istjera, odvede je u podrum,

sveže za slavinu i nekoliko puta isprași je čomagom, srdilo vičući: — A kujo jedna, uvijek paščad za sobom vodiš. Da nije tvoje kucanije, ne bi psi moje meso pojeli!

Kad kuji dotuži, ona se počne trzati i tako trzajući se izvali pipu, te na vrata pobjegne, a vino na čep trgne. Kad se žena obazre, a to lokva velika, vino sve isteklo. Bojeći se muža, da lokve ne opazi, nanese brašna, što je god imala te zaspe lokvu.

Kad čovjek dođe iz čaršije, al' to večere ne ima. Meso psi pojeli, vino proliveno, a mlivo prosto: tri ga groznice od jada i jeda uhvate! Sve misli, na jednu smisli: popane toljagu te ovda hoću, ovda ne ću, — ženu isprebija do žalosti. Žena, kad joj dosadi, a umoliti se ne može, pojuri na vrata i uteče pod mrak u jednu šumu i tude prenoći kod nekakvih zidina starinskih.

Kad svane dan i ograne sunce, kao besposlena stane čeprkati po zidinama, te se namjeri na ćup novaca. Tko veseliji, tko radosniji od nje? Zavrgne se ćupom te ode kući. Od radosti je zaboravila boj i kim, pohvali se mužu, što je iskopala i donijela. Čovjek znadući, kako je ona luda i da će se drugomu odati i pohvaliti, e je novac našla, uzme ćup, te ga pod sobni pod zakopa i ode u čaršiju.

Kad on zamakne, a ona na sve strane počne tražiti svoj ćup i nađe ga, izvadi iz njega nekoliko novaca, ode na lončarnicu, te kupi podosta lonaca. Kad ih donese kući, poređa ih sve po plotu, nataknuvši na svaki kolac po jedan lonac. Nekako joj jedan lonac preteče, da nije mogao stati na plot; zato uzme motku, počne mlatiti i mlatiti po loncima, derući se:

— Potamote, potamote, pomaknite se, učinite mjesto i ovomu loncu!

Lupajući polupa sve lonce, samo joj ostane onaj jedan u ruci, i ovoga natakne na kolac. Malo poslije stigne čovjek iz dućana, opazi da je žena natavrljala u novce, da je nešto i odvadila; zabrine se, da Turci i kadija ne začuju, jer bi mogao i glavom i malom platiti! Čega se bojao, to se je i dogodilo! Gdje bi žena mogla štogod tajno održati? Ona se negdje pred ženama pohvali, da je blago iskopala. Ćuk poćuk, razglasi se. Čovjek se

prepane. Najposlije se domisli, da bi je kakvom prevarom prestrašio i tako stvar zabašurio, pa joj kaže:

— More, ženo! Znaš li ti, što je danas telal vikao po čaršiji? Fembilj svima! Danas će biti kokošja vojska, neka se svak pazi i za sebe brine. Što će biti od nas?

Žena se prepane i zamoli ga, da je što može bolje sakrije od te strašne kokošje vojske. To čovjek jedva dočeka, pa je odvede u rov, te je sakrije, a vrh rova razastre suhu volujsku kožu i pospe po koži kukuruza. Kako to opaze kokoši, navale iz svega komšiluka i počnu zobati. Ona se od straha ukočila, čujući kako tutnji nad njom vojska, i mislila, da se je protiv nje sva sila kokošja slegla.

Čovjek, kad je vidio, da joj je dosta straha zadao, rastjera kokoši, kožu digne i izvede je iz rova. Ona od straha poblijedila kao krpa, pa jedva progovori i zahvali mu, što ju je čuvao. On joj poče kazivati, kako se je i on sam jedva obranio. Kako su po putu mnogi leševi pali, pa tko se god nije na vrijeme sakrio, jao po njega: mnogi su ranjeni, i mnogima su kokoši oči iskopale.

Prođe nekoliko dana poslije toga, žena se od straha bila dobro oporavila, kad eto ti kadinci u kuću. Kadija začuo, da je žena blago iskopala — na meščemu zove obadvoje. Kad su došli na sud, pita kadija:

— Ej, more, ženo, je li istina, meni je došla tužba, da si ti iskopala blago?

— Jesam, — odgovori ona.

— Nije istina! — preuzme čovjek, — ta ona je luda, ona ne zna što govori. Dragi efendija! Tko je još upamtio, da je žena blago iskopala, a kamoli još moja luda?

Kadija opet pita:

— I ti si, ženo, baš iskopala novce?

— Jesam! — odgovori žena, — i eno ih kod kuće.

Čovjek videći, da se od budale istina ne može sakriti, dosjeti se i poviče:

— Tvog ti ćitaba, kadija, ta zar ne vidiš da je budalasta? Kako ćeš moći takoj što vjerovati?

Kadija, da se bolje obavijesti, upita ženu, kad je blago iskopala; a ona odgovori:

— Ja sam iskopala, kad je bila kokošja vojska, onda, kadno su i tebi kokoši iskopale oko

Kadija, koji je bio u jedno oko slijep, razljuti se pa poviče:

— Gonite tu budalu.

Kadinci ženu s mešćeme zatjeraju, i tako se čovjek po svojoj dosjetljivosti izbavi od kadijine napasti, i blago njemu ostane.

AL' SAN BOLNA, AL' ĆU OBOLIT

Jimel je muž ženu lipu i debelu, ka je volela dobro pojis' i niš ne delat. Kadgod bi on prišal s kanpanja, ona mu se je tužila, da je bolna, da niš ne more. Već kad bi ga vidjela na putu, kako 're s tovoron, počela bi skucat. Nigdar mu ni pritekla na dvor, da zeme bisage i matiku kuću. Se je moral sam obavit i tovora klas va mošunu i konobu zatvorit.

A kad bi prišal kuću, trudan i mučan, i sel da se zuje, ona bi mu prez riči klala zdelu z vičeru na stol i legla va postiju.

— Ča ti je, — pital bi ju on gledajuć ju 'spod oka, — ča ne ćeš s nam vičerat?

— Ave, ne ću, ne, ne moren, niman teka, — zaskucala bi ona zavajana na postiju, kako da će umrit.

— Posili se, — zval ju je on i pomalo sam jil za stolon.

— Ne moren, bolna san. Vičeraj sam, ko ti je dobro, ko ne, pusti, — odgovarala mu je ona i se je skucala, kako da ju saka beseda slabi.

Tako se je to ponavljalo saki dan. Muž je habal i mučal. Mislel je va sebi, da mu je žena morebit va drugom stanju, pa ne more jis'. Ma ni bila. Slal ju je, da re likaru i bahorcu da vide, ča to njoj, da niš ne more jis', ma ona se ni dala nikamo, leho je vavik vekon skucala, da ne more i ne more!

Najzada ga je se to štufalo, da on toliko za nju skrbi i trepeće, a ona je saki dan se lipja i debelija, kako jena pupa.

I jedan dan mu je prišlo na pamet, da vidi, ča njegova žena dela doma, kada ni njega. Stal se je rano jutrin, još po mraku, i zaroštal z motiku i lupil z vrati, da je žena mogla mislit na postiji, da je šel kopat. Ma on se je fermal kući. Hranil se je lipo pod skale, mej robinu zada kamenice, i dal se čekat.

Žena je još dugo ostala ležeć va postiji. Već je se selo bilo stanjeno i sunce na krovi, kad se je ona skoporila s postije. Leno se je obukla, i šla s poda bosa zdolu skalami. Onda se je dugo česala i prala i po kući prez posla ohmetala. Požrla je žljuk rakije i pojila nikoliko smokve. Najzada je zela pet jaj i se stresla va pijat. Prija leh je šla frigat, šla je konobu po bukalet vina.

Va to vrime muž se je maknul zi svoga skrovišća, stresal još pet jaj va pijat i onda se brzo potegal na staro mesto, da gleda ča će bit daje.

Žena, kad je prišla z vinom kuću, zela je jaja i šla frigat. Kad su jaja bila frigana, prinesla je curicu z fritanju na stol i dala se s tekom jis. Ji ona jaja z belim kruhom i se zaliva z vinon. Ma ni još pojila ni polovicu, kad je počela mljaskat. Ni njoj više hodelo. Ma još se je silela, gruštelo njoj se ju pustit maški toliku robu. Ji pomalo i se njoj se riva zgoru. Gleda va pijat i vidi, još je polovica va njen. Prija njoj se ni toga nigdar dogodilo. Kako niš je znala omazat pet jaja. Ćapal ju je strah, i pot ju je oblel, ča to njoj je, da ne more se pojis.

— Majko božja, ča mi je? Zdahne i z obimi rukami počne trt svoj veli trbuh. Tare se i se skuca: — Al san bolna, al ću obolit, kad ne moren više pet jaj pojis.

Kad je to rekla, skočil je muž sprid nje i kriknul:

— Nisi bolna, opašnice, ma ćeš obolit, — i z obimi rukama dal se je po njoj tlić, kako po masnon mihu. Kad ju je dobro namazal, zel je matiku i šel kopat.

Ona se je celi dan previjala od boli i črnice po telu z njin mazala; ma kad je večer prišal muž, brzo je potekla na dvor, da ponese kuću bisage i matiku i davajuć mu na stol vičeru ni nigdar više rekla, da ne more jis, leh je s njin dilila ča je bilo va zdeli.

KAKO SU DVA PUNTARA ČUVALI TRETOGA MERTVOGA

Bilo je to na vrime, kada su jo Puntari uževali celu noć čuvat mrtvoga va kućici na grobju svetoga Andrija. Jedan je umrl, a drugi dva su ga čuvali. Bila je zima, pa su se oba zagrnuli s kabani i gledali z vrat, kako se va dragi more pini. Za dneva još njin je nikako vrime pasivalo, ma kad je zaškurelo i v selu zvon odzvonel, počelo njin je bit štuto va kučici kraj mrtvoga. Va jenom kantuniću kraj njih žmirela je lanternica, i kadgod bi bura jače zapuhnula, bi zadrhtala, kako da će se puhnut.

— Još ćemo škurin ostat, — reče jedan.

— A, da se stane mrtvi, — promrmje drugi i sa se nasrhnul od zime i straha.

Da bi njin koliko toliko lipje vrime pasivalo, odluče, da jedan od njih jide po vino va selo, pa ćeju pit i mrtvega čuvat. On, ki je bil strašljiv i ki se je bojal, da bi se mogal mrtvi stat, da ne ostane sam va kućici kraj škrinje, pristane, da on gre va selo po vino. I šel je zi svetoga Andrija.

On drugi pak odluči, da ga prestraši. Dvigal je mrtvoga zi škrinje i sel ga va kantun kraj lanternice. Još ga je zagrnul zi svojin kabanon, pa je zgledalo, kako da je nagnul glavu i zaspal.

A sam je legal va mrtvašku škrinju i prekrižil ruke, kako da je mrtvi.

Ni dugo pasalo, tornal se je on drugi z bukaletu vina.

— Oštija, ma bura puše, noćas će zec mater jiskat, — javi se s praga i zatvori vrata od kučice, da ne puše vetar nutar. Onda je šal do onoga, ki je bil va kantuniću stišnjen va kabanu, i misleć da je zaspal drkne ga z bukaletu i reče mu:

— Na, pij, ko ćeš.

A kako se ov ni maknul, po drugi put ga va rame lupne:

— Pij kad san prinesel.

Na to on, ki je bil živ va škrinji protegne ruku do njega i reče mu:

— Daj meni, kad ne će on.

Va strašljivom se je se stisnulo od straha. Puštil je bukalet na tla i ušal z jenin korakon s kučice. Počel je kako vetar po putu bižat i ni se fermal se do sela.

BEZ ŽENE NE ĆE PELIN DA RASTE

Ja posadi' pelin travu,
Da mi pelin brdu raste;
Ne šće pelin brdu rasti.
Ja nabavi' malu kozu,
Neka koza pelin grize;
Ne šće koza pelin gristi.
Ja nabavi' mrka vuka,
Neka vuče kozu jede;
Ne šće vuče kozu jesti.
Ja nabavi' bojno koplje,
Neka koplje vuka bode;
Ne šće koplje vuka bosti.
Ja naloži' dobru vatru,
Neka vatra koplje žeže;
Ne šće vatra koplje žeći.
Ja napravi' bistru vodu,
Neka voda vatru gasi;
Ne šće voda vatru gasit'.
Ja nabavi' dobra konja,
Neka konjic vodu pije;
Ne šće konjic vodu piti.
Ja nabavi' bojno sedlo,
Neka sedlo konja bije;
Ne šće sedlo konja biti.

Ja nabavi' male miše,
Neka miši sedlo grizu;
Ne šće miši sedlo gristi.
Ja nabavi' kudru mačku,
Neka mačka miše lovi;
Ne šće mačka miše lovit'.
Ja nabavi' mladu momu,
Neka moma mačku bije;
Ne šće moma mačku biti
Ja nabavi' mlada momka,
Neka momak momu ljubi.
Poče momak momu ljubit',
Poče moma mačku biti,
Poče mačka miše lovit',
Staše miši sedlo gristi,
Poče sedlo konja biti,
Poče konji vodu piti,
Poče voda vatru gasit,
Poče vatra koplje žeći,
Poče koplje vuka bosti,
Poče vuče kozu jesti,
Poče koza pelin gristi,
Poče pelin brdu rasti.

PREVARENI ĐUVEGIJA

Akšam svate u gori zateče,
Svaki sebi čadore penjaše,
Beg Bećir beg sebi i djevojci.
Kad je bilo oko pola noći,
Govorio beže Bećir beže,
Govorio lijepoj djevojci:
— Ljubi, djevo, ti mene
junaka! —
Progovara lijepa djevojka:
— O Boga mi, beže Bećir beže!
Kad je moja majka umirala,
Onda me je hranom zaklinjala,
Da ne ljubim bradata junaka! —
Kad to čuo beže Bećir beže,
On uslade na noge lagane,
Pa uzimlje sablju dimiskiju,
Pa obrija bradu i brkove,
Pa govori lijepoj djevojci:
— Ljubi, draga, mladoga
junaka,
Koji nejma brade ni brkove! —
Al' govori lijepa djevojka:
— Stan', pričekaj, beže Bećir
beže,

Da ja vidim, je li zora blizu!
Ako bude zora na izmaku,
Večeras me poljubili ne ćeš;
Ak' ne bude zora na izmaku,
Ljubi mene, koliko ti drago! —
Pa iziđe mlada iz čadora
I uzima ata najboljega,
Pa se njihnu preko polja ravna.
Ona ode svome zavičaju,
Osta mazul beže Bećir beže
Bez brkova i bez ruse brade
I bez one lijepe djevojke.

LUDA DJEVOJKA

Djevojka sjedi kraj mora
Pa sama sebi govori:
— Ah, mili Bože i dragi!
Ima l' što šire od mora,
Ima l' što brže od konja,
Ima l' što draže od brata?
Riba iz mora govori:
— Oj, mlada djevo i luda!
Nebo je šire od mora,
Oči su brže od konja,
Draži je dragi od brata!

KOD KOGA JE KRIVDA

Zavadi se zemlja s nebesima;
Nebo veli: »Na zemlji je krivda«;
Zemlja veli: »Na nebu je krivda«.
Izaslaše svetoga Iliju,
Da on vidi kod koga je krivda.
Al' je krivda na zemljici crnoj.
Gromom pali svetitelj Ilija:
Prvo bije seoske kmetove,
Što ne sude Bogu po zakonu,
Nego sude caru po hataru;
Drugo bije u polju orača,
Što 'no tuđe međe preorava;
Treće bije u polju ovčara,
Što 'no tuđe ovce prisvojava.

BABA I MOMČIĆ

Ide baba pulem
Sretila je momčića;
Pitala ga baka:
»Kuda ideš, momčiću?«
»Idem, draga bako,
Po mladu djevojku!«
»Od mene ti ne treba
Kršnije djevojke.«
»A što su ti kriva leđa?«
»Gonila sam so sa mora«.
»A što su ti s'jede kose?»
»U mlinu sam brašno mljela«.
»A što su ti zubi pali?«
»Ja sam sedma sedmakinja,
Tvoja prava vršnjakinja.«
Momak babu povede,
Pa je kući dovede.
Još ne prođe ni tri noći,
Stade baku leđa peći,
A momčetu suze teći:
»Bre vala, tako, bako, ne valja«

ČUDNO ČUDO

U Ivana čudno čudo kažu,
Malo polja, al' je plemenito.
Po njem rodi smilje i kovilje,
Sitan biser i drago kamenje.
Do dvora mu zlaćena ćuprija
I na dvoru srebrna kapija,
I u dvoru vela kruška raste:
Visoka je do neba vedroga,
A široka polak Sarajeva,
List joj pada oko Biograda,
Miris daje Pešti i Budimu.

LUTKA

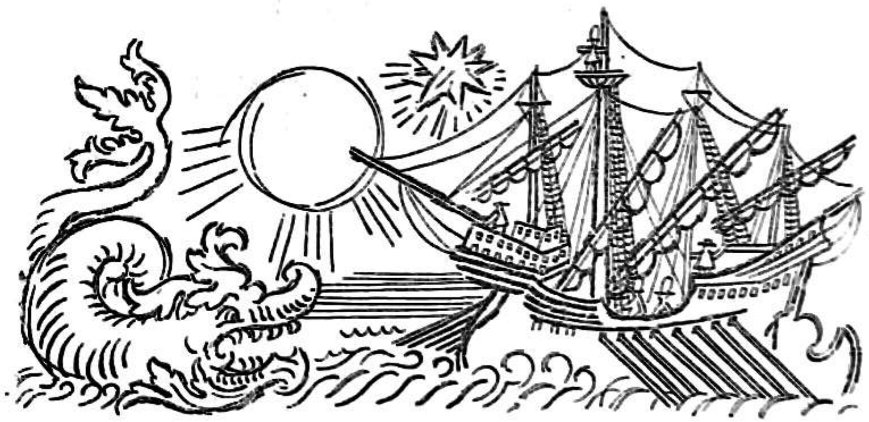
Dv'je su seke braca ne imale,
Već ga grade od bijele svile:
Ruke, noge, drvo šimširovo,
Glavu meću od zlata jabuku,
Dva obraza, dva đula rumena,
Vedro čelo, zlatnu amajliju,
Dv'je oči, dva draga kamena,
Dv'je obrvi, do dv'je pijavice.
Sitne zube, suzu od bisera,
Medna usta, kutiju šećera.
Usta režu parom carevicom,
Pa su onda tiho besjedile:
— Daj nam Bože, da nam brat govori!

TRI DILBERA

Tri dilbera u tri grada rastu:
U jednomu Sumbul Selimaga,
U drugomu Karamfil Alaga,
U trećemu Šećera djevojka.
Nju isprosi Sumbul Selimaga,
A za njime Karamfil Alaga;
Zato su se u sud istjerali.
Najpre ide Sumbul Selimaga.
A za njime Karamfil Alaga,
A za njime Šećera djevojka.
Kada dojde Šećera djevojka,
Prema njome kadija skočio,
Pa na svoje mjesto posadio,
Pa šećerli kavu dodavao.
Govorio Sumbul Selimaga:
— Sudi pravo, veliki kadija,
Sudi pravo, tako bio zdravo. —
Mislio se veliki kadija,
Pa govori Smubul Selimagi:
— Nije za te Šećera djevojka,
Ni za tebe, Karamfil Alaga;
Već za mene, velikog kadiju. —
Kad su oni r'ječi razumjeli,
Oni idu kući kukajući,
A kadija osta pjevajući.

SUNCE I DANICA

Danica se suncu uticala,
Dobro njemu jutro nazivala.
Ljevše joj je Sunce odvraćalo:
— Dobro jutro, vjerenice moja!
Ma Danica Suncu govorila:
— Sunce moje, ljepša sam od
tebe! —
A Danici Sunce odgovara:
— Kad ivanjski ljetni mjesec dojde,
Pojti ćemo na planinu visoku.
Vidit ćemo na planini veloj,
Od koga će voda presahnuti,
I zelena trava ovahnuti. —
Kako rekli, tako učinili:
Kad ivanjski ljetni mjesec
dojde,
Od sunca su vode presahnule,
I zelene trave ovahnule;
Od Danice nije ništa sahlo,
Nego samo oči junakove,
Često gledeć na djevojku mladu.

LASNO I TEŠKO

I.

Lasno ti je pjanu zapjevati,
I žalosnoj majci zakukati,
I strašljivoj kuci zalajati,
Udovici sjesti do bećara,
A djevojci poiskati para,
A udovcu uzet' pušćenicu.
Ludu momku skuditi djevojku,
A budali ženu otjerati,
I babi se napiti rakije,
A manitu slomiti sikiru!
Lasno ti je staru zakašljati,
Udovici mladoj uzdahnuti!
Lasno ti je ranjenu jeknuti,
A u kolu mladu poigrati!
Lasno ti je mudra svjetovati,
A lasnije luda prevariti!
Lasno ti je ranu pozlediti,
Samohranu majku ucveliti!
Lasno ti je popu popovati,
A zenđilu knezu kneževati!
Lasno ti je agi begovati,
Mladim momcim' igru zametnuti!
Lasno ti je silnu zapredati,
Starom svatu sjesti u začelje,
Mrtvom vuku brojiti zubove!
Lasno ti je živjeti Turčinu
Uz kadiju i sirotnu raju!
Lasno ti je bez tojage proći
Kroza selo u kom pasa nema!
Lasno ti je plandovati ovci,

I janjcima igrat' na livadi!
Lasno ti je vuku ugrabiti,
A sokolu lova uloviti!
Lasno ti je situ benetati,
U proljeće kenjcu zarevati,
A gostit' se zetu u tazbini!
Lasno ti se momku oženiti
A prikladnoj curi udomiti!
Lasno ti je bosu poigrati,
A bogatu novac potrošiti,
A jačemu bit' se s nejačijem!

..

Teško vuku ne jedući mesa,
A junaku ne pijući vina!
Teško vuku koga tice hrane,
A junaku koga žene brane!
Teško vuku po tuđem poruku,
I junaku s rđom putujući!
Teško vuku za kime ne laju,
I junaku za kim ne govore!
Tešku vuku po tuđem poruku,
A sokolu kad sobom ne lovi!
Teško orlu bez brčnijeh pera,
Teško vuku po tuđem poruku,
Teško ovci s vukom putujući
A pametnu luda slušajući!
Teško gladnu u konaku praznu,
A junaku u bratstvu nejaku!
Teško stidnu među bezočnike,
A toboou u rasipne ruke,
A motici u nejakoj ruci!
Teško mužu ženu slušajući,
A bez muža ženi kukajući!

Teško onom koga vode živa,
I još gore koga nose mrtva!
Teško u zlu dobra čekajući,
Staroj curi svatovim' se nadat'!
Teško vatri od ljeskove grane,
Gore tašti od zetove hrane!
Teško vezu na debelu bezu,
Ogrlici na usedjelici,
A skreletu na obešenjaku!
Teško soli u mršavoj čorbi,
I jabuci u ciganskoj torbi!
Teško kesi često kumujući,
I magarcu s konjma putujući,
I nejačem s jačim se bijući!
Teško starcu pješke putujući,
I guslaru zorom pjevajući,
Pjevajući, ništa ne pijući!
Ma i pjevcu na ledu stojeći,
I teletu za peći ležeći!
Teško onom ko nema novaca,
A ne čuva bijelih ovaca,
Već za vatrom sjedi kraj lonaca,
Pa ga žene biju kutlačama!
Teško doli kud se voda sliva,
I djevojci koja ružno sniva!
Teško Marku samu među Turke,
Ćemerliji u strašive ruke!
Teško bratu što ne rodi majka,
A hajduku bez Đurđeva danka!
Teško pušci u drhtećoj ruci,
A družini gde ima plašljivaca!
Teško zemlji kuda vojska prođe,
A djevojci koja sama dođe,
Jer je prvo jutro prekorena:
»Da si dobra, ne bi došla sama!
Kam' darovi što si donijela?«

Teško tome ko pameti nema,
Samur kapi na ćelavoj glavi,
Mor-dolami na grbava leđa,
A čizmama na krivim nogama!
Teško zlatu na kaljavu vratu,
A nogama pod mahnitom glavom,
Narukvici na debeloj ruci,
A prstenu na prstu kljakavu!
Teško bradi na šugavu jarcu,
A mustaću na balavu starcu,
A krmezu na rđavu knezu,
Kapetini na zloj ženetini,
Drobnoj ruži za solufom baki!
Teško agi koga kmeti hvale,
A i kmetu koga aga brani!
Teško bosu idući po otkosu,
I Turčinu koji para nema!
Teško drugu bez svojega druga,
I slavuju bez zelena luga!
Teško onom svakome junaku,
Koji uzme vraga radi blaga!
Teško onom koga snaga hrani,
I onome koga drugi brani!
Teško meni i Omeru mome,
Kad ja nemam u tobocu svome!

RAT KERA I KURJAKA

Imala jedna sirota žena kera, pa siromak uvik gladan. Kaki i mož' bit ker u sirotinje. Jedared donela žena kući malo mesa, ali ni njoj nije dosta, a ker zaželio da se omrsi i privario se, pa probo meso. Kad se jedared u životu čestito nasitio, a on se onda silio, kako je nevolju naradio.

Nema šta već biž od kuće, ako ne ćeš da ti stanarica oklagijom samelje rebra. Zlo je bit siromaški ker, al' kad je pobigo, onda je vidio da je još gore bit ker bez gose. Nije on dobro ni došo do šume, a prid njeg kurjak, pa će ga pojisti.

— Ta nemoj, brate, bolje hajde pridveče sa mnom nakraj šume: tamo će jedan naterat dva vola, pa ćemo jednoga pojisti obadvojica, a šta ćeš od mene ovako mršavog.

— Što veliš, pravo veliš, — pristane kurjak.

Kako rekli, tako i uradili. Najeli se do mile volje, a jedva su i but smirili. Vo, brate, da bi i za svatove bio dosta.

Šta će kurjak, neg će u šumu po svoje društvo. Ode on, ali ker daleko od toga da voli kurju, koji ga je 'tio utamaniti, već brže otrče u selo po svoje društvo. Najeli se siromašni kerovi, pa biž. U to došao kurjak s društvom, al' na puste kosti, pa se bogme rasrdio na kera, al' ljuto.

Nije prošlo dugo vrimena, a nji' dvojica se opet nađu.

— E, sad ti ne ću prostiti! vikne kurjo.

— Ne luduj, braca kurjo, — lipo na njeg ker, jer vidi, da će glavu izgubiti. — Večeras će jedan natirati ukraj šume dobre konje. Zaklat ćeš jednog, pa dosta svima, a šta ćeš s mršavim koštima kera bez gose?!

— Pravo veliš, — pridomisli se opet lakumi kurjo.

Što rekli to i uradili, ali i konju su jedva but smirili. Ode kurjo po svoje društvo, al' selo bliže, i kad se on vratio, a ker sa svojim već i bio i nesto i gole kosti ostavio.

Bisni kurjo, ta već drugi put ostao pri svojima pod sramotom. I nije prošo ni dan, a on se našao s kerom.

— Sad si dokrajčio! vikne kurjo već izdaleka.

— Lakše, momče! reži ker.

Ugojio se, ojačo, kad samo butove tamani, pa to sad vidi i kurjo.

— Znaš šta, da se mi ne tučemo ovako, nego svaki nek sebi skupi vojsku, pa da onda podilimo megdan, — kaže kurjo, da ne bi osto pod sramotom. — Pa ko bude jači, taj nek pojide cilu vojsku slabijeg.

Smislio to kurjo dobro. Ne će ostat pod sramotom, a ko veli, skupit će vojsku kaku niko nema, a šta mož skupit ker bez gose?! Lako će izać s njime na kraj, pa će još i brke dobro omastiti.

A keru opet nije do kavge, već da glavu sad izvuče zdravu i čitavu, pa pristane.

Otperjaši on da traži sebi društvo, a kurjo za čas našo u šumi medvida i lava, pa mu to i dosta. Ko veli, to je vojska kojoj nema ravne, pa nek samo dođe ker, al' što brže.

Iđe ker tako kroz kukuruzišta i jedared naide na pućka.

— Otkud tebe ovamo, dida pućak?!

— Ta eto, komšija, iskljuco sam gosino dite, pa sam pobigo u svit.

— I ja sam od te sudbine. Dva nevoljnika: jedna briga manje, pa ti hajde samnom, — kaže ker, kad je čuo u čemu je stvar.

Pristane pućak, i sad oni idu zajedno, al' ker ne kaže, da ga u rat vodi i to još protiv kakog nepretelja. Lunjaju se nji' dvojica i malo dalje u ditelini nađu jednog mačka.

— Šta ti tu radiš, komšija? lipo će njemu ker.

— Skinuo sam skorup s gosinog mlika, pa da mi nė bi prakljačom pripolovili rknjaču, a ja put pod noge.

— Ta i mi smo pod vedrim nebom, — kaže ker i pozove i mačka u društvo.

Pristane mačak, al' ker ni njemu ne kaže za čega mu triba Iđu oni sad šumom, pa pućak kupi zrnje, ker i mačak vraćaju tice i ni brige. Stigli oni tako već i blizo kurje, a pućak ko pućak, pa se napući i samo viče: blu-lu-lu-lu! blu-lu-lu-lu!

Pućak blebeće, a mačku gode tice, pa se zaigra i čas skoči, čas diže repinu, pa se ona svitli na suncu.

Spazi nji kurjo izdaleka i kad se dobro zagledo, on će onda onoj dvojici:

— Čudna vojska. Vidite onog u sridi, — pokaže na pućka, koji lipo širi rep i blebeće, — čas je veći, čas je manji, a puca ko da se đuture pogodio.

— To mora, da je niki topdžija, — umiša se na to medvid.

— A vidite onog, — za mačka će kurjo, — čas digne, čas spušti ništa svitlo.

A to svitlo nije ništa drugo, već dlaka u mačka masna, pa kad zabaci repinu, to se ona sjaji na suncu. E, al' kad je to vojska, a medvid već počo o topdžiji, bogme je to više gledo stra' neg oči, pa će na to i lav progovoriti:

— Braćo moja, to što se svitli nije ništa drugo, već sablja i to čudna. Čudan je to sabljar.

Kad je kurjo to čuo, bogme se užegurio, pa veli:

— Taj će nas sve posići sabljom, vidiš ti kako oštro maše s njom, a onaj kako često puca, ta samlit će nas topom. Nema tu drugog divana, nego da mi, braćo, bižimo.

Bogme je kurjina vojska drage volje pristala, al' iz usla njim oťo rič, kad je kazo, da biže Bižat će oni, al' se na to medvid siti:

— A kuda ćemo bižat, kad su već na dovat. Zapucat će onaj iz topa, pa će nam kožu i.činit, ta odma' će je za večer spremit, već da se mi sakrijemo, pa nek misle, da smo otperjašili.

Tako oni i urade Kurjo međv i lava pokrije suvim lišćem, a on se brže-bolje popne na granje drveta iznad nji'.

U to stigne i ker sa nesuđenom vojskom, pa se obazre za kurjom. Traži ga on i traži, al' njegova vojska ne zna, što se on tu okreće ko nedočuvan. Ni ne gledaju oni za kera, već pućak gleda za kojim zrnom, a mačka opet di bi štogod za vrat zgrabila. Tako pućak spazi di iz suvog lišća viri vrvić repa. To se lav počo migoljiti, a pućak mislio da je niko krupno zrno, pa kljucne po repu Kako on kljucnio, a lav trže repom, da je suvo lišće zaprašilo. Pućak se na to rasrdio, pa zablebeće, da se sva šuma orila.

— Bižte, braćo, topdžija puca! — vikne na to lav, pa od stra' samo trgne repom.

Mačak na to mislio, da je to poljski miš u lišću, pa skoči i lava zubima za rep. Bogme lavu drugo nije ni tribalo, već opet vikne:

— Spašavajte se, braćo, evo i sabljar siče!

Vikne, pa će zgrabiti po ledini, al' kad je điplo, mačak se od tako velikog miša uplašio i biž na najbliže drvo. Di će di ne će, već na drvo u kojem je bio kurjo sakriven. Kako je mačak sunio i hitro uzletio, kurjo mislio, da je to topovsko tane. Bogme se od toga tako uplašio, da se opuštio i tako je lipo i pao s drveta i vrat slomio Al' nije zaboravio ni na svoju vojsku, jer baš na nji' pao, i tako i lava i medvida ubio.

Kad je sve to bilo gotovo, a ker lipo skine mačka s drveta, pa njeg i pućka oko sebe i onda njim kaže, da su oni megdan dilili.

— Ta ne govori, — na to će mačak.

A kad se malo razgledo i vidio, kako je to čudo međ suvim lišćem, on nakostrušio repinu, pa veli:

— Braćo moja, što smo i' potukli, a ni znali nismo da je kavga; al' još da smo znali, kako bi onda čudo napravili!

JAZAVAC I LISICA

Sastanu se jednoć jazavac i lisica na putu, pak upita lisica jazavca:

— Kud ćeš ti, jazvo?

A jazavac će:

— Idem tražiti koga pametna i mudra, da mi bude od pomoći, ako kad dopadnem nevolje. Već ja sam teto, čuo, da si ti toliko pametna i mudra, da se tvoja pamet i mudrost pripovijeda i u pjesmama kiti po cijelom svijetu.

— Pa kaži ti meni, — upita teta jazvu, — koliko ti imaš mušterija, s kojima bi se, ako bi gdjegod u nevolju pao, izbaviti mogao?

— Imam ja, — odgovori jazvo, — tri i to sasvim dobre; već kaži mi, teto, koliko imaš ti mušterija i načina, s kojima bi se mogla kutarisati nevolje?

— Imam devet, — odgovori teta. A jazavac poskoči od dragosti pak će teti:

— Taman sam i tražio tebe: ti imaš devet, a ja tri, pak ćemo se moći od svake nevolje izbaviti, već da se sjaranimo.

— E, dobro, — rekne lisica, i upute se u društvu dalje.

Kudgod ide lisica, vavijek svoje provodi, preskače preko puta tamo amo, premeće se, đisa, dok se jednoć ne strpa u gvožđe, pak će iz gvožđa jazvi:

— Ej, jazvo, po bogu brate, evo ja dopadoh nevolje, već što ću sada raditi; daj između tvojih mudrolija kaži jednu, ne bih li se izbavila zla.

— Ne ću teto, — rekne jazvo, — ne budi te belaj tvoj tamo nositi.

A teta će: — Bolan jazvo, brate mili, nemoj tako, već kad znaš, kaži mi, kako ću se izbaviti.

Onda će jazvo: — Znaš, teto, da se nismo sjaranili, ne bih te izbavio, al' eto za staro jaranstvo kazat ću ti. Dok dođe onaj čovjek, čija su gvožđa, odmah se počni umiljavati, propinjati uz njega. On će misliti, da si ti pitoma, pak će te pustiti. Ali ti nemoj odmah bježati, dok te pusti, jer će te prišamariti čim, pak ne će biti fajde, što si se izbavila gvožđa; nego popoidi za njim nekoliko, pa kad vidiš zgodu, podaj vatru tabanima.

Dok su oni razgovarali, eto ti čovjeka gdje ide. Jazvo, dok ugleda čovu, te u šišljagu, a teta ostade u gvožđu. Kad dođe čovjek, odmah se počne lisica propinjati i umiljavati oko njega. On misleći da je pitoma, pusti je i zapne gvožđe, pak se opet natrag povrati. Kad pođe kući, napotekne za njim i lisica, al' kad bude blizu šumice, a lisica dade vatru nogama pak u šumu. On putujući nekoliko obazre se i vidi, da nema lisice, pak će:

— Uteče jednoć, al' ne ćeš više!

Lisica bavrljajući po šumi amo tamo opet u ista gvožđa upade, pa počne misliti, što će učiniti. Al' eto ti jazavca, i zapita je:

— Što to, teto?

— Evo, pobratime, — odgovori lija, — opet sam upala u gvožđe; već te molim, da mi kažeš od one dvije mudrolije jednu i da se izbavim.

— Dobro, — odgovori jazvo, — kad dođe onaj čovjek, onda se ti učini, kao da si mrtva, pak će te on od sebe baciti; međutim nemoj odmah bježati, već kad on počne gvožđa zapinjati, a ti onda, ako možeš u noge se pouzdati, bježi!

Do malo vremena eto čovjeka, i kad dođe, vidi u gvožđu mrtvu lisicu, pa odapne gvožđa i baci je daleko od sebe. On počne gvožđa zapinjati, a lisica skoči pak put pod noge. Kad

se čovjek obazre, a lija struže uz brdo. On ništa drugo ne znajući, što će, samo odmahne glavom i smrmlja nešto u sebi, a jazvo sve gleda ispod brežuljka, što se čini. Međutim čovjek, kad zapne gvožđa, ode kući.

Poslije nekoliko vremena sreća il' nesreća jazvina nanese ga, te i on upade u ista gvožđa; a sve teta gleda iza grma, i dok jazvo dopade nevolje, ona se smije. Jazvo siromah, kad vidi tetu, počne je moliti i kumiti:

— Posestrimo, ako boga znadeš, daj od devet mušterija i načina jedan meni i izbavi me od zla.

Lisica vavijek o nevjeri radeći i tuđe kao preko sjekire odgovori:

— E, to mi je drago, ja sam se prije mučila i patila, a ti si gledo; sada se ti pati i mudruj, što znaš, a ja ću svoju mudrost sebi ostaviti za poslije.

To čuvši jazavac kao žalostan rekne teti:

— A ti, posestdimo, hodi barem da se oprostimo, ja već vidim da me svakako nije.

Prevari se lija, pa se prikuči jazvi, a on kao pomaman zgrabi liju i pritisne je uza se. U taj se čas pokaza onaj isti čovjek, od koga se lija izmakla dvaput, i dok vidi, što se radi, ta i zaviče:

— Drži, jazvo, dok ja dođem, pak ću tebe pustiti, a s njom račune polagati, jer me je već dvaput prevarila. — Pridržavši jazvo tetu, dok on dođe, preda mu je, te čovjek njega ispusti iz gvožđa, a lisica izbroji sjekirom na glavi devet mudrolija i načina.

LISICA SE OSVETILA VUKU

Jedna lisica umijesi od zemlje kolače, i ispekavši ih namaže ih medom, pak onda s tijem kolačima dođe k tučarima i zaište jedno tuče u njih, a ona njima da da medenijeh kolača. Tučari joj ne šćenu dati tučeta, nego joj kažu da ide k svinjarima, da će joj oni dati prase, a ona njima da da medenijeh kolača. Svinjari joj ne šćenu dati praseta, nego je pošlju ka govedarima, da će joj oni dati tele. Onda ona otide ka govedarima i zaište u njih jedno tele, a ona njima da da medenijeh kolača. Govedari joj ne šćenu dati teleta, nego je oprave ka konjušarima, da će joj oni dati ždrijebe. Onda ona dođe i ka konjušarima, pa zaište i u njih, da bi joj dali jedno ždrijebe za medene kolačiće. Konjušari joj dadu jedno ždrijebe, a ona njima kolače, ali im prikriči, da ni pošto ne lome kolača, dok ona ne prijeđe preko onog brda. Oni je poslušaju, ali kad poslije prelome i zagrizu, vide da su kolači od zemlje, i da ih je lisica prevarila, pak onda odmah za njom u poćeru; ali ona bijaše već daleko umakla na svojoj dobiti, te se oni vrate prazni i umorni natrag. Lisica došavši svojoj kući metne ždrijebe u košaru, i stane ga timariti; svaki dan mu je donosila travice zelene i vodice studene, ali kad bi god polazila po travu i po vodu, svagda bi prikričila ždrebetu da pazi na njezin glas i na njezine riječi: »Kobo, ko-

bilice! Otvori mi vrata: nosim ti studene vodice i zelene travice,« pa ni na kakav drugi glas da ne otvara vrata na košari.

Jednom dođe vuk, koji je više puta slušao kako lisica ždrebetu viče da otvori vrata, pa stane i on svojim krupnijem glasom vikati:

— Kobo, kobilice! Otvori mi vrata: nosim ti studene vodice i zelene travice.

Ali ždrijebe pozna, da to nije onaj tanki glas lisičin, pa mu ne šće otvoriti; a vuk kad to vidi, sakrije se za sjek od košare. Malo vremena za tijem postoji, al' eto ti lisice s vodom i sa travom. Kako dođe pred košaru, stane po običaju na vratima tako govoriti:

— Kobo, kobilice! Otvori mi vrata: nosim ti studene vodice i zelene travice.

Ždrijebe poznavši glas njezin odmah joj otvori, pak stane pripovijedati, kako je neko dolazio i govorio kao i ona, da mu otvori vrata, ali krupnijem glasom, i kako ono nije šćelo otvoriti. Onda lisica reče:

— Ne otvaraj ni po što na krupan glas, već na vrlo tanak.

Sjutradan kad lisica opet otide po vodu i travu, dođe vuk, koji je za sjekom slušao sav njihov razgovor, pa se stisne, što je većma mogao i počne vrlo tankijem glasom:

— Kobo, kobilice! Otvori mi vrata: nosim ti studene vodice i zelene travice.

Jadno ždrijebe prevari se, pa otvori vrata, a vuk njega za vrat, te ga uvali i svega pojede, samo glavu i rep ostavi; pa onda otide, a vrata se na košari za njim zatvore kao što su i bila. Kod poslije dođe lisica, po običaju stane zvati:

— Kobo, kobilice! Otvori mi vrata: nosim ti studene vodice i zelene travice.

Ali niti se ko javlja niti vrata otvara. Onda ona proviri kroz brvna i kad opazi u košari samo glavu i rep od ždrebeta, odmah se svome jadu dosjeti, te obije vrata i stane ridati i naricati nad mrtvom glavom ždrebećom; a najposlije od teške tuge i žalosti otide, pa se umrtvi na putu. Malo za tijem udari onuda jedan

čo'ek s kolima, i našavši lisicu na putu, digne je i baci u kola, misleći, kad dođe kući, da je odere. Ovaj je čo'ek imao u kolima u torbi tri sirca. Lisica, koja se bila utajala, digne se polako pak izvuče sva tri sirca iz torbe, pa pobjegne s njima. Kad podobro umakne, a ona pojede dva sirca odmah, a treći natakne na vrat, pa onda pođe dalje. Idući tako sukobi se s vukom, koji joj je ždrijebe ujio, a vuk kad vidi u nje sirac zapita je otkuda joj, a ona mu odgovori, da je izlokala iz vode.

— A de je ta voda? zapita opet vuk, a lisica mu reče:

— Hodi, ja ću ti pokazati.

To bijaše oko ponoći u uštapu, i nebo bijaše vedro. Lisica dovede vuka na jednu vodu, i pokazavši mu u vodi mjesec, reče:

— Eno vidiš, koliki je sirac u vodi, nego loči, pa ćeš ga izlokati kao i ja svoj što sam izlokala.

Onda siromah vuk loči, loči, dok mu trgne voda nazad. Lisica mu onda jamu zatisne, pa mu reče:

— Loči, vujo, sad ćeš izlokati.

A vuk siromah opet loči, loči, dok mu voda trgne i na uši. Lisica mu zatisne i uši, pa mu opet reče:

— Loči, vujo, sad ćeš izlokati.

A vuk siromah opet loči, loči, dok mu trgne na nos i usta. Onda mu lisica zatisne i nos i usta, pa uzjaše na nj i reče, da je bolesna i da ne može ići, već da je on nosi. Jadni vuk počne je nositi, a ona otegne pjevati:

— Bolan zdravu nosi, bolan zdravu nosi.

I kad je ona jednako ponavljala, zapita je vuk:

— Šta ti, teto, govoriš?

A ona mu kaže:

— Ništa, vujo, buncam.

Pa opet udesi:

— Bolan zdravu nosi, bolan zdravu nosi, — i tako jednako do pred jednu kuću u kojoj su bili svatovi. Čujući svatovi, što lisica govori, iziđu pred kuću i počnu hvaliti njezinu pjesmu, a ona im kaže, da bi i bolje pjevala, da ih hoće pustiti u kuću, a za

tijem i na tavan. Svatovi ih pusle. Pošto vuk s teškom mukom iznese lisicu na tavan, koji je bio od ljese, ona onda otvori sve jame vuku, i izlije se sva voda iz njega, te polije dolje svatove. Svatovi polete na tavan, lisica skoči s tavana i uteče, a jadnoga vuka svega isprebijaju.

Kad se poslije sastanu vuk i lisica, zapita jedno drugo, kako uteče; vuk odgovori, da je sav isprebijan i da je jedva utekao; tako i lisica reče.

Sad lisica pozove vuka da preskakuju preko jedne stožine sijenske, koja je ondje blizu bila. Vuk je i to posluša, naopako po sebe. Pošto nekoliko puta preskoče, reče lisica vuku, da dobro ne preskakuje, da preveć na stranu skače, a ona upravo iznad stožine. Onda on pođe da preskoči upravo iznad stožine, te se na nju nabode. Lisica videći to obeseli se vrlo i reče vuku:

— Miči, vujo, miči, sad ćeš saći.

A vuk mičući dotjera do dna stožine; onda ga ona ostavi sveteći mu se:

— Odavno ja oko tebe derem opanke, jer si ti moje ždrijebe ujio.

MEĐED, SVINJA i LISICA

Združe se međed i svinja i lisica, pa se dogovore, da oru zemlju i da siju šenicu, da se hrane. Zapitaju jedno drugoga, šta će koje raditi i kako će sjeme naći. Svinja reče:

— Ja ću provaliti koš. i ukrasti ću sjeme; i ja ću svojom surlom uzorati.

Međed reče:

— Ja ću posijati.

A lisica reče:

— Ja ću svojim repom podrljati.

Uzoraše, posijaše. Dođe žetva. Staše se razgovarati, kako će požeti. Svinja reče:

— Ja ću žeti.

Međed reče:

— Ja ću snoplje vezati.

Lisica reče:

— Ja ću klasje kupiti.

Požeše i snoplje povezaše. Sad se staše dogovarati, kako će vrijeći. Svinja reče:

— Ja ću gumno načiniti.

Međed reče:

— Ja ću snoplje snijeti i ja ću i vrijeći.

Svinja reče:

— Ja ću pretresati i rastavit ću slamu od šenice.

Lisica reče:

— Ja ću svojim repom trnili pljevu sa šenice.

Svinja reče:

— Ja ću ovijati; a meded reče:

— Ja ću žito razdijeliti.

Ovrhoše. Međed žito podijeli; ali ga ne podijeli pravo, jer ga svinja zamoli, te joj dade samo slamu, a šenicu svu uze sam, lisici ne dade ništa. Rasrdi se lisica, pa otide na tužbu, i kaza im, da će im dovesti jednog carskoga čo'eka, koji će žito pravo razdijeliti. Uplaši se svinja i međed, pa reče međed svinji:

— Zakopaj se ti, svinjo, u slamu, a ja ću se popeti na ovu krušku.

Zakopa se svinja u slamu, a međed se pope na krušku. Lisica otide, te nađe mačku, pa je pozva u društvo, da idu na gumno, da hvataju miše. Znajući mačka, da na gumnu ima dosta miša, pođe rado, pa sad iznad puta sad ispod puta trči za ticama. Opazi je međed s kruške poizdaleka, pa kaže svinji:

— Zlo, svinjo! Eto lisice gdje vodi strašnoga bumbašira: ogrnuo ćurak od kune, pa i krilate tice hvata oko puta.

U tom se mačka ukrade međedu iz očiju, pa kroz travu dođe na gumno, i tražeći miša stane šuškati po slami. Svinja podigne glavu da vidi šta je, a mačka pomisli od njezine surle, da je miš, pa skoči, te svinju za nos Svinja se uplaši, pa rukne i skoči, te nada u potok; a mačka se prepadne od svinje, pa nada uz krušku; a međed pomisli, da je ona već svinju udavila, pa ide sad na njega, pa od straha padne s kruške na zemlju, te se razbije i crkne, a lisici ostane sve žito i slama.

ŽIVAD NA STRAŽI

Jenput su tati strašno navalili na živad. Hoteli su se pokrast. Onda živad zberedu sednicu: tu se složi kokot, racman, puran i gusak. Oni skončaju, kaj budu napravili. I onda dokončaju, da budu stražu držali, i to: kokot, racman, puran i gusak. I oni primljeju na večer stražu: kokot prvi, racman drugi, puran treći, a gusak četrti. Držidu oni tu stražu, i evo dojdu tati. Onda kokot naglo zakriči:

— A kado je to?

Racman na to veli:

— Tat, tat, tat.

Puran krikne:

— Vudri ga!

A gusak:

— Na galge ž nem.

Kad su to tati čuli, oni bejž, a puran zakriči:

— Vohoho!

A gusak:

— Vagaj ga!

I tati su od velikoga straha komaj pobegli. Drugi dan su dobili ovi stražari strašnu pofalu, da je živad ostala.

VIŠEPUT PREVARENI VUK

Ogladnio jednoć vuk, pa pođe tražiti štogod, da se nahrani. Premetnuo brda i dolove, spade u neko poljice i tu ugleda psa bjelova, ali mršava i suha ko bakalar. Već poizdaleka poviče vuk:

— Čuješ li ti, bjelove, sad ću ja tebe izjesti.

Pas se ušeprtlji pa odgovori:

— Možeš, dragi kume, al' nemoj namah, nego me pusti, da idem kući, da se izljubim i izgrlim sa svojom sitnom dječicom, šestero štenadi; a čim zora zapraši, eto mene opet amo, eh, onda jedi u sto dobrih časa.

Bio vuk srca milostiva pa pustio bjelova kući, da se oprosti sa svojom dječicom. A kad bilo sutradan, a vuk oblizujući se svaki je čas pogledo onim pravcem, kud je bjelov otišao, ali zaludu. Prođe i podne, a bjelova nema. Već mu se dosadi ovdje sjediti misleći, da se nije bjelov zaboravio; pođe vuk, da bjelova sjeti pogodbe. Došav na dno poljica poviče preko potoka bjelova, a bjelov mu se oglasi:

— Ej, moj kume, bilo ti jučer grabiti, a ne ugovarati, te danas ne bi kesio zube i čeko s onu stranu potoka bjelova, koji će ti doći, kad se voda složi s vatrom, a ti oženiš s ovcom.

Videći vuk da je prevaren, rekne:

— Eh, pa ti vjeruj psu! — te odatle dalje.

Došav u drugu njivu nađe magarca, gdje pase, te mu odmah pritrči i u brke rekne:

— Eh, moj magarče, pas me prevario, ti zaista ne ćeš, jer sad ne ću više gledati na pogodbe i poštenje.

Kad magarac vidi, da je za glavu, poplaši se, pa u strahu rekne:

— Je li, kume, ti si mene namislio ujesti?

Vuk mu odgovori:

— Ta da, bogme ti nijesam došo na pir, nego da se malko okrpim.

A magarac mu odgovori:

— E, al' mi se čini, da sam ja star, pa možebit me ne ćeš htjeti jesti, nego ti prođi za mene, pa me pogledaj straga i ako me begenišeš, evo mene.

Vuk pristane na tu pogodbu, te zaviri magarcu pod rep, a magarac ga plehne nogama, te moj kurjo odmah po tlima napola mrtav pane, a magarac put pod noge.

Kad se je vuk osvijestio od teškog udarca, opazi jadan, da mu je magarac izbio dva zuba.

Opet pođe kum u daleki svijet tražiti štogod u gladan trbuh; al' čvrsto obeća, da će, što prije nađe, ujesti bez ikakvih uvjeta. Ni sad nije daleko išao, te odmah nađe u drugoj njivi dva ovna, koji se nemilice glavama tukli. Izdaleka već poviče:

— Eh, ugursuzi jedni, baš sam vas i tražio, sad ćete istom vidjeti, što je ježeva muka.

Odgovoriše ovnovi: — I pravo nam je, kad smo dva, pa i nas dvojica ne možemo u skladu živjeti. Ali čuješ li, kume, nama je poginuti, mi smo već tvoji, uteći ne možemo, a znademo, da si plaho gladan: dobro bi bilo, da mi obadvojica u tebe uletimo, pa eto tebi masne večere.

— Vuk ih začuđen upita, kako će oba najedamput unići? A oni odgovoriše:

— Ti rastvori ralje i podigni rep, pa ćemo mi jedan otraga, a drugi na usta unići.

U vuka lakome oči pri pogači, ta i zinu na čeperak, a rep diže na leđa. — Oni se izdaleka zatrkaše, te kukavnog vuka silovito drnuše glavama jedan u zube, a drugi otraga, pa vuk skoči u zrak povrh čovjeka. Ovnovi počeše nad svojim kumom jadikovati, što tako u ćoravo pogubi zube i slomi kičmenicu.

Dok se je vuk počeo osvješćivati, ovnovi uteku. Kad je vuk ustao, sam je sebe proklinjao i svoju budalastu pamet, jer ga evo već dva put ljuto izraniše.

Opet jadnik pođe dalje, da još jedamput okuša sreću. Nije daleko putovao i nađe jednog sivca konja, komu je samar veliku sadnju na leđima napravio, pa ga je već i sam goso odbjego i pustio, da živi dokle može. Kurjo, dok nazrije sivca, već izdaleka povika:

— Ej, pobro, dosada si, sad ćeš mi večera biti, ne bud pređašnjih lopova, kojima sam na poštenje gledao, pa me izvaraše i još ovako grdo isprebijaše. Ti si moj bez ikakva ugovora.

Konj mu odgovori:

— Dragi kume moj, da te je svatko prevario, ja lje ne ću. Jer, kume moj, da ti pravo kažem, meni je već dodijalo ovako življenje. I ja sam evo, kako vidiš, i bolestan i gladan i žedan, a i goso već otreso nad menom ruke. Ja sam tvoj svakako, ali znaj, da me ne možeš od jednoć izjesti, već ti uzjaši na mene, pa me počni jesti s ove sadnje moje, pa što izjedeš, prosto ti bilo, a ja ću opet živjeti, pa kada opet izgladniš, možeš ostanke dojesti.

Vuk opet pristane na pogodbu, te skoči konju na leđa, a konj zagrebo, ko da se pomamio, pa za nekoliko stigne u grad. Htio vuk skočiti, ali ne ima vremena. Potpaze ga varošani, te zavikaše:

— Eno na sivcu vuka! — te tude netko nešta popade te kukavnog vuka na mrtvu postelju isprebijaše, i jedva živu glavu iznese.

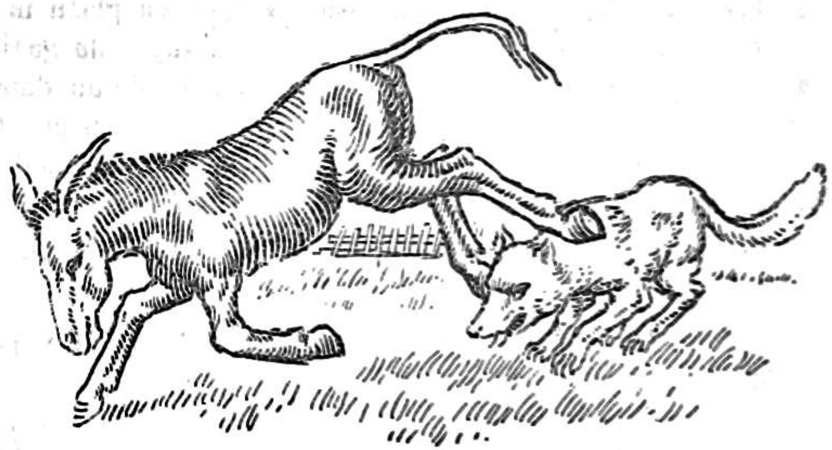
Prošla ga volja tražiti lova, nego se vrati onakvi isprebijan u šumu govoreći:

— Ej, budalasta glavo, nije za te meso, nego bukova trulež, kad tebe toliki izvaraše i bar na posljednjem ne naučiše pameti; tebe kumstvo skupo stade.

Putujući tako isprebijan sustiže ga strašna bura s kišom i ledom, i to baš na jednom raskršću, na komu je bila velika šuplja lipa. Kud će kum, već ravno u duplje, te okrene glavu na dvor, a rep unutra. Sjećajući se, koliko je pretrpio, počne opet na glas govoriti:

— Dragi bože, koliko pretrpih muke, još da nešto bude, pa da se tkogod desi u ovoj lipi, pa da mi prikupi rep i sjekirom glavu rascepa, najpravije bi mi bilo.

To čuvši pastir, koji je u lipi za njim bio i koji se kao i on od kiše sakrio, prikupi mu rep u ruku te sjekirom u glavu, a naš vuk mrtav padne.

LISICA PREVARILA MUŽA

Tak je jenput štela lisica preko plota prejti. pak je bilo vuzko prelo med plotom, pak je veznula, da ni mogla naprej ni nazaj. Vezda kaj će lisica početi? Počne kričati, plakati, kajti se je bojala, da ju ne bi gdo onde našel, pak bi ju zatukel. Tak žalostna vupazi iz dalka, da onim istim putem ide jen muž Te ona v strahu mislila, kak bi se ote muke mogla osloboditi i kak bi muža vkaniti mogla, da ju te muke oslobodi i kakvu plaću mu obeča za njegovo delo. Gda je muž blizu došel, zaprosila ga je lisica, da ju ote muke oslobodi, da mu bu za delo škudu dala, kajti se je bojala, da ne bi gdo spametneši došel pak bi ju prijel. Na to muž da se vkaniti i oslobodi lisicu. I da ju je oslobodil, pušća ju z ruk i pital ju je: de je škuda? Ona mu veli:

— Si ju imel vu ruki; zakaj si ju nisi zel? Za moju kožu bi bil dobil škudu.

I ja sam kcoj došel i sem mu ju pomogel osloboditi, pa nisem takaj niš dobil.

BOLESNI LAV

Tak je bil jen put jeden lav. On je zbetežal, pak je ležal v svoji luknji. Dojde medved, da mu se pokloni. i pita ga lav:

— Čuješ ti, poveč ti meni, moj medved, je li ne smrdi ovde v moji luknji.

Medved odgovori:

— O, prav grdo smrdi ovde.

Na to se lav rasrdi, pa reztrga medveda. To je videl zajec, koj je pred luknjom stal. Dojde k lavu, da mu se pokloni, pa mu veli:

— Čuješ ti, zajček, poveč ti meni, je li smrdi v moji luknji?

Zajček veli:

— O, ne smrdi, kaj bi smrdelo, neg prav lepo diši.

Lav odgovori: — Lažeš, ne diši ovde, neg smrdi, — pa ga rezdrapa.

To je videl i čul vuk, koj pred luknjom čakal. Dojde k lavu, da mu se nakloni. Pita ga lav:

— Čuješ ti, vuk, poveč ti meni, je li smrdi ali diši v moji luknji?

— A niti smrdi niti diši.

Lav odgovori:

— O, ti lažeš, nekaj mora, al' smrdeti ali dišati, — pak ga zugrabi i rezdraple.

To vidi i čuje lisica, i gda dojde k lavu, da mu se nakloni, pita ju lav:

— Čuješ ti, lija, poveč ti meni, je li smrdi ali diši v moji luknji?

Lisica odgovori:

— Oprosti mi, svitli car, ja bogme ne znam, je li diši ali smrdi, kajti sem se prehladila pak sem dobila kih, a vezda ne mrem ti povedati — a lagati ne smem.

I lav ne je rezdrapal lisicu, kajti je spametna bila.

JEŽ I NJEGOVI MESARI

Tak je bil jež. On je imel jenega pajceka. Išel je njemu jabuk slepat. Onda je zišel dole, pak se je valal pod jabukoj. Onda je po 'ne bodinje nabol jabuk, pak je nosil svomu pajceku. Kad mu donesel, onda je njega prijel pajcek za 'ne bodinje, pa ga je hitil z koca vun.

Onda on išel po drugi put po jabuke. Donesel mu je jabuk još jen put, a onda ga je pak hitil s koca vun. Tak i trejti put, pak mu onda već nije nikaj dal jesti. Jež je onda išel mesara iskat, da bu pajceka zaklal. Došel do prvoga onoga zajca. Pita njega zajec:

— Kam ideš ti kumek?

Veli jež:

— Idem mesara iskat.

— Kaj, — veli, — ja ne bi bil tebi dober mesar?

— Nuder, — veli, — ti kaži svoje nože-zube!

Onda zajec njemu pokazal nože svoje. Jež mu veli:

— Ti ne bi bil dober.

Onda je išel dale i je našel lisicu. Pita ga lisica:

— Čuješ ti, kume, kam ti ideš? Onda on veli:

— Idem iskat mesara. — Lisica mu veli:

— Kaj ti ja ne bi dober mesar bil?

Veli on njoj:

— Kaži ti svoje nože.

Onda ona pokaže sve nože. On ji veli:

— E, ti ne bi bil dober mesar.

Onda ide, ide dale, pak je došel do voka.

Pita ga vok:

— Kam ideš ti, kume?

— Ja idem, — veli, — mesara iskat.

— Kaj ti ja ne bi bil dober mesar?

Onda veli on:

— Dej, — veli, — kaži tvoje nože.

On mu pokazal.

— E, — veli, — kumek, ti bi dober bil.

Onda su oni išli tam, dje je pajcek bil. Oni su se pogodili. Jež je otišel vu štacun po sol, a vok do te čas pajceka zaklal i pojel, dok je došel jež.

Onda ga je išel jež tožiti, i vok je išel ž njim. Tak su oni došli na tožbu. Jež ga je tožil pri jenem grmu, — ondje su bile jene kleščice. Zval je voka na sodbu i rekel je voku:

— Sad ti moraš tu z glavum sbuditi soca.

Onda je vok tam z glavum štel zbuditi soca, pak se je vlovil. Jež je se okolu tancal i rekel, da mu je prav, zakaj mu je pajceka pojel.

To je konec kraj. Već je ne.

LISICA I MAČAK

Tako bio jedan čovjek, pa imao u kući velikog mačka. Reče čovjek mačku:

— Danas ti ostani kod kuće, a ja idem na divan.

— Ja ne ću ostati, — reče mačak, — idem i ja djevojki svojoj.

A čovjek reče:

— Kad si ti veći gospodar no ja, a ti idi, pa si traži službu, meni ne trebaš.

Mačak ode pa nađe službu opet u čovjeka udovca. Pogode se: dat će mu plaće — šarenu haljinu. Ostane on tri dana — to je godina. Kad se godina navrši, kupi čovjek pergara, što se šarene povlake prave, skroji mu haljinu, pa mačak navuče i ode. Dođe tako u šumu, pa ga sretne lisica. Pita on nju:

— A kud ćeš, teto?

— Idem tražiti đuvegiju.

— E, pa kad ti tražiš, ja sam, uzmi mene.

Ne zna lija, tko je, pa rekne, da hoće, pa ga vodi k svome domu u šumu, u svoju jazbinu. U jazbini je samo perje -- legao mačak u mekan krevet.

Kad ujutro, lisica se digla i mete pred jazbinom. Prođe kraj nje medo i rekne:

— Faljen Isus, teto!

— Nisam teta, već mlada.

On je išo svojim putem. Na to naiđe kurjak i rekne:

— Faljen Isus, teto!

Ona će: — Nisam teta, već mlada.

Ode i on dalje, a na to naiđe divlji nerast i rekne:

— Faljen Isus, teto!

— Nisam teta, već mlada.

Sad se skupili njih trojica, pa poče pripovijedati medo, kurjaku i nerastu, kako mu je teta odgovorila, da nije teta, već mlada. A kurjak i nerast kažu isto.

Rekne kurjak: — Ajde, pa da mi vidimo njezinog đuvegiju.

Al' reče nerast divlji: — Medo, ti idi, lomi drva, a ti, ujače kurjače, idi, hvataj krme, a ja ću vatru ložiti, pa ćemo krme peći i donijeti pred jazbinu — đuvegija će na pečenku iziti, a mi ćemo ga vidjeti, kaki je. Kad su ga spekli, odnesoše 'naku vruću pečenku pred jazbinu, a oni se posakriše. Medo se popne na hrast, nerast se zakopa pod šušanj, a kurjak legne na kladu. Eto iziđe i lija i đuvegija k pečenki — al' se poče medo gore više dizati, jer mu je grana smetala. Ali se odlomi suvarika, a medo poleti dolje. Đuvegija se prepade, pa poče bježati, skoči na hrast pa upravo na medu a medo se preplaši a mačak još bolje, pa bježi s hrasta na šušanj, a divlja svinja ispod šušnja skoči, skoči i mačak, pa će za deblo, ali tamo kurjak. Al' on puhne iz lule, koju je uvijek u ustih imao, frkne iskra kurjaku u dlaku. Kurjak se prepade i utekne.

Sastanu se oni opet u šumi na jednom mjestu, pa medo poče pripovijedati, kako je đuvegija baš na njega skočio, pa je spao dolje. A divlji brav kaže:

— Baš je znao, da sam ja u šušnju, pa i k meni poletio.

A kurjak odgovori:

— Meni bilo najgore, za mnom je pušku opalio.

Mačak se više nije vraćao teti, već ostao u šumi, pa posto divlji mačak.

MEDVJED I LISICA

Neka lisica pođe iz svog brloga, da štogod ulovi za svoj trbuh. Putem susretne medvjeda, kojega upita:

— Dokle ćeš ti to, striče?

— Idem u ono selo, što se eno tamo vidi, jer su me pozvali, da im kolo vodim.

— Mogu li i ja s tobom? upita ga lisica.

— Pa hajde, — rekne joj medvjed.

Oni dođu u selo, tu ih lijepo prime i dadu ima da jedu; ali njima bijaše to malo, pa odu u kuhinju i stanu tražiti po sudovima, da što pojedu. To maje opaze, pa neka za sjekiru, a neka za bilju, te medvjeda i lisicu protjeraju iz sela. Oni su jednako bježali ne obazirući se i misleći da ih još jednako gone i tako u sami mrak dođu do jednog sela. Medvjed tad poviče:

— Oh, što sam izgladnio bježeći!

— Be, ako si ti, i ja sam, — reče mu lisica, — nego idi u selo, pa nam donesi jedno ulišće meda, a ju će te dolle ovdje čekati.

Medvjed ode u selo, ukrade jednu košnicu meda i donese ju lisici. Lisica mu reče:

— Mi ne ćemo ovoga meda sada jesti, nego je bolje da ga za sutra ostavimo.

Medvjed na to pristane, te legoše i zaspaše. Poslije nekog

vremena lisica se probudi, jer joj je na um pao med, pa počne vikati:

— Šta je, šta je?

Medvjed se probudi na tu njezinu viku i upita je:

— Tko te to zove?

— Eno u selu rodila jedna žena, pa me zovu da budem baba, a ja ne znam, šta bih joj ponijela?

— Pa ponesi joj malo meda iz one košnice, — rekne joj medvjed. Lisica ode tad do one košnice i pošto se najede meda, vrati se natrag.

— Kako si djetetu ime nadjela? — upita je medvjed.

— Površina, — odgovori lisica, i zaspaše.

Oko ponoći lisica se opet probudi, jer joj na um padne još meda, pa stane vikati:

— Šta je, šta je? — Medvjeda probudi ta njena vika, i upita je: — Tko te to opet zove?

— Eno u selu, — reče mu lisica, — porodila se druga jedna žena, pa me zovu da budem djetetu baba, a ja ne znam, šta bih joj ponijela?

— Ponesi joj malo onog meda, — reče joj medvjed. Lisica ode do košnice, te kad se najede meda, vrati se medvjedu.

— Kako si nadjela ime djetetu? — upita je on.

— Posredina, — reče mu lisica i leže da spava. Pred zoru lisica se opet probudi, jer joj na um padne, da dokrajči onaj med. Ona se digne i stane kao i prije vikati: — Šta je, šta je?

Medvjed se opet na to probudi i vikne joj ljutito: — Ama, tko te to opet zove?

— Eno u selu porodila se još jedna žena, pa me zovu, da budem baba djetetu, nego bih li joj ponijela malo onog meda?

— Pa ponesi! — naredi joj medvjed. Ona ode do košnice, te pojede ostatak meda i suviše ogrebe košnicu, pa se vrati medvjedu.

— Kako si tomu djetetu ime nadjela? upita je on.

— Pogrebljina, — odvrati mu lisica.

Kad bude sutradan, ali medvjed bijaše jako ogladnio, pa rekne lisici da donese onu košnicu s medom. Lisica ode i donese

ju praznu. Medvjed, kad spazi da nema ni malo meda u košnici, poviče joj:

— Kamo med iz košnice?

— Ne znam ja, šta me pitaš? odgovori mu lisica.

— Ti si ga pojela.

— Šta govoriš, kad nijesi vidio. Nisam ja, nego si ga ti pojeo, — rekne mu lisica, i tako se posvade.

Medvjed pođe da lisicu razdere, a ona mu reče:

— Hajdemo ovamo, ima jedno pravdalo, pa ćemo vidjeti, tko je izio med?

Lisica dovede medvjeda do jednih gvožđa, koja je bila već prije opazila, pa će reći medvjedu:

— De se zakuni na ovome pravdalu, da nijesi izio meda.

On joj rekne: — De ti prva, pa ću ja onda!

Lisica tad digne svoju prednju desnu nogu i polako je spusti na gvožđa i sitno reče: — Nisam ja izjela meda, tako mi ovog pravdala!

Medvjed digne tad svoju nogu i krupno rekne ko medvjed: — Nisam ni ja, tako mi ovog pravdala! pa lupi stopalom po gvožđima što igda mogaše. Kad htjede da izvadi nogu iz gvožđa, ali ne mogaše, jer mu je bijahu uhvatila. Kad to opazi lisica, trči od medvjeda i bježeći mu dovikne: — E, moj medo, zaludu, što ti je golema glava, kad u njoj pameti nejma.

JAJE HARAMBAŠA

Bijaše u jednom selu pet šest kokoši, koje snesoše desetak jaja. Po nesreći rekne jedna žena:

— Daj da ja dadnem malo kokošima soli, ne bi li bolje jaja nosile.

Uzme šaku soli, te posu kokošima. Čim se kokoši nazobaše soli, odmah pokrepaše, a ostade ono desetak jaja.

Navale u ono selo patri i zaptije i stanu se dogovarati:

— Šta ćemo k večeri?

— Jaja!

Malo pomalo porazbijaše sva jaja, a ostane samo jedno. I ono jedno rekne:

— Što ću i ja samo u čitavu selu? Daj da i ja bježim! —

Pa jadno moje jaje pobjegne iz sela u šumu.

Kada dođe u šumu, nađe pijevca. Čim pijevac ugleda jaje, odmah ga upita:

— Kud si pošlo, moje jaje?

Odgovori jaje:

— Ne pitaj me, moj pijevče. Muka mi dodijala, jer u mome selu tkogod dođe na konak, odmah se počnu dogovarati:

— Što ćemo k večeri?

— Jaje!

I tako bijaše nas desetak, te sve porazbijaju, a ostah ja sam na mejdanu. Kada vidjeh, da mi nema spasa, ja pobjegnem u šumu.

Onda odgovori pijevac:

— Tako je taman i meni bilo, jer tkogod u naše selo, odmah se počnu dogovarati:

— Što ćemo k večeri? I tako odmah odrede, da će pijevca k večeri. Bijaše nas desetak petnaest, i sve mi drugove pobiše, a ostah ja sam na mejdanu. Kad vidjeh, da mi spasa nema, pobjegoh u šumu.

Tude se jaje i pijevac sjarane i pođu zajedno gorom. Kada dođoše k jednom kamenu, tude nađoše mačku. I upita maca jaje:

— Kud si pošlo, moje jaje, i ti, prijatelju pijevče?

Odgovori jaje:

— Ne pitaj me, maco, ni mene, ni prijatelja pijevca, jer nam je muka dodijala.

Onda ih opet upita maca:

— A kakva li vam je muka dodijala?

Odgovori jaje:

— Ah, moja maco, muka bome velika, jer u našim selima naopaki ljudi, te nas sve pobiše. Ostadosmo samo nas dvoje, te kad vidjesmo, da nam spasa nema, pobjegosmo u šumu, ne bi li kakogod još koji dan živjeli.

Onda odgovori maca:

— Ah, moje jaje i ti pijevče, ta je i mene muka potjerala, jer u mome selu vrlo su naopaki ljudi. Dok im što meso pojede, odmah odsude, da je mačka pojela, te uhvativši mačku odmah je počnu biti i tako jadnu mačku isprebijaju. Dok im što žito pojede, odmah reknu:

— Pojeli miši žito, a ne će mačka da ih hvata.

I tako opet jadnu mačku počnu biti. Dok im se dijete očeprlja ili malo ubije, odmah reknu:

— Očeprljala ga mačka otimljući mu iz ruke meso.

Pa opet jadnu mačku počnu biti, i tako se meni dodija, te pobjegoh u šumu. Zato vas molim, da se sjaranimo.

I tude se sjarane jaje, pijevac i maca, te pođu gorom zajedno. Kada dođoše na jednu ledinu, ali na toj ledini magarac pase. Čim ugleda jaje, pijevca i macu, odmah ih pozdravi svojom lijepom pjesmomo i upita ih:

— Kud ste pošli, složna družinice?

Odgovori jaje:

— Muka nam je dodijala, moj magarčiću, jer u našem selu naopaki ljudi, pa nas muče i biju, te više ne mogosmo trpjeti i tako pobjegosmo u goru.

Onda odgovori magarac:

— I meni je velika muka dodijala, jer u momu selu, ako će kogod lonaca otjerati u svijet, natovare na magarca; ako će drva dotjerati, na magarcu; ako će zemlje dotjerati za lonce, na magarcu; ako vode, na magarcu; ako soli, na magarcu; ako je otjerati đubre na njivu, na magarcu. Već mi to dodija, podigoh svoje uši i pobjegoh u šumu. Daj, s vama idem u goru.

Odgovori mu jaje:

— Ajde slobodno sa mnom.

Tude se moj magarčić uputi s njima, te pođoše gorom.

Kad su bili k jednoj vodi, ali na toj vodi ovan vodu pije. Upita ih ovan:

— Kud ste pošli, složna družinice?

Odgovori jaje:

— Muka nas natjerala, moj vjerni druže.

Upita ovan:

— Kakva vas muka natjerala?

Odgovori jaje:

— Velika muka, moj druže, a što je tebe tude dotjeralo?

Odgovori ovan:

— Ah, ne pitaj me, moj mali bjelane! Momu društvu bijaše naopak zapovjednik, te sve moje drugove prodade; ja sam ostadoh, te navali na me veliko zvono i poče me goniti pred ovcama. Čim bi ovca koja u štetu uljezla, odmah bi počeo mene biti. To meni dodija, te ne mogoh trpjeti i tako pobjegnem u goru, pa vas molim, složno društvo, hoću li i ja s vama?

Odgovori jaje:

— Ajde slobodno!

I tude se upute jaje, pijevac, maca, magarac, ovan te pođu gorom. Kada dođoše k jednoj ledini, ali na ledini vuk leži. Čim ih vuk ugleda, odmah upita:

— Kud ste pošli, složna družinice?

Odgovori jaje:

— Muka nam dodijala, moj mrkane!

— Kakva muka, moj mali bjelane?

— Muka bome velika, jer u našem selu naopaki ljudi, počeše nas biti i mučiti, te se nama već dodija, i tako pobjegosmo u goru.

Onda poče vuk:

— Ah, i meni je velika muka dodijala, jer kud sam god hodo, što bi im god nestalo, odmah reknu:

— Vuk izjeo! Počeše me progoniti i biti. To se meni dodija, te pobjegoh u goru i evo me sada s vama.

Pođu otalen gorom. Kada dođoše na jednu ledinu, sjedoše da malo počinu. Tada poče vuk:

— Šta će sada biti? Ja sam ogladnio, koga ću ja sada pojesti?

Odgovori jaje:

— E, da bi mene, ja malen, ne može ti biti ni oblizak!

Na to pijevac:

— Ja perušan, dok bi me očepuso, ne bi ti ostalo ništa.

Maca:

— Ja sam dugih pandža, samo što bi te iščperljala!

Magarac:

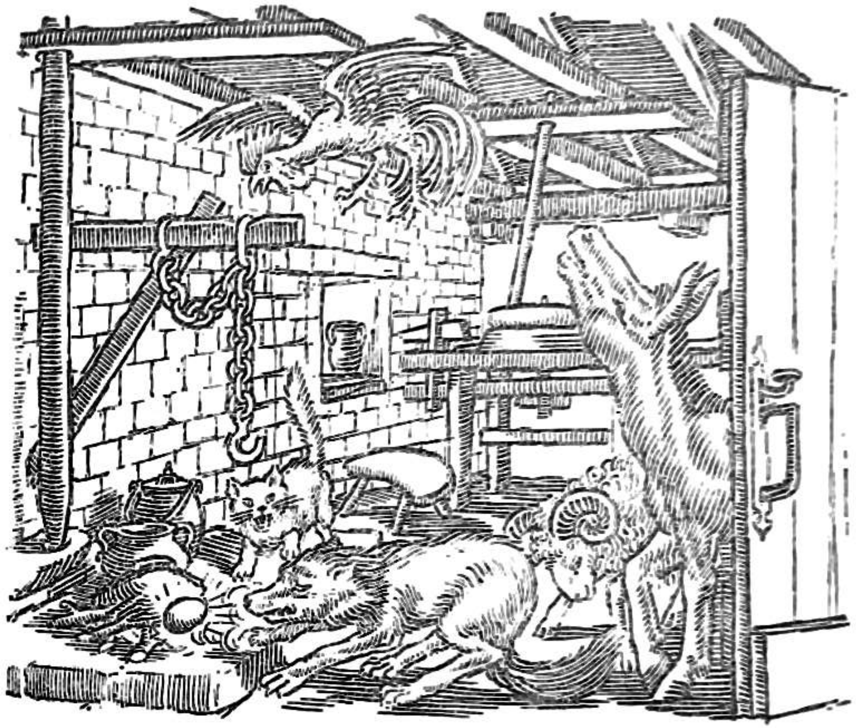
— Ja sam velik, ali zaludu, kad sam mršav; nema u meni ništa do samih kostiju!

Ovan:

— Ja sam i velik i debeo, evo, mož' se dobro najesti; samo ti zini, a ja ću se zatrkati, pa ću živ u usta uletjeti.

Tada vuk stane, a razvrati usta. Ovan se zatrči, pa zapotegne vuka u čelo. Vuk odmah padne mrtav. Onda rekne jaje:

— E, ovan ubi sada vuka! Tko će ga nositi?

Odgovori pijevac:

— Ja ne mogu.

Onda mačka:

— Ne mogu bome ni ja.

Magarac:

— Ja sam naučio nositi; de ga na me natovarite.

Tude natovare vuka na jadnoga magarca, te pođoše gorom; kad u gori namjere se na jednu kuću te reknu:

— Baš ćemo u onu kuću na konak.

Pođu preko jednog zida. Tude se nekako jaje iskotura, a pijevac se digne na krila i poleti Mačka dočepa se koca i ispuže. Ovan se zatrči i preskoči. Magarac ne mogne nikako, jer mu bijaše teško, te se izmakne i nekako preskoči, a vuk s njega padne pod zid, i tako odu u onu kuću. Kada dođoše u kuću, ali kuća puna vukova! Tude stanu večerati, te počeše nazdravljati jedan drugomu. Čim počeše jajetu nazdravljati, a jaje će:

— Zdrav bio kao i onaj za plotom!

Tada se vukovi stanu dogovarati:

— Ajdemo vidjeti, šta je za plotom?

Kada oni za plot, a vide: ubili vuka! Onda se poplaše i pobjegnu u šumu. Kad su bili usred gore, onda rekne jedan:

— A, vidi, velike li smo budale, gdje mi pobjegosmo u šumu, a njih ostavismo u kući! Dajte da se vratimo, pa da vidimo, što rade?

Onda oni rekoše:

— Ne smijemo, jer, jesi li vidio, kako su onoga ubili, pa će i nas.

A on onda odgovori:

— Ajde budale jedne, šta vam mogu nauditi!

— Šta ćemo mi sada raditi?

— Ajde da se mi sada vratimo, pa vi ostanite za plotom, a ja ću sam poći do njih u kuću, jer ih se ne bojim. Bome sam ja jači od njih. Šta će mi nauditi ono malo bijelo? A šta ono kudrato, pa ono gigasto i ono mršavo veliko? Dok ja zinem, ono mršavo će uleći, a ono bijelo veliko ja ću pojesti.

I otalen se vrate natrag kući. Kad su bili do plota, onda oni ostanu za plotom, a on ode kući. Kad ga ugledaše iz kuće, reknu:

— Kud ćemo mi sada? Eto idu, bome će nas sve pojesti!

Onda rekne jaje:

— Idem ja u lug (pepeo), pijevac neka ide na gredu, mačka pod policu, magarac za vrata, ovan za budžak. Pa kad vuk dođe, ja ću pomalo puhati, a on će odmah k vatri doći, pa će početi u vatru puhati; a ja ću puhnuti, pa ću ga vatrom posuti po zubima. Mačka neka skoči ispod police, pa neka zdjapi za oči: ovan neka ga gruva iz budžaka, a magarac neka skače za vratima i počne pjevati svojim lijepim glasom. Pijevac neka skače od grede do grede i neka kakoće.

U to doba vuk na vrata. Kad dođe u kuću, ali u kući nikoga! Nego vidi, gdje se malo vatre svijetli. Tada pođe k vatri, da malo naloži, da vidi, kud su otišli. Kada dođe k vatri, poče puhati u vatru, a u to ti jaje puhne, pa vuka posu vatrom po zu-

bima; a mačka skoči ispod police, pa popade vuka za oči, tada ovan skoči iz budžaka pa grune vuka, a pijevac sve skače od grede do grede i sve kakoće. Magarac na vratima stupči i sve reve. Uto se vuk izmakne iz kuće i uteče u ostale vukove.

Kada dođe među njih, stanu ga pitati, kako je tamo. On stade odgovarati:

— Prođite me se, jer vam ne mogu od rugla kazati, kako je. Ama, znate li, koliko je ono malo bijelo, pa se sakrilo u lug; a ono kudrasto pod policu; ono gigasto na gredu; ono bijelo veliko u budžak, a ono veliko mršavo za vrata. Kad ja dođoh u kuću, ali u kući nigdje nikoga nema, nego samo se malo vatrice svjetluca. Ja pođoh k vatri, da malo naložim vatre, da vidim, šta su uradili. Počeh puhati vatru, a ono malo bijelo puče iz luga, pa mene vatrom po zubima; ono kudrasto ispod police, pa mene za oči, a ono veliko bijelo iz budžaka, pa mene poče biti; ono mršavo iza vrata sve poče vikati:

— Amo ga, amo!

A ono gigasto poče sve skakati od grede do grede i sve viče:

— Dajte mi ga amo! Još da me bude uhvatio onaj mršo, ili da me budu dodali onomu gigastomu gore na grede, ne bi me nigde kuća vidjela.

Kada čuše vukovi, šta mu se dogodilo, odmah pobjegoše glavom bez obzira; a kuća ostade jajetu i njegovoj družini, te se moje jaje i dan danas po vučijoj kući širi.

ZEC I ŽELVA

Jedan put je želva hodila po putu i nosila sobom kuću. Tamo dojde zec i počel se je joj rugati, kako ona može nositi svoju kuću, pak joj je rekal:

— Vadlajmo se, ki će dojt prvo na ovi vrh.

Želva je rekla:

— Dajmo!

I vadlali su se. Zec je počel teć, a želva je pomalo hodila svojom kućom. I onda je zec bil trudan i rekal je želvi, da gre spat va graju. Želva je hodila napreda, a on je spal, dokle je ona došla na vrh. Zec se zbudi i počne brzo teć, ustavi se nasre' puta i zove želvu: — Kade si?

Ona je rekla: — Ja sam već gore.

Kad je on goreka prišal, onde je bilo mnogo živine. Počeli su mu se rugati, da se je hvalil, da će on prvi dojt na vrh, pak da je zadni. I tako je njega bilo sram.

ZEC I KOSAC

Kosio kosac livadu i stane gladiti i pooštrivati svoju kosu, da je sve brujila odjekujući: Kosi kosa! Kosi kosa!

Stoji kosac razmaknutih nogu oštreći kosu, a zec skoči iz grma pred njega i proleti mu između nogu hitro kao strijela. Okrene se kosac za sebe i pogleda zeca u daljini, pak poviče za njim:

— Ded pokušaj još jedamput proletiti, kud si sada, da vidim, kako ćeš, i hoću li ja znati stisnuti noge!

Bilo pak nije! Kosac ne dočeka, da mu zec proleti između nogu.

Dobra zgoda rijetko dolazi u čovječjem životu; vesela mu majka, tko je upotrebi.

GRGUTALA

Grgutala grličica
Više mlina drenovina.
Pitala je mlinarica:
»Što grgućeš, grličica?«
»Kako ne bih grgutala,
Kad me prose za pupavca!
A ja ne ću za pupavca,
Za pupavca, za gubavca,
Već ja hoću za goluba,
Koji šeće po pšenici,
U žutijeh čizmičica,
U modrijeh dimličica,
U goluba tri košulje:
Jedna njemu, jedna ženi,
Jednu kumu vjenčanome.

MAČEK

S'edi maček na stazici,
L'jevu nogu otočio,
Na desnu se podbočio,
Vel'ke brke raširio.
K njem dolazi seka maca:
— Kaj je tebi, baća maček?
Kaj si sio na stazici
L'jevu nogu otočio,
Na desnu se podbočio,
Vel'ke brke raširio? —
Maček maci govoraše:
— Sinoć babe večeraše,
Večere mi ne dadoše,
S ugárkom me udariše.
Kud ću tužan, jadan, gladan?
Skočim gore na policu,
Nešto nađem vu zdelici,
Sir bil, kaj bil,
Po moj trbuh dober bil.
V jutro babe uranile,
One vatru naložile,
Pogledaju na policu,
Pogledaju vu zdelicu,
U zdelici sira nema.
Na me bokca krivnja pala:
— Ti si, maček, sir pojio!
Ja se babe namolio:
— Nisam sira ni vidio,
Da kamo ga ja pojio,
Samo sam se sit najio.

MUVA I BUMBAR

Konja jaše bumbar-junače,
Konja jaše po polju skakavca.
Gledala ga muva udovica,
Iz dućana sa bukova panja.
Gledala ga pa je govorila:
»Mili Bože, zoranog junaka!
Da m' je poći za takova momka!«
Ne pasala ni nedjelja dana
Ali ode muva za bumbara:
Stade njemu b'jele noge prat'
I stade mu čizme izuvati:
Istrže mu nogu iz trbuva.
Bumbar dreči, cela zemlja ječi.
Ajmeče se muva udovica:
»Ajme meni, do Boga miloga!
Ja sam mogla za boljega poći.
Za obada, ljutog govedara,
Za osicu, živu žeravicu.«

RAK I ŽABA

Zorom ide rak iz vode
Pa on brkom žabu bode:
— Žabetino, babetino!
Hoćeš za me kćercu dati?
Moraš mi je odmah dati,
I na pleme pogledati. —
Al' govori žabetina:
— Brci su ti kao konac;
Oči su ti ko gloginja;
Samar nosiš ko kobila.
Ko bi tebi žena bio?
Ko bi tebe poljubio?
A ko bi ti gaće skroj'o
Na te tvoje krive noge? —
Okreće se rak na peti
Pa govori žabi teti:
— Hajd' otalen, žabetino,
Žabetino, babetino!
Ko bi tebi čovjek bio?
Ko bi tebe poljubio?
Ko bi suknju sakrojio
Na te tvoje mokre noge ?
Ti prokleta zelentrbo!
Oči su ti kao žiška:
Koža ti je mokra;
Kuća ti je lokva. —
Tad on poče žabu biti.
Žaba viče: — Muka, muka!
A rak viče: — Neka, neka!

IŠEL MAČEK V KOVAČIJU

Išel maček v kovačiju,
Kaj bu maček v kovačiji?
Bude maček iglu koval.
Kaj bu maček z iglom delal?
Bude maček vreću šival.
Kaj bu maček z vrećom delal?
Bude maček žir nabiral.
Kaj bu maček žirom delal?
Bude maček svinju hranil.
Kaj bu maček svinjom delal?
Bude maček salo imel.
Kaj bu maček salom delal?
Bude maček kola mazal.
Kaj bu maček s koli delal?
Bude maček v sejem išel
Kaj bu maček v sejmu delal?
Bude maček ženu kupil.
Kaj bu maček ženom delal?
Bude maček ženu ljubil.
Cin cin cimbole.

PRED DVOROM MU ČUDNO ČUDO KAŽU

Je li rano, je l' visoko sunce?
Mogu l' doći na Zagorje ravno,
Na Zagorje, pred Čengića dvore?
Pred dvorom mu čudno čudo kažu:
Čudno čudo patka podkovana,
A za patkom guska osedlana,
A za guskom koka u terlukam',
A za kokom oro u tozlukam,
A za orlom lija u đerdanu,
A za lijom zeče u dolami,
A za zecom vuče u saruku,
A za vukom medo u gaćama.
Ne čudim se patki potkovanoj,
Dobar konjic i jest za kovanja;
Ne čudim se guski osedlanoj,
At misirski i jest za sedlanja;
Ne čudim se koki u terlukam',
Djevojčica i jest za terluka;
Ne čudim se orlu u tozlukam,
Mladi junak i jest za tozluka;
Ne čudim se liji u đerdanu,
Nevjestica i jest za đerdana;
Ne čudim se zecu u dolami,
Lijep bećar i jest za dolame;
Ne čudim se vuku u saruku,
Mrki junak i jest za saruka;
Već se čudim medu u gaćama,
Kad se vuče, kako ih ne svuče.
Kad se valja, kako ne iskalja,
Kad se vere, kako ne izdere

KOMAROVA ŽENIDBA

Kad se ženi komar-momče mlado,
On mi traži za sebe devojku.
Sve stvorove bješe obišao
A za sebe ljube ne našao;
Dok mu staše falit' i govorit',
Da imade mušica devojka
U duvaru u pustome dvoru,
Da je ona odgojila lica,
A i jeste soja dilberskoga:
Ta bi cura za komara bila.
To je komar jedva dočekao,
Pa velike gaće obukao;
Pođe prosit' mušicu đevojku.
Mušica je kapu nakrivila,
Pa komaru proscu govorila:
«O, komaru, mili gospodaru!
Vidim, da si soja gospodskoga,
Dok si tako tanak u pojasu;
Ja ću tebi vjerna ljuba biti,
Da s' nadvorim takva gospodara!«
Kad to začu komar momče mlado.
To je njemu vrlo milo bilo,
Što je naš'o tako dobru ljubu.
Svate kupi komar momče mlado
Svate kupi pa ih razređuje:
Starog svata ljutoga stršljena,
A prvljenca krasnoga leptira,
A đevera mravka gospodina,
Mila kuma ponosna bumbara,
A prikumka krivokapu osu,
Jengijice lijepe čelice,
Komarice mlade poslužnice,

Vojevodu gorskoga pauka,
A čauša mrmka slobodnjaka.
Još po redu ostale stvorove —
Sve je komar pozv'o u svatove.
Svatovi se mladi iskupiše
Kod gospoda komar đuvegije,
U najljepše doba od godine,
O toplome danu Petrovome;
Kad bijaše zgoda svadbovati
I kićene svate veseliti,
Jer ne ima vjetra ni mećave,
Ljute bure, strašne olujine,
Da zamete kitu i svatove.
Ali, eto muke iz budžaka,
Eto mačka, veselog junaka,
Pa on stade svate pregledati
I ljutito na njih strijeljati,
Što mu nije s mirom počinuti
U budžaku na svome odžaku
Od svatovske vike i igranja.
Zgledaše se kićeni svatovi,
Zgledaše se, mukom zamuknuše.
No da vidiš ljutoga stršljena!
Skoči junak k'o da se pomami.
Pecnu mačka ljutitom žaokom,
Pa pobježe glavom bez obzira
Svatovi se rahat učiniše,
Pohvališe ljutoga stršljena,
Što veliko učini junaštvo
I osvetla obraz na divanu.
Te se b'jede svati izbaviše
I veselje opet zaturiše.
Malo stalo, zadugo ne bilo,
Dok ti eto miša prokletoga,
Da uhodi gospodu svatove.

Stade mijo mudrost prosipati
I svakakc zametati šale;
Zafaljuje ljutome stršljenu,
Što ukide b'jedu preveliku:
Crnog mačka, mišjeg dušmana.
Rodbinu mu u crno zavio
Mal' i njega nije ugrabio.
Još je mišo mudrolije smišlj'o,
Dok čelica mudra dosjetnica,
Zove mišu, da se begenišu.
Mijo pride, poljubit' se hoće.
Ali ciknu i natrag se trže
Pa pobježe u zemnu šupljinu.
Svi svatovi u sm'jeh udariše.
Mijo strada otkle se ne nada.
Otalje se svati podigoše,
Povedoše mušicu đevojku.
Kad su bili dvoru komarovu,
Zaturiše veliko veselje:
Mnogo su se tude veselili
I svakake pjesme izvodili.
Pa svedoše sa muhom komara
U tikvicu taman do duvara.
Tu se komar lijepo smjestio
U ložnici čađavoj tikvici,
U alvatu visoku dolatu:
Jednu nogu poda se savio
A drugu je lako opružio.
A mušica stade ga dvoriti
I komaru u noge gledati,
Pa mu stade 'vako govoriti:
«O, komaru, mili gospodaru!
Kakve su ti vite noge tanke,
Da te uzmem za nožicu malko,
Izvukla bi utrobicu tvoju.«
To mu reče, za nogu povuče.

Stade jeka žalosna komara,
Kako ječi, sva odaja zveči.
Ču se jeka taman do Dervente,
Pomagaja ču se do Maglaja,
Ču se uka taman do Vranduka.
Potekoše Dervenčani,
Za ovima Vrandučani,
A za njima Maglajani.
A za svima rak na konju.
Kolac nosi na ramenu.
Stade rače muhu biti
I v'ako joj govoriti:
»O, mušice, nesretnice!
Kako smede ruku dići
Na komara gospodara.
S kojim si se zaručila?
Što pogazi, muho, kletvu?
Što izguli mužu nogu?«
A muha se sta pravdati
I ovako govoriti:
»To je bilo u milosti.
Ja se njega sad oprostih.«

TUMAČ STRANIH RIJEČI

Aga = niži turski plemić janjičarski zapovjednik.
akšam = veče
akuratan = brižljiv
alovi = sudovi za svinje
alvat = soba u prizemlju
ama ha = mnogo, izvrsno
andrak = zmaj, nevolja
astal = stol
ašov = lopata
atar = okolina, općina
atovi = konji
avlija = dvorište
aždaja = zmaj
Backati se = natjeravati se
bajage = tobože
baljezgati = brbljati
bangalola = prevarant
be = (uzvik iznenađenja)
begenisati = odobravati, sviđeti se, zavoliti
belaj = nesreća, iskušenje
berićet = obilje· blagoslov, sreća
bi gajri hak = nepravedno, na pravdi boga
bičalje = drvo za bič
bilja = cjepanica
breknuti = podviknuti, viknuti sa brc
brlotina = brbljavac, slabić
brnjaviti = zanovijetati
budak = motika
budža, badža = otvor na krovu
bujrum = izvoli
bumbašir = izvršitelj, pratilac
bunja = gnijezdo
burag = stomak
burlati = rovati
Ciplja = cjepanica
cunjati = lutati
Čakanj (ac) = mala posuda za rakiju
čeperak = razmak od vrha palca do vrha kažiprsta
čerez = zbog
čilaš = konj
čomaga = batina
čopor = skup
čutka = jabučica
Ćaknut = luckast
ćaršija = trgovački i obrtnički dio grada
ćatib = pisar
ćef = ćud, volja
ćeno = pas
ćesa = ugao, ćošak
čibuk = lula i kamiš
ćurak = kožuh
Degenek = batina
delija = junak, junačina (ironično)
divaniti = govoriti
dolaf = uzidani pretinac
dolama = lakši, muški ogrtač
duka = knez
duvar = zid
Džaba = badava, besplatno, uzalud
džak = vreća
džomba = provalija
Đerdan = ogrlica, ukras na vratu
dipiti = dignuti se, poskočiti
đuture = sve skupa, bez mjere
Emšerija = zemljak
Fajda = korist
fembilj = kožna torba (zembilj) objava (tembili)
fundarati = porušiti, uništiti
Gar = ugljen i pepeo
glabati = glodati
gladalica = brus za oštrenje
gnjida = jaje od uši
goso = gospodar

Halaliti = oprostiti
haram = prokleto, (ne bilo ti blagoslovljeno)
haramija = hajduk
haša = oprema (za konja)
hodža = muslimanski svećenik
hudo = teško, nesretno
Inaditi se = svađati se, prkositi
iskirio, iskirijati = zaslužiti na kolima i konjima
isuštiti = ispustiti
izbekariti se = iskesiti se
izburdati = izgurati
iznebuha = iznenada
Jaram = teret (preneseno)
jaranstvo = prijateljstvo
jemin = zakletva
jok = ne
Kačica = drvena posuda
kadiji = muslimanski sudac
kanafa = uzica
karati = koriti
kasaba = malo mjesto u (provinciji) pokrajini
kaur, kaurin = nemusliman, katolik
ker = pas
kokoška = pregršt vune ili prediva na vretenu
komara = soba kao spremište
komšija = susjed
konabiti = nagovarati
konten = zadovoljan
kopanja = posuda
kopun = pijetao
korače = konj za pilenje
koruga = kora
krmar = kormilar
kruvariti = zaraditi
kuluk = tlaka, prisilni rad
kurtala = prođi me se
Lijeska = ljeskovina
Lje = sigurno
Mahna = nedostatak
maja = domaćica
mal = dio očevine
malecno = malo
mašak, maška = žarač
mator = star
megdan = boj
mehšćema = sudnica
more = (usklik!)
Nabrdati = naići
naćve = korito za kruh
nadati se = uputiti se
nadikiljati = napiti se
nadotaliti = napastovati
naeriti se = nakriviti se
namajstorisati = napraviti
namecan = istučen
napuckati se = najesti se
nastaćiti = namaknuti, sticati, zaraditi
natenane = polako
nazlabati = napadati, pakostiti
novitada = novost
njemušti = od nijem, nerazumljiv
Obataliti = pokvariti
obedi, obediti = nepravedno optužiti
odgrnuti = ukloniti
dovarati = prevariti
opaklija = kabanica kao pelerina
otperjašiti = otići
odžak = dimnjak
Papula = kaša
paramparčad = komadići
paštrititi se = mučiti se
pazariti = trgovati
peškeš = dar
pobaška = zasebno
pobro = pobratim
počukljikati = poškakljati
poganac = nepoštenjak
pogrudi, pogruditi = ugasiti se
pobrka = prigovor
polak = uz, pokraj
pomaliti (od malo) = usfaliti
potpačiti = podbočiti
od ponika = od uvijek
porubati = pojesti
prakljača = drvena daščica s drškom za pranje rublja
prdašan = podrugljiv
pribortati = prepatiti
pridavak = dodatak
pregnati = prevesti
primarati = umoriti
pristati = početi
proha = proso
protok = široko rešeto
pućak = puran
pućka = pura
pujkati = huckati
Rabriti = hrabriti
raja = podložnik
ranjenici = svinje
rit = močvara
ris = rad oko žitarica
riti = prekapati

rknjača = kičma (t. j. leđa)
rondzati = zabadati, mrmljati
rubati = jesti, žvakati
Sahat = sat
salaš = imanje
saruk = turban (omot oko glave)
sjaraniti se = združiti se
sjek (sik) = sjenara
skakavica (na bravi) = zasun
skoli, skoliti = saletiti, napasti
skondrljati se = strovaliti se
skoren = tvrd, grub
skundariti = srušiti se
slavina = otvor
slepatati = zahvaliti
slime = sljeme, vrh
sokak = ulica
sonik = saonice
soparan = gladan, siromašan
stamaniti = uništiti
štap = drvena posuda za pravljenje (stapanje) maslaca
stiva lula = zemljana lula
stovariti = skinuti
strija, streha = krov (nad zidom)
sunuti = poletiti, naletiti
suvaja = vjetrenjača (za razliku od vodenjače)
šepica = mala kapica
šmoljo = nespretnjaković
štene = mali pas
švigar = bič
Taman = upravo, dobro
tavan = potkrovlje
teferičiti = od teferič, izlet
tefter = bilježnica
tekar = istom
telal = glasnik
telud (od noža) = oštrica
temerutan = lijen, nepokretan
terluk = papuče
teskera = potvrda, dozvola
ticati = dirati
tikvetina = velika tikva
timariti = rediti
tisniti = navaliti
tisniti = uputiti se
toljaga = štap
tozluk = potkoljenice
traka = mala rupica
trunjak = vrt
trojanica = nazdravica
trudan = umoran
Ubardati = pripaziti
ugarak = drvo koje gori
ujesti = ugristi
upačivati = pokazivati
upopadati se = zabuniti se, trčkarati
upušiti = osušiti
ustraviti se = preplašiti se
ušikati = dobiti
utamaniti = uništiti
utuviti = upamtiti
uvartati se = uputiti se
uzjoguniti se = uznemiriti se
užeguriti se = uplašiti se
užina = popodnevno jelo
Valaha(i) = boga mi
valja = valahi
van. = osim nego
vandrovac = skitnica
vašange = vraćanje
vašar = sajam
vijor = vjetar
vrangija = bič
vrepčar = vrabac
vriža = loza, biljaka povijuša
Zahegucati = doturati se
zakalati = uputiti se
zakerati = zabadati
zaparložiti = oslabiti
zapatio, zapatiti = zaslužiti
zaptija = stražar
zasutariti = zaustaviti
zauko, zaukati se = zaletiti se, požuriti
zaušiljati = zaletiti se, zamahnuti
zazor = teško, mrsko
zdrmiti = pobjeći
zijan = šteta
zoljica = pejorativ, životinjica
žbućniti = proliti
žmara = čvarci
žrvanj = ručni mlin za žito
župa = juha (ni župe ni mesa)

POGOVOR

I.

S našom narodnom književnošću (pjesmama, pripovijetkama, poslovicama i zagonetkama) upoznao se školovani svijet vrlo kasno. Nešto je više od stotinu godina kako je prvi i zaslužni sabirač narodnog blaga Vuk St. Karadžić izdao knjigu narodnih pripovijedaka, koje su sakupljene po raznim krajevima naše domovine. Poslije Vuka radili su još mnogi zaslužni sakupljači na zapisivanju i izdavanju narodnog blaga. Do naših dana daleko se više zabilježilo iz područja narodne književnosti, — i to stoji danas u rukopisima po raznim ustanovama i kod pojedinaca, — nego što se štampalo.

No, iako se učeni i školovani svijet razmjerno kasno upoznao s našom narodnom književnošću, ipak je ona u životu naših naroda i u razvoju naše kulture odigrala vrlo značajnu ulogu. Narodna je književnost od najstarijih vremena ulazila u našu pisanu književnost kao građa za jezik i za primjere u različitim slučajevima.

U srednjem vijeku prevodile su se na naš jezik sa stranih jezika pripovijetke o raznim vjerovanjima i čudesima. Tom su se prilikom prevodioci i prerađivači ovakovih pripovijedaka — pretežno crkveni ljudi — obilno služili našim narodnim pripovijetkama, jer su kod prevođenja pripovijedaka upotrebljavali naše narodne pripovijetke. O tome imamo danas mnogo provjerenih podataka.

U životu naših naroda narodna je pripovijetka predstavljala pisane knjige, novine, škole, učene i zabavne sastavke; dakle, sve ono, što je grad mogao imati, a što selo nije imalo. U narodnim se pripovijetkama odražavao cjelokupni društveni život, u njima je naš narod nalazio samog sebe sa svojim vlastitim poteškoćama i problemima. Zato se narodne pripovijetke uvijek rado slušaju, jer se u njima iznose sva ona pitanja, koja su u određenoj stvarnoj situaciji dozrela, a o kojima je naš čovjek želio nešto čuti.

Narodna pripovijetka nije imala uvijek isti, ukočeni okvir, u kojemu se nije ništa mijenjalo. Nasuprot! Narodna je pripovijetka primala i prerađivala sa sa sviju strana različite utjecaje, te se je tako i sama mijenjala. Mnogobrojni dodiri i susreti s raznim naro-

dima u toku povijesti ostavili su i u narodnim pripovijetkama značajne tragove. Nastarija baština iz naše pradomovine bila je osnovica na kojoj se razvijala naša cjelokupna kultura, a s njom i narodna pripovijetka; pojava kršćanstva djelovala je značajno na tematiku narodne pripovijetke, jer je suzbijala nekršćanske elemente i davala svemu ostalomu kršćanski karakter; krstaški ratovi od 11.—13. stoljeća unijeli su mnoge momente iz kulture raznih naroda; u to vrijeme kulture orijentalnih naroda djeluju u većem opsegu i na sadržajnu stranu naših narodnih pripovijedaka. Pojava Turaka i drugih porobljivača, i njihovo višestoljetno gospodstvo nad našim narodima ostavili su najdublji trag u našem cjelokupnom narodnom životu. I sva su ta događanja bila odlučna u životu naših naroda, te su morala ostaviti duboke tragove i u narodnoj pripovijeci.

I ostavila su! Ti su tragovi i jasni. No, to se nije dogodilo samo s našim narodnim pripovijetkama, nego s pripovijetkama sviju naroda. I to ne umanjuje vrijednost našim narodnim pripovijetkama, jer one — unatoč stranim utjecajima — daju vjernu sliku naših ljudi i naših prilika u raznim vremenskim razdobljima i kulturno-historijskim prilikama.

Naše su narodne pripovijetke stvarali naši domaći ljudi po selima i selištima, koji su najpotpunije osjećali sa svojom zajednicom i svima njenim pitanjima, a mogli su i znali su izraziti sve nevolje i težnje svoga naroda na jasan i razumljiv način. Stvaraoci narodnih pripovijedaka znali su uočiti sve ono, što je bilo karakteristično i odlučno za ljude i društvo u nekoj neposrednoj situaciji, te u isto vrijeme sve to u pripovijeci izraziti sažeto i poučno. Ovakovi istaknuti pojedinci, koji su uvjerljivo izražavali sve ono, što njihova zajednica osjeća i misli, bil su u svojoj okolini neobično poštovani; oni su uživali veliki ugled kod svojih savremenika, slično kao što u gradovima uživaju takav ugled književnici, umjetnici, naučenjaci.

Najznačajnija i najvrednija strana naših narodnih pripovijedaka jest u tome, što se u njima uvijek i uporno iznosi i brani vjera u bolji i pravedniji život. I u onim časovima, kad je naš narod vidio u neupoznatoj i okrutnoj prirodi tajanstvene i moćne zmajeve, vile, vještice i duhove, i u onim časovima, kad su carevi, grofovi i vojskovođe izrabljivali i zlostavljali naš narod, — narodni je pripovjedač svemu suprotstavljao nesalomljivo uvjerenje, da su istina, pravda i čovječnost najvrednije osobine ljudi i najpozitivnije tekovine ljudskog društva. Taj vedri optimizam i heroizam u najtežim časovima života, o kojemu nam govore narodne pripovijetke, djeluju živo i uvjerljivo na nas; stoga su nam narodne pripovijetke uvijek bliže i drage.

Međutim sve sakupljene narodne pripovijetke nisu jednako vrijedne i lijepe, jer i njihovi stvaraoci i pripovjedači nisu jednakim

sposobnostima izražavali misli i osjećaje svoje sredine. Samo ove najljepše, najznačajnije i najvrednije uspjele su da se održe, jer su se one svojim sadržajem i svojim mislima najjače doimale svojih pažljivih slušalaca.

II.

Dobar narodni pripovjedač prikazuje svoju pripovijetku na vrlo živ, uvjerlvi i jasan način. On u svojem govoru i načinu izražavanja prikazuje pojedine ličnosti iz pripovijetke s njihovim vlastitim značajkama, nastojeći da svakom odabere onakav govor i svojstva, kakova mu stvarno odgovaraju.

Dobar narodni pripovjedač izaziva živu pažnju i interes svojih pažljivih slušalaca. On je za njih otvorena knjiga, koja im saopćuje ona životna iskustva, do kojih sami ne mogu doći. On obogaćuje njihovu maštu, proširuje njihov skromni rječnik, jer ih upoznaje s nepoznatim stranama života i ljudi. Stoga narodni pripovjedači nisu nepoznati ljudi u svom kraju, nego nasuprot ugledni, priznati i vodeći ljudi u svojoj sredini.

U svakoj je pripovijeci ove zbirke odabranih narodnih pripovijedaka naglašeno i odvojeno postojanje poglavlja i pasusa, a pojedini razgovori i dijalozi označeni su i svojom vanjskom formom onako, kako je to potrebno. S tim se je htjelo naštampanu narodnu pripovijetku približiti što potpunije onom obliku, kojega ona ima u pripovijedanju dobrog narodnog pripovjedača. Nadalje se išlo za tim, da narodna pripovijetka dobije onu formu, koja joj je primjerena kao umjetničkom djelu.

Druga značajka u redakciji ove knjige jest povezivanje narodnih pripovijedaka u posebne veće grupe. S obzirom na temu, sadržaj, koje neka pripovijetka iznosi, mogu se narodne pripovijetke povezati u neke osnovne grupe. Ovako čini i dobar narodni pripovjedač. Da bi lakše pamtio narodne pripovijetke, on ih povezuje prema građi, koje one iznose, u neke svoje zasebne grupe, odakle ih vadi i uzima, kad ih želi ispripovijedati.

Jednu grupu narodnih pripovijedaka obuhvaćamo imenom b a j k e. U njima se prikazuje ljudski život ovisnim od izmišljenih neljudskih i nadljudskih sila. Razne izmišljene, izumrle i sadašnje životinje (zmajevi, zmije, i sl.), prirodne pojave (sunce, mjesec, zvijezde, grom, bura, i sl.), religiozne ličnosti i predodžbe te fantastične slike, — predstavljaju se kao sile, koje igraju u čovjekovom i društvenom životu najznačajniju ulogu; o njima je čovjek u svemu ovisan. Ovakova shvaćanja u narodnoj pripovijeci proizlaze odatle, što čovjek nije bio u tadašnjoj historijskoj situaciji toliko napredan svojom sviješću i znanjem, da bi sve pojave oko sebe mogao jasno

protumačiti. Tako se i događalo, da je pripovjedač nežive stvari zamišljao živim (on je personificirao), te je svemu davao obilježje živog čovjeka (on je antropomorfirao).

U drugu grupu dolaze one pripovjetke, u kojima se narodni pripovjedač oslobodio fantastičnih, mitoloških predodžaba, te vlastitim stvarnim snagama rješava sve svoje životne potrebe. U ovim se pripovijetkama naš čovjek osjeća puno slobodnije, on računa sa stvarnim prilikama oko sebe, te se prema njima samostalno određuje; naravski onako, kako može prema danim prilikama. Ovakove pripovijetke nazivamo jednostavno pripovijetke ili novele.

U treću grupu dolaze one pripovijetke, u kojima se narodni pripovjedač šali ljudima u prilikama oko sebe, a potom im se izruguje. U onim situacijama, kada naš čovjek ne može da učini bilo šta stvarno protiv nepravednih društvenih prilika, on u obliku šale i poruge iznosi svoje mišljenje i svoje prigovore.

Ovu grupu nazivamo šaljive i podrugljive pripovijetke. Tu se odvajaju kratke pripovijetke, koje iznose samo neku misao, doživljaj, sliku iz života, često puta šaljivu i podrugljivu. Nazivaju se anegdote.

U četvrtu grupu došle bi one pripovijetke, u kojima glavnu ulogu igraju razne poznate životinje. Oko njih se vode razgovori, oko njih se događa sva radnja pripovijetke, one doživljuju uspjehe i neuspjehe, one nam govore o tome, kakav je život i njegovi zakoni. Stoga je opravdano ovakove pripvijetke nazvati pripovijetke o životinjama. Te su pripovijetke nešto dulje, u svemu su slične pripovijetkama ili novelama. Posebno mjesto u ovoj grupi zauzimaju kraće pripovijetke, u kojima se pomoću životinja prikazuju različita životna iskustva, te pojedini ljudski karakteri. Te pripovijetke u nenametljivoj formi iznose neposredna zapažanja o društvu i ljudima, te nas upućuju, kako da se držimo u životu; one imaju poučni karakter. Nazivamo ih imenom basne.

U ovu knjigu unešene su i pripovijetke na kajkavskom i čakavskom dijalektu. Takovih pripovijedaka ima mnogo. Ističu se ne samo u jezičnom pogledu, nego i u pogledu svog sadržaja, koji se razvijao u posebnim prilikama na kajkavskom i čakavskom teritoriju.

Ovom se knjigom narodnih pripovijedaka želi dati čitaocima izdanja Seljačke Sloge ugodno, zabavno i poučno štivo. Da bi se to postiglo u što većoj mjeri, dodane su trećoj i četvrtoj grupi i neke pjesme, koje imaju zapravo karakter pripovijetke u stihovima. Prema temi, sadržaju, kojega obrađuju ove pjesme, one su usko povezane sa samim pripovijetkama; zapravo se nadopunjuju. U tome je i opravdanje, zašto su unesene u zbirku narodnih pripovijedaka.

Tvrtko Čubelić

SADRŽAJ

Str.

UREDIO I POGOVOR NAPISAO:
Prof. TVRTKO ČUBELIĆ

Izdavač: SELJAČKA SLOGA, Zagreb
Ulica Crvene Armije 17
Za izdavača: NADA SREMEC
Uredio: prof. TVRTKO ČUBELIĆ
Oprema i ilustracije: akad. slikar MLADEN VEŽA
Korektor: T. FRKOVIĆ
Naklada: 10.000 primjeraka